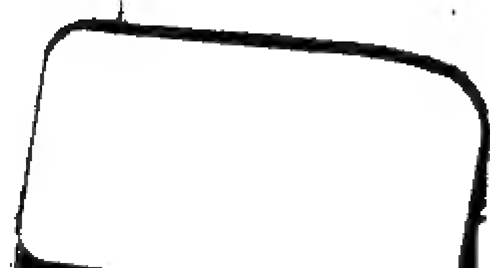

UTRECHTSCHE
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW,
VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE
IN HET
GESTICHT,
EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT
UTRECHT,
Zedert den jare 1441. *en vervolgens voorgevallen.*

T'ZAMEN GESTELT DOOR

Mr. KASPAR BURMAN.

TWEEDE DEEL.

T'UTRECHT,
By J. H. VONK VAN LYNDEN, Boekverkoper.
MDCCLI.

VOORBERICHT
AAN DEN
LEZER.

DIt tweede Deel zoude zonder eenige voorreden hebben konnen verſchynen, dewyl ik de gelegenheit, by welke ik deze Jaarboeken opgeſtelt, en myn oogmerk, om 't welk ik gewaagt hebbe dezelve in het licht te geven, in het Voorbericht voor het eerſte Deel oprecht en eenvoudig open geleit, en by dezelve niets meer te voegen heb. Doch my meer dan eens voorgekomen zynde, dat de Titelplaat voor het eerſte Deel geſtelt, door zommige verkeerdelyk wierdt uitgeleid, jaa zelfs in de Republicq der Geleerden van Maart en April dezes jaars bladz. 206. ten deele niet wel was opgegeven: als mede dat eene ſchryffeil gelegenheit tot ongenoegen hadde gegeven, hebbe ik geoordeeld omtrent beide den Lezer nader bericht te moeten geven.

Wat het eerſte aangaat, te weten de uitlegging van de Titelplaat, dezelve is deeze. Het *Vrouwebeeld* daar in voorkomende ſchetſt af de Stadt UTRECHT, kennelyk aan de Steedekroon op haar hooft,

6.53

en het wapenſchild aan haare zyde. Zy is verciert met de tekenen zoo van *Vryheit* door den Hoedt op haren ſchoot, als van die der *Wetgevende Macht*, Haar van aloude tyden, als eene volksregeering uitgemaakt hebbende, eigen. Deze Macht word afgemaald eerſt door het Boek der *Senatusconſulta & Plebiscita Trajectenſia*, dat is, *Utrechtſche Raadtsbeſluiten en Morgenſpraken der Gilden*, op welke zy met den linker arm ruſt. Ten tweeden, door de Rol, op welke de woorden *Stadts Excyns* ſtaan, welke al van oudts by Haar opgeſtelt, afgeſchaft, weer ingevoert, geheven, vermeerdert en vermindert is naer tydts omſtandigheden: en *Munt*, van welke zy het recht heeft geoeffent: mitsgaders door de vordere papieren, daar by leggende, inhoudende vryheden, privilegien en gerechtigheden, Haar van Keizeren en Koningen voortydts gegeven, als mede oude gewoontens en herkomen. Ten derden, door het *Swaard* in haare rechter en de Weegſchaal in haare linker handt. De *twee Borgermeeſteren*, als beſchermers en bewaarders van haare vryheit, rechten en gerechtigheden, ſtaan in hunne oude plechtgewaaden achter Haar, gevolgt van twee Knapen, die Stadts grooten Standaardt dragen, in welke *Sint Meerten*, haare Beſchermheilig ſtaat afgebeeld.

Op den boord van haar kleed leeſt men de woorden: *Fuit haec Sapientia quondam*, *Dit was wel eer de wysheit.* Doch welke allengskens onderkropen is geworden door de zulke, welke alleen in het geeſtelyke Haare vaders en herders zynde, de hand aan het werelds rechtsgebiedt ſloegen. Waarom alhier vertoond wordt de *Utrechtſche Biſſchop*, in eene vriendelyke en harderlyke geſtalte nevens Haar ſtaande, en de hand aan het Swaard van dat gebiedt ſlaande, doch welke van den grooten Werelddwinger *Keizer Karel den Vyfden* met een nors en dreigend gelaat word aangezien, welke, wyzende op het Utrechtſche *Vrouwenbeeld*, voor al op haren Hoedt van Vryheit, (terwyl zy op beide de Vorſten, enigzins bedrukt, blyft ſtaroogen, onkundig van haar lot, en wat hier van worden zal) den Biſſchop als ſchynt te dwingen om aan hem over te geven het geen den geeſtelyken Vader zelfs niet toekwam; zynde die machtige Keizer al gereed om aan UTRECHT, met den Scepter zyner wetgevende macht in de hand, andere wetten en ordonnantien voor te ſchryven, inzonderheit die, welke ten titel voerén *Coſtumen*, *Uſantien*, *Policie &c. der Stadt Utrecht*, in plaats van andere en vorige op den voorgrondt onder een geſmeten, waar door eene andere regeeringswys

ontſtaat, en dieshalven bewaerheit worden de bovenſtaande woorden uit Horatius de Arte Poetica vers. 396. op den zoom van haar kleedt te leezen. In het verſchiet vertoond zich de Stadt UTRECHT in eene aangename landsdouw, en op den voorgrondt *twee kindertjes*, ontrollende de wapenen van de zes hoofdſteden van het Sticht.

Wat het tweede betreft, te weten de ſchryffeil, deze wordt gevonden in het eerſte deel bladz. 469. alwaar op den twintigſten regel voor *oir* moet gelezen worden *tak*, zoo als in de aangehaalde plaats van den Heer Kemp in zyne Beſchryving der Stadt Gorinchem bladz. 254. gedrukt ſtaat. Na de uitgaaf van het eerſte deel hier van onderricht wordende, konde ik my niet wel te binnen brengen, hoe deeze verandering toegekomen was, te meer om dat in myn ſchrift, ter drukpers afgezonden, *tak* gelezen wierdt. Doch naderhant erinnerde ik my het woord *oir* in plaats van *tak*, onder het verbeteren des drukbladts geſtelt te hebben, om dat my niet klaar gebleken was, dat de aldaar gemelde Heer *Jan van Arkel* te dier tydt al een zoon gehadt hadt, en ſcheen my dieshalven het woord *oir* gevoeglyker dan *tak*. Doch dewyl dit eenig ongenoegen heeft veroorzaakt, mag ik wel lyden, dat het voor eene ſchryffeil wordt aangemerkt, en,

om

om alle duisterheit te vermeiden, dat het eige woord *tak*, door den Heer Kemp gebruikt, alhier wordt behouden; want alhoewel de voorgenoemde *Jan van Arkel* in het jaar 1436. noch geenen zoon mochte voortgeteeld hebben, zoo was my echter bekent, dat hy niet zonder mannelyk nakroost was gestorven, uit de geslachtlyst te vinden by Pontus Heuterus lib. VI. Rer. Burgund. pag. 216. en Simon van Leeuwen in zyne Batavia Illustrata bladz. 850. en uit het geen de Heer Kemp in zyn zoo evengemeld boek bladz. 187. en 436. ons van dezelve heeft verwittigt, welke laatste Schryver getuigt, dat in den jare 1643, in welke hy zyne Beschryving der Stadt Gorinchem opmaakte, van dien doorluchtigen tak in de rechte dalende linie noch leefde de Heer *Otto van Arkel*, Heer van Amelroy &c. Zoo dat myne meening niet is geweest te ontveinzen de echte geboorte der nakomelingen van den gemelden Heer *Jan van Arkel*, dan zoude ik tegens myne betere kennis hebben geschreven. Doch geerne wil ik toestaan niet geweeten te hebben, dat de voornoemde oude *Jan van Arkel* uit zyn tweede huwelyk met eene dochter van den Heer van Teilingen, hadde gewonnen *Walraven*, welke getrouwt met Jonkfrouw *van der Wieck* nagelaten hadde *Pieter* en

Jan, en dat *Pieter* uit *Beatrix van Cuylenborch* voortgeteeld zoude hebben *Walraven*, *Pelgrim* en *Gerrit*, welke dit aanzienlyk geslacht tot op dezen huidigen dagh voortgepland zouden hebben. Dit hadde ik nergens geleezen, doch de Eerwaarde Heer *Cornelis van Arkel*, Leeraar der Remonstranten te Rotterdam, heeft my met eenen vriendelyken brief daar van niet alleen bericht gedaan, maar zelfs verzekert zulks ontegenzeggelyk te konnen bewyzen, en in dien zelven brief deeze woorden gebruikt: *UWEG. kan licht opmaken, dat eene verklaring publicq gedaan, als die van UWEG. en waar door eene geheele linie genegeert word, my, uit dat oud geslacht voortgesproten, niet dan onaangenaam kan zyn, waarom ik UWEG. vriendelyk verzoek, my en myn verder geslacht dat recht doen, van by de uitgaaf van een tweede deel uwer Jaarboeken, den Lezeren van dezelve te adverteren, dat 'er een misslag in dat zeggen is, dewyl 'er noch nakomelingen uit dezen Jan van Arkel zyn grootvaders tweede het zyn.*

UWEG. neme het my niet qualyk dat ik zegge, dat dezelve wat al te voorbarig geweest is, dewyl nooit een out Schryver de nakomelingen van Jan van Arkel en Juffrouw van Teilingen gelochent, maar wel, by gebrek van kundschap, verswegen heeft.

Ik,

Ik, latende het bewys van deze afkomſt ter verandwoordiging van zyn Eerw. indien het mogt gevergt worden, hebbe geerne aan dit verzoek willen voldoen, te liever om dat het my ſmert te vernemen, dat zyn Eerw. zich verbeeld, myn voornemen geweeſt te zyn door het ongelukkig veranderen van het woord *tak* in *oir* zyn Eerw. afkomſt te ontkennen, oprechtelyk verklarende nooit geweten te hebben, dat zyn Eerw. beweerde eene echte afſtammeling van zulk een oudt en aanzienlyk geſlacht te zyn, en verwachte ik van zyn Eerw. beſcheidenheit ontheft te worden van zulk eenen opgevatten argwaan, en verſchooning voor myne onkunde, welk laatſte zyn Eerw. my niet gevoeglyk zal konnen weigeren, dewyl zyn Eerw. zelfs toeſtaat, dat de Schryvers, welke van dit adelyk geſlacht en hunne voortplanting eenig beſcheit aan de nakomelingen hebben nagelaten, by gebrek van kundſchap, deze afdalende linie verſwegen, en daar van niets gerept hebben.

Voorts moet ik den Lezer verſchoning verzoeken van enen misſlag in dit deel begaan, hebbende bladz. 400. opgegeven de zoene tuſſchen den Hertog van Gelre, en de Stadt Amersfoort gemaakt, en het zelve noch eens bladz. 402. onnodig

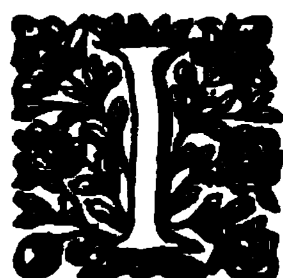
herhaald, zulks eerst gemerkt hebbende in het maken van den Bladtwyzer. Vaar wel.

Utrecht den 28 October 1750.

UTRECHT:

UTRECHTSCHE JAARBOEKEN VAN DE VYFTIENDE EEUW.

1441.

n den Jare 1441. zyn tot de Stadts Regeeringe deze navolgende perzonen verkooren:

Schepenen.

Willem van Winsen.
Pelgrum de Wael.
Godert die Coninck.
Jacop Proys.
Willam van Gent.
Steven van Nyenvelt, Borgermeester.
Jacop van Amerongen.
Adriaen van Lantscroen.
Frederic van Drakenborch.
Reynier van Tetwyck.
Tyman Nypyser.
Jan van Clarenborch.

Raden.

Philips van Gruenevelt.
Geryt Knyff.
Willam Proest.
Herman Keyser.
Henric Jacops zoen.
Gysbert Lichtenap.
Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeester.
Lodewyck de Wael.
Jacop van Winsen.
Jacop Veen.
Gysbert Florens zoen.
Jan Taets.
Braem van Luttikenhuys.
Jan Vuystinck.
Lubbert van Alendorp.
Geryt van Vlueten.
Herman van Lewenberch.
Gysbert van Ryn.
Wouter van Teylingen.
Geryt Grawert.
Jan Alberts zoen.
Aernt Lieboert.
Willam Block.
Peter Hubert Daniels zoens zoen.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantsnyders.
Vrederic de Voecht.
Wouter van Zulen. } Snyders.
Claes Sys.
Jan de Waell Claes zoen. } Backers.
Aernt van der Horst.

Wil-

Willam van der Woerde. } Molenairs.
Henrik van Neeck.

Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
Dirc Gysberts zoen.

Tyman Dedell. } Brouwers.
Vrederic Vrederix zoen.

Peter Call. } Vischcopers.
Meyster Jan.

Geryt Jan Wessels zoens zoen. } Louwers.
Willam Claes zoen.

Jan Schot. } Wollewevers.
Albert van Angeren.

Henric de Wit. } Marsluden.
Godert *Coninc* van Voirde.

Aernt van Tyel. } Botterluden.
Claes Rolofs zoen.

Roloff uten Elsweert. } Cordewaniers.
Jan van Hamelenberch.

Jan Robberts zoen. } Oudecordewaniers.
Daem Wouters zoen.

Luytkyn Korskyns zoen. } Corencopers.
Jacop van Oestrum.

Tyman Dedell. } Oudewantsnyders.
Jan Jan Reyners zoens zoen.

Albert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Geryt Bollekyn.

Godscalc van Winsen. } Graeuwerkers.
Willam Scrodekyn.

Geryt de Keyser, Overste Ouderman. } Ryemsnyders
Arnt Hoet.

Reyner Aernts zoen. } Bylhouwers.
Beernt Grawert, Overste Ouderman.

Aernt Oghe. } Smeden.
Geryt van Boeluel.

Willam Jans zoen. } Zadelairs.
Lambert Menſen zoen. }

Ik heb in het eerſte deel dezer Jaarboeken aangetekent, dat geduurende de vóórige ſcheuringe in de Utrechtſche Kerk, veele Geeſtelyken, gehoorzaamende aan de Banvonniſſen en Interdicten, zoo door *Sweder van Cuylenborch*, als door de hem begunſtigende Paus gedaan, of zich elders begaven, of weigerden den dienſt naar gewoonte waar te neemen. Te dezer tyd is het verder gegaan, en hebben alle de vyf Godshuizen, en in hunne navolginge de Kerſpelkerken, opgeheeven den morgen en avond zang, dat is, de metten en veſpers te zingen, en de miſſen niet dan met geſloten deuren geviert.

Welke de waare reden geweeſt zy, die de Godshuizen hier toe bewogen heeft, is my onbekent. Het beſluit des Raadts, 't welk ik in het Buurſpraakboek des Sondaghs na Martini translatio gevonden heb, doet my denken, dat iemand der borgeren van Utrecht hen heeft verkort in hunne rechten. Dewyl hier door het volk ontzet wierd van hare dagelykſche Godsdienſt-oeffeningen, zyn de Overſten zelfs gegaan in de Kerſpelkerken *tot de Papen, om hen te informeeren den zang wederom aan te neemen*, zoo als ik in des Kameraars rekeninge van dit jaar gezien heb, en wel met die uitwerkinge, dat zy aan des Raadts beveelen hebben gehoorzaamt; hebbende de Raadt zich verbonden hen te zullen beſchermen, tegen allen, die hen deswegen moeyeniſſe zouden aandoen. Het Raadtsbeſluit daar omtrent genomen is van dezen inhoudt:

Alſo die Prelaten ende Capittelen der vyff Goitsbuy-

buysen onser Stadt tegen ons, onsen borgeren ende ondersaten, lange tyt den sanck nedergelaecht hebben, ende een interdict gebouden onvervolcht na den rechte yemant in onzer Stadt, die hem vercortinge in hoeren rechten gedaen mochten hebben. dat merkende die Cureiten onzer Kerspelkerken, hebben sy ther eeren Goits ende onzer eysschinge in hoeren kerken angenomen mit open doeren den dienst Goits te doen op onsen goeden rechten. Hier omme soe laet die Raet out ende nywe enen ygelycken weten, dat sy van hore Stat wegen die voirscreve Cureiten, die den dienst openbairlic in horen kerken doen, ende alle andere Preesters ende Clerken, die hem ende ons hier ynne bystandich syn, ende behulpich in hoeren bescherm nemen, so lange als sy leven, oec waer sy comen, die wt onser Stadt by onsen Rade nyet gewyst en syn; ende geven hem een goet, vast, seker geleide voir yemant die hem misdoen mach. Ende wairt sake, dat yemant geestelic off weerlic enige bezwaringe tegen hem dede mit brieven, off anders, die en sel after die tyt in onser Stat niet wesen, ther tyt toe, dat hy op sinen cost die bezwaernisse off gedaen heeft, ende dair toe beteringe, als dat behoert.

Want men nu voirtaen den dienst Goits openbaerlic doen sell, in sommigen kerken bynnen onser Stat, des God gelovet wesen moet, zoe gebiet die Raet out ende nye enen ygeliken, dat nyemant, hy sy man ofte wyf, mit besloten doren off heymelic misse en hoer. Ende waert, dat yemant dat dede, die zel een jair uter Stadt wesen ende een mile van der Stadt.

In de maand van September is in deeze Stadt een prachtig Tournoy (1) of Steekspel geviert, aan-

(1) Al te bekent zyn in de geschiedenissen der middel euw deeze Tournoyspeelen, om daar veel van aan te tekenen.

aangelegt door den Jonkheer van *Gaasbeek*. Op dat de toevloed van machtige en aanzienlyke Heeren des te grooter zoude zyn, en de veiligheit in de Stadt niet benadeelt, en ongelukken, zoo veel mogelyk was, voorgekomen zouden worden, heeft de Raadt op Sint Jans dagh decollatio dit navolgende ter klokke doen afkondigen.

Alſo nu een Sonnendage naiſtkomende, off God wil, een openbaer hoff van tornoy ende ſteekſpuel weſen ſell, dair in allen landen by den Coninck van den Erauden der wapen van Brabant, van wegen ons genedichs Heren van Utrecht ende onſer Stat, allen goeden luden, die then ſelven hove comen ſellen, ende allen boeren goeden mit openen beſegelden brieven een guet, ſeker, vaſt geleide verkundiget is. Om twelck te ſtarken, ende allen twivel dair in off te ſetten, zoe vernywet die Raet onſer ſtadt out ende nye tgeleide voerſchreve; ende, om die meerre zekerheit ende veſteniſſe willen, geeftmen noch geleide allen hogeboernen, duerluchtigen Princen, Vurſten, Hertogen, Graven, vry edelen, ende edelen Heeren ende Jonckeren, Banreheren, Ridderen ende knechten, ende allen anderen vromen Heeren ende goeden luden, die then ſelven Hove comen ſellen, mit hoeren liven, goeden ende dienren, rechtevoert ingaende, duerende thent des Sonnendages toe nu naiſtco-

Die begeerig is om daar eene beſchryvinge van te hebben, leeze Nicephorus Gregoras lib. x. 3. en de twee verhandelingen, die de zeer aanzienlyke en geleerde Heer du Cange over deze gevaarlyke, en dikwyls doodelyke, jokſpeelen geſchreven heeft ad Joinvillae Hiſtoriam. Ziet ook Matthaeus tom. 1. Analector. p. 487. De drift tot dezelve was zoo groot, en de ongelukken daar in voorvallende waren zoo menigvuldig, dat Paus Innocentius de tweede dezelve verboden heeft, volgens het getuigenis van Ciacconius de Vitis Pontificum in Innocentio II.

comende na onser Vrouwen dach nativitas, ende dien dach al ther sonner onderganck, wtgenomen die onser Stadt ballingen syn, ofte die ons Heren ofte der Stadt vyanden syn.

Voirt want die Raet, om dat voirscreve geleide ymmer volcomelic te houden, ende dat te starcken, een waerde (1) *by dage, ende een wake by nachte, geraempt heeft in onser Stadt, derwyle die vreemde gasten in de Stad zyn, dair om zoe laet die Raet out ende nye weten, ende gebiet allen onsen borgeren ende ondersaten, die men dair toe eysschen sall, dat sy die waerde ende die wake onverbrekeliken houden, by alsulken koeren, als dair van overdragen syn: te weten, die van den Rade out ende nye elc by enen ponde, ende die ander elc by eenen koer van tien stuivers, soe dicke alst yemant verbrake, die men hem dan terstont wtpanden sel, sonder yemant dair in te verschonen.*

Voirt verbiet die Raet out ende nye, dat nyemant van buten off van binnen onser Stadt, hernasch, wapen ofte lange messe en drage, die van den Rade dair toe niet geschickt en is, then sy by consent der Oversten.

Voirt laet die Raet weten allen weerden ende weerdynnen binnen onser Stat ende Stat vryheiden, dat sy alle dagen in handen der Oversten bescreven brengen sellen by namen ende toenamen, alle die geen, die des dages in hore herbergen gecomen syn: ende die selve weerden ende weerdynnen sellen horer gasten hernasch ende weren, des sy then spuel niet behoeven, in hoeren besloten ende bewaeren hebben. Ende wair enich weert ofte weerdynne, die des nyet en dede, dat woude die Raet zwaerlic an hem rechten tot hoirs zelfs goetduncken.

(1) Dat is een *wacht*.

Voirt want alrebande vreemde lude hier then spuell comen sellen in allen herbergen, dairomme laet die Raet weten out ende nye allen herberchsluden ende anderen, dat sy tot hoeren lichten ende vuer wel sien; want wairt, dat God verhuede, gebreck van brande dair in viele, dat woude die Raet veel zwaerliken tot hoeren goetduncken rechten, dan op een ander tyt, over den genen, daer die brant eerst off toegecomen wair.

Voirt wairt datter brant geviele, dat God verhuede, sel een ygelic bliven, daer hy van onsen Oversten geschicket is, dan alleen die gene, die in dat vierendeel woenen, daer die brant in waer, die sellen in dat vierendeel bliven, om den brant aldair te lesschen ende neder te trecken.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant vechtelic off rumoer en make, derwylen die vreemde gasten binnen der Stadt syn, by eenre koer van eenre hant off te houwen den genen, die dat vechtelic off rumoer maecte, gelyk een vredebraker.

Voirt wairt dat enich rumoer viell in der Stadt by nachte off by dage, diewilen die vreemde gasten binnen der Stadt syn, dat God verhued:, zoe zellen alle borgers ende ondersaten gewapent comen op ter plaetsen (1) *by den Oversten om die te starcken, op dat*

(1) Wy hebben meerder dan eens in het eerste gedeelte dezer *Jaarbocken* gezien, dat by tyden van oproer de borgeren en onderzaten geboden wierden te komen *op ter plaetze* by den Raadt. Deze *Plaatze* was voor het Raadthuis. Heda p. 287. meent dezelve aldus genoemt te zyn, of, om dat daar oudtyds een Paleis gestaan heeft, waar van hy te zyner tyd noch overblyfzels getuigt gezien te hebben: of, waer aan ik liever myne toestemming geve, van het Latynsch woord *placitum*, betekenende eene gemeene vergaderinge, een gerechtsplaats, waar van *placitare*, gemeene en openbare vergaderinge houden, en het Nederduitsch woord

dat den vreemden Heren ende goeden luden ymmer hir geleide volcomelic gebouden werde.

Voirt verbiet die Raet, dat geen manpersoen, by nacht of by dage, mit verdecten aengesichten en gae in der Stadt, derwylen die vreemde gasten hier binnen syn.

Voirt waernt die Raet enen ygeliken, dat hy tot sinen live ende tot sinen kynderen zie, dat hem in den Tornoy niet en misschie; want men dair geen recht of doen en sell.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant onsedicheit en bedrive des avonts, dair die Heren dansen sellen; want

woord *pleiten* afgeleit word. Ziet Matth. 1. Fundat. Eccl. 6. en 11. Struvius tom. 1. Rer. Germ. Script. p. 707. en Martene t. 1. Collect. Veter. Script. & Monum. p. 381. alwaar men vind een *Constitutio de Placito generali.* In het Latyn van de middel eeuw wordt het woord *placitum* tweezins gebruikt, of voor de gerichtsplaats, vermits oudtyds de rechters hunne gerichtsoeffeningen hielden in ope en ruyme plaatzen, onder den blauwen hemel; of voor het gebod des genen, die het rechtsgebiet hadt, in welke laatste betekenis het zyn oorsprong schuldig zoude zyn, naar het gevoelen van zommige geleerde mannen, aan het Latynsch woord *placeo*, waar van *Placcaat* zyn afkomst zoude hebben, schoon andere het liever afleiden van het Nederduitsch woord *plakken*, om dat de Placcaten aan de muuren van de Raadhuizen, en der voornaamste straten van de Stadt, aangeplakt worden, ten einde ieder daar van kennisse zoude hebben. Ziet Olivar, *Vredii Flandria Vetus p. 286. 295.* en 296. doch andere keuren de afleiding van *placeo* ten eenemaal af, en willen dat van het oud Duitsch woord *plaets placitum* en *placitare* gezegt is. Als Ludwig ad Leges Normannicas tom. VII. Reliq. MSS. p. 271. en dat *placitare* pleiten, het zelve is met *agere in mallo*, welk woord *mallus* dikmaals by de Schryvers der middel eeuw voorkomt voor de gerechtsplaats. Ziet Cellotius Epist. Hincmari Rhemensis ad Carolum R. Le Maistre de Bonis & Possess. Eccles. lib. III. cap. 9. Miraeus Cod. Donationum piarum cap. XV. in notis. Brummer. de Scabinis cap. V. Pontan. lib. I. Hist. Gelr. p. 47. en Vredius d. I. p. 284. & 403.

want die Raet die terstont opt vleyschuys wil doen brengen ende corrigeren tot boeren goetduncken.

Dit Steekspel wierd gehouden op de Neude, welke te dier tydt noch niet bestraat geweest moet zyn, dewyl my uit der Cameraaren rekeninge gebleken is, dat de daar leggende aarde weggenoomen, en zant en messie in de plaats gebragt is, zynde 362. karren zants daar toe gebruikt. De plaats, waar in de Ridders ryden zouden, was met staketzelen afgeschoten. Schoon 'er meerder Tournoy speelen in deze Stadt waren geviert, nooit echter was 'er te vooren een gehouden, waar in zoo veele aanzienlyke Heeren verschenen waren. Veldenaar getuigt, dat 'er meer dan vyftig helmen in de baan waren. Onder andere voornaame Heeren, die dit met hun byzyn hebben vereert, vinde ik genoemt den *Grave van Nassau*, de twee zoonen van den *Hertog van Jork*, den Heer van *Brederode*, den Heer van *Cuylenborch* en zyn zoon, den Heer *Lalain* Regent van Holland, de *Borchgraaf* van *Antwerpen*, de *Borchgraaf* van *Montfoort*, *Lodewyk van Montfoort*, den Jonkheer van *Bergenopzoom*, de Jonkheer van *Zevenbergen*, Jonker *Scheufert van Demerode*, Jonker *Daniel van Boechout* en zynen broeder, *Jacob Potter* Raadt van den Hertog van Bourgondien, *Jan Ghimminich* en *Evert de Quade*, en afgezondenen van eenige Steden, als *Harderwyk*, *Amersfoort*, en *Rhenen*. Deze allen zyn by hunne aankomst met Stadts Eerewyn beschonken. Daar en boven heeft de Stadt aan den Grave van *Nassau* drie, en de twee zoonen van den Hertog van *Jork* insgelyks drie, en aan den Regent van Holland een en een halve Amen Wyn vereert, en dezelve nevens andere aanzienlyke Heeren

ter

ter maaltyd onthaalt. Ook zyn van Stadts wegen aan den Heer van *Gaasbeek* eerst drie amen en zeven taken, en naderhant noch twaalf amen wyns gegeven.

De Oversten en die van den ouden en nieuwen Raadt hebben dit Spel aanschouwt uit twee Kameren, die zy op de Neude tot dien einde gehuurt hadden, waar voor zy tien ryders, makende 78. guldens, hebben betaalt, 't welk al veel was in die tyden, en bewyst den grooten toevloed van menschen, om van dit Ridderspel ooggetuigen te zyn.

Dirk Claas zoon om gepleegde misdaden veroordeelt zynde ter galge, is gratie gedaan, en door het zwaert het leven benomen. Dit tekene ik aan, om dat het 't eerste voorbeeld is, 't welk ik gevonden hebbe, van veranderinge in een geveld vonnis. Ontallyke gevallen staan 'er in des Raadts boeken gemelt van misdadigen, die uit de gevangenissen *in bembde en in broeke* voor den Raadt verschenen, en aldaar bekennende het leven verbeurt te hebben, en vergiffenis biddende, door den Raadt genade gedaan, en tot minder straf, als bannissement of geldboete, verwezen zyn. Welke aantoonen de macht des Raadts, om het leven te schenken aan die geene, de welke volgens de gemeene wetten 't zelve moesten verliezen.

1442.

In het jaar 1442. is de gemeene Raadt aldus gestelt.

Sche-

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen, Borgermeester.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Reynier uten Ham.
Jan van Drakenborch.
Roetert van Lantscroen.
Geryt Voern die Wael.
Gysbert van Vlueten.
Jan over die Vecht.
Jan van Jutfaes.
Jonge Eerst van Herdenbroeck.

Raden.

Jan de Waell.
Jan Knyff.
Pouwels Scrodekyn.
Henric Hazart.
Jan Dedell.
Jan Grawert Wouters zoen.
Vranck Goderts zoen.
Lubbert de Waell.
Jan van der Meer.
Henric van Apcoude.
Jan Jans zoen.
Wessell van Kleyenberch.
Willam van Snellenberch.
Jacop Tymans zoen.
Henric van Gent.
Jan van Lichtenberch de Jonge, Borgermeester.
Willam Aernts zoen.
Jan Rwsch.

Hen-

Henric de Haze.
Jan van Raephorst.
Lubbert van Gruenewoude.
Jan van Zulen de Glasemaker.
Reyner Modde.
Claes Schot.

Oudermannen.

Vrederic Schade.
Wouter Ysbrants zoen. } Wantsnyders.
Claes van Galencoep.
Steven Tylmans zoen. } Snyders.
Geryt van Maersen.
Jan de Lange. } Backers.
Aernt over Ryn.
Herman Rwsch. } Molenairs.
Ysbrant Jans zoen.
Henric Marre. } Lynnewevers.
Dirc van der Goude.
Lambert Vrederix zoen. } Brouwers.
Eerst van Hardenbroec.
Gysbert Claes zoen. } Viscopers.
Roetairt Proeys.
Peter van der Ae. } Louwers.
Henric Jacop Dircx zoens zoen.
Willam Holl. } Wollewevers.
Geryt van Zulen.
Evert van Voirde. } Marsluden.
Johan van Tyell.
Reyner Willams zoen. } Botterluden.
Geryt de Haen, Overste Ouderman.
Gysbert van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Aernt Egberts zoen.
Godert Claes zoen. } Oudecordewaniers.

Johan

Johan Grawert. Egbert Zuermont.	Corencopers.
Henric Block. Willam van Blidenborch.	Oudewantſnyders.
Jan Vrancken zoen. Peter Willams zoen.	Steenbickers.
Tyman van Teylingen. Peter de Goeyer.	Graeuwerkers.
Gysbert Louwerens zoen, Overſte Ouderman. Adryaen Ram.	Ryemſnyders.
Peter Stevens zoen. Eerſt Jans zoen.	Bylhouwers.
Bertelmeus van Nyevelt. Jan Scrodekyn.	Smeden.
Aernt Claes zoen. Geryt Mathys zoen.	Zadelaers.

Ik beb in het vorige deel aangemerkt, dat de Utrechtſche borgeren, buiten de Stadt hunne woonplaats houdende, verſteeken waren van verſcheide voordeelen aan het borgerſchap verknocht; ja zelfs, indien zy daar in volhardeden, en niet in de Stadt kwamen, dat het hen noch hunne vrouwen of kinderen in het vervolg niet zoude geoorloft zyn in de Stadt hun verblyf te mogen houden. Welk laatſte echter maar plaats hadde in eenen dringenden nood, te weten in tyden van oorlog, wanneer de Stadt voorzien moeſte zyn van een goed getal borgeren, bekwaam, om de zelve te helpen beſchermen tegens alle aanvallen, en hare vyanden het hooft te konnen bieden. Naderhant is meerder toegevenheit omtrent hen gebruikt, en de borgeren buiten de Stadt wonende, is hunne borgerſchap niet ontnoomen. Doch dewyl de reden

den en billykheit eischten, dat de inwoonende borgeren, die Stadts Accynsen betaalden, en alle Stadts diensten waarnamen, meerder voorrechten genoten, dan de buiten wonende, heeft de Raadt in het begin dezes jaars, te weeten op S. Peters dagh ad cathedram verstaan, dat de buiten borgers zouden moeten volgen den klokkenslag: dat zy vervolgt wordende wegens eenen begaanen manslag, niet als andere borgers zouden behandelt worden; dat zy wegens misdaden tegens den Bisschop geldboeten verbeurt hebbende, daar over zouden moeten eens worden met de Raden des Bisschops, en met de Oversten van de Stadt, ten zy ze liever ten Landrechte wilden staan. Doch indien zy binnen vyf jaren binnen de Stadt kwamen en bleven woonen, zouden zy wederom alle voorrechten van het Borgerschap genieten, zoo zelfs dat de Stadt hen, zoo lang zy leefden, beschermen zoude tegen alle geweld, en indien zy, of hunne goederen boven Landrecht, wegens den Bisschop of zyne Maarschalken, aangetast wierden, zoude de Stadt hen helpen tot Landrecht op Stadts kosten, en hun Hooftheer daar van wezen. Maar zy vermochten niet in hunne gilden te looten gaan, onder verbeurte van alle vryheden des borgerschaps, alleen zulks maar toegestaan zynde aan de Molenaars, die op hunne molens buiten de Stadts muuren woonden. (1)

Ook heeft de Raadt des maandags na Agnetis overdragen, dat de tweede Cameraar, te dier tyd de *leedige Cameraar*, in onderscheiding van den eersten, die ook *Cameraar van de sak* en *van de penningen*, genoemt wierdt, *Schutmeester* zoude zyn,

(1) Ziet het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel p. 268.

zyn, en dat jaarlyks noch een *Schutmeester* hier by gevoegt zoude worden, welke twee ook Weydegraven zouden zyn. Van welk Schutmeesterampt my de moeite ontnomen is om veel te melden, door de nauwkeurige oplettenheit van den Heer Griffier van de Water, die daar van het merkwaardigste heeft aangetekent in het derde deel van het Utrechtsch Placcaatboek bladz. 238 en 239. alwaar hy te recht wederleit den Heer Matthaeus, stellende, dat de Schutmeesters zouden hebben geschut de verkens, tegens de Overdrachten des Raadts langs de straten lopende, dewyl zulks niet door de Schutmeesters, maar door den Scherprechter, die ook *Bollaert* genoemt wierdt, verricht is, zoo als nadrukkelyk geboekt staat in het Buurspraakboek des Vrydags na Paasschen, en des vrydags na onzer Vrouwen dag assumptio 1444. Ik zal hier alleen maar byvoegen, dat zy verplicht waren, volgens eene oude overdracht van den jare 1397. jaarlyks rekening te doen van hunnen ontfang en uitgaaf. De reekeningen der Schutmeesteren van voorige jaaren worden op ons Stadhuis vermist, zynde de eerste, die ik gevonden hebbe, van dit jaar, waar uit my gebleken is, dat de ontfangst bestont in onderstandgelden door den eersten Cameraar hen toegeschikt, en dan in de voordeelen van des Stadts twee steenovens, die by de Prooft van S. Jans weeteringe buiten de Weerdpoort stonden. Van de eene ontfong de Schutmeester van ieder oven steens hondert, en van de andere vyftig Cromstarten, en dewyl de eene dit jaar zesmaal en de andere zevenmaal den oven gestookt hadde, heeft den ontfang van de eerste een hondert en twintig, en van de andere zeventig guldens bedra-

dragen. (1) De uitgaaf bestond in het geen betaald was aan de leverancies van hout, yserwerk, keyen, tegelen, touwen, reepen, en het geen verder tot Stadts werken vereischt was. Ook in de voldoeninge der dagloonen, aan Timmerlieden, Metzelaars, Smeden, en diergelyken; en aan alle, die ten dienste van de Stadt gewerkt hadden. Waar uit blykt, dat zy het opzicht gehadt hebben over alle Stadts werken, en 't geen daar van af hing. Deeze Schutmeesters hadden eenen man, geschikt tot hunnen dienst, welke jaarlyks van de Stadt tot eene wedde hadt drie ponden. In navolginge van dit bovenstaande, gebruikt de Stadt thans noch tot het zelve einde drie mannen, die alles, 't geen de Schutmeesteren, en die hen diend, verrigteden, waarneemen, te weeten: den Cameraar, den Fabricq, en den knecht des Cameraars.

De Raadt *jaarlyks* veranderende, gebeurde het wel, dat de afgaande Raadt hunne slytingen niet hadde gemaakt over de boeten en breuken, hen door de Amptluiden, te weten de *Busmeesteren van den Raadt*, *Woekkermeesteren*, *Keurmeesteren* of de *Vyven*, aangebragt, en in Stadts boek niet geschreven; waar door de Stadt ontzet wierdt van

(1) Hier *door kan men bynaa* opmaaken de waarde der *Cromstarten* te dezer tydt. In het Buurspraakboek van den Jare 1434. vinde ik dat de Raadt des Saturdaghs na Paaschdagh ter klokke heeft laten afkondigen, dat alleen de *Bourgonische*, de *Brabantse*, de *Hollandse*, *ons Heere van Utrecht*, de *Darmesche* en de *Ludikse Cromstarten* gelden zouden het stuk zes wit, doch dat alle andere *Cromstarten*, waar geslagen of hoe genaemt, alleen gelden zouden vyf wit. De juiste waarde van dit, als mede van guldens, en ander gemunt geld, 't welk te dier tydt gangbaar was, is niet wel te bepaalen; om dat het genoegzaam jaarlyks verandering onderheevig was, zoo als ik reets in het eerste deel heb aangemerkt.

van het genot der boeten. Hier om heeft de Raadt des maandaghs na Agnetis overdragen, dat de Amptluiden, by de nieuwe Regeeringe aangestelt, alle breuken en keuren, in des vorigen Raadts tyden verschenen en verbeurt, en waar over noch geene slytinge gemaakt was, zoude mogen aanbrengen aan den laatst verkorenen Raadt, die daar over zoude oordeelen, of ze in hunnen tydt vervallen waren. Ook dat jaarlyks in een boek zouden geschreven worden, alle slytingen, op dat de nieuwe amptluiden zouden weeten, wat breuken of keuren voor hunnen tyd gesleten, of ongesleten waren. Ook heeft de Raadt gewilt, dat de Busmeesteren van de Oudermannen, alle maanden, als de gemeene Raadt vergadert was, by eedt, overleeveren zouden in een boek geschreven, alle aanspraken, die binnen een maand voor de Oudermannen geschiet waren, op dat de Cameraar goede reekening zoude konnen doen van de twee ponden, die ieder aanspreeker op ter kiste moeste leggen. Noch heeft de Raadt ter zelver tydt overdragen, dat de Keurmeesters van alle keuren die zy aanbrengen, en gesletenen in 't Stadts boek geschreven zullen zyn, voor hunne moeite zullen hebben den zesden penning, van 't geen de Cameraar daar van ontfangen zal. (1)

De

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 256. Veel zoude ik konnen aantekenen van alle deze Stadts Amptluiden, zoo niet de zeer kundige Heer Griffier van de Water in zyn nooit genoeg gepreze Utrechtsch Placcaatboek III. Deel I. Boek 7. tytel, genoegzaam alles het geen zoo omtrent hunne aanstellinge, de reden hunner benoeminge, en de waarneeminge hunner bedieninge, met de uiterste nauwkeurigheit hadde beschreven, 't welk door die geene, die begeerig zyn nader bericht hier omtrent te hebben, verdient nageleezen te worden.

De grachten binnen de Stadt door het gestadig inwerpen van vuiligheit onrein wordende, heeft de Raadt het storten en smyten van vuilnis, en andere stoffen in dezelve, waar door het water bedorven wierd, verboden, en, dewyl te dier tydt noch geen vuilnisraapers waren, en alleen maar een karreman gebruikt wierdt, die de by een gesmeetene vuiligheit weg nam, bepaald de plaatzen, op welke de inwooneren van het meest bewoonde gedeelte dezer Stadt hunne vuilnisse zouden brengen, en tot dat einde des Vrydaghs na S. Marcus dagh dit volgende ter klokke laten afkondigen: *Om die graften rein te houden binnen onser Stat, is onse Raet overdragen, ende gebiet enen ygelicken, dat niemant vulnisse ofte vletquaet ergent en giete in de graften, ofte op ten trappe daer aen dienende, bi enen kuer van vyf stuvers, so dicke alst yemant dede. ende dese kueren sall Geerloff die kerreman hebben, sonder yemant te verdragen. Ende want tot vuel steden an den graften, ende sonderlinge an der ouder graften, niet wael rwm en is enige vulnisse te leggen, ende niemant sine vulnisse in sinen huse houden en mach, soe is die Raet daer van overdragen, dat alle die gene, die an der ouder graften woenen, beide onder die gaerde ende Lymarct van der Gaertbrugge voert nederwert an beiden siden der graften over der plaetsen tot den huse Leuwenstein toe an die oestside, ende tot den huse Groenewoude toe an die westside van der graften voirscreve, alle hoer vulnisse alse vletquaet, brengen sellen op ter Vischbrugge. ende hier in sellen oec wesen alle, die onder die hoich woenen opt oude kerchoff tot des Proest hws van Sinte Marien an die een side, ende tot Jan Scrodekyns hws toe an die ander side onder die halle, mit alinge den husen,*

 die

die tusschen Groenewoude ende der plaetse staen an beiden siden, ende beide den mersegassen tot an der Donkerstraet toe. Item van Lewenstein voert tot sinte Jacobsbrugge toe an die oestside van der graft woenen, mit alle den stegen ende straten daer in gelegen, omgaende tot den Begynhove toe, an sunte Jans velt, scoutenstege, gansmarct, die Minrebruederstraet mitter stege ende den huse, die nevens den ouden vleischuse staen, sellen die gene, die daer woenen, alle hoer vulnisse brengen, alse vletquaet, in der Nueden over die guet, aldaer, ende nergent anders. Ende dese vulnisse aldus gebracht op ten steden voirscreve, sell Geerloff die Kerreman ter weke eens wt onser Stat vueren op sulker stede, als die Raet hem scicken sell. ende daer sal hy of hebben voer syn loen, kost ende arbeit, van elken helen huse een oude braspenninck des jaers, ende van elken camer enen halven braspenninck, te betalen tot elken vierendeel jaers dat vierendeel van den gelde voirscreve bi dubbelden gelden, dat men dan den onwilligen terstont wtpanden sell sonder yemant daer in te versconen.

Het schynt, dat de Ontfanger van de Tolrechten, die door den Bisschop wierdt aangestelt, te deezer tydt zynen ontfang verhuurt, en niet zelfs, maar door anderen zyn ampt heeft laten waarneemen, en ook niet naar gewoonte zyne zitplaats gehouden heeft. Waarom de Raadt des vrydaghs op S. Mauricius dagh verstaan heeft, dat geen borger of onderzaat der Stadt, des Bisschops tollen kopen, of daar aan winnen of verliezen zoude, op verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en dat de Tollenaar de tollen zelfs waarneemen, of door een knecht verwaaren zoude, en daar toe dagelyks zitten tusschen de Visch-

brug

brug en Beyerbrug, zoo als dat vau outs gewoonlyk was geweest.

Ik heb zoo even den Lezer, om eene rechte kennis van Stadts Amptluiden te verkrygen, verzonden, tot het geen de Heer van de Water daar van heeft aangetekent, die daar omstandig leezen kan, waar in het ampt der *Vyven* bestaan heeft, welke de algemeene veiligheit en rust in de Stadt bezorgen moesten.

Veele gevallen zyn door Matthaeus, op de plaatzen by de Heer van den Water aangehaalt, vermeld, waar uit blykt de straffoeffeningen over die geenen, dewelke hen in het uitvoeren hunnes ampts, eenig beletzel of tegenstand hadden toegebragt, waar by ik noch verscheide zoude konnen voegen indien zulks nodig was.

Doch in dit jaar vinde ik, dat een Borgermeester der Vyven door den Raadt afgezet is, om reden vervat by het Raadtsbesluit genomen des saturdags na divisionis Apostolorum: *Sleten Scepen, Rade, en Oudermans, dat Roetaert van Landscroen, om des wille, dat bi bi nacht, buten weten der Overston of synre vennoten der Viven, der Stadt poerten ontsloten, ende ons borgers dochter Peter Grawerts utgelaten heeft, tusschen dit ende onser Vrouwen Lichtmisse naestcomende geen Vive, noch Borgermeester van den Vive wesen en sell.* Welke *Roetaert Lantscroon* te dezer tydt Borgermeester der Vyven was.

Te dezer tydt is afgeschaft de *Enge Raadt*, welke naderhand wederom ingevoert is. Doch duister is het, wie den Engen Raadt te dezer tydt hebben uitgemaakt, dewyl van der zelver aanstellinge, als mede van het geen dezelve te berechten hadde, of doen moeste, geene de minste

aanteekeninge in des Raadts boeken gevonden wordt. In ons Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 72. wordt gestelt, den zelven bestaan te hebben uit twee oude en twee regeerende Borgermeesteren, benevens twee oude en twee regeerende Oudermannen; doch het is my gebleken uit des Cameraars rekeninge over dit jaar, dat dezelve zoo nauw niet bepaald is geweest, wordende daar opgenoemt vyf en twintig persoonen, die den Engen Raadt hebben uitgemaakt. En uit eene andere rekeninge van den Cameraar over den jare 1429. heb ik geleert, dat niet alleen de bovengemelde oude en nieuwe Oversten, maar alle die voortydts Oversten, dat is Borgermeesteren of Overste Oudermannen, geweest zyn, tot dien Engen Raadt geroepen zyn: en nagaande de vyf en twintig persoonen in dit jaar genoemt, vinde ik verscheide onder dezelve te zyn, welke in dit, of in het voorgaande jaar geene Leeden van den gemeenen Raadt geweest zyn, maar wel die in voorige jaren de waardigheit van Borgermeesteren of Overste Oudermannen hebben bekleedt. Waar in hunne verrichtinge bestond, is zeer onzeker, uit het Raadtsbesluit van den jare 1462. in het gemelde Placcaatboek op de zoo even genoemde plaats aangehaald, blykt, dat zy oordeelende eenige veranderinge in de Regeeringswyze te moeten geschieden, zulks den Raadt hebben aangebracht.

Bisschop *Rudolf* de tollen te Rhenen beswaart hebbende met eene erflyke rente van acht en tachtig halve oude Vrankrykſche Schilden (1) heeft by

(1) In des Cameraars rekening van den Jare 1436. wordt een *Vrankrykſche Schild* gereekent voor veertig Cromsterten en

by eenen bezegelden brief (1) aan de vyf Godtshuisen t'Utrecht belooft, die erfrenten binnen vier jaren te zullen aflossen.

Dirk van Zuylen, Heer ter Zevender, heeft op sint Martyns dagh translatio zich en zyne erfgenamen ten eeuwigen dage verbonden, de steene brug voor het huis te Hermelen, door de landgenooten van Byleveld gemaakt, te zullen onderhouden. (2)

De Raadt dezer Stadt heeft des maandaghs na Remigii dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, ende adherierden die appellatie ons Heren van Utrecht van den Keyser tot onsen heiligen Vader den Paews, ruerende van syn regalia, beruerende des, dat die Stat genen cost daar van hebben en wil.* In welke regalia de Bisschop door des Keyzers (3) uitspraak beledigt is geweest, als mede hoe het hier mede afgeloopen is, hebbe ik niet gevonden.

1443.

In den jaare 1443. zyn verkoren tot

Sche-

en vier getekende plakken, de *Keyzers Schild* voor drie en veertig en een halve Cromstert, en de *Bourgondische Schild* voor een en twintig Cromsterten.

(1) Ziet den brief by Matth. lib. III. de Nobilit. I. p. 733. door den zelven bygebracht, om aan te toonen, dat de Bisschop niet vermocht, buiten toestemminge van de Utrechtsche Kerk, goederen tot het Bisdom behoorende, te vervreemden, belasten of verpanden.

(2) Ziet Utrechtsch Placcaatb. II. Deel bladz. 146.

(3) Die te dezer tydt was *Frederik de derde*, welkers bevelen doorgaans streng waren, volgens het getuigen van den grooten kenner der Duitsche Geschiedenissen en Outheden Samuel Schurtzfleisch tom. II. Disput. Histor. Disp. XLIX. p. 26.

Schepenen.

Goedert Coninck, Borgermeester.
Vrederic van Drakenborch.
Adriaen van Lantscroen.
Rynier van Tetwyck.
Tyman Nypyser.
Jan van Clarenborch.
Herman van Lewenberch.
Jan van Amerongen. (1)
Jan Rwsch Peters zoen.
Egbert van Alendorp.
Geryt Grawert.
Philips van Gruenenvelt.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.
Geryt Knyff.
Herman Keyser.
Aernt van der Horst.
Tyman Deel Claes zoen.
Jacop van Amerongen.
Jan Proeys van Lichtenberch.
Lodewyck die Waell, Borgermeester.
Jacop van Winsen.
Jacop Veen.
Gysbert Florens zoen.

Ja-

(1) Deze wordt genoemt *Jan Taets van Amerongen* des saturdaghs na Egidii, wanneer hy uit den Rade gezet is, en besloten hem in twee twee jaren daarna daar niet wederom in te kiezen, *om deswille, so die Rade oudt ende nye van nutlicken ende noetzaken der Stat in woerden ende bi een geweest syn, ende Jan voerscreve den Borgermeisteren ende Oversten rebell daer in geweest is, tegen des Raets ordinancie.*

Jacob van Oestrum.
Vranck die Haze.
Jan van Hamerstein.
Aernt Hoet.
Beernt Grawert.
Geryt van Vlueten.
Gysbert van Ryn.
Wouter van Teylingen.
Tyman Deell.
Peter Hubert Daniels zoens zoen.
Jan Schott.
Geryt die Keyser.
Huge van Gruenenberch.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. Vrederic de Voecht.	Wantsnyders.
Claes Sys. Aernt Gunter.	Snyders.
Willam Proest. Jan de Wael Claes zoen.	Backers.
Willam van der Woert. Claes Scout.	Molenairs.
Andries Jans zoen. Jan Lamberts zoen.	Lynnewevers.
Henric Jacops zoen. Jan van Cleve.	Brouwers.
Gysbert Lichtenap. Dirc Heer Claes zoen.	Vischcopers.
Geryt Wessels zoen. Geryt Steffens zoen.	Louwers.
Wouter Stevens zoen. Jan Scoen.	Wollewevers.

Henric de Wit. Godert Coninc van Voerde.	Marsluden.
Aernt van Tyell. Claes Rolofs zoen.	Botterluden.
Roeloff uten Elsweert. Jan van Hamelenberch.	Cordewaniers.
Henric Buddinc. Henric Scout.	Oudecordewaniers.
Braem van Luttikenhuys. Luytkyn Korskyns zoen.	Corencopers.
Geryt Gaes. Willam Block.	Oudewantsniders.
Evert Rwsch. Geryt Bollekyn.	Steenbickers.
Godscalc van Winsen, Overste Ouderman. Willem Scrodekyn.	Grauwerkers.
Willam van Gent, Overste Ouderman. Claes Folperts zoen.	Ryemsnyders.
Reyner Aernts zoen. Godert Egberts zoen.	Bylhouwers.
Aernt Oge. Korskyn de Brwn.	Smeden.
Willam Jans zoen. Jan de Goyer.	Zadelairs.

Ik kan niet wel, om deszelfs zeldzaamheit, hier overslaan eene straffoeffeninge aan eene Vroedvrouw gedaan, die eenes anders kind by zekere Vrouw gebracht hadde, voorgeevende het zelve van haar gehaald te hebben. Welk geval aldus geboekt staat, des woensdaghs na Jaarsdagh: *Sleten Scepen, Rade ende Oudermannen dat Margriete die Vroeyvrou wt der kerke tot Buer kerc*

kerc bloets boefts voer den Rade comen sell, ende den Rade vergiffenisse bidden, wilcoren geen deser gelycke meer te doen, ende der Stat vyf en twintich dusent steens ter beteringe geven, ruerende van hoere brueke, alse van enen kynde, dat si enen vrouwen aengebracht heeft, om hoer daer mede te behelpen, als een moeder des kynts, hoe wael si geen moeder daer of en was.

Het schynt my toe, dat, even voor de gewoone verzettinge van de Regeering, zommige, met eenen heerschzuchtigen geest behebt, geene moeite of kosten gespaart zullen hebben, om by hunne Gildebroederen uit te werken, dat hunne gunstelingen verkoren, en andere geweert wierden. Om dit wangedrag, strydende tegens den eedt, en waar door de vryheit der verkiezinge benadeelt wierd, te stuiten, heeft de Raadt des woensdaghs na Agnetis, en dus voor het veranderen van den gemeenen Raadt, dit navolgende besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nye, voir nutscap onser Stadt, wair yemant van deser tyt voert, die in enige gelagen, ofte vergaderinge mit sine gildebroeders, ofte yemant anders, vordell van den gelage op hem selve, off op andere settede, om yemant in den Rade gecoren te werden, ofte yemant dair mede te weren, gave off name, die soude verbueren tien dusent steens, ende die soude bi brengen bloets boefts voir den Rade, ende dair toe twee jair uten Rade wesen.*

Op den zelven dagh heeft de Raadt verstaan, drie maal des jaars, te weten op den dertienden dagh, op Paeschavont, en S. Lamberts dagh, ter klokke te doen afkondigen, dat iemand banbrieven (1) hebbende op leeden van den Raadt, of op

(1) Van deeze banbrieven ziet het eerste deel bladz. 202.

op Stadts bedienden, zulks den Raadt binnen een maand na de afleezinge te kennen moet geeven, zullende na dien tydt geen recht daar af gedaan werden.

Ook heeft de Raadt voor het verkiezen van den nieuwen Raadt, te weten des maandaghs na conversionis Pauli, noch twee overdrachten, betrekkelyk tot de Regeerings bestellinge, gemaakt, en by de eerste verstaan, *dat geen ballingen, vuervluchtige, of wt onser Stat geweest, ende weder ingecomen, of die namaals incomen sellen, sy, noch hoer kynder, in onsen Rade gecoren en sellen werden, noch in horen gilde te lote gaen, ter tyt toe die selve Rade oudt ende nye eens anders hier van eendrachtelic overdragen syn.* De tweede behelst eene bevestiging en vordere uitbreidinge van voorige besluiten, ter weeringe uit den Raadt van die geene, welke in des Bisschops eedt of dienst waren, en ter bezorginge, dat zulke, die van een ander met een ampt begifticht waren, niet zouden in de Raadtsvergaderinge stemmen over zaken hunne begunstigers raakende: *Overdroegen die Rade out ende nie, waer enich man van deser tyt voirt, die enich dienst off ampt vuerde van onsen Heer van Utrecht in der Stat ofte lande van Utrecht an deser side der Lecke, ende der Yselen, tsi van Tollen, Maerscalcampt, Dyckgraefscap ofte Schoutambocht, die en sellen in onser Stat rade niet sitten oudt ofte nye, noch oeck in enen jaer na dien hi dat ampt qwyt is. Ende ymant die ampten van anderen voerde, ende daer off sprake in den Rade viel, die sal ofgaen, ende niet sitten over die saken te raden, andragende den genen, daer bi syn ampt off vuert. Ende dese amptluden sellen een jaer te voren, eer sy in den Rade gecoren werden, comen voer*

voer Scepenen, Raedt ende Oudermannen, ende aldaer te kennen geven, dat sy hoer ampten qwyt syn, dat men dan int boeck scriven sell. Hier uit blykt, dat de Raadt wel verboden heeft iemand in eedt of dienst des Bisschops zynde, zittinge in den Raadt te verleenen; maar toegelaten een lidt van den Raadt te konnen zyn, die een ampt van een ander voerde, mits niet tegenwoordig blyvende, maar opstaande, wanneer geraadpleegt wierd over zaken, die den geenen, van wien hy zyn ampt hadde, betroffen. Weshalven de Raadt te dezer tydt afgegaan is van hare voorige besluiten, waar by niet alleen des Bisschops amptenaren, maar alle, *in eeniger Heeren of Vrouwen dienst zynde*, uit den Raadt gesloten waren. (1) Doch dit heeft niet lang stand gehouden, zynde in den jare 1449. wederom als van ouds verstaan, in den Raadt niet te kiezen die geene, welke Heeren of *Juffrouwen kleederen* dragen, dat is, die in andere Heeren of Juffrouwen dienst zyn, of ampten van hen bekleeden.

Alle zaaken, die in den Raadt voorkwamen, wierden niet aanstonds afgehandelt; maar doorgaans gestelt in handen van twee of meerder leeden van den Raadt, die, dezelve behoorlyk en nauwkeurig onderzocht hebbende, daar van verslag deeden aan den Raadt, welke dan haar besluit daar over uittede. Doch dewyl veele zich dezen last onttrokken, of aangenomen hebbende het doen van hun bericht uitstelden, heeft de Raadt des woensdaghs na Scolastice overdragen *voer nutscap ende orber der Stat, ende om der goeder luden saken te corter ten eynde te brengen, daer gebreck in*

(1) Ziet het eerste deel bladz. 506. 507. 519. 520.

in geweest heeft; alse so wat Scepen, Rade ofte Oudermanne tot enigen saken, onser Stat off partien andragende, geset werden, hem des niet weren en sellen in eniger manieren, dan mit horen ede, dat sy so sterck van horen live niet en syn, off den partien te namaech syn; ende sy sellen die saken, die men hem beveelt, wys werden, ende den Rade anbrengen binnen tween maenden, na dien hem die beveelinge gedaen werden, alle dage bi enen ponde tenden der tween maenden voerscreven, ter tyt toe sy die saken angebracht hebben, als voerscreven is. ten waer sake, dattet bi den partien stonde, so soude die gesette voerscreve dat binnen den tween maenden voerscreve ter goeder tyt den Rade aenbrengen, ende so soude die partien den kuer voerscreve gelden, ende niet die gene, die daer toe geset waren.

In Stadts dienst zyn des vrydaghs na Cantate vier Pypers aengenomen op deeze voorwaarden: (1) *In maniere nabescreve syn die Pipere, alse Harmyn Trompet, Roell van der Poell, Jacob die Paep, ende Gerit Henrics soen, aengenomen der Stat te dyenen:*

In den yersten so en sellen hoerre geen wt der Stat dienste gaen, sy en hebben yerst hoer bruetser weder gelevert in handen des Scepenborgermeesters in der tyt. ende yement die sine bruetse verlore ofte brake, die soudse weder doen maken van syns selfs goede so goet, als si hem gelevert werdt.

Item so wanneer sy op sunte Meertyns avont hoer cleder van der Stat ontfangen hebben, so sellen sy horen dienst dat toecomende jaer geheel wtvoeren.

Item en sell hoerre geen wtter Stat reisen, veer of na, yemant te dienen, of te versuecken ten si bi

(1) Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 291.

bi oerlove der vier Overster in der tyt.

Item en sell nyement bemluden wtter Stat reysent yement te dienen of te versuecken, noch oec binnen der Stat ofte vribeit yement alleen dienen, mer alle vier te samen reysen of dienen, ende anders niet, ten gesciede bi consent, wil ende weten der ander, die thws bleven, ofte niet mede en dienden, als voerscreven is. behoudelic des so wat samentlic, ofte elc winnen of verwerven van dienst of huischeden, truwelic onderlinge ter deyll brengen sellen, ende gelyc deilen sonder arch.

Item so sellen Harmyn, Roell, Jacob ende Geryt voerscreve, deen den anderen geen quade woerde geven, geen vechtelic onderling maken, noch wapen deen op ten anderen trecken, binnen noch buten der Stat in enigerleide wys.

Ende waert dat boven desen van yement van hem vechtelic gemaeckt, ofte wapen getogen worde op ten anderen, daer mogen zy wel enen vrede van maken, mer geen zoen, noch beteringe nemen, dan bi den Rade van der Stat, op dat die Raet na groetheit der brueken die bruekige corrigeren, ende den genen, die misdaen is, beteringe toesliten mach.

Ende alle dese voerscreve punten, ende elc bisonder, hebben die vier voergenoemde gezekert, geloeft, ende gezworen vast, stede, ende onverbrekelic te houden sonder argelist op horen dienst, ende bi eenre pene van vyf en twintich oude scilde tots Raets behoeff, so dicke sy bruekich werden in eenich der punten voerscreven.

Men moet niet denken, deeze de eerste geweest te zyn, welke deeze Stadt in haren dienst genomen heeft, door dien ik in de reekeningen van Stadts Cameraars over vorige jaren daar van gewag

wag gemaakt vind, en niet alleen van Pypers, maar ook van Stadts Trompers, en van twee hoorenblazers, die des nachts op de Buurkerks toorn hun verblyf hadden, en by tyden van brand, onraad of oproer, zich moeften laten hooren. In de rekeninge van Stadts Cameraars over den Jare 1429. worden vyf Stadts Trompers en Pypers, en in die over den jare 1441. een Tromper en drie Pypers vermelt. Naderhand vinde ik dat zy *Stadts Speelluiden* genoemt worden. Zy wierden van de Stadt gekleed als andere leege dienaars, hebbende de kledinge voor een Tromper en drie Pypers in den jare 1441. te zamen gekoft vyf en dertig guldens en twaalf Cromfterten, en wierden op vrolyke dagen gebruikt. Voor al ook dienden zy in de ftatelyke ommegangen, gemeenlyk *proceffien* genoemt. Men kan licht bezeffen, dat in deze Stadt, met zoo veele geeftelyke huizen en kloofters voorzien, jaarlyks veele ommegangen gefchieden. Onder dezelve waren 'er voornamentlyk twee, die op Stadts koften geviert wierden, en waar by de Raadt tegenwoordig was, te weeten, op Sacramentsdagh, en op Maria Magdalena dagh. De tweede was voor al ftatelyk, en verciert met de overblyfzels der zoo genaamde heiligen, dewelke opentlyk voorgedragen wierden. Deeze ging ook buiten en om de Stadt, doch de eerfte bepaalde zich in de Stadt, en tot den ommegang om de Stadt wierden gebruikt bruggen, van horden, fchouwen, ftaken en bomen gemaakt. Die geene, dewelke deeze Godsdienftpleginge naar het begrip van die tyden, bywoonden, wierden op Stadts koften, naar mate van hunnen rang, met wyn befchonken. Ik vinde dat beide in deeze ordre zyn gegaan, de Prelaten, te weeten de Prooften en

en Dekenen der vyf Godshuizen, de Domheeren die den dienst deeden, de Priesters en Choorgezellen, die het Heiligdom droegen, de Ridders en Knapen, de Schout, de nieuwe Oversten, de oude Oversten, de Leden van den Raadt, en dan Stadts dienaars en beampten. Voor het Sacrament gingen Stadts Trompers en andere speellieden, zomtyts wél tot vier en twintig toe. De Overblyfzels der Heiligen, welke op Maria Magdaléna dagh omgedragen wierden, vinde ik aldus geboekt: het hout van het kruis, waar aan onze Zaligmaker gehangen heeft, de overblyfzels van *Urbaan*, *Agnes*, *Ponciaan*, en *Benignus*: de hoofden of bekkeneelen van *Adriaan*, *Eloy*, *Vrederik* en *Odolf*, S. *Pancraes* casse, S. *Odolfs* casse, de casse en het hooft van S. *Pieter*, en twee cassen van S. *Jan*.

In dit jaar is hier wederom een steekspel gehouden, doch met minder luister dan voor twee jaaren.

De Raadt heeft overdragen, dat borgers hun borgerschap verwoond hebbende, het zelve niet anders wederom zouden verkrygen, dan op dezelve wys als nieuwe borgers, en dus als of zy nooit te voren borgers geweest waren.

De Stadt Utrecht buiten gewoone onkosten hebbende moeten doen in de oorlogen, die zy wegens hare aanklevinge aan Bisschop *Rudolph van Diepbolt*, tegens den Hertog van Gelre en den Graaf van Holland, begunstigers van *Sweder van Cuilenborch*, gevoert hadt, waren door den Raadt ter goetmakinge der zelve de Stadts weyden verkocht, en eenige accynsen verhoogt. Zommige borgers en ingezetenen, door het vervreemden van Stadts weyden, (welke zy jaarlyks gewoon waren voor eenen

matigen prys van de Stadt te huuren, om op dezelve eenige beesten te laten loopen) berooft zynde van deszelfs gebruik, en naar allen schyn zich verbeeldende, dat de Stadt door het genot van eenige jaren rust buiten schulden was, wilden de weyde wederom hebben, zonder de kopers hun uitgeschote geld weder te geven, en dat de accynsen wierden verlicht, en begonnen hier en daar de hoofden by den anderen te steeken, en vergaderingen te maken. De Raadt te recht bezeffende de kwade gevolgen, die hier van te verwachten waren, heeft des Donderdaghs na S. Geerde dit besluit genomen: *Also die Rade out ende nye geboert hebben ende hem bigecomen is, dat sommige op ter strate ende anderswaer buten vergaderinge des Raets voerscreve, onredelicke sprake gevuert hebben van offettinge der sysen ende vribeden der wyen, mit vuel onredelicke woerden, alse die weyde an onser Stat te brengen, sonder die gene, die gecoft hebben, an onser Stat stonde te vervallen, hoer gelt weder te hebben, daer onse Stat waell grote laste van comen mocht ende twidrachten.*

Voer dat heeft die Raet out ende nye eendrachtelic overdragen, waert saecke dat van deser tyt voert yemant bruekich meer hier in ter waerheit gevonde werde, eer die Raet oudt ende nye wes goets daer van overdragen waer, die sell ewelic wtter Stat wesen, indien hy van den Rade niet en waer. dedet oec yemant van den Rade, die soude ewelic wtter Stat Rade wesen. Ende waert dat yemant van den Rade oudt ende nye deser gelycke woerden buten den Rade hoerde, ende dat niet den tween van den Rade, nu daer toe geset, bi en brachte, die soude vyff jaer wten Rade wesen, sonder yemant daer in te versconen.

Het

Het ongenoegen van zommige onrustige geesten vermeerderde, als zy vernamen dat de Raadt de oude en nieuwe Oversten volkome macht gegeven hadde, om in een generaal Capittel, eerstdaags te houden, te bewilligen in den invoer van een mergengeld, schoon zy zich verklaard hadde, de penningen daar van zullende komen, te gebruiken in verminderinge der accynsen, en afkopinge der renten, op de verhoogde accynsen opgenomen. Alhoewel de invoer van een mergengeld voor eenigen tydt, zoo als wy aanstonts uit een by te brengen Raadtsbesluit hooren zullen, den Bisschop beloofd was, ter vergoedinge zyner gemaakte onkosten, zoo schynt het my echter toe uit de gevolgen, dat de Bisschop toezegginge gedaan heeft, om een groot gedeelte daar van ter Stadts behoef te zullen overlaten. Waar toe de Bisschop te lichter zal gekomen zyn, om dat hy aan de Stadt eenige penningen schuldig was. Tot bewys hier van strekt, het geene ik in het dagelyks Raadtsboek van dit jaar in de maand May op S. Servaas dagh aangetekend vinde; alwaar de oude en nieuwe Oversten, om des Stadts schulden, die de oude Cameraars, als meerder uitgegeven dan ontfangen hebbende, te eisschen hadden, te vervallen, gelast worden onder anderen ook *in te maanen zulke schulden, als onsen Heer van Utrecht schuldig is.* En schynt het my toe, dat de Bisschop, met het overgeven van een groot gedeelte van het geld, van dit mergengeld gekomen, deze schuld zal uitgewischt en voldaan hebben.

De Raadt, om voor te komen, dat dit ongenoegen en gemor van zommige niet zoude uitbarsten tot eenen openbaaren opstand en oproer, en op dat het te houdene Capittel of Staatsvergadering

ring door geene muitzieke menschen zoude bekommert, gestoort, noch belet worden in het opzetten van het Mergengeld, heeft goede voorzorge gebruikt, en tot dat einde des woensdaghs na Elisabeth dit besluit genomen: *Want den Oversten oudt ende nye volcomen macht gegeven is na overdrachte der Rade oudt ende nye int mergengelt voert te varen, so hebben sys na boren vyf sinnen ten besten hier toe gebracht. Ende voer dat so syn overdragen die selve Rade oudt ende nye, dat niement daer tegen spreken noch doen en sel, heimelic off openbaer, op dat men in den mergengelde volvaren mach, ende dat gelt keren tot ofcopinge der renten, om die zysse mede te lichten, ende tot anders geenre nutscap. ende yement die anders dede, dat soude men rechten na wtwisinge der stat boeck.*

Oec syn die Rade oudt ende nie nu ter selver tyt overdragen, dat die Overste out ende nye samentlic ten Capittel gaen sellen van der voerscreve sake, ende die andere van den Rade out ende nie sellen ter selver tyt an die plaetse wesen ongewapent, ende nergent anders, ter tyt toe die voerscreve Overste bi hem roepen moegen te comen die gene, die hem nutte duncken, ende die voert scicken daer hem dat orbarlic duncken sall. ende niement en sel anders ten Capittel comen bi den kuer in der Stats boeck bescreven.

Voerts is ter voerscreve tyt die selve Raedt oudt ende nye overdragen, dat men ter clocken verkundigen sell, alse dat niement van onsen borgeren ende ondersaten ten voerscreve Capitell en come, ten si bi consent van den Oversten oudt ende nye; oec dat nyement mit woerden off mit wercken hem en sette te doen tegen tselve die Rade oudt ende nye overdragen syn, andragende den voerscreve Capittel, ende den

Over-

Overſten oudt ende nye bevolen is; ende dat nyemant van binnen off van buten onſer Stat, mit panſeren of mit langen meſſen en ga op ter ſtraten, elc bi rechtinge zwaerlic tot Raets goetduncken. Twee borgeren hun misnoegen door het opentlyk laſteren van den Biſſchop, en de Leeden van Staat, en dus hunnen luſt, ter verwekking van opſchudding, te kennen gegeven hebbende, zyn daar over geſtraft, waar van ik in het Buurſpraakboek des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh conceptio dit aangetekend vinde: *Want* Peter van Well *die Leydecker, ende* Aernt Korvoet *die Metſeler, op ten dynsdach na ſunte Katrine laetſte verleden, doe die Baenreheeren, Ridderen ende knapen wt den Geſtichte van Utrecht mit boeren vrienden ten gemene Capittel gecomen waren op onſer Stadt geleide na der ouder gewoenten, ende tot liefniſſe ons gnedichs Heren ende Stadt van Utrecht, om te helpen een gemeen morgengelt believen, dat onſen genadigen Heer van Utrecht over lange jaren geloeft was, ende ſine genaden, by rade der eerſamer Ritterſcap voirſcreve, van den ſelven morgengelde dat meeſte deel der goeder gemeenten onſer Stadt, alſe die ſyſen mede te verlichten, gegont ende gegeven hebben, te maell vuell onredelics geveerts geheſicht hebben mit woirden ende wyſe op onſen genedigen Heer van Utrecht, ende den goeden mannen, die hier ten Capittel gecomen waren; oec tegen overdrachten des Raets onſer Stadt oudt ende nye, ende ter clocken gekundicht; daer om ſyn* Peter *ende* Aernt *voirſcreve, elc mit enen blancken zweerde, in beemde ende broeck ter clocken gecomen, ende ſy ſellen kennen hoir lyff verboert te hebben, ende genade bidden, ende men ſel hem genade doen, ende men verbiet* Peter van Well *die Stat vyf en twintich*

 jair

jair ende Aernt Koevoet *die Stadt tien jair, ende elc een mile van der Stat te wesen op syn lyff.* Ook gissche ik, dat *Berent Grawert* Raad, en *Jan Grawert* Ouderman, broeders zoons van *Huge*, zich eenigzins hier aan schuldig zullen gemaakt, of ten minsten verschilt hebben van des Raadts gevoelen, dewyl ik kort daar na, te weten des woensdags na Katherine leeze, dat hen *om rust ende vrede te houden in de Stadt*, de Stadt verboden is, den eersten voor een, en den anderen voor twee jaren, met byvoeginge dat de laatste in geen vier jaren na zyne wederkomst in den Rade zoude mogen zitten, om dat ze hen *onsedelic ende onwyssselic gehadt hebben mit woerden ende geveerde, beiden in den Rade ende onder den volcke op ter strate.* Dit vonnis schynt naderhant noch verswaart te zyn, dewyl ik des woensdaghs na Mauricii des volgende jaars in het Raadtsboek leeze, dat zy beide gelast zyn naar Overyssel of anders waar zich te begeeven, en tien mylen van der Stadt te blyven.

Die van Antwerpen hebben wederom pondgeld gevordert en genomen van zommige goederen, die de Utrechtsche borgeren aldaar ter merkte brachten, of van daar haalden, waar om de Raadt dezer Stadt des vrydaghs na Sacramenti, op dat geen inbreuk in der borgeren rechten en vryheden geschieden zoude, hen verboden heeft geene goederen naar Antwerpen te brengen noch van daar te halen, van welke men te Antwerpen Pondgeld hebben wilde, noch zelfs noch door anderen, op verbeurte van vyf en twintig oude schilden.

Dikwerf verschil ontstaan zynde, waar een man zyn *hoochste weer*, en waar hy zyne *steedige woon* heeft, heeft de Raadt in crastino Sacramenti verklaard,

klaard, den man zyn *hoochste weer* te hebben, daar by met zyn echte wyf woont, en zyne *stedige woon*, daar hy dagelyks te kost gaat, en met zyne vrouw, zoo hy getrouwt is, en anders alleen, te bedde gaat. De Raadt heeft ook ter zelver tydt overdragen, dat een borger zoo niet in de Stadt woonende, niet zoude te looten gaan in zyn gilde, en niet verkiesbaar zyn tot Schepen, Raadt of Ouderman: en dat iemand een Lidt van den gemeenen Raadt zynde, met zyn hoogste weer of stediger woon uit de Stadt gaande, verliezen zoude zyn borgerrecht, uitgenomen in tyden, in welke de Pestziekte in de Stadt heerschte: ook dat de Overften geen verlof aan eenen borger zouden geven om buiten de Stadt te woonen, ten zy zoodanig een borger jaarlyks aan de Stadt hondert ponden gaf, uitgezondert de Casteleins op Stichts en Stadts Slooten, en de Molenaars. (1)

Ook is door den Raadt in dit jaar eene nadere ordre beraamd op den Steenwaarder, of, zoo men hem thans noemt, den Cipier, welke nagezien kan worden in het Utrechtsch Placcaatboek. (2)

Gysbert van Brederode als Prooft van Oudmunster heeft den XXII. April zynen Neef *Gerrit van Vliet* verleyt met Dykveld en Rateles. (3)

Ook heeft Paus Eugenius eenen brief aan die van Utrecht geschreven, waar by hy bevestigt de zamenleevinge der bekeerde Zusteren. (4) Insgelyks heeft

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 290. en Matth. de Nobilit. p. 1123.

(2) III. Deel bladz. 392.

(3) Ziet den brief by Matth. de Jure Gladii cap. IX. p. 108.

(4) Een gedeelte van dezen brief heeft Walvis, Beschryvinge van Gouda II. Deel bladz. 175.

heeft de Stadt Baarn zich verbonden twintig roeden muurs aan de Stadt Amersfoort te maken, en ten eeuwigen dage te zullen onderhouden. (1)

1444.

In het jaar 1444. is de Regeering aldus verzet:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lantscroen.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Jan van Drakenborch.
Roetart van Lantscroen.
Roetart Proeys. (2)
Jan over die Vecht.
Jan die Coninc.
Lubbert die Waell.
Henric van Damassche.

Raden.

Herman Wonder.
Dirc van Waell.
Jacop Martens zoen van den Bosch.
Pouwels Scrodekyn.
Vrederic Vrederics zoen.
Jan Grawert.

Vranc

(1) Ziet den brief by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 236.
(2) Deze wordt Schepenborgermeester genoemt in een overdracht des Raadts des maandaghs na Martini translatio.

Vranc Goderts zoen.
Jan Heerkyn.
Jan van Tyell.
Geryt die Haen.
Dirck Hazert.
Willam van Snellenberch.
Henric van Luttikenhuys.
Jacop Tymans zoen.
Henric van Gent.
Jan van Jutfaes.
Eerſt Jans zoen.
Jan Rwſch.
Geryt *Mathys zoen.*
Peter Willams zoen.
Henric Jacop Dircx zoens zoen.
Henric Block.
Jan van Raephorſt.
Dirc de Jonge.

Oudermannen.

Jan die Waell.
Jan van der Ae. } Wantſnyders.
Jan Knyff, Overſte Ouderman.
Henric Knoep. } Snyders.
Rutger Claes zoen.
Huge *Lubberts zoen.* } *Backers.*
Jan Wouters zoen.
Tyman Jacops zoen. } Molenairs.
Henric Marre.
Gysbert Goyerts zoen. } Lynnewevers.
Jan Deell.
Willam die Wit Jacops zoen. } Brouwers.
Eerſt van Herdenbroec.
Aelbert Dier. } Viscopers.

Lubbert van Gruenewoude. } Louwers.
Gysbert van der Ae.

Jan Key. } Wollewevers.
Adryaen Geryts zoen.

Evert van Voirde. } Marsluden.
Jan van Driell.

Henric van Malſen. } Botterluden.
Bertelmeus van Dyell.

Ghysbert die Wolff van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Geryt Jacops zoen.

Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.

Weſſel van Everdingen Gysberts zoen. } Corencopers.
Claes Dedel Lamberts zoen.

Reyner Modde. } Oudewantſnyders.
Jan Reyners zoen.

Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Jan Noteboem.

Jan Luke. } Graeuwerkers.
Henric de Goyer.

Ghysbert Louwerens zoen. } Riemſnyders.
Ghysbert van Vlueten, Overſte Ouderman.

Willam Aernts zoen. } Bylhouwers.
Splinter Egberts zoen.

Jan van Benſcoep. } Smeden.
Geryt van Boemell.

Henric die Haze. } Zadelairs.
Ghysbert Zalm.

Jacob van Gaesbeek hadde, indien hy zonder kinderen overleed, zyne heerlykheden van Abcoude, Duerſteden en Wyk, met al hun toebehooren, gemaakt aan zynen Neef *Willem* Heer ten Berge, ten Bylant en tot Hedel, welke van zynen kant,

zoo

zoo hy kinderloos deze wereld verliet, aan den Heer *van Gaesbeek* hadde besproken het Slot, Dorp, Heerlykheid en goederen van Heel. Doch beide zyn zy hier van afgegaan, en hebben den IX. Januarius malkanderen ontslagen van alle beloften en verbintenissen hier omtrent gedaan. (1)

Zedert eenigen tydt het getal der *Schutten* vermeerdert zynde, heeft de Raadt dezelve wederom, als van oudts (2), gebracht op vier hondert, en eene nieuwe ordre op dezelve beraamt, des Dingsdaghs na Agnetis: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat men alle die oude scutten of setten sell, ende hebbense samentlic ofgeset voer nutscap der Stat, ende om des wille, dat sy een wyl tyts tegens Raeds overdrachten ende boven den getale onredelic ingenomen syn, ende die Overste oudt ende nie met den Scutten Hoefmans oudt ende nye, ende den vieren van den Rade daer toe geset, sellen weder scutten ontfangen ten getale van vier hondert, als van oudts geweest heeft, ende niet meer, die der Stat nutte syn. mit vorwerden, dat die gene, die binnen vyff jaren laetste voerleden wten gilden genomen syn buten consent hunner Oudermannen, die welke Oudermannen bi horen ede den Rade dat bibrengen sellen, teser tyt in 't voerscreve getal van vier hondert niet wesen en sellen. ende waert dat men yemant te hws liete, die als een Scut der Stat in den laetste oerloge, off daer voer gedient hadde, die en soude syn leven lanck in sinen gilde niet waken, noch enige anderen dienst doen binnen der Stat, ende daer soude bi vri off wesen, ende anders niet.*

Voert

(1) Ziet Matth. de Nobilit. III. I. p. 805.

(2) Ziet het eerste deel bladz. 89. in des Cameraars rekeninge over den jare 1427. vinde ik 560. en in die over den jare 1429. 572. Schutten gemeld.

Voert sellen die Scutten houden deze Ordinantie nabescreven.

In den eersten selmen een boeck maken, ende dair in bescriven alle der Scutte sekere renten, ende allen sekeren oncost, den die Scutte daer of sculdich syn te doen; ende daer sellen die Homans (1) *in die tyt voert meer hoer rekeninge op doen.*

Item in den selven boecke selmen alle die Scutten bescriven mit name ende toename, die men nu aennemen sell, ende als die Hoemans hoer rekeninge doen, so selmen terstont in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutte in den selven boecke scriven die Scutte, die van dien jaer ingecomen syn, ende daer die Homans hoer rekeninge of gedaen hebben.

Item en sellen geen Hoemans enige Scutten meer annemen, dan na overdrachte des Raedts oudt ende nye, bi enen kuer van tien ponden ter Scutter behoeff, van syn selfs goede, so dicke alst yement dede.

Item sellen alle die oude Hoemans van voerledene jaeren, die noch niet gerekent en hebben mit hore Doelmeysters, hoer rekeninge doen tusschen dit ende den heiligen dage van Paschen naestcomende, elc bi enen kuer van tien ponden van syns selfs goede, ende daer toe die Homans ende Doelmeisters geen Homans noch Doelmeisters meer te mogen werden. Ende die Hoemans die nu zyn, off namaels comen, sellen altyt hoer rekeninge doen voer sinte Victoers dage na horen ofganck, bi den kuere voirscreve, ende sy en sellen geen restande rekenen, die lude en syn mitter wtersen recht verwonnen.

Item

(1) Uit de rekeningen der Cameraars is my gebleken, dat 'er twee Overste Homans, en twaalf Nederhomans waaren, als mede, dat de Stadt jaarlyks aan hen gaf twee en dertig ponden, waar mede zy den Doelen moesten onderhouden.

Item en sell niement Scutter wesen, ofte scutcovel dragen, dan die dachlicx binnen Utrecht woent, gesondert die gulde sporen spannen off boer kynders.

Item so en sell niement Homan van den Scutten mogen wesen, ten si dat bi stedelic mit synre boechster weren binnen der Stat woent, in alre manieren, als die Raedt out ende nye op ten genen, die in den Rade sitten sellen, overdragen is.

Item en selmen genen Heeren, Jonckeren, off yement anders den eens een scutcovel gegeven is, tot geenre tyt meer covel geven dan alleen onsen genedigen Heer van Utrecht. (1)

Voert so en selmen geen wassende boem of bout wtten Doelen bouwen, dan alleen rise van den wilgen, die knoetbaer syn, by enen kuer van tien ponden ter Scutten behoeff, so dicke alst yement dede.

Kort daar aan, te weten vrydaghs na Letare, heeft de Raadt noch nadere ordre op de Schutters beraamd, welke, op dat de Lezer meerder kennisse van hen zoude bekomen, ik hier mede plaatzen zal: *Overdroegen die Rade oudt ende nye noch op ten ordinantie ven den Scutten deze nabescreve punten.*

In den eersten so en sel men niet meer enige Doelmeisters setten, mer die Homans sellen die Doelmeister-

(1) Schoon een *Covel* zoo wel een manteltje over de schouders hangende, als een hooftdekzel betekent, zoo moet men echter hier door de zelve een stormhoed verstaan, waar mede de Schutters voorzien waren. Men moet zich niet verwonderen, dat den Bisschop een covel gegeven is, dewyl de zelve dikwyls het schieten der papegay bywoonde, naar de gewoonte van die tyden, in welke veele Vorsten en aanzienlyke edellieden, gulde sporen spannende, vermaak hadden zich onder de Schutten te begeeven ter oeffeninge van boog en pyl. Ziet Matth. IV. de Nobil. cap. 30. 31. en 32. en tom. I. Analect. p. 301. en II. Anal. p. 33.

sterscap selve verwaren, ende men en sell niement van enigen officien onder den Scutten enige covels geven, off daer off rekenen, dan alleen onzen genedigen Here van Utrecht, ende den Homans in der tyt.

Item een yegelick Scut, jonck ende oudt van jaren, die binnen der Stat is, als men die Papegay sciet, die sel met selfs live wtgaen, ende mede scieten, gesondert alle noetsaken van siecte, ende enen scutcovel op syn hooft hebben, ende niet enen timp sonder covel, bi enen kuer van enen ponde, totter Scutten behoeff van der Homanscap, daer bi inne hoert: ende dat sellen die Boden jaerlicx den ouder Homans anbrengen terstont op horen dienst, ende sy souden dien kuer daer toe selve gelden.

Item alle jaer, als men die Homans kiesen sell, so sellen die Boden selve bescreven brengen alle die twaelf Homanscap Scutten van name te name; ende openbaerlic in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutten voert roepen, ende lesen, ende dan also voert werpen in der mutsen om te loten, sonder argelist op horen dienst.

Item elc der twaelf Homanscappen voerscreve sellen even groet wesen van mantael, of bi na even groet, als ment na gelegentheit naest bescicken kan, ende daer sell een ygelic Scut mede te vreden wesen.

Item den ouden Homans, die noch niet gerekent en hebben, is horen tyt der rekeninge verlenct tot beloken Pynxteren toe naestcomende, ende daeren binnen te rekenen, bi sulcke kueren ende verbuerten, als voer daer op overdragen is.

Item men en sell geen Scutter meer annemen, sy en sellen dat volle gelt geven, te weten elc een rider, ende die sellen die Homans in der tyt rekenen mit anderen, als voerscreven is.

Item

Item selmen der Scutter boek ende ordinantie lesen, als men die Homans kiesen sell, om ene ygelicken te weten die ordonnantie alst beboert. (1)

Het schynt, dat, niet tegenstaande het verbodt des Raadts van't voorleedene jaar, de Utrechtsche kooplieden echter de Antwerpsche merkt bezocht, ende daar hunne waren verkocht en andere ingekocht zullen hebben; of wel door andere hunnen handel gedreven; want ik vind in dit jaar noch twee besluiten des Raadts, ernstig het voorgaande verbodt vernieuwende, wordende by het eerste bygevoegt, dat zelfs niemand in deeze Stadt goederen zoude mogen verkoopen, welke hy wiste tot Antwerpen ter merkte te zullen gebracht worden, of te koopen het geen van daar gevoert was. En by het tweede beveelt de Raadt, dat niemand ter merkte te Antwerpen gaan zoude, ten zy hy alvorens plechtig by eede verklaarde, niet anders daar te zullen verrichten, dan te betalen het geen hy schuldig was, en te ontfangen het geen hy van anderen te eisschen hadde, zonder iets te kopen, dan eetwaren gedurende zyn verblyf nodig, en aldaar zyne zaken alzoo te schikken, dat niet nodig hadde daar in het vervolg naar toe te reizen. Verbiedende dus in het toekomende alle hunne borgeren en onderdanen *allen handel op die merkt*, zoo lang die van *Antwerpen het pondgeld vorderden*. Dit levert ons wederom een bewys uit van den ernst en yver der Regenten van dien tydt, ter handhavinge der rechten en vryheden hunner borgeren en onderzaten, allen indracht daar in op alle wyzen trachtende te weeren en tegen te gaan.

Noch

(1) Deze ordonnantie wordt ook aangehaalt, en opgehelderd door den Heer Matthaeus de Nobil. d. l.

Noch Geestelyke noch Weereldlyke was het geoorlooft eenen borger of ingezeten dezer Stadt voor het Hof van Romen in rechten te betrekken, of van dat Gerechtshof verbodt, vermaanbrieven of diergelyke te verwerven, om daar mede hen te bekommeren. Dit was al verboden by eene oude overdracht des vrydaghs na Sacramentsdagh 1365; en des maandaghs na S. Aechten dagh 1403. by welke laatste eene straffe van tien jaren uit de Stadt te zyn gestelt was tegen die geene, die *enige inbibitien*, *citatien*, *of monitien impetreerden* op eenige borgeren, of die in de Stadt of Stadts vryheden woonachtig waren. Hadde iemand op eenen borger of ingezeeten wat te zeggen, dien moeste hy roepen voor den Raadt. Voor al was deze voorzieninge nodig om te beletten, dat de Geestelykheit de borgeren en ingezetenen niet zoude kwellen met kostbare en moeyelyke rechtsgedingen voor het hof van Romen, en dus te veel gezag over hen verkrygen. Uit dit grondbeginzel heeft de Raadt te dezer tydt, des woensdaghs na conversionis Pauli, Heer *Otto Jongen* Canonik in den Dom doen aanzeggen zich by zonneschyn uit de Stadt te begeeven, en daar niet wederom in te komen voor en al eer hy *Baptisten van Jannen*, borger dezer Stadt hadde afgedaan *sulcke beswaernisse als hi op hem maect mit Roemsche brieven*, en de *Stadt beteringe gedaan*, dat is boete betaald hadde, om dat hy hier door Stadts rechten en vryheden verkort en tegengegaan hadde. En dewyl de Abt van Oostbroek zich ook hier mede bemoeide, heeft de Raadt vorder verstaan: *Oeck sel men den Abt van Oestbroek ene wete laten, dat hi hem deser sake niet en onderwynde, noch niement van synre wegen, off quamer onsen borger eni-*

enigen bynder off, den wolde die Stat an sinen goeden verhalen. ende yemant anders geestelic off weerlic, die hem deser sake onderwonde tegen onsen borger voirscreve boven dese overdrachte, die solde oec uter Stadt wesen, gelyk Heer Otto Jonge voirscreve.

In dit jaar zyn ook in deze Stadt aangestelt vier Gesworens, twee uit den Steenbikker en twee uit den Bylhouwers gilde, om de borgers en ingezetenen, die verschil hadden over de scheidinge hunner erven, ten dienste te staan. (1)

Verscheide oneenigheden tusschen den Bisschop en de Stadt Amersfoort ontstaan zynde, om dat de *laatste veele* inwooneren van Eemland met het borgerschap voorzag, welke beweerden dezelve voorrechten, als de Amersfoortsche borgers hadden, te moeten genieten, en dus niet door des Bisschops Maarschalk in rechten te konnen betrokken worden, zyn dezelve te dezer tydt door een minnelyk vergelyk vereffent, waar by men over een gekomen is, niemand voor eenen Amersfoortschen borger te erkennen, dan die in de Stadt zyne inwooninge hadde. (2)

Des saturdaghs na Invocavit is eene straffoeffeninge gepleegt aan *Huge Willems zoon van Noortwyk*, zich schuldig gemaakt hebbende aan de onnatuurlyke zonde, *daer die overste rechter God van hemelric die steden Sodoma en Gomorra mit zweveligen brande van den hemel doen verbernen heeft, ende mit afgront versincken*, zynde aan een staak verbrand, op dezelve wyze als in den jare 1441.

Co-

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 626.

(2) De brief hier van kan geleezen worden by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 301.

Coman Claes, en namaals in den jare 1454. twee anderen opentlyk ter dood zyn gebracht. Het welk ik hier melde, om aan te toonen de gewoone ſtraffoefeninge in deeze tyden over zulke godtvergeetene menſchen.

Niet tegenſtaande het mergengeld, (waar van ik op het voorige jaar gemeld hebbe), in gevolge eene belofte voor eenige jaren aan den Biſſchop gedaan, ten zynen behoeve meeſt was ingewilligt, op dat hy daar door zyne ſchulden zoude konnen betalen, en vergoedinge erlangen van de onkoſten door hem ten dienſte van het Sticht gedaan, zoo heeft echter de Bisſchop 'er niet tegen gehadt, dat de Staten bewilligt hebben, twee deelen der penningen, die van het mergengeld zouden inkomen, aan de Stadt te geven, om daar door de borgeren en ingezetenen der Stadt verlichtinge toe te brengen in hunne excynſen. Waarom de Raadt ook aanſtonts heeft afgezet de helft van de laatſte verhooginge der molenſys, en om de Stadt van ſchulden te ontlaſten, aan een iegelyk, die lyfrenten van de Stadt gekocht hadde, laten weeten, indien hy die aan de Stadt wilde verkopen, dat de Raadt die hem ter Stadts behoef afkoopen zoude. Dit was de gewoone handelwys der Regeerders van deezen tydt, welke penningen nodig hebbende, excynſen inſtelden of verhoogden, en die verbonden voor de opgenomene gelden, en dezelve niet afſtelden of verminderden, voor dat zy in ſtaat waren de capitalen, daar op genomen, af te leggen.

Ik vinde in dit jaar viermaal in het Buurſpraakboek gewag gemaakt van eene loterye ten behoeve van de Stadt uitgeſchreven. Eerſt wordt daar van gemeld des manendaghs na Judica op deeze

wys:

wys: *Die Raet oudt ende nye laat eenen ygelicken weten, dat sy overdragen syn, dat men hondert ponden des jaers lyfrenten vercopen sell, ende die opzetten mit loten, na inhout der besegelder cedelen, die dair off voir Hasenberch, den poirten ende sommige kerken binnen onser Stat geset sellen werden, ende oec in andere goede steden ende landen gesent syn. ende waer yemant die mede loten wilde, die sell syn lott, alse zestien butken voir een lott, inleggen.* Ten tweede, des Vrydaghs na Paaschen, alwaar gestelt wordt, dat die hondert ponden lyfrenten trekt, het in zyne keur zal hebben, die hondert ponden lyfrenten, of een duizent ponden aan gereet geld te neemen, en dat in die loterye ook te trekken zouden zyn zeven zilvere kruyssen, en dat voor den inleg van ieder lot veertien Cromsterten zouden gegeven worden. Ten derden des vrydaghs na S. Jans dagh ante portam, wordt behalven de hondert ponden lyfrenten, gestelt, dat 'er noch verscheide Juweelen te trekken zouden zyn. En eindelyk des vrydaghs na onser Vrouwen dagh assumptio: *die Rade oudt ende nye syn overdragen ende laten enen ygelicke weten, dat men hondert ponden des jairs lyfrenten opsetten sell mit loten, alse elke vyftich ponden voir een lot, ende in die lotinge sellen oec wesen dertien zulvere krusen. die loten inleggen twee ponden aan geld of an renten, die in den jare* 1440. 1441. 1442. 1443. *en* 1444. *verschenen en onbetaalt zyn.* Het is niet waarschynelyk hier te moeten verstaan vier onderscheide loteryen, maar dat de eerste uitschryvinge geenen genoegzamen toeloop zal gehadt hebben, en dat men van tydt tot tydt de voorwaarden voordeeliger zal gemaakt hebben om de inleggers te lokken. Immers ik vinde maar

meldinge van eene trekking op S. Mauricius dagh op welke ik deze woorden geboekt vinde, *mergen sel men die lote uitroepen mergentyts vroech op ter plaetse*, waar uit ik opmake, dat dezelve op de Plaatze voor het Raadthuis opentlyk getrokken is.

Op dat de Vleyshouwers geene ongezonde beesten zouden slachten en verkoopen, heeft de Raadt des woensdaghs na Remigii verstaan, dat zy alle de te slachtene beesten eerst zouden moeten stellen op de Neude aan eenen boom, om daar alvorens bezien te worden door Leeden van den Raadt daar toe gestelt.

Dat vreemde kooplieden op de Jaarmerkten met hunne waaren gestaan hebben op de Plaatze voor het Raadthuis, blykt uit een Raadtsbesluit van dit jaar, waar by de borgers en ingezetenen uitdrukkelyk verboden wordt aldaar ter merkte te staan, wordende zulks alleen maar toegestaan aan uitheemsche handelaars, die hunne waaren alhier op die tyden te koop bragten. (1)

Op dat de Stadt niet te veel zoude verkort worden in hare accynsen op de bieren door de zes Zuster-

(1) Oudtydts wierden op de Plaatze veele waren ter merkt gebracht; doch dewyl dezelve daar door zeer belemmert en bezet wierdt, is zulks al in den jare 1391. op S. Andries avont verboden, waar van ik dit aangetekent vinde in het Rosenboek: *de Appelmarct, die men hout voer Hazenbersh in manden, die selmen houden onder de Coremarct tusschen de Rodenborchbrugge ende der Gaerderbrugge aen die zyde ter graftwaerts ter tyender uren toe. Voert loec, uyen, cabuys ende wortelen, die men op ter plaetse te vercopen pleecht, die selmen voert vercopen ende de marcte houden op ter Backerbrugge. Voert hout, torf, besem, ende alle ghoet, dat op waghen coempt, dat zel zyn marcte houden in de Noede, ende nyet op te plaetse, alze de oude ghewoente is.*

Zusterhuizen, heeft de Raadt des donderdaghs na Remigii dit besluit genomen: *Overdroegen die Raadt oudt ende nye, dat die ses Begynhuse, alse sint Cecilien, Braemdolen, Bi den Wyngart, die twee husen op sinter Claes Kerkhoff, ende Betlehem, voertaen brouwen sellen mogen binnen horen husen so vuel biers, als sy in horen husen drincken mogen, ende daer voer te zysse geven der Stat te samen vyf hondert ponden des jaers, daer sy elc na beloep hoer aendeel toe gelden sellen. Mer waert dat sy enich bier wt horen husen lieten brengen, twaer mit kannen of mit vaten, bewyslick, so soude dat hws, dairt bier aldus wtgebracht worde, tot eenre kuer gelden vyf en twintig ponden, half ter Stat behoeff, ende half ter Zysmeisteren behoeff in der tyt van den inbrouwen zyss, so dicke als dat gesciede, ende daer toe en soude dat hws niet meer brouwen van dien jaer, ende nochtant sine volle gesette pensie betalen. ende dit sell dueren een half jaer na dien die Stat den voirscreve huse dese verwerde opseit, off dat sys der Stat opseggen, oec sell dat Convent van Jherusalem in der selver ordinancie wesen, ende de Stat jaerlicx geven zestig ponden, gelyck dat bi den Oversten oudt ende nye overcomen is na der machten van den voerscreve Rade hem daer off gegeven.*

Jonker *Walraven van Meurs*, die door de uitgewekene Canoniken tot Bisschop was verkoren, heeft dit jaar, op des Bisschops munt te Keulen goud en zilver geld laten slaan met zynen naam, 't welk ter kennnisse van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft dezelve verboden dat gemunte geld in deeze Stadt uit te geeven of te ontfangen, zoo lang de Raadt het zelve niet gewaardeert hadde.

Volgens het verhaal van Pontanus (1) heeft Bisschop *Rudolph van Diepholt* te dezer tydt den oorlog aangezeit aan den Aartsbisschop van Keulen, broeder van Walraven van Meurs, geevende tot reden van deeze oorlogs aankundiging, dat hy Aartsbisschop, of zyn volk, veeltydts ongelyk hadde aangedaan de Stichtenaars: dat hy onrechtvaerdig den Hertog van Cleef, met wien hy *Rudolph* nauw verbonden was, met de wapenen vervolgde: en dat hy den gewaanden Paus *Amadeus* aankleefde, en zich onttrok de schuldige gehoorzaamheit aen *Eugenius*, het wettig opperhooft der kerke.

Op dat de goede ingezetenen door den gewoonen bedriegelyken handel der Joden geen nadeel zouden lyden, heeft de Raadt op S. Katrine avont overdragen, dat geene Joden of Jodinnen, of hunne goederen, binnen de Stadt of des zelfs vryheit, of ergens daar de Stadt bewindt hadde, zouden komen of wesen, en indien zy 'er gevonden wierden, dat zy in de gevangenisse zouden gelegt en hunne goederen aangehouden worden, tot dat zy boete zouden hebben betaald tot des Raadts goetdunken.

Eer ik van dit jaar afscheide, moet ik niet vergeeten te melden, in het Raadtsboek des donderdaghs na conversionis Pauli dit aangetekent gevonden te hebben: *Rycout Claes Dillen soen heeft verwilcoert an des Raets bant van Utrecht, alse dat bi Geertrwt syn wyff van desen dagen voert niet slaen, steken, stoten, noch onredelic mit hoer ommegaen en sell, dat sy mogelic bewisen mach, op een maent te leggen in den roden toorn, also dicke als hyt dede; ten waer*

(1) Pontan. lib. IX. Histor. Gelr. p. 487.

waer dat sy alsulcke ontstantelicke dingen dede, daer syt mede verdiende, ende bi dat den Rade kenlic makede, so waer dese wilcoer quyt ende doet. Waar uit men kan opmaken, dat de Raadt dezen man wel verboden heeft zyne huisvrouw te mishandelen, zonder reden of oorzaak daar toe gegeven te hebben; doch niet afgekeurt, dat de man, indien zyne bedtgenoot zich kwalyk gedroeg, en zulks verdiende, door eene matige kastydinge, haar tot betrachtinge van haren plicht bragt.

1445.

De Regeering voor dit jaar is aldus gestelt.

Schepenen.

Henric die Wit.
Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeester.
Guedert Coninck.
Lodewyck die Waell.
Vrederick van Drakenborch.
Goedtscalc van Winsen.
Adriaen van Lantscroen.
Reynier van Tetwyck.
Jan van Clarenborch.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Braem van Lichtenberch.
Willam van Gent.

Raden.

Henric van Scerpenborch.
Geryt Knyff.
Hillebrant Dircs zoen.

Herman Keyſer.
Tyman Deel Claes zoen.
Gysbert Lichtenap.
Geryt Steffens zoen.
Jan Schot.
Jan Rwſch Peters zoen.
Tyman Nypyſer.
Roeloff uten Elsweert.
Vrederick van Damaſch.
Geryt Foeck.
Jan Jan Geryt Gepels zoens zoen.
Daem van Bloemerweerde.
Jan van Hamerſtein.
Aernt Hoet.
Geryt van Vlueten.
Herman van Lewenberch.
Wouter van Teylingen.
Aelbert van Ryn.
Jacop van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan Aelberts zoen.
Geryt Goes.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt. Vrederic die Voecht.	} Wantſnyders.
Jacop Wouters zoen. Jan van Emmeric.	} Snyders.
Herberen Spycker. Willam Proeſt.	} Backers.
Aernt over Ryn. Tyman Jacops zoen.	} Molenairs.
Ysbrant Jans zoen. Jan Lamberts zoen.	} Linnewevers.

Hen-

Henric Jacops zoen, Overste Ouderman. Jan van Cleve.	Brouwers.
Jonge Eerst van Herdenbroeck. Thomaes Pilgrums zoen.	Viscopers.
Peter van der Ae. Willam van Ingen.	Louwers.
Wouter Stevens zoen. Peter Faessen zoen.	Wollewevers.
Geryt van Zulen. Godert Coninc van Voirde.	Marsluden.
Aernt van Tyel. Claes van Zyll Roelofs zoen.	Botterluden.
Jan van Hamelenberch. *Jan Aelberts zoen* die Lange.	Cordewaniers.
Henric Buddinc. Geryt Schout.	*Oudecordewaniers.*
Bram van Luttikenhuys. Vranck de Haze.	Corencopers.
Willam *Block.* Dirc *Block.*	Oudewantsnyders
Geryt Bollekyn. Godscalc van Doern.	Steenbickers.
Willam Scrodekyn. Jan die Kraen.	Graeuwerkers.
Geryt de Keyser, Overste Ouderman. Claes *Folperts* zoen.	Ryemsnyders
Reyner *Aernts* zoen. Guedert Egberts zoen.	*Bylhouwers.*
Evert van Benscoep. Dirc van Sperenwoude.	Smeden.
Aernt Claes zoen. Willam Jans zoen.	Zadelairs.

Willem van Montfoort, broeder van den Borch-

 graaf,

graaf, hadt van den Bisschop *Rudolph van Diepholt* ter tydt hy eerst uit Overyssel in de Stadt Utrecht komen zoude, gebeurt twee duizent kroonen, welke hy weigerde wederom te geven, voorwendende, dat eenige borgeren van Utrecht die penningen hadden ontfangen. De Raadt dezer Stadt die zaak nauwkeurig onderzocht, en de borgeren onschuldig bevonden hebbende, hadt gemelden *Willem van Montfoort* de Stadt verboden: en vermits hy echter buiten bewilliging van den Raadt in de Stadt was geweest, hadt de Raadt in den jare 1443. hem niet alleen op nieuws de Stadt ontzeit, maar zelfs alle borgeren en ingezetenen verboden, met hem of zyne dienaren te spreeken, heimelyk of openbaar, en hem te huizen of te hooven, ten zy by toestemming van den Raadt, ter tydt toe hy den Bisschop de verschuldigde twee duizent kroonen hadde voldaan. Hier by kwam, dat zyn broeder de Borchgraaf een Utrechtsch borger, uit Montfoort met der woon vertrokken zynde, in het gebruik zyner goederen hadde verongelykt, waarom de Raadt niet konnende dulden dat haren borger in zyne rechten wierdt verkort, des woensdaghs in profesto Ponciani dit besluit heeft genomen: *Want die Borchgrave van Montfoerde onsen borger* Henric van Moerdrecht *moeyenisse doet in sinen goeden, om des wille, dat hi wtter stede van Montfoerde mitter woen gevaren is, openbaerlic tegendragende onser borger rechten ende vriheden, ende der zoene van Montfoerde* (1) *daer menich guetlick vervolch om*

(1) Deze zoene gemaakt des dinsdaghes na S. Laurentius dagh in het jaar 1387. heeft Matthaeus te voorschyn gebracht de Jure Gladii cap. xi. p. 126. & seqq. en heb ik dezelve ook

om gesciet is, beide mit scriven, ende onse Raetsvrienden aldaer te senden an den Borchgrave van Montfoerde voerscreve, om hem te onderwysen, dat hi navolgende die voirscreve zoene, ende onse Stat niet vercortende in horen rechten, onsen borger HENRIC VAN MOERDRECHT *ongemoit wilde laten, ende sine goede rustelic gebruken na behoren, dat niet gescien en heeft mogen, nochte baten: so syn Scepen, Rade ende Oudermans eendrachtelic overdragen, dat men alle ingesetene van Montfoerde beide binnen der stede, ende daer buten, hoer live ende hoer goede ophouden ende tueven sell, ter tyt toe die Borchgrave voirscreve dese onrechte moeyenisse ofgedaen heeft, ende wedergekeert tgene bi of die sine van des voerscreve onse borgers goede gebuert hebben, sonder hem oec enige meerder moeyenisse te doen an sinen goede, bi hem selven, ofte anderen, in eniger wys.*

Deeze onmin tusschen de Stadt Utrecht en Heer *Willem van Montfoort* is niet weinig vermeerdert, na dat de laatste een gruwelyk overleg en opzet gemaakt hadde, om eenen voornaamen borger dezer Stadt te doen vermoorden, na dat zeekere ontzegbrief voor de Wittevrouwen poort was gevonden, waar van ik in het Buurspraakboek des woensdaghs in Crastino beati Thome Apostoli dit aangetekent leeze: *Want sulke opsate, als Her* WILLAM VAN MONTFOERDE *gemaect heeft om enen*

ook gezien en geleezen in het Capittel van Oudmunster, alwaar ze gaaf en wel bewaart is. In die zoene staan onder andere deeze woorden: *Item want die Borchgrave die luden plach te dwingen in de stede van Montfoerde te varen woenen, zo zel dat of wesen, ende een yghelye zel mit sinen live ende goede varen woenen waer hi wil, sonder commer ende hinder van den Borchgrave voerscreve, in eniger wys, sonder argelist.* Weshalven dit gedrag van den Borchgraaf strydig was tegens de gemaakte zoene.

enen onsen borger moerdadelic te doen slaen, altyt tot Montfoerde gemaect syn, ende noch die opsatere, als die gene diet angenomen hadden te doen, ende oec andere, die gelyck wercke an den onsen gewrocht hebben in tiden voerleden, binnen Montfoerde, ende bedrive des Borchgraven van Montfoerde, dachlix onthouden werden: ende nu een ontsegbrieff om des voerscreve Heer WILLAMS *wille, sonder segel, in name van enen geheten* GERYT VAN STEINVOERDEN *mit sinen hulperen, op onser Stat ende onsen borgeren voer onser Stadt poerte buten Wittevrouwen gevonden is. Om welker brieves wille die Rade oudt ende nye beducht syn, dat yement van onsen borgeren ende ondersaten, of oec ander, of onder decsel van den voerscreve* GERYT VAN STEINVOERDEN, *diemen niet en kent, of en weet waer hi onthout heeft, bescadicht mochte werden an live of an goede, mit slaen, vangen, moert, branden off anders, wt den bedrive van Montfoerde, vermits dat dusdanige overdadere dachlix daer outhout hebben, als voerscreven is; daeromme syn die selve Rade out ende nye eendrachtelic overdragen ende laten weten enen ygelicken, alse waert zake, dat enich onser borgere, ondersaten of anderen, in live of in goede enichsins bescadicht worden, het waer mit vangen, slaen, moert, branden ofte anders, dat die Stat een hoeftheer daar van wesen sell, ende dat men dat terstont sonder enich vorder weten te doen, verhalen sell mit enen gemenen clockeslage an live ende goede des voerscreve Borchgrave van Montfoerde Heren* WILLAMS *voerscreve ende alle der geenre die in horen hewynde ofte bedriven, geseten syn.* Uit eenige vordere Raadtsbesluiten, in dit jaar genomen, is my gebleken, dat eenen *Jacob Bouwens zoon* van Leyerdorp aangenomen hadde ten versoeke van *Willem*

lem van Montfoort, van het leven te beroven *Aernt van Amerongen*, borger dezer Stadt, en dat die aanslag mislukt zynde, gemelde *Jacob Bouwens* gevat, en alles bekent hebbende gerabraakt is, en dat de Raadt, verklaard hebbende die zake Stadts zake te zullen zyn, en te zullen vervolgen, en rechten aan Heer *Willem van Montfoort*, als dat *aan ondadigen beboort*, heeft belooft aan den genen, die den voorgenoemden *Willem van Montfoort* levendig leverde in handen van den Raadt, eene belooninge van drie duizent Bourgonische schilden, en een duizent diergelyke schilden aan den geenen, die hem willende vangen, doodtsloeg. En, om een afschrik te geven van diergelyke booze voornemens, heeft de Raadt dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nye, om te verbueden dat gene opsate meer gemaeckt en werden van yemant, om enich onser borgeren off ondersaten te slaen, off te doen slaen, alse waert sake, dat tot eniger tyt van yemant, bi waer groet ofte clein, enich opsit gemaeckt warde, om enich onser borgeren ofte ondersaten, sy waren ryck off arm, te overvallen mit slaen, off doen slaen, dat die zake terstont als ment verneemt, onser Stadt zaken wesen sall, ende dat men dat aan den opsater rechten sall, als men een ondaet sculdich is te rechten, bi waer groet ofte clein, ende men sell gelt op syn lyff setten, te verdienen die gene, die den opsater gevangen leverden onser Stat, off oec dat bi mit ongeval in der antastinge doet blive, tot einre merckelicker summen toe, na der mogentheit des geens, die die opsater waer.*

Waer oec yement diet anname enich van onsen borgeren ofte ondersaten mit slaen te overvallen om yements wille, bi waer wie bi waer, bet waer oec

om

om liefte wille, bede, gifte, lofte ruerde, off anders enigerhande zaken, dat soudemen rechten an die mit den rade, alsmen moerde sculdich is te rechten, oec waer dat werck mitter daet volbracht waer ofte niet, indien men ter waerheit bevynden konde, dat hyt angenomen hadde te doen: ende so wanneer men dusdanige zake verneemt van yement, so selmen terstont die clocke daer om luden, ende aldaer dat verkundigen, ende laten weten, dat sulcke personen niement en ontholde op sloten off in steden, noch oec in huse ende hove, en voersta, en stive, off en stercke mit rade off mit dade, in eniger wys, heimelic off openbaer, off die Stadt sel dat houden ende verhalen an live ende goede des genen, die dat daren hoven dede, in alre maten, off hi des opsaets ende des overvals selve raets ende daets sculdich waer, ende daer sell dan die Stat voert op vervolgen sonder vertreck, off yement daer in te verschonen, om dat te rechten na der verkundige ter clocke voerscreve, ende dese overdrachte is nu oec ter clocken verkundicht.

Zommige Minnebroederen in het Sticht en in de Stadt Utrecht, zonder kennisgeevinge of toelatinge van den Bisschop, gekomen zynde, en weigerende hen te willen stellen onder de gehoorzaamheit van den Oversten des Kloosters der Minnebroederen in deze Stadt, heeft de Raadt verboden, die Monniken te huisvesten, eeten of drinken te geven, of te verkopen, op verbeurte van vyftig ponden, tot dat zy behoorlyke toelatinge hadden verkreegen. Want niemand was het geoorloft nieuwe kloosteren of vergaderingen van Geestelyke orders in de Stadt of het Sticht te maken, ten zy met toestemminge en beliefteniße des Bisschops. Dit was een goet en gepast middel om hen te noodzaken de Stadt te ruimen.

In

• In het begin van dit jaar heeft de Raadt haar genomme besluit in den jare 1442. verandert, en gewilt dat de leege Cameraar geen bewind meerder hebben zoude van de Schutterye, dat is, van Stadts werken, of arbeitsgereedschap; en dat in het vervolg twee Schutmeesteren, een van den ouden en een van den nieuwen Raadt, zouden worden aangestelt; dat de eene buiten weten van den anderen niets zoude verrichten; dat zy geen zwaar werk, boven vyf en twintig ponden kostende, zonder kennis der Oversten in der tydt zouden mogen doen maken,. en geen arbeitsgereedschap, de Stadt toebehorende, aan andere uitleenen. Welk gereetschap gelegt zoude worden in een schuthuis, buiten de Weerdpoort. En op dat de Schutmeesters niet ontbloot zouden zyn van penningen, nodig tot het maken der Stadts werken, wierd hen de macht gegeven om alle Stadts restanten in te winnen, en de Vechtkeuren te ontfangen: en om de Keurmeesteren der vechtkeuren oplettender te doen zyn in het waarneemen van hunnen plicht, wierden zy gelast alle keuren, die zy in een saisoen den Raadt hadden aangebragt, binnen het naaste saisoen in te winnen, of die luiden verwonnen te leveren; en indien de Keurmeesters hier in verzuimig waren, zoude hen het bewint daar van ontnomen worden, en zy het gewoone loon verliezen, en dan zouden de Schutmeesteren die inwinnen, en het loon, toegelegt aan de Keurmeesteren, genieten: en vermits een singelmuur aan der Stadts borchgrave, dat is aan de wal, moeste vermaakt worden, zouden alle, die boeten en breuken verbeurden, veroordeeld worden, om zekere roeden van die muur, naar mate hunner breuken, hen door de Schutmeesteren

aan te wyzen, te maken. (1) Dit alles moesten de aangestelde Schutmeesteren by eede beloven te zullen achtervolgen.

Twee knechten van *Willem van Cronenborch*, Maarschalk van het Nederquartier, eenig bezet goed, toebehorende Vrouwe *Snofs*, uit de Stadt vervoerd hebbende, heeft de Raadt des maandaghs na Epiphanie gemelden Maarschalk bevolen, die knechten binnen een maand te leveren binnen de Stadt, om in hemde en in broek voor de klok te komen, en de Raden en Schepenen vergiffenisse te bidden, van wegens hunnen gepleegden misdaadt, en wilkoren op hun lyf niet meer diergelyks te zullen doen, zullende dan hun euveldaad kwyt gescholden worden. Doch by ontstentenisse van dien, zoude voorgenoemde Maarschalk verbonden wezen tot vyf hondert oude schilden, des Raadts slytinge over dit geval af te wachten en te voldoen, en niet uit het vleischuis, (te weten de gevangenisse) komen, ten zy na gedaane oerveede hier om niemand te zullen misdoen, of door eenen anderen wrake hier over te laten doen. En vermits dit goed met wil en zelfs door bevel van de gemelde Vrouw *Snofs* was weggehaald, wierdt zy belast met de betalinge der onkosten. Waar uit blykt, dat dit uitgesproke vonnis steunde op de schennis van Stadts rechtsgebied, en de bezettinge der goederen in de Stadt gedaan.

Om de nieuwe ordonnantie, in den voorleedene jare op de Schutten gemaakt, te beter te doen nakomen, zyn de Overften in der tydt gemachtigt, om met de Homans daar over het opzicht te hebben.

Het

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 240.

Het schynt dat de Visch in deeze Stadt gebracht, dan door deezen, dan door eenen anderen, zonder daar toe door de Regeering gemachtigt te zyn, wierdt afgeslagen. En dewyl 'er klachten voorkwamen van de Kooplieden, die de visch ter merkt voerden, dat dit werk niet naar behooren wierdt verricht, heeft de Raadt eenen Afslager aangestelt, en daar van eenen vasten dienst en ampt gemaakt, op deeze ordonnantie:

In den yersten so selder een gezworen Offlager wesen van der Stat wegen, ende die sell den visch offlaen, off doen offlaen, sonder yemant anders hem des te onderwinden buten consent ende wille van hem.

Item so sell dese geswore Offlager offlaen alle visch levende, ende oec anderen, oec waen hy coempt, off wien hy toebehoert, gesondert als dat nabescreven staet. ende de Offlager sell altyt yerste offlaen den visch die yerste an die marct coempt, te weten den levenden visch, die yerst coempt tusschen der plaetse ende der vischbrugge, ende van den anderen visch die gene, die den Offlager yerst te kennen geeft, dat syn visch an die marct is.

Item so sell die gezwoere Offlager den Coepluden vast staen voir hoir gelt, ende hem dat opleggen terstont na den yersten male, als die offlach gesciet is, ende dat verscieten ende betalen in goede paymente, dair de coepman mede duer mach, oic wair die Offlager dat gelt van de mynres gebuert hadde, ofte niet.

Item so sellen beide die principael Offlager, ende die gene, diet van synre wegen doen sell, ten heiligen zweren getruwelic tot profyt der coepluden den offlach te doen, ende hem hoir gelt te geven sonder verminren, dat van boeren goede coempt; ende dair toe sell die Offlager vier goede borgen setten ans

Raets bant van der Stadt, om dair an te verhalen, off die coepman gebreck crege an den Offlager voirscreve.

Item waert zake, dat die Offlager den coepman terstont niet en betaelde in manieren voirscreve, so souden die Busmeysters van den Oudermans in der tyt, sonder enich vertreck, tot versoeck des coepmans, dient viele, ofte yemants van synre wegen, den voirscreven Offlager, ende sine borgen, sulc gelt wtpanden, als die coepman ten afteren waer, ende noch eens so vuele ter penen, die tweedeel van der penen tots coepmans behoeff in behulpe syns cost ende verstoringe synre scaden, ende dat derdendeel tot behoeff des Busmeysteren voirgenoemt voir hoir wtpandinge.

Item hier voir so sell die Offlager weder hebben den dertichsten penning van allen visch die by offlaet, alse voir sinen arbeit van den offlach, van dat gelt in te manen, ende dat gelt an goeden paymente te verscieten, als men dat tot hair toe geplogen heeft, gesondert van den herinck ende buckinck.

Item die gene, die den visch mynen, sellen den Offlager weder betalinge doen ter coeplude behoeff van dat sy minen binnen den selven dage, dat die offlach gesciet, sonder vertreck, behoudelic den mynres hoirs goetdoens, alst hair toe geweest heeft.

Item off die mynres den Offlager binnen den voirscreven tyt van den yersten dach niet en betaelde, als voirscreven is, soe sell die Offlager mit enen der stat knapen, hoge of lege, den naisten dages dair na, den mynre, dairt gebreck in waer, dat wt mogen panden, ende den derden penning meer, sinen oncost mede te doen.

Item een coepman van buten sell mit sinen visch een maell mogen houden binnen onser Stadt sonder becroen,

als

als hair toe gemeest heeft, mer hy sell selve sinen visch bruken by penwerden (1), *ende sonder offslaen, in alre manieren, off hy den visch van den Offlager gemynt hadde, ende anders niet.*

Item des gelyc sell een coepman van buten mit sinen droegen visch ende gesouten zeespeck staen mogen op ter plaetsen, so lange hem gelieft, behoudelic dat hi sinen visch ende syn zeespeck selver bruken sell sonder offslaen, ende by penwerden, ende niet anders.

Item onsen borgeren sellen hoirs selfs visch, den sy selven van buten brengen, by penwerden wel mogen sliten, behoudelic dat een ygelic van dien visch, den hy penwert, op syns selfs hant staen sell, sonder enige vennotscap te hebben mit yemant van binnen off van buten, ende dat nyemant, dan hy selve off syn echte wyff van synre wegen, den visch sliten en sell, hy en sell den visch mede laten offslaen als voirscreven is.

Item alle coeplude van binnen off van buten der Stadt sellen boeren buckinc ende boeren berinc groen, gesouten in tonnen ofte korven, ofte anderen berinc, die men druegen sell, binnen der stadt mogen senden, indien sy willen, off oec brengen, den oirhair me-

(1) *Penninckwaeren*, of *penninckwaerden* is volgens Kilianus verkopen, aan den man brengen, het goed op geld zetten, en *penninkwaerde* is de prys die van het goed ontsangen wordt. Dus schynt de zin dezer woorden te zyn, dat de koopman wel *een mael*, dat is eenen dagh, zynen visch houden kan *sonder becroen*, dat is, zonder dat iemand hem daar over moeyenisse mag aandoen, en dat hy zelfs, die zonder te laten afflaan, mag verkopen, veilen, en op prys stellen, zoo als de Vischkopers, de visch op den afflag gemynt, gewoon zyn te verkopen, en dus met betalinge van den dertigsten penning aan den Afflager, als of zy van hem op den afflag gemynt was.

mede te doen; mer sy en sellens niemant vercopen, of dien bruken bi penwerden, ten sy dat by openbaerlic offgeslagen werde by den gezwoeren Offlager, die alsdan oec syn loen dair off hebben sell, alse den tsestichsten penning, ende van een kyndekyn aels ofte berincs, dair en sell die Offlager niet van hebben.

Ende so wes berinc ende buckinc eens by den gezwoeren Offlager offgeslagen is, ende dair by syn gelt eens off gehadt heeft, den sellen die mynres wel voirt mogen vercopen, oec bi vaten ende anders, sonder den Offlager yet meer dair off te hebben, behoudelic dat dat sonder offlaen gescien sell; ende wanneer men anderwerve den berinc ende den buckinc offgeslagen wil hebben, dat die Offlager dat doen sell, ende nyemant anders, ende dan syn gesette loen dair off hebben als voirscreven is.

Item wair yemant die enich forpell off argelist hier in sochte ofte dede, om den Offlager tsyn te versteken, ende hy van binnen onser stat wair, die soude verbueren een halff jair sine neringe, ende tien dusent steens, half tot ter stat behoef, ende half tottes Offlagers behoef. dedet oec yemant van buten, die soude verbueren vyf en twintig dusent steens, tot behoeff als voirscreven is.

Item so sell die Offlager half die Vischbrugge hebben tot sinen profyt, ende sinen offlach op te doen, te weten die syde, die ter plaetsenwert gaet.

De Regeerders dezer Stadt verleegen zynde om geld ter betalinge der schulden, en de goede gemeente met den invoer van nieuwe excynsen, of verhoginge der ouden, niet willende meerder belasten, hebben des donderdaghs na onser Vrouwen nativitas besloten, alle openkomende Stadts amp-

ampten (1), uitgenomen der Stadts Klerkampt, ten behoeve van de Stadt te verhandelen, 't zy met dezelve aan de meestbiedende te verkoopen, of daar een loterye van op te rechten, en die 'er meede te voorzien, die de hoogste pryzen trokken; 't zy met dezelve jaarlyks te verhuuren, en dus op de een of andere wys, best over een komende met Stadts voordeel, en het meeste geld aan.

(1) Hoe voortydts de Stadts ampten vergeeven wierden, kan de Leezer opmaken uit het besluit des Raadts, genomen des manendaghs na alre Gods heyligen dagh 1397. *Overdroech de Raet van der Stat out ende nywe, zo wanneer den Rade van der Stat enich ambocht open wert te gheven, het si bi besterften, ofte dattet yemant opgave, ofte dat ment hem name, zo zellen de nye Overste, die dan zyn in der tyd, den alinghen Raet doen bieden bi enen hoghen koer, ende bi horen ede, op ter Stathuys te comen, ende daer te heren al der gheenre bede, die om dat ambocht bidden willen, ende alse zi die bede ghehoert hebben, zo zellen de vier oude Overste, ofte die van hem dan in der Stat waren, daer rechtevoert geboden wesen. ende die oude Overste zellen dan enen yghelliken van Scepene, Raet ende Oudermans, die daer dan voor oghen zyn, een lot maken, ende onder al die loten zouden wezen vyf zonderlinghe lote, ende op wien die vyf loten vallen, die zellen zweren ten heylighen, dat si nyemant ghebeden en hebben, nochte verlooft en zyn dat ambocht te gheven, ende rechtevoert daer toe zweren dat ambocht te gheven den ghenen, daer 't beste aen bewaert waer, na der Stat orbaer, bi der meester partien na horen vyf sinnen. ende wien zyt gheven, dat zal die alinghe Raet volghen ende consenteren. Ende so wie van Scepene, Raet ofte Oudermans voer yemant ghebeden hadde, om dat voerscreve ambocht, ofte daer in verloeft waer, die en zoude nyet mede loten, ende dat zouden de Borghermeysters in der tyd enen yghelliken vraghen bi zinen ede.* Voorwaar eene loffelyke manier van vergeevinge der ampten, waar tegens als men vergelykt de wyze, op welke in latere tyden, welker geheugen wy noch niet verloren hebben, men met dezelve heeft gehandelt, kan men niet genoeg de Regeerders van dien tydt pryzen, wier voornaamste zorg was, dat tot Stadts ampten geene wierden gekozen, dan die daar toe nuttig en bequaam waren, en dus Stadts welwezen konden bevorderen.

aanbrengende, aan den man te helpen. Voorts heeft de Raadt verstaan, dat alle, die Stadts ampten of diensten hadden, dezelve zouden waarneemen, en indien zy door ouderdom, ziektens of andere toevallen buiten staat raakten, hen dan een zeker jaargeld voor hunnen levenstyd toe te leggen, en hun ampt ten nutte van de Stadt voor geld, op de zo even gemelde manier, te geeven aan eenen anderen. Dus vinde ik noch in dit jaar aan *Jan Dirks zoon op ten Oert* voor zes jaren verhuurd te zyn den afslag van de Vischmerkt, mits daar jaarlyks voor aan den Cameraar betalende elf hondert en vyftig ponden, hebbende des woensdaghs in crastino *Thomae Gysbert van Vlueten* en *Roetart van Lantscroen* zich borgen voor de voldoeninge dier penningen genoemt.

Ook is der *lege knapen* (1) dienst verbeetert, en

(1) *Lege knapen.* In het Latyn van de middel eeuw wierden door *Knapones* gemeenlyk verstaan knechts en dienaars, ziet Struvius tom. 1. Rer. German. Script. p. 707. Dat het woordt vierderhande betekenissen heeft gehadt, en *knapen* genoemt zyn: I. Knechten en boden. II. Jongelingen en kinderen, 't zy die van vrye of van dienstbare geboorte waren. III. Zoonen van Ridderen. IV. Edelen, toont de Heer Matthaeus lib. IV. de Nobil. cap. 18. Hier ter plaatze worden 'er door verstaan Stadts Boqden, die ook dikwils *Stadts knechten en dienres* genaamt worden, en onderscheiden waren van *de Hoge knapen*, die ook *Overste knapen*, en in een besluit van het jaar 1469. *Stadts Deurwaarders* genoemt worden, welke verplicht waren, als de Raadt vergadert was, tusschen de twee deuren, die te dier tydt voor de Raadtkamer waren, te staan, om binnen te komen, als een der Borgermeesteren of Overste Oudermannen met den hamer klopten, en te verneemen wat hen belast zoude worden, volgens eene oude overdrachte des Raadts des donderdaghs na S. Martyns dagh in den winter van 't jaar 1361. Deze verrichteden alle pandingen in de Stadt, wordende dezelve buiten de Stadt door de lege knapen gedaan, en moesten op vermaan des Cameraars de Sysmeesteren, die op hunnen tydt niet voldeeden

en hen gegeven het Telampt op de Vischmerkt, gevende de Raadt hier van deze reden; *op dat sys het vermogen sellen den Rade en Overste te dienen, ende oec der stat te meer daer aff te comen in tiden, als der onich ledich wart*: met aanzegging, dat, indien iemand dier lege knapen dit Telampt niet naar behoren waarnam, en de Overften en Raden niet diende zoo als hy schuldig was, de nieuwe Raadt macht zoude hebben hem zyn ampt te ontneemen, en eenen anderen met dezelve voor geld ten meesten voordeel voor de Stadt te voorzien.

Op dat de eene borger wynneeringe doende, den anderen dezelve koopmanschap oeffenende, geen nadeel zoude toebrengen door het opkopen van wyn, eer dezelve alhier te koop gebracht was, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Victors dagh dit

deeden de pachtpenningen, aanspreken tot betalinge, en andere diensten verrichten. Als ik tot den jare 1477. zal gekomen zyn, zal ik opgeeven het goetvinden des Raadts volgens 't welk ze gewild heeft, dat de *lege knapen* hun ampt zouden waarneemen. Beyden wierden zy bestempelt met den naam van *Stadts Knapen*; en waren zy ook gemachtigt om iemandt by dage, met verdekte aangezichten door de Stadt gaande, te bezien, om te weten wie hy was; 't welk hen niet geweigert mocht worden, op verbeurte van in de gevangenisse gelegt te worden, volgens overdrachte des Raadts des dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh te Lichtmisse 1385.

In de besluiten des Raadts vinde ik dikwils maar van twee *Overste knapen*, en van vier, en ten hoogsten van zes *lege knapen* gewag gemaakt. Dat 'er echter meer geweest zyn, blykt my uit de rekeningen der Cameraaren, zoo vinde ik by voorbeeld in de rekeningen over den jare 1427. veertien Stadts dienres en tien Stadts knechten en lege knapen, in de rekeninge over den jare 1441. negen Overste dienres en twaalf lege knapen. Deze wierden alle met Stadts kleederen voorzien, zoo nochtans dat der hoger knapen kleedinge iets weerdiger of kostbaarder was dan die der lege knapen. Waar van tot voorbeeld strekken kan het geen ik in een der oude Stadts boeken aangetekent vinde des vry-

dit besluit genomen: *Scepen, Rade ende Oudermans syn overdragen, dat geen onser borgeren wyn beneden Colen copen sell, dan an die Vaert, bi en sell onsen anderen borgeren van der wynneringe, die daer gadinge in hebben, den wyn mede doen, als die wyn an die Vaert coemt, voer sulcker weerde bi sinen ede, als hy den wyn twaerheit gecoft heeft, sonder versuym, bi rechtinge tot Raets goetduncken*, en voorts de Makelaars van de Wynen bevoolen zich te schikken naar dit voorschrift. *In den yersten sellen die Makelaers hebben van elker roeden wyns, te weten elken twaelf onser Stat amen, diemen yerst incoept, twee oude groet, alse vier oude bodtdragers, ende dair na op ende neder van elck vate wyns boir gelt, gelic onder den Makelaeren te deylen, oec wair sy dair bi syn ofte niet, ende boeren*

vrydaghs na Paaschen 1367. te weten, dat zes en twintig Stadts knapen gekleedt zyn, en zommige derzelven tien ellen, andere negen en een halve, andere negen, andere acht en een halve, andere acht, en ook maar zeven ellen gekregen hebben van de Stadt tot hunne kledinge, ten bewyze dat alle niet van eenen rang waren. Ook blykt zulks uit 't geen Stadts Cameraar in den jare 1427. deswegen in uitgaaf heeft gebracht, te weten voor elke Stadts dienre of hoge knaap zeven ellen en een vierendeel sneets, de elle tot drie pond, en voor de voeringe dertig schellingen, en voor ieder lege klaap zes ellen drie vierendeel sneets de elle tot twee pond, en voor hunne voeringe elk een pond. Men moet zich niet verwonderen dat de Stadt zoo veele knapen in haren dienst gehadt heeft, dewyl zy niet alleen in de Stadt, maar ook daar buiten, den Raadt ten dienste stonden, en de Oversten of iemand van den Rade op Stadts bevel buiten reisende, verzelden en oppasten, voor al deden zy menigvuldige reisen in ieder jaar, wordende alle bootschappen, die buiten Stadts vryheit gedaan moesten worden, door hen verricht. en alle brieven, die de Raadt aan Steden of vreemde Heeren schreef, door hen overgebragt, zynde te dier tydt noch geene posteryen, of geregelde schuit of wagen-veeren bekend.

ren steecwyn, alse van elcken scepe wyns een take wyns, alst hier toe geweest heeft, ende dit sell die vercoper alleen gelden.

Voirt waert dat enich coepman enich Makelairs te doen hadde, om enigen ingecoften wyn, ofte anderen wyn wt den kelres voirt te vercopen, ende bi enigen Makelair begeerde, so soude die Makelair dair bi gaen, ende sinen dienst truweliken doen tusschen den coper ende vercoper, ende dair of hebben voir syn loen van elcker ame, die also vercoft worde, ene Dordrechtsche placke, ofte enen halven botdrager, ende dair soude die Makelair, die dair bi geroepen waer, of hebben die ene helfte alleen, ende die ander helfte bi ende die andere Makelairs tsamen gelyc onder hem deylen, ende dit loen sellen die coper ende vercoper halff ende halff betalen; mer waer geen Makelair over geroepen en wert, daer en sellen die Makelairs niet van hebben.

Ende die Makelairs sellen ten heiligen sweren tusschen de copers ende vercopers een recht middel te dragen, ende dat sy geen loen meer nemen en sellen dan voirscreven is, ende dair toe wilkoren an handen des Raets dit te houden op hoeren dienst, ende bi menedich ter clocken gelwt te werden.

Wairt oec sake, dat hem yemant anders, die geen gesworere Makelair en wair, eniger maklerdien onderwonde, ende genot off huescheit dair off name, off hem, off in sinen oirbar geven lieten, heimelic off openbaer, bi wair weert ofte gast, off yemant anders, die soude dat dubbelt wedergeven, ende dair toe verbueren vyf en twintich dusent steens ter Stadt behoeff, ende halff ter Makelaren behoeff voirgenoemt, so dicke alst yemant dede.

Hoe veele gesworene Makelaars van wynen 'er te deser tydt geweest zyn, hebbe ik niet konnen

nagaan. Men kan uit het zoo even gemelde opmaken, dat 'er meer dan twee geweest zyn; en indien de Makelaars van dit gestelde loon hun bestaan hebben gehadt, moet men besluiten, dat 'er te dier tydt al wat wyn, en voor al Rhynsche wyn, in deze Stadt is verorbert. Andere wynen die onder den gemeenen naam van *Zaderse Wynen* bekent waren, wierden niet veel in deze Stadt gebracht; maar meest wynen, die van Keulen den Rhyn af gevoert wierden, gebruikt.

Ook is in dit jaar eene ordre beraamd voor de twee Boden der Schepenen, en dewyl daar uit gedeeltelyk kan opgeheldert worden de rechtsmanier alhier te dezer tydt gebruikelyk, hebbe ik geoordeelt, dezelve hier plaats te moeten geven.

In den yersten, so sellen der twe Scepenboden wesen, alse die een, die biedt int overeynde der Stadt, ende die ander in dat nedereynde, gelyc van outs dat gedeylt is, ende heeft geweest. ende dese twee Scepenboden sellen mede gekleet wesen van der Stat, als der Stadt Clerck, ende twee Overste dienners. (1)

Item so sellen die Boden hoere dienst selve doen, ende van elcken bode hebben, dat sy doen elc in sinen eynde, het sy verre ofte na, binnen der Stadt ter luden huse, dair sy woonen, zes doytken (2), *alse*

(1) Dus waren deeze Schepenboden mede begrepen onder de hoge knapen, waar van ik zo even gehandelt hebbe, en kan men overeen brengen, waarom in de Raadtsbesluiten doorgaans, als ook hier, maar van twee Overste dienaars of hoge knapen gemeld wordt, en echter in de rekeningen van de Cameraars meer genoemt worden.

(2) In het jaar 1469. des manendages op S. Peters avont ad vincula, is deze ordonnantie vernieuwt, en enigzints vermeerdert, en vinde ik daar in voor zes doytken *een achtendeel van een oude braspenninck.*

alse een en twintich cruyken voir een out bylkin gerekent, ende niet meer.

Item van een bodt, dat sy yemant in sine antwoerde doen, die geen woenstat binnen der Stade en heeft, sell hy hebben, die dat doet, een out butken.

Item als enich persoen verwonnen is mit pandingen an syn lyff, so sell die Bode, in dies eynde die selve verwonnene woent, hem die wete doen, ende dair voir hebben drie oude butken. (1)

Ende als enich persoen voer sinen scout gepant is an syn lyff, ende vervolcht dair omme in der Stat toern off vleyschuys te leggen, so sellen die Scepenboden den persoen antasten, waer sy dien vynden in der Stat, buten kercken, kerchoven, ofte kercken vriheden, ende dien leggen, indien hi goetwillentlic mit hem gaen will, oec waer die anclager den persoen wysde ofte niet, ende daer sell dan die Bode off hebben, die dat doet, voer syn antasten een Stat pont, ende elc van de Bode mede, ende sell die antastinge doen in dies anders eynde van der Stat onbecroent van sine geselle.

Ende alle dat voirscreve gelt sellen utleggen die gene, die des rechts begeren, ende weder hebben van

(1) In de ordinancie van 't jaar 1469. volgt hier op: *Item als yemant so verre vervolcht is mitten rechte voer den Schout ende Scepenen, dat men panden sal aen syn lyff, ende hem die wete gedaen zyn, zoe zallen hem die boden, elc in zyn eynde, van wegen des Scout ende der Scepenen byeden in zyn antwoerde, ofte zynre weer, dat hy over dwarsnacht op ter Marslade toern gae, dat men heet den Plompentoorn, ende en ghinge hy daer niet op, zoe zelmen hem daer op leegen, ende voert vervolgen na inhout onser Stat-boick, op die overdrachte gemaict int jaer ons heren* XIIIᶜ LXXVIII. *op S. Lucas dach.* Welke overdrachte te vinden is in het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 286.

van den gene, die dat recht tegendragende is.

Mede so sellen dese twe Scepenboden den Oversten der Stadt in der tyt, ende oec den Scepen gerechte te dienste staen in redeliken saken der Stadt ende Gerechte voirscreve andragende, als dat hier toe geweest heeft, ende sy sellen so dicke men recht voer der Scepenen hout, aldair an der bancken wesen om te rechten van tselve sy in hoeren dienst gedaen hebben, of mens begeert.

Ende op alle dese voerscreve punten, ende elc bisonder, sellen die Scepen bode in der tyt hoere eedt doen; die te houden, niet meer te nemen dan voirscreven is, hoere dienst ende ampt truwelic te vueren, te bewaren ende te doen, ende een ygelicken recht te doen, dies op hem begeert, sonder weygeren; ende dair toe dat wilkoren an handen des Raets van der Stat volcomelic ende geheel te houden bi verhoeren hoirs ampts, ende menedich ter clocken geluut te werden.

Ik stelle vast, dat die van Antwerpen vryheit van het Pondgeld aan onze borgeren en ingezetenen, hunne merkt bezoekende, zullen toegestaan hebben, nademaal ik in dit jaar vinde, dat veele Utrechtsche en ook Amersfoortsche borgeren en onderzaten goederen van daar hebben gehaald. Welke goederen in Zeeland door den Heer van Ternant aangehouden en genomen zynde, zyn daar over klachten gekomen aan den Hertog van Bourgondien, waar op, volgens het voorschrift van de laatste zoene eene byeenkomst is gehouden aan de Putkuyp, zynde, gelyk wy reets in het eerste deel hebben aangetekent, eene plaats tusschen Hermelen en Woerden, ten huidigen dage eene boere Herberg noch genaamt de *Putkop*, gelegen aan den Rhyn tusschen de Molenvlieten

van

van den Breudyk en Gerverskop, alwaar over de vergoedinge der geleedene schade gehandelt is. Hoe dit verricht is, kan blyken uit deze navolgende brieven, welke ik daar van op ons Stadthuis gevonden hebbe.

„ Een brieff van den dachvaert die
„ gehouden wert op die Putkupe,
„ ruerende van den goiden, die
„ die Heer van Tarnant onsen
„ borgeren genomen had.

„ Wy *Geryt die Wit van Kilensteyn*, Licentiatus in Jure Canonico, Canonick tot sunte Johan, ende Officiael des *Hoefs* van Utrecht, *Wilhelmus Pauli*, ende *Arnoldus Byndorp* als Notarii, tugen ende kennen mit desen tiegenwoirdigen brieve, dat wy daer by, aen, ende over geweest hebben aen die Putkuyp in tiegenwoirdicheit des eerberen ende wysen *Rotart Proys*, *Willam van Ghent*, ende *Henric die Wit*, van wegen der Stat van Utrecht, ende *Goesen Willams soen*, van wegen de Stat van Amersfoert, als Raitsvriende gedeputiert, ende gheschickt ten zake hyr na bescreven, op die een zyde: Brueder *Jan Neck*, Meyster *Jacob Potter van der Loe*, Decretorum Doctor, Canonick ten Doem tUtrecht, ende *Geryt Potter van der Loe*, als Commissarii ende mederaide, geschickt ende gesent van den mogenden, vromen ende wysen Here President, ende andere Gecommittierden ons gnedichs Here van Bourgoengen, ten zaken zynre landen van Hollant, van Zelant ende van Vrieslant, ten dage ende stede voirscreve, an die ander zide. Ende al-

„ dair

" dair so hebben die voirgenoemde Raitsvriende
" der Stadt van Utrecht ende Amersfoert voir-
" screve den Commissarius voirgenoemt opgedaen
" ende geopent, hoe dat zy van wegen den Rai-
" de van Utrecht ende van Amersfoert, aldaer
" gecomen waeren mitten genen, die laetste be-
" scadicht zyn van hoeren goiden, die zy tot Ant-
" werpen in der marcten nu lestleden gecoft had-
" den, welck goet binnen den palen van Zeelant
" opgehouden, ende na tot andere plaetzen ge-
" voert ende vertoigen is, om te bewaren, ende
" te doen na inhout der zuenen tusschen onsen
" gnedigen Heer van Bourgoengen, ende Hem
" laetswerff overgecomen, ende zonderlingen
" eens punts ende clausule in der selver zuenen
" begrepen, dat dair op gedaen ende gelesen
" wert, sprekende van woirde te woirde aldus: (1)
Item geviels, dat Heer Roedolph, die Stadt van Utrecht, die stede van Amersfoerde, of anders die steden des Gestichts van Utrecht voirscreven enich gebreck cregen, off ymande van den boeren tot eniger tyt tzyn genomen worde, of scade gesciede boven deser zoene, soe sall Heer Rodolph, Stat ende Steden voirgenoemt, wien die scade geschiet waer, ons dairom scriven, ende hoir gebreck of scade openen ende groten, ende ons dair off te dage eysschen binnen eenre maent, dair naistvolgende tot Putkuyp, ende so sall die gene, die gebreke off scade geleden heeft, op dien dach ende plaetse voirscreve comen, ende dair syn gebout doen, ende zyn gebreck ende scade groten mit zinen eede, ende mit vier goider wittaftige mannen, die dair an noch winnen, noch verliesen en moigen, die dat mit hem ten heiligen

zwe-

(1) Ziet het eerste deel blads. 416.

zweren, ende gebreke of scade groten zullen sonder argelist. Ende dese eede zullen ende moigen zy doen voir den Raide, die daer op dien dage ende plaetse voirscreve comen sullen. ende des gebouts ende grotinge van den ghebreke, of scade voirscreve, ende oick van der kunde der geenre, die dat gebout mede doen sullen, alse dat zy goide wittaftige mannen zyn, sullen die Raide voirscreve, als Raide, hoir besegelde brieven geven den genen, die in gebreken off beschedicht is. ende so wanneer die gene, die gebreke hadde, off beschedicht, zyn gebout mit hem vierden daer op gedaen heeft, als voirscreven is, soe sullen wy die gebreke ende scade gelden, ende betalen, of doen betalen na inhout zyns bewys, ende grotinge zynre scade ende gebreke voirscreve binnen eenre maent dan dair naistvolgende den genen, die die gebreke ende scade geleden hadde, ende gehouden als voirscreven is, sonder meer vertrecks of vervolchs dair in te laten geschien. ende des en zullen wy, noch niemant anders, ons of hem onderwinden, die betalinge ende richtinge en zall geschien in der maten voirscreve. Ende alle die gene, die tot den voirscreve dage ende plaetse comen zullen om der gebreken ende scaden will voirscreve, zyn zy Raide, clager off getuge van allen zyden, die zullen een vry geleyde ende ganse veylicheyt hebben an ende of te comen sonder argelist, wtgenomen die vyande, ballinge, of vredelois diere lande, of der steden, waren. " Ende
" als dit punt van der zuenen voirscreve aldus ge-
" lezen was, doe begeerden zy, dat die Commis-
" sarii voirgenoemt na inhout des punts voirscre-
" ve wouden doen voertvaren ende dat volbren-
" gen, alst behoerde, ende sy sculdich waren the
" doen; want die Stat ende stede voirgenoemt
" anders niet en meynden, dan altemael the doen
" ende

" ende te laten gescien alle diligencie, ende na-
" volginge ende betoen daer voort op te ontfan-
" gen, na wtwisinge des punts voirscreve, soe
" zy aldaer om gecomen waren. Op welker be-
" geerten ende sake voirscreve die selve Gedepu-
" tierden hem zelven aen zyde stelden, ende be-
" rieden hem een corte tyt, ende wederom hoir
" antwoirde gaven mit excusatien onder ande-
" ren woirden, als dat zy beducht waeren in de-
" ser selver saken alsoe voert te vaeren, na
" inhout ende tenoer des punts voirscreve, over-
" mits dat hem enige ondanck of belastinge dair
" van wedervaeren mochte van onsen genedigen
" Heer van Bourgonien, ofte President ende
" Committierden voirgeruert, ende begeerden
" zeer vriendelick, ende mit groeter eernste des
" verdragen the wesen; want zy zeyden, dat zy
" op dat punt soe volcomelick niet gelast en waren.
" Doe die Raitsvrinde der Stadt ende Stede voir-
" screve die voirscreve antwoirde hoirden aldaer,
" so requireerden ende vermaenden zy die Com-
" missarios, dat zy zouden doen ende voertvaeren
" na wtwisinge der zuenen, ende sonderlinge des
" punts voirscreve, want zy hem des niet ver-
" draigen en wouden; ende waert dat zy daer en
" boven weygeringe deden, so wouden zy hem
" ende hoir rechten hier mede bescermen ende
" bewaert hebben, ende hemluden verantwoir-
" den tot allen plaitsen ende tyden voir onsen ge-
" nedigen Heer van Bourgonien, mit den Presi-
" dent, Raide, ende Gedeputeerde voirgenoemt,
" als dat geboeren zoude, dat dese hoirs gene-
" dichs Here Zuenbrieff niet gesterckt noch ach-
" tervollicht en hadden, dair zy openbaerlick van
" protestierden. Op welke requisitie ende ver-

" ma-

" maninge die Commissarii voirscreven hem noch
" ene corte tyt berieden, ende in 't sluten ant-
" woirden, dat zy wt machte der requisitien en-
" de vermaninge beducht waeren, of hoer gne-
" dige Heer ende Prince om der saken will by
" hoer negligencie van der Stadt van Utrecht en-
" de Amersfoert in toecomenden tyden enige na-
" sprake of vorder vervolch gemoeten ende we-
" dervaren, of quetsinge in der zuenen maken
" moichte, ende oick op dat zy Gedeputier-
" de voirscreve hier off voir hoeren gnedigen
" Heer niet tot genen laste en quamen, dat by
" hemluden yet verzuymt mochte werden tot eni-
" ger tyt, so hebben zy op ter vermaninge voir-
" genoemt voert getreden in der voirscreve zaken,
" om voert te vaeren ende te volbrengen na in-
" hout des punts voirscreve.

" Ende doe alle dese voirscreve dingen aldus
" gesciet waeren, soe zyn die selve Commissarii
" ende Raitsvrienden samentlick gegaen op ten
" brugge van den Putkuyp, ende hebben gebo-
" den alle den genen die bescadicht waeren aen
" die westzyde van der bruggen te gaen, ende
" dair waeren bescreven twee rollen van der geen-
" re namen ende somme van gelde, die besca-
" dicht waeren van die dair tegenwoirdich wae-
" ren, ende hebben die elck bisonder voert ge-
" roepen, die aldaer elck van hem mit opgerich-
" ten vingeren lyflick ten heyligen gesvoeren
" hebben, dat zy in sulken somme van gelde en-
" de goide bescadicht waeren, als die selve rollen
" dat inhoudende syn. van welke rollen *Gerrit*
" *Potter* die een, ende *Roetaer Proys* ontfengen
" die ander, ende hoerden ende examineerden
" elken bescadichden van sinen name, gelde ende

" goide, gelyck als in den selven rollen van woir-
" de te woirde beteykent stont, inhoudende ende
" sprekende in deser manieren: Item *Gerrit Pe-*
" *terse* acht ponden twalef stuvers. (1) Item die
" *Susteren van senter Claes* een pont vier d. (2)
" Item *Gerit Geritse* vyf ponden vyf st.. Item
" *Ghysbert die Wolf van Hamelenberch* negen en
" twintich ponden vyf st. Item *Wouter van der*
" *Kerck* negentien ponden dertien st. Item *Peter*
" *van den Velde* twaleff sch. achte d. grø. (3) Item
" *Aelbert Rembertse* ses ponden tien st. grø. Item
" *Geryt Scaey* sess en twintich ponden veertien st.
" achte grø. Item *Hilgont Trinde* zeven Ponden.
" Hyr voer heeft gesvoeren *Geryt Scaey*. Item
" *Bely* onder die Gaerde twee ponden achte st.
" Item *Weynken Pot* een pont. Item *Jan van*
" *Stoer* twaleff Ponden twee st. Item *Jan Tho-*
" *massoen* een pond achtienden halven stuvers.
" Item *Goude de Vrieze* vier en dartich Ponden
" twee st. Item *Dirck van der Goude* dertien pon-
" den. Item *Claes Janse* negen ponden sess st.
" twee d. Item *Jan van der Wey* negen ponden
" drie st. acht d. voir hem selven: Item *Cornelis*
" *van der Kerck* twee ponden seventien st. Item
" *Steven van Zulen* drie ponden drie st. Item
" *Dirck*

(1) In het handschrift staat dit teken ʃß. 't welk doorgaans by Matthäeus voor een stuiver gehouden wordt. In veele plaatzen hebbe ik gemerkt dat het een schelling betekent. Doch die weinig van het geen wy thans een stuiver verscheelde. zynde een schelling zes duiten. Ziet Matth. de Jure Gladii p. 451. & tom. III. Anal. p. 425. en tom. II. Anal. p. 523.

(2) *D*. Hier mede schynen duiten te kennen gegeven te worden.

(3) *Grø*. Hier door schynt men te moeten verstaan *groten*, van welken gezien kan worden Matthaeus op de zoo even aangehaalde plaatsen.

" *Dirck* mynre vrouwe knecht van *Baerssell* ze-
" ven ponden tien ſt. Item *Beernt Janſe* die Coe-
" perſlager zeven ponden twintig d. grg. Item
" *Jutte* in die Wittevrouwen ſtraet drie ponden
" vyftien ſt. Item *Zegerum Claiſſe* ſeventien pon-
" den negen ſt. ſeven d. Item *Coman Jacob* aen
" die Steenwech drie en dertich ſt. tien d. grg.
" Item *Meyſter Evert* die Barbier viertien ponden
" twaleff ſt. ſes d. Item *Gysbert van Linſcoten*
" negen ponden ſeven ſt. vier d. Item *Herman*
" *van Malſen* achtien ponden ſeſs ſt. vier d. grg.
" Item *Henrick Buddinck* tien ſt. 1 d. Item *Nel-*
" *le Lieberts* wyff ſeven ponden vier ſt. Item
" *Jan van Drongelen* vier ponden negentien ſt.
" vier d. Item *Jan Sluytert* twintich ponden ne-
" gen ſt. Item *Roloff Claiſe* zeſs ponden vier d.
" Item *Bartout Moerken* twee ponden ſeſtien ſt.
" achte d. Item *Lysbet Bynops* achte ſt. Item
" *Henrick van Wercouden* zeventien ponden negen
" ſt. negen d. Item *Ghysbert Janſe* ende *Aechte*
" *Andries* te zamen ſeven en dertich ponden ach-
" tien ſt. Item *Henrick van Moerdrecht die jonge*
" dertien ponden ſeventien ſt. ſes d. Item *Steven*
" *Tylmanſe* vyf ende viertich ponden vyftien ſt.
" Item *Elias Ricoutſe* vier ſt. grg. Item *Dirck*
" die Coffermaker drie ponden. Item *Dirck Ja-*
" *copſe* vyftien ponden een ſt. Item *Peter Bou-*
" *dynſe* negen en twintich ponden. Item *Wouter*
" *van Vian* vyf ende vyftich ponden twalef ſt.
" Item die *Heren van Sartroyſen* twaleff ſt. achte
" d. voir hem *Dirck van der Goude.* Item *Geer-*
" *loff Janſe* twaaleff ponden dertien ſt. vier d. Item
" *Ghysbert Everts ſoen* negen ponden drie ſt. Item
" *Ricout Butendyck* acht ponden elff ſt. hyr voer
" heeft geſwoeren *Peter Boydynſe.* Item *Johan-*

F 2 " *nes*

" *nes Spierinck* seventien st. ses d. hyr voer heeft
" gesvoeren *Bartout Moerken*. Item *Claes Janse*
" vier en twintich ponden achtien st. Item *Aernt*
" *van Mekeren* seven en viertich st. een d. gr.
" Item *Dirck Evertse* viertien ponden thien st.
" Item *Alit Steens* zeventien ponden, ses st. ses d.
" Item *Gelys Willamse* achte ponden elf st. achte
" d. Item *Jan Dirckse* drie ponden twee d. gr.
" Item *Ghysbert van Gronenberch* twee en twin-
" tich ponden vyftien st. vier d. Item *Braem*
" *van Luttikenbuse* vier st. achte d. Item *Ghys-*
" *bert Eertse* een pond vier st. Item *Ghysbert*
" *Floris zoen* een pond dertien st. vier d. Item
" *Pauwels Geritsoen* twee ponden drie st. sess d. gr.
" Item *Jan Bartoutse* drie ponden. Item *Jan Ja-*
" *cobse* ende *Jan Henrics soen* drie en viertich
" ponden viertien st. twee d. Item *Willem Block*,
" twee ponden een st. twee d. gr. Item *Aelken*
" *Hovenaer* een pond dertien st. drie d. Item *Thonis*
" *Folpartze* twaleff ponden vyfthien st. Item *Zweer*
" *Zandersoen* vier ponden negen st. Item *Henrick*
" *Hermanse* zeven ponden achtien st. vier d. Item
" *Godert van Locborst* vyftien ponden sestien st.
" Item *Ysbrant Pauwe* vier ponden vier st. twee d.
" Item *Gerit die Vos* zess ponden. Item *Aelbert die*
" *Lege* achtien ponden sestien st. Item *Goesen van*
" *Scawyck* twee en dertich ponden twaleff st. vier d.
" Item *Dirc die Jonge* drie en tsestich ponden vyf-
" tien st. drie d. Item *Brunick Mertense* vyf en dar-
" tich ponden. Item *Wouter Ysbrants soen* vyftien
" ponden twee d. Item *Jan van Embrick* vier en dar-
" tich ponden tien st. Item Her *Jan van Beloes* een
" pond tien st. voir hem *Roloff Claisse*. Item *Gerit*
" die Bogemaker negen ponden twee st. ses d gr.
" Item *Korstyn Dirck Geritsoen* wedue vier en dar-

" tich

" tich ponden negentien st. twee d. gr☉ Item *Dirck* " *Heer* viertien ponden tien st. Item *Dirck Janse* " die Stoeldreyer twee ponden elf st. twee d. Item " *Geertruit van Deventer* twee ponden drie st. Item " *Dirck Heer Claisse* een pont achtien st. Item *Jan* " *uter Koeken* vier st twee d. Item *Florens Bevelant* " een pond negen st. twee d. Item *Lambert Henric-* " *se* vyf ponden acht st. vier d. Item *Katryn* bi der " Jacopinen twee ponden achtien st. vier d. Item " *Rogier uten Broick* twee en twintich ponden vyf- " tien st. ses d. Item *Floris Geritsoen* vier ponden. " Item *die Craen* twalef ponden een st. negen d. gr☉. " Item *Gerit Wesselse* achte ponden vier st. zeven d. " Item *Aelbert Aelbertssoen* een pond zeven st. zes d. " Item *Henrick Braem* vier en twintich ponden " ses st. ses d. Item *Dirck Willam Tylmanse* zes en " twintich ponden derthien st. Item *Mathys Bou-* " *wense* vyftien st. vier d. Item *Peter* Mathys knecht " twaleff st. achte d. Item *Jan Henricse van Breda* " achte ponde twaleff st. vier d. Item *Hillegont uten* " *Leen* viertien ponden achte st. ses d. Item *Jan* " *van Leuwen* vyff ponden viertien st. Item *Lys-* " *bet van Leuwen* vier ende twintich ponden ses " st. achte d. Item *Geryt van Laer* negen pon- " den ses d. Item *Reynier van Tetwyck* ses pon- " den seventien st. drie d. Item *Alyt Suermont* " drie en twintich ponden een st. Item *Henrick* " *die Goyer* zeven ponden vier st. Item *Henrick* " *van Apcoude* dertien st. vyf d. Item *Alit Pel-* " *groms* twee ponden seven st. ses d. Item *Thomas* " *Pelgromse* drie ponden achte st. Item *Jan van* " *Wely* ses ponden. Item *Jan die Wilde* twee ponden " vyff st. Item die *Susteren van sinte Agnieten* drie " ponden negentien st. ses d. Item die *Susteren van* " *den Gheyn* een pond vier st. negen d. gr☉. Item *Hen-*

 " *rick*

„ *rick van Voscuyl* twee ponden vier ſt. vier d. Item „ Meyſter *Jan Reyniers ſoen* een pond vier ſt. hyr „ voer zwoer *Steven Tylmanſe*. Item *Jacob Jan* „ *Ysbrants ſoen* een kiſt mit boeken ende cleder. „ Item *Matys Janſe* vier ponden twee ſt. ſes d.

„ Ende doe deſe voirſcreve beſchadichde hoir „ gehout ende eede gedaen hadden aldaer, ſo ſyn „ by geweeſt eerbaren burgeren tUtrecht *Michiel* „ *Roloſſe*, *Henrick Mer*, *Sanne van der Cuyll*, *Aernd* „ *van der Meer Aerntſe*, *Henrick van der Meer* „ *Willamſe*, *Johan van Oſenbrugh*, ende *Jan Dirc-* „ *ſe op ten Noerde*, die an deſe voirſcreve goeden „ ende ſaken noch wynnen noch verlieſen ſouden.

„ Daer op doe die voirſcreve Commiſſarii den „ Overſten van der Stat wegen, aldaer by hemlu- „ den weſende, vraichden, off deſe voirſcreve „ ſeven perſonen hoir borgers oick lude van „ waerden waeren, ende ſulck, dat hoeren eedt „ in alſulke grote ſaken Stat ſculdich waer the „ houden? Dair doe die voirſcreve Overſte van „ der voirſcreve Stat van Utrecht op antwoirden „ ende affirmierden by horen conſciencien, dat „ zyze kenden voir alſulke eerbere perſoenen, „ dat waer die ſake allene voir hemluden the doen, „ al droge zy vierwerven meer, dan deſe draecht, „ zy zoudens hoeren eedt wel derven toe getru- „ wen rechtvaerdelick gedaen the weſen, die doe „ daer op mit opgerichten vingeren oick mede „ lyflich ten heiligen zworen, dat zy volcomelick „ geloefden, ende anders niet en wiſten na hoi- „ ren vyf ſinnen, dan dat die voergenoemde, die „ ſy waell kenden, elck enen goiden rechten en- „ de rechtvaerdigen eedt geſwoeren hadden. „ Twellek alle gedaen, als voirſcreven is, ſoe „ hebben die Commiſſarii mit *Goeſen Willamſe*

„ voir-

" voirscreven voert geroepen die gene van Amers-
" foert, die oick bescadicht waeren, als voirscre-
" ven is, die welcke namen ende summen van
" gelden ende goide oick in eenre cedell bescre-
" ven waeren, die *Geryt Potter* voirscreve ont-
" finck, ende examinierde. Welcke bescadichde
" met opgerichten vingeren daer lyflich ten heili-
" gen gezwoeren hebben, dat zy zoe bescadicht
" zyn, als die selve cedell dat inhoudende is.

" Ende daer syn mede by geweest *Govert But*,
" *Rutger van Hagenouwe*, *Jan Craen*, *Pouwels*
" *Jacobse*, *Peter Jacopsoen*, *Jorden van Zoeme-*
" *ren*, *Henrick Janse* ende *Evert Helmerts soen*,
" die an desen voirscreven goiden ende saken noch
" winnen noch verliesen en souden, die welcke
" oick van *Goisen Willams zoen* van der Stat we-
" gen van Amersfoert recommandiert, ende wt-
" gegeven waeren voir sulke mannen van waer-
" den te wesen, elke na sinen staet, als die an-
" der seven borgers van Utrecht voir gerecom-
" mandiert syn. ende hebben mede gezwoeren
" ende gedaen den eedt in formen ende manie-
" ren, als voirgeruert is, op die cedell voirge-
" ruert aldus inhoudende: Item *Evert Claisse*
" hondert Pieters ende viertien. Item *Heyme-*
" *rich over die Vecht* zeven en vyftich Peters. Item
" *Jan Brouwer* ses en dartich Rinsche gulden en-
" de seventien stuvers. Item *Henrick van Wyn-*
" *gelaer* drie en vyftich Peters. Item *Meens Bar-*
" *touts soen* ses pont groet vlaemsch gelt. Item
" *Jan Ghysbert Falien* wedue vyf en viertich Rin-
" sche gulden. Item *Ricout van Geyn* een ende
" seventich Peters. Item *Willem van Veen* tach-
" tich Rinsche gulden. Item *Tonis Willams soen*
" vyf ponden gr. vyftien st. vlaemsch gelts. Item

" *Dirck Jacopse* sessenviertich Peters. Item *Splin-*
" *ter van der Beeck* hondert Rinse gulden, ende
" vier en tseventich. Item *Reyner Peters soen*
" sestien Peters.

" Ende by allen desen punten ende dingen voir-
" screven hebben by geweest als tuge eerbere man-
" nen Heer *Peter Tymans soen*, ende Heer *Egbert*
" *Olifiers soen* Priesteren Vicecureyten der kercken
" van Buerkerck, *Florens Hildebrants soen van*
" *Jutfaes* Clerck, ende *Henrick Lukens soen*, in-
" wonende tUtrecht. In kennisse der waerheit
" hebben wy Officiael van Utrecht onse Officiali-
" tatis zegel aen desen brief gehangen.

" Ende wy *Wilhelmus* ende *Arnoldus* Notarii
" voirgenoemt, hebben desen brieff mede onder-
" teykent mit ons selfs namen ende handen. Ge-
" geven ende gedaen int jair ons Heren dusent
" vier hondert vyff ende viertich op ten seven en
" twintichsten dach in der maent van Junio. Al-
" dus geteykent:

" Per me *Wilhelmum Pauli* Nota-
" rium, quia praemissis, ut prae-
" scribitur, interfui & ea sic fieri
" vidi & audivi, &c.

" Per me *Arnoldum Byndorp*, quia
" praemissis, ut praescribitur, in-
" terfui & ea sic fieri vidi & audivi.

Verscheide borgers en ingezetenen der Steden van Utrecht en Amersfoort buiten de Stadt Utrecht geweest zynde, ten tyde dezes gehoudene dagvaarts, zyn kort daar na verscheenen voor den Officiaal, en hebben daar hunne schade by eede begroot, zoo als blykt uit deze twee brieven: „ Wy

„ Ge-

„ *Gerit die Wit van Kilensteyn*, Licentiatus in Jure „ Canonico, Canonick tot sinte Johan, ende Offi- „ ciael des Hoefs van Utrecht, *Wilhelmus Pauli* „ ende *Arnoldus Byndorp* als Notarii, tugen ende „ bekennen mit desen tiegenwoirdigen brieve, dat „ voir ons gecomen syn eerbaere mannen ende per- „ sonen, borgeren ende ondersaten der Stat van U- „ trecht, ende hebben hoeren namen ende grotinge „ der goiden, dair sy van bescadicht zyn, die zy tot „ Antwerpen in der marcten lestleden gecoft had- „ den, welck goet binnen die palen van Zeelant ge- „ coft, opgehouden, ende na tot anderen plaetsen „ gevoert ende vertogen is, beteykent gebrocht in „ eenre cedelen, dair zy elck van hem mit opgerich- „ ten vingeren lyflick ten heiligen geswoeren heb- „ ben, dat zy in alsulke summen van gelde ende goi- „ de bescadicht zyn, als die selve cedell voirgeruert „ inhoudende is, sprekende van woirde te woir- „ de in deser manieren: Item dit zyn die gene, „ die buten geweest syn, doe die andere borgers „ ende ondersaten der Stat van Utrecht ende van „ Amersfoert laetste tot Putkuyp waeren, ende „ hoeren eedt aldaer deden. Item *Jacob* die Le- „ pelmaker seventienden halven Rinsche gulden. „ Item *Dirck Eliasse* die Lepelmaker vyf en twin- „ tich halven Rinsch gulden ende vyff stuvers. „ Item *Egbert Meysen soen* seventien Rinsche gul- „ den. Item *Willem Claisse* negen st. gr. Item „ *Geryt van Veen* twee en twintich st. Item die „ Proist van den heiligen berghe sess Rinsch gul- „ den, voir hem heeft geswoeren *Peter Dircse* „ syn neve ende knecht. Item *Hubert van Vre-* „ *delant* twintich Rinsch gulden ende ses Peters. „ voir hem heeft geswoeren Heer *Clais Cloetinck*, „ Canonick tot sinte Johan tUtrecht. Item *Her-*

„ *man van Zanten* drie Rinsch gulden myn twee
„ stuvers. Item *Ghysbert van der A* achte Rin-
„ sche gulden. Item *Ricout Geritse* ses ende twin-
„ tich Rinsche gulden. voir hem heeft geswoeren
„ *Bely* zyn wyff. Item *Nyese van Opbergen* vier
„ ponden twee st. gr℞. Item *Jan Hubertse* ende
„ *Cornelis* vier Peters myn een half oert. Item
„ *Meyns Rotarssoen* twintich stuvers. Item *Ghys-*
„ *bert Dircse* twee ende twintich gulden tyen stu-
„ vers voir den gulden myn drie stuvers, voir
„ hem heeft geswoeren *Geertruyt* zyn moeder.
„ Item *Beernt van Utrecht* twee ende dertich st.
„ Item *Ghysbert van Angeren* vyftien ponden gr℞.
„ Item Meyster *Jacob* in die Loedze ende *Her-*
„ *man Janse* een pont gr℞. ende dertien st. ende
„ Her *Herman* voirscreve dede den eedt, want
„ Meyster *Jacob* voirscreve buten was. Item
„ *Reyner Janse* viertien st. Item *Dirck Baers*
„ een ryer. Item *Styne Gely* wyff in Scouten-
„ stege vyftien Rinsch gulden.

„ Ende doe dese voirgenoemde bescadichde
„ hoir gehout ende eede gedaen hadden, aldaer
„ zo zyn by geweest eerbaer manne, alse *Gode-*
„ *vaert Hermanse*, *Johan Laurense*, *Ghysbert van*
„ *Boelre*, borgers, ende *Godevaert van der Stra-*
„ *ten*, inwonende tUtrecht, die an dese voir-
„ screve goiden ende saken noch wynnen noch
„ verliesen en souden, ende hebben daer op mit
„ opgerechten vingeren oick mede lyflick ten
„ heylighen geswoeren, dat zy volcomelick ge-
„ loifden, ende oick anders niet en wisten, na
„ hoiren vyff synnen, dan dat die voirgenoemde
„ bescadichde, die zy wel kenden, elck enen
„ goiden, richten ende rechtveerdighen eedt ge-
„ swoeren hadden. Desgelycx so heeft *Balderich*

„ *van*

„ *van Malsen* geswoeren, dat hy bescadicht is in
„ eenre somme van tseventich stuvers, ende voir
„ hem hebben mede den eedt gedaen *Alart Schade*,
„ *Ghysbert Arntse van Scalcwyck*, *Jacob Strevell*
„ borgers, ende *Florens van Jutfaes Hilbrantse*
„ Clerck, inwonende tUtrecht.

„ Doe dese dingen aldus gedaen waeren, so
„ zyn mede voir ons gecomen eerbare borgers
„ van Amersfoert, als *Jacob Menning Rutgerse*,
„ *Henrick Jan Cranense*, ende *Marcelis van Bem-*
„ *mell*, die oick tot Putkuyp op ten dage niet
„ geweest en hebben, want zy niet by huis en
„ waeren, als zy zeyden, ende hebben mit op-
„ gerichten vingeren geswoeren, dat zy besca-
„ dicht zyn, als *Jacob* voirscreve in negenden-
„ halven Rinsch gulden, een stuyver myn, ende
„ voir hem hebben den volge eedt gedaen *Evert*
„ *Taets*, *Jacob Tymanse*, *Henrick van Scerpen-*
„ *borch*, ende *Henrick Jan Jacobse*, borgers tU-
„ trecht. Item *Henrick Jan Cranen soen* in hondert
„ ende achtien Rinsch gulden ende vyff Peters.
„ ende *Marcelis van Bemmell* voirscreve in dertich
„ Peters; ende voir dese voirnoemde *Henrick*
„ ende *Marcelis* hebben den volge eedt gedaen
„ *Alart Scade*, *Ghysbert Aerntse van Scalcwyck*,
„ *Arnt Daemse*, ende *Henrick Jan Jacobse*, want
„ sy an desen voirscreve goiden ende saken noch
„ winnen noch verliesen en souden, als zy zei-
„ den by hoeren eede.

„ Alle deze dingen voirscreve zyn voir ons ge-
„ daen, overmits dat die eerbaere Commissarii
„ laetste gesent ende geschicket ten dage ende
„ stede tot Putkuyp aen hem genomen ende ge-
„ consentiert hebben. dat sommige van burgers
„ ende ondersaten der stat ende stede voirgenoemt,

„ die

„ die in die tyt in der marcte tot Deventer, en-
„ de anderswer buten der Stat ende Stede voer-
„ screve waeren, van hoeren afterwesen ende
„ scade hoir gehout ende eede souden moigen
„ doen voir ons mitten genen, die den volge
„ eedt doen zouden, ende dat alsó van weerden
„ the wesen in alre manieren, off zy hoir eede ende
„ grotinge der goide tot Putkuyp op ten zelven
„ dach gedaen hadden.

„ In kennisse der waerheyt hebben wy Offi-
„ ciael van Utrecht voirscreve onse Officialiteits
„ segell an desen brieff gehangen. ende wy *Wil-*
„ *helmus* ende *Arnoldus* Notarii voirgenoemt, heb-
„ ben desen brieff mede onderteikent mit ons selfs
„ namen ende handen. Gegeven in 't jair ons
„ Heren dusent vier hondert vive ende viertich
„ op ten dertienden dach in der maent van Julio.

Aldus geteykent per me *Wilhelmum Pauli* Notarium, quia praemissis interfui, & ea sic fieri vidi & audivi.

Per me *Arnoldum Byndorp* Notarium, quia &c.

„ Wy *Gheryt die Wit van Kielensteyn* Licentia-
„ tus in Jure Canonico, Canonick tot sinte Jo-
„ hans, ende Officiael des Hoefs van Utrecht,
„ *Wilhelmus Pauli* ende *Arnoldus Byndorp*, als
„ Notarii, tugen ende kennen mit desen tiegen-
„ woirdighen brieve, dat voir ons gecomen syn
„ een eerbaer man, als *Thomas Jacobse* borger tot
„ Amersfoert, ende een eerbaer wyff, als *Beye-*
„ *raet Proys*, inwonende tUtrecht, ende hebben
„ voir ons lyflick mit opgerichten vingeren ten

„ hey-

„ heyligen ghefwoeren, dat zy befcadicht zyn,
„ als *Thomas Jacobse* voirfcreve aen finen goide
„ in eenen twintich pont fes penninck gr. ende
„ aen drie fcult brieve, dair men hem in fculdich
„ is twee en dartich pont gr. ende *Beyeraet* voir-
„ fcreven in achte Arnhemfche gulden an hoiren
„ goide, die fy tot Antwerpen in der marcten
„ leftleden gecoft ende gefceept hadden. Ende
„ doe defe voirfcreve befcadichde hoir gehout
„ ende eede gedaen hadden, aldaer fo zyn by
„ geweeft als voer *Thomas Jacobse* voirfcreve vier
„ eerbare mannen, als *Claes Folpartsfoen*, *Eerst
„ van Dorschen*, *Johan van Houten* ende *Zoude
„ die Vrieze*, die dair niet an winnen noch ver-
„ liefen en fouden, ende hebben dair op mit op-
„ gerichten vingeren oick mede lyflick ten heili-
„ gen gefwoeren, dat zy volcomelic geloefden,
„ ende oick anders niet en wiften na hoer vyf
„ finnen, dan dat *Thomas* voifcreve enen goiden,
„ richten ende rechtvaerdigen eedt gefwoeren
„ hadde. Ende voir *Beyeraet* voirfcreve hebben
„ desgelicx den volge eedt gedaen *Herman Hen-
„ ricse* die Maelre, *Herman Reyniers soen*, *Hen-
„ rick Claise* ende *Clais Keyser*, borgers tUtrecht,
„ die welcke oick dair aen noch winnen noch ver-
„ liefen en fouden. Ende doe dit voirfcreven aldus
„ gefciet was, fo hebben *Thomas* ende *Beyeraet*
„ voirfcreve gefeyt by hoeren eede, dat zy op
„ die tyt, doe die befcadichde der Stat van Utrecht
„ ende Amersfoert aen die Putkuyp waeren,
„ ende hoir gehout ende eede dair deden, in
„ vreemde landen waeren, ende dair niet off en
„ wiften, ende oick in corten dagen thuys geco-
„ men zyn. In kenniffe der waerheyt hebben wy
„ Officiael &c. Gegeven ende gedaen in der

„ Con-

„ Consistorien van Utrecht int jair ons Heren du-
„ sent vier hondert vyff ende viertich op ten se-
„ ven en twintichsten dach in der maent van Ju-
„ lio. Aldus geteykent per me *Wilhelmum* &c.

Deeze begrootinge der schaden, en de bevestiginge van dezelve by eede voor den Officiaal, is verricht by toestemminge der Hollandsche Raden, die daar in bewilligt, en daar van dezen brief uitgelevert hadden.

„ Wy Brueder *Jan Neck*, *Jacob Potter van der*
„ *Loe* Decretorum Doctor, Canonick ten Doem
„ tUtrecht, ende *Gerrit Potter van der Loe*, als
„ Commissarii, geschicket ende gesent van den
„ moigenden, vromen ende wysen Heeren Presi-
„ dente ende andere Gecommitteerden ons ge-
„ dichs Here van Bourgonien, ter zake zy-
„ ner landen van Hollant, van Zeelant ende van
„ Vrieslant, doen kont ende kenlick allen luden
„ mit desen onsen openen brieve, dat wy op ten
„ sonnendage seven ende twintich dagen in Junio,
„ als ghisteren, dair by, over ende aen geweest
„ zyn tot Putkuyp, dair van wegen der Stat van
„ Utrecht ende Amersfoerde gedaen is, na wt-
„ wysinge eens punts in der zoenen tusschen on-
„ sen gnedigen Heer van Bourgonien, ende der
„ Stat ende Stede voirscreve, in voertiden overge-
„ comen, begrepen is, ruerende van zulke ge-
„ breken ende scade, als hoir borgeren ende on-
„ dersaten geleden souden hebben boven der zoe-
„ nen voirscreven, alss zy zeggen, dair wy op
„ voertgevaeren zyn in alre manieren, als die
„ voirscreve zoen, ende een openbaer brieff, be-
„ segelt met des Officiaels zegell van Utrecht,
„ ende onderscreven mit handen ende namen
„ *Wilhelmi Pauli* ende *Arnoldi Byndorp* Notario-

„ rum,

„ rum, dat volcomelic begrepen hebben. Mede
„ zoe hebben wy aen onſs genomen ende con-
„ ſentiert, dat ſommige van den borgeren ende
„ onderſaten der Stat ende Stede voirgenoemt,
„ tot enen cleynen getall, die op ten dach als
„ ghiſteren voirſcreven in der merċten tot Deven-
„ ter, ende anderswair buten der Stat ende Ste-
„ de voirſcreve geweeſt zyn; van hoeren after-
„ weſen ende ſcade hoir gehout ende eede ſullen
„ moigen doen voir den Officiael van Utrecht
„ mitten genen, die den volge eedt doen ſellen,
„ ende dat alſo van weerden the weſen in alre ma-
„ nieren, off zy hoeren eedt ende groetinge der
„ *goide tot Putkuyp* op ten ſelven dach gedaen
„ *hadden*. behoudelic altyt, dat dat zy ſonder pre-
„ judicien ofte afterdeel der zoene voirgenoemt
„ aen beiden zyden: alle dinck ſonder ergeliſt.
„ In kenniſſe der waerheit hebben wy Brueder
„ *Jan Neck*, *Jacob Potter van der Loe* voir ons
„ ſelven, ende mede voir *Gerrit Potter van der*
„ *Loe*, ter bede van hem, overmits dat hy op
„ deſen tyt ſelven ſinen zegell niet by hem en had,
„ onſe zegele aen deſen brieff gehangen. Gege-
„ ven int jair ons Heren duſent vier hondert vyf
„ ende viertich, op ten acht en twintichſten dach
„ in der maent van Junio.

Uit deeze brieven blykt, dat een groot getal van borgeren en ingezetenen dezer Stadt de merkt te Antwerpen of zelfs bezochten, of aldaar goederen en waaren deeden verkoopen en koopen, en hunnen koophandel dreven, weshalven men licht kan bezeffen, waarom de Regeerders dezer Stadt, altydt oplettende en ieverig om der Borgeren en onderzaaten voordeel te behertigen en voor te ſtaan, zulke ernſtige beſluiten genomen heb-

hebben ter weeringe van alle indracht in de vryheden, hunne borgeren en ingezetenen toekomende, ten aanzien van het Pondgeld, waar van ik op de even voorgaande jaren meldinge gemaakt hebbe.

De Bisschop van Munster, *Hendrik van Meurs*, broeder van *Walraven*, heeft in dit jaar aangegaan een verbond van vriendschap en vreede met onzen Utrechtschen Kerkvoogd, voor al met betrekking tot het Sticht aan de andere zyde des Yssels. (1)

Ook heeft te dezer tydt Bisschop *Rudolph* by eenen bezegelden brief (2) verklaard, dat hy het verzoek aen de ondersaten van den Lopickerweerd en anderen, ter verbeeteringe van den Leckendyk, niet gedaan hadde van rechtswegen, noch in verkortinge van het recht van den Dykgraaf.

En hebben Schout en Schepenen van Onder Amstel en Waverveen te dezer tydt eenen brief uitgelevert, aangaande het maken en onderhouden van zekere brug by de gebuuren, woonende tusschen de Bylevelder weteringe en de Ruyge Wilnis. (3)

1446.

In het jaar 1446. zyn tot de Stadts Regeeringe deeze navolgende benoemt.

Sche-

(1) Het verdrag kan nagezien worden by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 123.

(2) Welke gelezen kan worden by Matth. lib. II. de Nobil. 46. p. 722.

(3) Deeze staat gedrukt in het Utrechtsch Placcaatb. II. Deel bladz. 146.

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen. (1)
Jan Trinde.
Jan Sloyer.
Jan van Jutfaes.
Jan over de Vecht.
Roetairt van Lantscroen.
Ghysbert van Vlueten.
Jan van Drakenborch.
Jan die Coninc.
Lubbert van Alendorp.
Eerst Taets.

Raden.

Herman Wonder.
Jan Knyff.
Jacob Mertyns zoen.
Jan Claes Geryts zoens zoen.
Willam Jacobs zoen.
Jan van Raephorst.
Lubbert van Groenewoude.
Aernt Lieboirt.
Jan Heerkyn.
Henric van Malsen.
Ghysbert Florens zoen.
Henric van Apcoude.
Hubert van Pallaes.
Aernt Gerstman.

Hen-

(1) In een besluit des Raedts des maandaghs na Oculi van dit jaar, wordt deeze Schepenborgermeester genoemt.

Henric Block.
Jan Noteboem.
Weerner Braem.
Henric van Gent.
Henric van Masch, Borgermeester.
Eerst Jans zoen.
Bertelmeus Scott.
Henric die Haze.
Jan van Lichtenberch.
Dirck die Jonge.

Oudermannen.

Johan de Wale, Overste Ouderman. Dirc van der Stekel.	} Wantsnyders.
Huge van Gruenenberch. Jacob van Galencoep.	} Snyders.
Pouwels Scrodekyn. Jonge Willam Proest.	} Backers.
Claes Schout. Gerrit Stevens zoen.	} Molenairs.
Henric Mar. Gysbert Goderts zoen.	} Lynnewevers.
Jan Dedel. Vrederic Vrederix zoen.	} Brouwers.
Eerst van Herdenbroec. Dirck Heer.	} Viscopers.
Roetaert Proys. Ghisbert van der A.	} Louwers.
Aelbert van Angeren. Aernt Geryts zoen.	} Wollewevers.
Lubbert die Wael. Evert van Voirde.	} Marsluden.
Jan van Tyell. Bertelmeus van Doyll.	} Botterluden.

Gys-

Gysbert van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Jan van Mastich.
Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.
Willam van Snellenberch. } Corencopers.
Henric Gartstman.
Reyer Modde. } Oudewantsnyders.
Tyman Dedel.
Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Roelof Dirx zoen.
Jacop Tymans zoen. } Graeuwerkers.
Tys van Vosculen.
Ghisbert Louwerens zoen. } Ryemsnyders.
Overste Ouderman.
Jacob Pot.
Willam Aernts zoen. } Bylhouwers.
Splinter Egberts zoen.
Jan[t] Rwsch. } Smeden.
Jan van Benscop.
Gheryt Mathys zoen. } Zadelairs.
Ghisbert Zalm.

Zedert eenige jaren in onbruik geraakt zynde het bezetten van Stadts ampten door de Oversten, op den dagh der verkiezinge des Raadts, heeft de Raadt des Sondaghs na S. Pouwels dagh conversio *haare oude overdrachten* vernieuwt, en verstaan, dat de Oversten na de bestellinge der regeeringe, niet van het Raadthuis zouden gaan, ten zy ze benoemt hadden die geene, die Stadts ampten voor dat jaar zouden waarneemen, om te voorkomen alle lastige aanzoeken tot dezelve, en op dat de Oversten vry en onbekommert, zonder te hooren naar eeniger beden en verzoeken, met dezelve zouden voorzien die geene, welke zy oor-

oordeelden de nutste, bekwaamste en meest geschikte te zullen zyn, tot die posten, welke hen wierden toebetrouwt.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage eene nadere ordre beraamd op de Schutmeesteren, en hen toegeschikt de helft van den excys van den Tonnengelde, om de penningen daar van komende te gebruiken in Stadts werken. (1)

De voortydt van dit jaar buitengewoon droog en winderig zynde, heeft de Raadt op beloken Paaschdagh ter klokken laten af kondigen, dat ieder voorzichtig zoude zyn met vuer en licht, en water en lederen voor zyne deur zoude gereet hebben staan ter spoedige bluschinge van brand, indien die ontstaan mogte, op verbeurte van een pond, tot welke bekeuringe de Scherprechter gemachtigd wierdt, die de breukigen de gestelde boeten moeste afnemen, zonder iemand daar in te verschoonen. Ook zyn drie vrydagen aan den anderen statelyke ommegangen gehouden met het Sacrament, om den hemel te bidden van goet weder te willen verleenen, op dat het koorn in de aarde konde gebracht worden.

Die van Amersfoort moeten te dezer tydt eenig geschil gehadt hebben met den Utrechtschen Bisschop, en geweigert hebben de uitspraak daar van over te laten aan de Staaten, dewyl ik daar van in ons Raadtsboek des sondaghs na beloken Paaschen dit navolgende aangetekend vinde. *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat die Stat van Utrecht mit den anderen Staten des lants onsen genedigen Heer van Utrecht bistandicheit doen sell, ende die van Amersfoert dair toe te brengen, dat sy der gebreke ende sce-*

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 241.

scelinge, die onse gnedige Heer van Utrecht an hem heeft, kieren an den Staten des lants, ende rechts dair bi nemen, ende geven, gelyc onse gnedige Heer van Utrecht hem weder sculdich is te doen. Doch waar in zy tegens den Bisschop misdaan hadden, hebbe ik niet gevonden, en dat zy niet lang met hem in onminne geleeft hebben, zal uit het vervolg blyken, als hebbende drie jaren hier na den Kerkvoogd bystand gedaan in het weder in krygen der Stadt Utrecht, zoo als wy hier na zien zullen.

Des donderdaghs na Hemelvaartsdagh heeft de Raadt uitgeschreven eene loterye ter vergeevinge van het Wynroeder ampt binnen deeze Stadt, zynde den inleg van ieder lot twee ponden, en voorts een voorschrift, waar na de Wynroeder in het waarnemen van dat ampt zich zoude schikken, en waar by zyn loon bepaald was, voor Hasenberg uitgehangen. Welke loterye op de Plaatze, na dat eenige dagen te vooren scherpelyk verboden was, aldaar te dier tydt eenige onzedigheit te bedryven, des woensdaghs na visitationis Mariae is getrokken, zynde het lot gunstig geweest aan *Jan van Weelde.*

Ik heb in het voorige deel reets aangemerkt, dat de Geestelyke geene nieuwe huizen in deeze Stadt mochten timmeren zonder toestemminge des Raadts, *noch dat* wereldsche menschen hunne onroerende goederen aan hen mochten overgeven tot een geestelyk gebruik. Men kan licht begrypen, dat het de Geestelyken in dien tydt, in welke het bygeloof zoo sterk heerschte, niet veele moeite koste, veele menschen te overreeden tot het weggeeven en vermaken hunner goederen, en dus dezelve van een wereldsch tot een geestelyk gebruik te doen afzonderen, dewyl die

begiftigers zich verbeelden daar door het behoud hunner onsterffelyke zielen te zullen erlangen. Doch de Regeerders dezer Stadt bemerkten licht, dat, indien dit bygeloof te veel wierdt toegegeven, niet alleen veele geslachten zouden worden verarmt, en buiten staat gestelt om de Stadt, kerk en het land nuttig en dienstig te zyn in tyden van noodt; maar ook, dat de te veel getimmerde geestelyke gebouwen Stadts grond zodanig zouden beslaan, dat 'er gebrek zoude komen aan plaatzen, nodig ter inwoninge van borgeren en ingezetenen; welke boven de diensten, die zy als recht geaarde borgeren aan de Stadt deeden, ook alle excynsen en schattingen betaalden, waar van de Geestelyken, zoo voor hunne persoonen, als goederen, beweerden vryheit te moeten hebben; weshalven door de meerdere geestelyke gebouwen en inwooneren Stadts inkomsten niet vermeerdert, maar zelfs merkelyk vermindert wierden. Niet tegenstaande dit verbodt, waren echter zedert eenige jaren veele wereldsche goederen in de macht der Geestelyken gekomen; en zelfs nieuwe kloosteren, Zusterhuizen en andere in de Stadt en Stadts vryheit opgerecht; en om de kracht van de verbiedende wet te ontzenuwen, hadden weereldsche menschen, veele hunner onroerende goederen tot een geestelyk gebruik geschikt hebbende, zich verbonden, schoon dat ze uiterlyke bezitters bleven, zonder openbare of gerechtelyke overgifte daar van te doen; dewyl zulks ongeoorloft was, de inkomsten der zelve aan de Geestelyken uit te reiken, en ook hunne erfgenamen daar toe te verplichten, of door eenen bedriegelyken handel aan iemand over te geven, die aangenomen hadde dezelve te zullen bezitten ten behoe-

ve der Geestelyken, welke wierden gezegt den eigendom dier goederen te hebben, of ontfangen te hebben, *in gelove*, en de eigenaars wierden genoemt *weerlicke personen in gelove.*

De Raadt dezer Stadt om dit bovengemelde misbruik te stuiten, heeft des Vrydaghs op S. Servaas dagh gelast, dat alle onroerende goederen en eigendommen, in de Stadt of Stadts vryheit gelegen, die zedert de vorige overdrachten in de macht der Geestelyken gekomen waren, wederom zouden gebracht worden in handen der wereldschen voor S. Victors dagh. Doch geschiede dit niet voor dien bepaalden tydt, zoo zoude de Raadt die goederen naar zich neemen tot behoef van de Stadt, met vordere byvoeginge, *waer yemant, die van deser tyt voert enige sine onroerende goede in geestelicker hant brachte binnen onser Stadt, ofte Stat vriheit gelegen, het waer in vercopen, wechgeven, of anders, die soude so vuel goets verbueren, als hi in der geestelicker hant gebracht hadde, ende dat goet soude daer toe verbuert wesen ter stat behoeff. Waer oec yement, die enich goet onroerende in gelove ontfenge, om in der geestelicker hant te bliven, ende ter geestlicheit behoef, ende enich Schepen die daer over stonde, dat der geestelicheit enich goet gegeven worde onruerende, die soude die weerde des selven goets verbeuren an der Stat handt, ende daer toe tot gener tyt Scepen mogen werden.* (1)

Hier van waren alleen uitgezondert de vier Zusterhuizen binnen deze Stadt, als van *S. Cecilie*, van de *elf duizent Maachden*, anders genaamt *Brandole*, by *onser Vrouwen Gasthuis in den Wyngaart in der Oudelle*, en van *St. Agnieten* en *S. Claes*

(1) Ziet Utrechts Placcaath. III. deel bladz. 290.

S. Claes Kerkhof, welke by overdrachte des Raadts des donderdaghs op ten dertienden avont des volgenden jaars 1447. (1) toegestaan was rustelyk te behouden zulke hoffteden, en getimmerte als zy reets bewoonden, en ook anderen daar by te kopen. Van welke vergunninge zy ook in het vervolg gebruik gemaakt hebben.

Zommige inwooneren dezer Stadt tegens het uitdrukkelyk verbodt des Raadts met den Heer van Montfoort ongeoorloofde gemeenschap houdende, heeft de Raadt op S. Mauricius dagh dit ter klokke laten afkondigen: *Want die Burchgrave van Montfoirde alle manieren van wegen zueft bi hem ende den sinen, die hi kan ende mach, mit runen, raden ende geveerde, die tegendragende syn der zoenen van Montfoirde, dairom laet die Raedt oudt ende nye enen ygelicken weten, dat nyemant, hy sy man ofte vrouwen naem, tot Montfoirde en trecke, noch en sende, off anderswaer ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, ten sy by weten ende oirlove onser Overften oudt ende nye in der tyt. Want misschiede yemant aldair, dair en woude die Raet geen geclach van hoeren, ende dair toe soude die gene, die dat dede, wt der Stat wesen vyff jair lang, ende een myle van der Stadt, so dicke alst yemant dede. Wair oic yemant geseten in onser Stadt ofte Stat vryheit, die enige personen geestelick ofte weerlike, mannen ofte vrouwen, van Montfoirde comende, off van anderswair, ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, off die der Borchgreven, off der synre, dienre off huysgesinne syn, hwsde, hoefde, off enige sprake dair mede hadde, heymelic off*

(1) En niet 1446. als Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccles. 21. schryft.

off openbair, buten weten ende oirlove der Overſten oudt ende nye voirſcreve, die ſoude des gelycs vyff jair uter Stat weſen, ende een mile van der Stat, ſonder yemant des te verdragen.

Voirt want om ſonderlinger opſaten wille, die Her WILLAM VAN MONTFOIRDE, *des Borchgraven brueder voirgeruert, gemaeckt heeft, om enen onſen borger moerdadelic te ſlaen, ende te doen ſlaen, die Raet oudt ende nye gelt op ter ſelver Her* WILLAMS *live geſet heeft, alſe onder ander drie duſent Burgoenſce ſcilden te hebben die gene, die den voirſcreve Her* WILLAM *venge, ende onſer Stat gevangen leverde, off duſent Burgoenſce ſcilde, waert dat hy mit ongevall dair over doot bleve; ende dair toe die ſelve Raet oud ende nye by enen koer van vyf ende twintich ponden yerſt, ende dair na by vyff jair uter Stat te weſen, die onſe borgere ofte onderſaten waeren; ende die van den Raide waeren by tien jaeren wt der Stat te weſen, verboden hebben, dat nyemant gene ſprake mit Her* WILLAM *voerſcreve, ſinen dienren off huysgeſinne hebben en ſolde, buten conſent ende oirlove des Raets, gelyc openbairlic voirtyts dat ter clocken verkundicht geweeſt heeft, ende bi ſommigen, die daern boven ſprake mit denſelven Her* WILLAM *gehadt hebben, als den Rade bycoempt* (1), *ſoe verniet* (2) *die Raedt oudt ende nye noch hoir voir overdrachte van deſen, ende gebiedt, dat nyemant mit den ſelven Heer* WILLAM, *ſinen dienren of huysgeſinne ſprake, wyſe ofte geworde en hebben, buten ſonderlinge weten ende oirlove onſer Overſten oudt ende nye in der tydt, by richtinge nae der overdrachten voir dair off gemaeckt, ſonder yemant dair inne te verſchonen.* Te

(1) *Bycoempt*] dat is, als ter kenniſſe van den Raadt gekomen is.
(2) *Verniet*] dat is vernieuwt.

Te dezer tydt heeft de Regeering begrepen, dat de gravinge van eene grift uit deze Stadt tot in de rivier de Eem, zeer veel nut en voordeel aan de Stadt zoude toebrengen. Doch teffens, dat dit werk niet konde verricht worden zonder groote kosten, waarom de Raadt des donredaghs in die Mauricii heeft overdragen, *dat de Oversten out ende nye, raedt ende wegen vynden ende suecken sellen, om gelt te krygen, daer men nu tegen der toecomender eene prove mede greven mach in 't veen, om te besuecken, of men oec soude alsdan ene grefte ende vaert maken mogen doer den vene van onser Stat in der Eme.* En dat dit ernst is geweest, en zelfs eenig geld tot goetmakinge der kosten afgezondert, make ik op uit het Raadtbesluit des vrydaghs na conversionis Pauli van het volgende jaar 1447. waar by *Aernt Block* zegelen van oude brieven genomen, en daar mede Gerechtsbrieven bezegelt hebbende, veroordeeld is te geven twee hondert ons Heren gulden, de eene helfte voor de Stadt, en de andere helfte *die grifte mede te greven tusschen den Eem en onser Stat.* Schoon dit werk zyn voortgang niet gehadt heeft, maar allen schyn wegens schaarsheit van geldt, zoo is echter het geheugen daar van niet verloren; maar in de voorleedene eeuw wederom levendig gemaakt, en door veele sterk aangedrongen, en wie weet niet wat in den jare 1720. hier omtrent is besloten?

Ook vinde ik dat de excyns op de bieren verhoogt is, zoo dat *elk smal vat Utrechts bier gezet is op zestien Cromsterten vier wit, en dus elk vat geboocht acht wit, dat is elke half take enen Brabants geboecht, ende die Gruts koits ende Amersfoertse hoppe elke half take een doytken geboecht, dat*

is

is te weten elcke half take boppe om vyf wit een doytken, ende elke half take koyte negentien doytken. volgens het Raadtsbesluit, genomen dingsdaghs na Petri & Pauli.

Dewyl veele hunne beloften, tot des Raadts of Stadts behoef, by eede aan handen van een lidt des Raadts gedaan, niet nakwamen, zoo heeft de Raadt op S. Michiels avond verstaan, dat die zich aan het verzuim van het uitvoeren hunner beloften schuldig maakten, op de kaak zouden staan, en een jaar uit de Stadt blyven; zoo nochtans, dat de Raadt naar mate van de grootheit der misdaadt de straffe naar hun goedtdunken zoude konnen verswaaren.

1447.

In het jaar 1447. zyn Regeerders dezer Stadt geweest.

Schepenen.

Henric die Wit.
Vrederic van Drakenborch.
Guedert die Coninck, Borgermeester.
Adriaen van Lantscroen.
Jacop van Amerongen.
Willam van Gent.
Bertelmeeus Zoudenbalch.
Jan Rwsch Peters zoen.
Goedscalc van Winsen.
Braem van Lichtenberch.
Peter over die Vecht.
Jonge Jan die Coninck.

Raden.

Jan van Clarenborch.
Henric van Reningen.
Herman Keyser.
Jan Henric Mouwerts zoen.
Tyman Deel Claes zoen.
Folphert van Raephorst.
Geryt Jan Wessels zoens zoen.
Jan Schott.
Guedert Coninck van Voerde.
Tyman Nypyser.
Jan van Hamelenberch.
Vrederic van Damasch.
Vranck die Haze.
Geryt Foeck.
Willam Scrokyn.
Claes Folperts zoen.
Herman van Lewenberch.
Geryt van Vlueten.
Lodewyck die Wael, Borgermeester.
Vranck Guederts zoen.
Peter Rwsch.
Aelbert van Ryn.
Geryt Goes.
Daem van Bloemenweerde.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt. Overste Ouderman. Vrederic die Voecht.	Wantsnyders.
Geryt Knyff. Jacob Wouters zoen.	Snyders.

Her-

Herberen Spycker. Willam Proeſt.	Backers.
Aernt over Ryn. Tyman Jacobs zoen.	Molenairs.
Jan Lamberts zoen. Wouter die Wolff.	Lynnewevers.
Henric Jacobs zoen. Jan van Cleve.	Brouwers.
Peter Call. Gysbert Claes zoen.	Viſchcopers.
Jan Proys van Lichtenberch. Dirck Taets.	Louwers.
Henric *Jacob* Dircs zoens zoen. *Lodewyck Aernts* zoen.	Wollewevers.
Geryt van *Zulen*. Claes van der *Zevender*.	Marsluden.
Aernt van Tyel. Claes van Zyll Roelofs zoen.	Botterluden.
Geryt die Haan. Jan *Jans* zoen.	Cordewaniers.
Geryt Scout. Henric Koirnkyn.	Oudecordewaniers.
Bram van Luttikenhws. Evert van Voscuyll.	Corencôpers.
Willam Block. Dirc Block.	Oudewantſnyders
Gysbert *van Hamelenberch*. Peter *Willams* zoen.	Steenbickers.
Henric die Goyer. Aelbert die Lege.	Graeuwerkers.
Aernt Hoet. Adryaen Ram.	Ryemſnyders.
Reyner *Aernts* zoen. Overſte Ouderman. Guedert Egberts zoen.	Bylhouwers.

Wou-

Wouter van Teylingen. } Smeden.
Ryner van Oeſtrum.

Oelric Lieboirt. } Zadelairs.
Adryaen van Weſell.

In de week na Paulus bekeering is in deze Stadt een Steekſpel met ſchilden en ſpeeren van goede Heeren, Ridderen en Edelen gehouden.

De Schout dezer Stadt goederen der afgeſtorvene in deze Stadt, dewelke van uitheemſche geërft wierden, aanſlaande, zonder die vreemde erfgenamen in rechten daar over te hebben aangeſproken, heeft de Raadt zulks afgekeurd, en verſtaan dat de Schout dit niet zoude vermogen te doen, dan met behoorlyke rechtsvervolginge. (1)

De Regeerders dezer Stadt hebben kondſchap gekregen, dat Heer *Willem van Montfoort* de Stadt by verraſſinge zoude trachten te vermeeſteren, waarom zy des dingsdaghs na Palmdagh ter klokken

(1) Ziet Utrechtſch Placaatb. III. Deel bladz. 391. Het is al eene oude gewoonte geweeſt in veele Steden en plaatzen, zoo binnen als buten ons landt, dat gegoede inwooneren naar andere Steden of landen zich met 'er woon begeevende, een gedeelte van hun goed hebben moeten geven ten behoeve dier Steden en plaatzen welke zy verlieten, bekent onder het recht van *Exue* of *Iſſue*, om te vergoeden de ſchade, die de Steden en plaatzen door het vertrek van zodanige ingezetenen kwamen te lyden. Doch vooral wierdt hier gebruik van gemaakt omtrent uitheemſche erfgenamen, die van de geërfde goederen een gedeelte moeſten overgeven. Het blykt uit deze overdracht dat dit recht hier ook plaats heeft gehadt. Keyzer Karel heeft den 31. Maart 1530. dit recht goetgekeurt, doch bepaald, zoo dat *die van Utrecht zullen zulk recht van beſterfeniſſen ofte Exue mogen gebruiken jegens poorteren en inwoonders van andere Keyſerlyke Majeſteits Steeden in deze Nederlanden leggende, als men aldaar*

ken hebben laten afkondigen, dat alle, die gemelden Heer *Willem* voor de poorten vernamen, en niet afkeerden, en die geene welke gelast waren hem te wederstaan, en zulks niet deden, als mede die geene, welke hem huisden of hoofden, voor hun leven uit de Stadt zouden gebannen worden. Ook heeft de Raadt, om krachtiger tegenstand aan hunne vyanden te konnen doen, het getal der Schutten vermeerdert, en de Hopmans derzelve toegestaan noch negen nieuwe Schutten aan te nemen.

Schoon de Bisschop zich gevoegt hadde by den Raadt dezer Stadt, en een verbodt laten uitgaan, van geene gemeenschap met *Willem van Montfoort* te houden, of hem in eenige steden of sloten des Gestichts in te laten, zoo waren 'er echter verscheide menschen, zelfs in deze Stadt, die het met hem hielden, waarom de Raadt hunne vooroverdrachten hier op gemaakt, op het krachtigste heeft vernieuwt.

Al-

aldaar tegens henluyden useert. By vervolg van tyden zyn veele Steeden met den anderen over een gekomen het recht van *Exue* van elkanders inwooneren niet te vorderen. Die meerder onderrichtinge van dit recht van *Exue* begeert, kan daar van nazien 't geen de Professor Voet ad tit. ff. de Judic. no. *99. en* Zaek *in zyn* Codex Batavus op het woord *Exue* daar van aangetekent hebben. *In* Gelderland, en voor al in de Veluwe, nam de Graaf naar zich uit de nalatenschap van *Keurmedige*, dat is van dienstbaare, bastarden en vreemdelingen, aldaar gestorven, het beste stuk der roerende-goederen, welk recht de Steden Amersfoort en Rhenen ook tegens de Gelderschen geoeffent hebben, en eerst onlangs in den jare 1745. met wederzydsche toestemminge der Staten van Gelderland en Utrecht voor altoos is vernietigt. Ziet hier van Matthaeus in Praefat. lib. III. de Nobilit. en den Heer Schrassert in Comment. ad Jus Velaviae cap. XXXI. art. 2. no. 3. en in Codice Gelr. Zutph. voce keur §. 1.

Alhoewel de Borchgraaf van Montfoort en zyn broeder in die tyden vermoogende edelluiden waren, zoo was echter hun macht zoo groot niet om de Stadt Utrecht den oorlog aan te doen. Het komt my waarſchynelyk voor, dat Hertog *Philips van Bourgondien*, jaloers over het welvaren der Utrechtenaars, de Heeren van Montfoort hier toe aangezet, immers geſtyft zal hebben in hun kwaad voornemen; dewyl die niet alleen met hem en alle die edelluiden, die hen in den bloede nabeſtaande waren, als die van *Mynden*, *Cronenburch*, *Zuilen* en anderen, maar ook met de Stadt *Amersfoort* den XXI. May dezes jaars, een verbondt heeft aangegaan van onderlingen byſtand. (1) Dus heeft die looze Vorſt al overleg gemaakt, om aan de Stadt Utrecht vyanden te verwekken, op hope van haar te verzwakken, en zoo met 'er tydt meeſter te worden van dien vetten buit, waar op hy loerde.

In het Buurſpraakboek des Manendaghs na Odulphi ſtaat ter klokken afgeleezen te zyn: *Alſo der een groet gezelſchap te ſamen geſlagen is om alle deze Nederlanden te overvallen ende te verwueſten, ſo is onſe gnedige Heer van Utrecht te rade geworden, dat hi mit ſyns ſelfs live mit anderen Vorſten, Heren ende goede ſteden, die daer op verbonden ſyn, dat voerſcreve geſelſcap wil helpen bi der hulpe Godes wederſtaen, ende ſel bidden in onſer ſtadt ende in den lande hem te volgen. Daerom laet die Raedt out ende nye enen ygelicken weten, dat hi ſyn harnaſch rede ende ſchoen make, om off hi gebeden worde, dat hi onſen genedige Heer dienen mochte.*

Want

(1) De brief kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladii cap. XI. p. 173. en Rer. Amersf. Scriptor. p. 298.

Want die Raedt oudt ende nye overdragen is, dat men onsen gnedigen Heer ter bede dienen sall. Uit een Raadtsbesluit van dit jaar (1) blykt, dat die van Overyssel zeer bekommert zyn geweest voor dit volk, die aldaar *Drawanten* genoemt worden, en dat zy eenige uit den hunnen afgezonden hebben naar Utrecht, om van den Bisschop en de Staten bystand te verzoeken, indien zy daar wilden invallen. Dat dit ongebonde volk dezelve zyn geweest, die de wegen onvry maakten en op roven toeleiden, tegen welker komst Slichtenhorst (2) verhaald, dat de Keurvorsten van Mentz, Keulen, Trier en van de Paltz den Hertog van Gelder gewaarschouwt hebben, is waarschynlyk. Doch de vrees voor den inval dezer gasten is verdweenen, door dien *Diderik van Meurs* Keurvorst van Keulen dezelve in zynen dienst nam, en tegen de Heeren van der Lippe gebruikte, zoo als men lezen kan in de Munstersche Chronyk van Aernout de Bevergerne (3) alwaar zy *Dreyvanten* genaamt worden.

Dewyl de Heer *Willem van Montfoort* en zyn broeder de Borchgraaf veel volks te Montfoort vergaderden, en in de Stadt Utrecht eenige beginzelen van oneenigheden tusschen den Bisschop en de Regeerders zich openbaarden, heeft de Raadt, voorziende het gevolg der zelve, des saturdaghs na onser Vrouwen conceptio, ter verzeekeringe van haare Stadt gelast, dat 'er des nachts

(1) Te vinden by Matth. lib. II. de Nobilit. cap. 15. p. 317.

(2) Slichtenh. Geldersf. Gesch. IX. boek bladz. 240.

(3) By Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 117. By Tesschemaker in Annalib. Cliviae &c. p. 301. worden zy Bohemers gezegt te zyn geweest.

nachts eene wacht van vyf en twintig mannen met twee Homannen op Hazenberch zoude zyn, en dat des daaghs twee Leeden van den Raadt zouden zitten voor de poorten, om acht te geven op die geene, dewelke in de Stadt kwamen, en uit dezelve gingen; en dat voorts by het Capittel van den Dom vervolgt zoude worden, dat de Canonik *Rover van Winsen* uit de Stadt zoude gaan, *om alles besten wille, ende rust ende vrede in de Stadt te houden, ter tyt toe die saken tusschen onsen gnedigen Heer van Utrecht ende der Stat hem het maken.* Waar uit ik niet anders kan besluiten, dan dat die *Rover van Winsen* een ieverige voorstander van den Bisschop zal geweest zyn, en misschien sterke uitdrukkingen tegen de Stadts Regeerders zal gebruikt hebben.

Wanneer de Raadt dit besluit genomen hadt, kwam 'er terstond eene groote vergaderinge van volk, waar van veele met wapenen voorzien waren, aan het huis van *Rover van Winsen*, hem willende beletten uit de Stadt te gaan, en nootzaken hier te blyven. De Raadt hier van kennisse krygende, heeft tydig dezen kwaden toeleg gestuit, en sommige der genen, die zich tegen de Regeeringe hadden verzet, uit de Stadt doen gaan, andere geldboetens opgeleit, en uit den Raadt gezet *Goedtscalc van Winsen*, *Jonge Jan die Coninc*, *Reyner van Oestrum*, *Evert van Vosculen*, *Claes van Zevender*, *Gysbert van Vlueten*, *Jan van Drakenborch*, *Jan die Coninc*, *Eerst Taets van Amerongen*, *Matthys van Vosculen*, *Evert van Voerde*, *Lubbert die Wael*, *Eerst van Herdenbroeck*, *Claes Scout*, en *Pouwels Scroyken*, welke zich mede in die vergaderinge hadden begeeven.

De verschillen met den Bisschop, schoon Heda

da die op dit jaar brengt, zal ik in navolginge van Veldenaar op het volgende jaar verhaalen. Te meer, om dat ik op S. Thomas avond, en dus op het einde van dit jaar ter klokke afgekondicht vinde mede op den naam van den Bisschop (ten blyke dat hy te dier tydt de Stadt noch niet verlaten hadde, en met den Raadt, ten minsten voor het uitterlyke, noch eensgezint was) dit navolgende: *Wart over een gedragen by onsen Heer den Bisscop van Utrecht, by out Rade ende by nye, ende by gemeenre morgensprake van allen gilden, oft geviele, dat die Raet van Utrecht, die ware in der tyt, ende opt huys zaten, van der meenre gilden wegen, enigerhande zaken overdroegen, om der Stadt oirbair, welke zaken den Rade voerscreve geboerden te berichten, na der gewoente der Stadt van Utrecht; so wie hem dair tegens versette, dat mit gewelt te keren, dat soude men rechten an syn lyff, ende wair oec yemant dair by, die dair toe geysschet worde om den Raet te beschermen, ende om dat recht te starcken, ende dair vechtende worde, ende dair yemant quetsede, off dootsloege van den genen, die hem tegens dat recht versetten, dair in soude hy syn lyff, noch die Stat van Utrecht, niet om verboeren.* Welke de reden geweest is, waarom de Bisschop hier mede in gemeld wordt, is my onbekent, dewyl my niet voorstaat zulks in diergelyke gevallen gevonden te hebben. Deze overdrachte is in den jare 1468. des donderdaghs na Ponciani nader bevesticht.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik noch melden de stichtinge van eene Vicarye in de Domskerk door den Canonick *Jan uten Elsweert* (1), als

(1) Ziet matth. lib. 1. Fundat. Eccles. cap. 1. p. 27.

als mede dat de Bisschop met toestemminge der vyf Godshuizen heeft verwisselt met den Prior en 't gemeen Convent des Cloosters der Regulieren in S. Agnete berge by Zwolle het goedt geheeten dat *Zielhuis*, by Zwolle gelegen, voor zekere renten uit andere landgoederen jaarlyks komende. (1)

1 4 4 8.

De Regeering dezer Stadt is in den jaare 1448. aldus verstelt:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lanscroen.
Jan Sloyer.
Jan van Jutfaes.
Roetart van Lanscroen.
Jan die Wael.
Roetart Proys, Borgermeester.
Jan over die Vecht.
Lubbert van Alendorp.
Jonge Adriaen van Lanscroen.
Henric van Zandenborch.

Raden.

Henric van Scerpenborch.
Henric Knoep.
Jacop Mertens zoen.

Hil-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matth. lib. III. de Nobil. 1. p. 771.

Hilbrant Dircs zoen.
Jan Lambert Ludekyns zoens zoen.
Jan van Raephorst.
Lubbert van Groenewoude.
Willam Holl.
Jan Heerkyn.
Jan van Tyell, Borgermeester.
Geryt die Craen.
Gysbert Florens zoen.
Jan Goes.
Lutgen Korskyns zoen.
Henric Block.
Jan Noeteboem.
Weerner Braem.
Jacop Pott.
Henric van Damassch.
Eerst Jans zoen.
Jan Rwsch.
Henric die Haze.
Dirc die Jonge.
Gysbert van Herdenbroeck.

Oudermannen.

Herman Wonder. Dirck van Stekel.	} Wantsnyders.
Jan Knyff, Overste Onderman. Gysbert van Ruweel.	} Snyders.
Jan die Lange. Jan die Wael Claes zoen.	} Backers.
Henric Stevens zoen. Egbert Claes zoen.	} Molenairs.
Gysbert Goderts zoen. Symon Jans zoen.	} Lynnewevers.

Jan Deell. } Brouwers.
Willam Jacobs zoen.
Dirck Heer. } Vischcopers.
Thomas Pilgrums zoen.
Willam Claes zoen. } Louwers.
Wilboirt Korskyns zoen.
Aernt Lieboirt. } Wollewevers.
Jan Key.
Wouter van Vyanen. } Marsluden.
Adryaen die Jonge.
Bertelmeeus van Deyll. } Botterluden.
Henric van Malsen.
Roelof uten Elsweert. } Cordewaniers.
Gysbert die Wolff van Hamelenberch.
Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.
Willem van Snellenberch. } Corencopers.
Hubert van Pallaes, Overste Ouderman.
Reyner Modde. } Oudewantsnyders.
Tyman Deell.
Aelbert Bertelmeeus zoen. } Steenbickers.
Willam Thonis zoen.
Symon van Teylingen. } Graeuwerkers.
Jan die Kraen.
Gysbert Louwerens zoen. } Ryemsnyders.
Godert Claas Folpers zoens zoen.
Willam Arnts zoen. } Bylhouwers
Splinter Egberts zoen.
Bertelmeeus Schott. } Smeden.
Jan der Haer.
Geryt Mathys zoen. } Zadelairs.
Ghysbert Zalm.

Even voor het veranderen van de Regeering, hadt

hadt de Raadt, om de ruſt van haare Stadt, zoo veel mogelyk was, te verzeekeren, des dingsdaghs na Converſionis Pauli dit beſluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat niemant mede te lote gaen en ſell, die van buten ingecomen is, off noch incomen ſell, van den genen die verdreven off voervluchtich geweeſt hebben, off die in tiden voerleden om der vergaderings wille tot Her Rover van Winſen gecorrigiert ſyn, ter tyt toe die Raet out ende nie anders te rade wert.*

In het voorige Jaar was 'er wederom een Mergengelt ingewillicht, en, dewyl dit middel veel geldts opbracht, heeft de Biſſchop onderzoek willen doen naar het gebruik van de penningen, welke wegens die ſchattinge opgebracht wierden. Dit heeft oorzaak gegeven tot onmin tuſſchen den Biſſchop en de Stadt, dewyl een groot gedeelte van dit geldt ten behoeve dezer Stadt was gegeven, ter betalinge der ſchulden, uit den vorigen oorlog geſproten, als mede om de gemeente door het verminderen der excynſen te verlichten. De Biſſchop hier over ſprekende met *Johan Proeis* Domdeken, broeder van den Borgermeeſter *Roetart Proeis*, waren zy te zamen in woorden geraakt, die zoo verre gingen, dat de Deken hem Biſſchop al dreigende zeide, zoo hy op dien voet wilde voortgaan, hy mochte toezien om den Biſſchoppelyken ſtoel te behouden, hy zelve zoude wel Deken blyven, en ſcheidden dus van den anderen in euvelen gemoede. De Biſſchop, vergramt over de weigeringe, dede zyn paard zadelen, en verliet de Stadt, zich begeevende naar Amersfoort en het Kaſteel ter Horſt, gedurig in gedachten houdende de voorgemelde woorden van den Domdeken, en overleggende op wat wy-

ze hy best van die geene, die hem tegen waren, wrake zoude konnen neemen. Dus, schoon Bisschop *Rudolph* zyne bevorderinge tot het Bisdom meest verschuldicht was aan het geslacht der *Proeissen* en *Lichtenbergen*, wierdt hy thans hunnen bitteren vyand: en, alhoewel hy, zoo als wy op het voorige jaar gezien hebben, zich tegen den Borchgraaf van Montfoort ten voordeele der Utrechtenaars hadde verklaard, zoo maakte hy thans, om zich van zyne hulp en bystant te bedienen, met hem vriendschap, hem vergeevende zynen misdaadt omtrent zynen Vader *Johan* gepleegt, welken hy tot het einde van zyn leven, voorgevallen in het begin van dit jaar, te weten op S. Anthonius dagh, (1) opgesloten gehouden hadt. Dus wierdt deze ontaarde zoon onthest van den kerkelyken ban, en door dezen Geestelyken Kerkvoogdt, alleen met opbrenginge van eene merkelyke geldboete, (2) vry verklaard, en deze onnatuurlyke gruweldaadt hem kwytgescholden.

Deeze verzoeninge van den Bisschop met den Borchgraaf heeft de gemoederen der Utrechtenaars zeer verbittert, weshalven zy overleg maakten, om Bisschop *Rudolph* te verstooten, en *Walraven van Meurs* in de Stadt te brengen, en voor hunnen Geestelyken Heer aan te neemen (3), te meer, dewyl zyne verkiezing thans door den Roomschen Stoel was bevesticht. En dat *Walraven*, die zich

(1) Ziet Drakenb. Aanhangsel op de Kerkelyke Oudheden van Nederland bladz. xxviii.

(2) Naar de gewoonte van dien tydt. Ziet Brandt Histor. van de Reformatie I. Boek bladz. 39.

(3) Ziet Heda p. 287.

zich eenige jaren stil gehouden hadt, door dien hy onmachtig was zyn gewaand recht tegen Bisschop *Rudolph* te doen gelden, het hoofd wederom heeft beginnen op te steeken, schynt my toe uit het verdrag, 't welk hy nevens *Otto* Heer tot Bronchorst en Borkulo, en *Remolt van Homoet* Heer tot Dorewaart, in dit jaar op Laurentius dagh met de vier Steden van de Veluwe *Harderwyk*, *Wageningen*, *Hattem* en *Elburg* heeft aangegaan, om den anderen tegen alle overlast en bezwaar, die hen tegens stadt of landrecht zoude worden aangedaan(1), bystant te doen.

De Regeerders dezer Stadt vernomen hebbende, dat *Willem van Montfoort*, met eenige gewapende mannen te paerd, zich dicht by de Stadts muuren hadde vertoond, op hoope, dat door zyne aannadering opschuddinge onder het gemeen verwekt, en hy daar door lichtelyk meester van de Stadt zoude worden, hebben ordre gestelt ter verzekeringe van hunne Stadt, en ook de borgers in de wapenen gebragt, om den Heer van Montfoort te wederstaan, en zelfs tegen hem uit te trekken, en ten dien einde tot Hoofdmannen aangestelt *Jan Preys van Lichtenberch*, en *Hendrik Jacobs zoon*, met ernstig gebodt aan de gewapende manschap hunne voorgangeren in alles te gehoorzamen, en bedreiginge van zwaare straffe aan die geene, welke niet nakwamen het geen hen door de zelve zoude bevolen worden.

Den Bisschop wierdt dus door die geene, welke thans het bewind in de Stadts Regeeringe hadden, uit de Stadt gehouden, zonder dat de Kardinaal

(1) Ziet den Heere Schraffert in zyne Beschryvinge van Harderwyk II. Deel bladz. 38.

dinaal *Nicolaas de Cusa* (1), door zyne opentlyke predikatien, door welke hy de Utrechtenaars op het

(1) Zoo verhaald Heda p. 287. andere stellen zyne komst in deze Nederlanden eerst op het jaar 1450. doch d'Attichy, die zyn leven beschreven heeft in zyn boek, genaamt Flores Historiae Cardinalium tom. II. p. 191. & seqq. getuigt, dat hy in dit jaar, en naderhand voor de tweede maal in 't jaar 1450. door den Paus tot deeze landen is afgezonden. Deze was geboren in het gebiedt van het Keurvorstendom Trier van gemeene Ouders, en hadde de gronden van geleerdheit in zyne jeugt op de Schoole van Deventer gelegt, en konde dus in de Nederduitsche tale alhier prediken. Hy wordt wegens zyne ervarenheit in de Latynsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen zeer geroemt. Het geestelyk leven verkoren hebbende, is hy gevordert tot Canonik en Deken van Florinus te Coblents, en was een ieverig voorstander geweest van de besluiten der Bazelsche Kerkvergadering tegens den Paus, doch naderhant te Regensburg op de Rykvergadering, in tegenwoordigheit van Keizer *Frederik*, door zyne welsprekenheit de meeste Vorsten van het Duitsche Ryk afgetrokken hebbende van hunne aankleving aan den door die Kerkvergadering verkoren Paus Amadeus, en overgebracht hebbende tot erkenning van de wettelykheit des Opperhoofdschaps van den Paus Eugenius, is hy door dien Opperkerkvoogd met verscheidene geestelyke waerdigheden begifticht, en in het begin van dit jaar door Paus Nicolaas den vyfden tot het purper verheven, en door denzelven afgezonden naar verscheide deelen van Duitschland en de Nederlanden, om de kloostertucht te verbeteren, en in het jaar 1451. wederom hier gekomen om de aflaten van het Jubeljaar te verkondigen en te verleenen. Ziet Chronicon Cornelii Zantfliet apud Martene tom. v. Collect. Script. & Monument. Veter. p. 475. Schoon hy een afgezant van den Roomschen Stoel was, zoo heeft hy echter veele misslagen in die kerk gezien en erkent, en ook veele gewoontens en gebruiken afgekeurt, zoo als in het breede verhaald Boxhorn in zyne Nederlandsche Historie bladz. 184. en vervolgens, en uit denzelven S. van Leeuwen Batavia Illustrata bladz. 426. en 603. Ziet ook Brandt Historie van de Reformatie I. Boek bladz. 39. Dat hy een geletterd man geweest is, getuigt met verscheide Schryvers Buchel ad Hedam p 290. en Revius in initio lib. II. Histor. Daventr. die ook eene lyst opgeeft van zyne geschreve werken.

het nadrukkelykste vermaande tot verzoeninge met hunnen Bisschop, iets heeft gevordert.

In dit jaar zyn 'er veele muizen, ja zelfs rotten in het land geweest, dewelke groote schade aan het koorn en veltgras toebrachten, en dewyl de Wezelen, Hermelen en Buntzingen dat ongedierte opeeten, heeft de Raadt dezer Stadt verboden alle borgeren en ingezetenen die scherpe dieren op te vangen, en de Bontwerkers gelast, zoo als hen die dieren te koop gebracht zouden worden, daar van kennisse te geven, op de verbeurte van een pond. In het begin van het volgende jaar het land bevryd zynde van die plage, is den volke by klokluidinge bekend gemaakt, dat het hun geoorloft was, de voorgemelde dieren te vangen en te dooden, en de Bontwerkers toegestaan die te koopen zonder eenig verbeuren.

In de maand September van het volgende jaar de muizen zich wederom in eene groote meenigte op het landt vertoonende, heeft de Raadt het zoo evengemelde besluit vernieuwt, en by hunne verdwyninge wederom oorlof gegeven aan de Bontwerkers, om de voorgenoemde scherpe dieren, hen te veil aangeboden wordende, te koopen.

1449.

In het jaar 1449. zyn verkooren tot

Schepenen.

Godert die Coninck.
Lodewyck die Waell.
Henric die Wit.

Vre-

Vrederic van Drakenborch.
Willam van Lochorſt.
Jan Rwſch Peters zoen.
Jan van Hamerſtein.
Herman van Lewenberch.
Jan Trinde.
Braem van Lichtenberch.
Jan Grawert Hugen zoen.
Peter Grawert, Borgermeeſter.

Raden.

Jan Zittert.
Huge van Gruenenberch.
Splinter Taets.
Jonge Jan die Coninc.
Aernt van der Horſt.
Jan die Wilde.
Jonge Eerſt van Herdenbroec.
Geryt Weſſels zoen.
Wouter Stevens zoen.
Claes van der Zevender.
Tyman Nypyſer.
Geryt die Haen.
Peter Jans zoen.
Jan Jacop Peters zoens zoen.
Godert Deell.
Geryt Goes.
Daem van Bloemenweerde.
Godſcalc van Winſen.
Godert Bott.
Aernt Gysberts zoen.
Wouter van der Eem.
Henric van Nyevelt, Borgermeeſter.
Peter Rwſſche.
Henric Braem.

Ouder-

Oudermannen.

Bertelmeeus Zoudenbalch. } Wantsnyders.
Vrederic die Voecht.
Geryt Knyff. } Snyders.
Jacob Wouters zoen.
Willam Proest. } Backers.
Splinter Wyc.
Beernt Hazert. } Molenairs.
Tyman Hackert.
Henric Marre. } Lynnewevers.
Andries Jans zoen.
Jan van Cleve. } Brouwers.
Tyman Deell.
Eerst van Herdenbroec. } Vischcopers.
Cornelis Aelbert Staden zoen.
Dirc Taets. } Louwers.
Ghysbert van der Ae.
Henric Jacob Dircs zoens zoen. } Wollewevers.
Aelbert van Angeren.
Godert Coninc van Voirde. } Marsluden.
Dirc Everts zoen.
Jacob van Winsen. } Botterluden.
Claes van Zyll.
Jacob Veen. } Cordewaniers.
Jan Jans zoen.
Henric Buddinck. } Oudecordewaniers.
Henric Koirnkyn.
Braem van Luttikenhws. } Corencopers.
Vranck die Haze.
Dirck Block. } Oudewantsnyders.
Werner de Metselair.
Peter Willams zoen. } Steenbickers.
Steven van der Brug.

Wil-

Willam Scrodekyn. }
Henric die Goyer. } Graeuwerkers.
Willam van Gent. }
Claes Folperts zoen. } Ryemsnyders.
Eerst Taets van Amerongen. }
Henric Peters zoen. } Bylhouwers.
Geryt Grawert. }
Wouter van Teylingen. } Smeden.
Willam Jans zoen. }
Dirc die Goutslager. } Zadelairs.

Voor het veranderen van de Regeering, te weten des Donderdaghs na dertienden dagh, heeft de Raadt zich noch standvastig getoont tegens haren Bisschop, en tot dat einde dit volgende ter klokke doen af kondigen: *Overdroegen die Raede oudt ende nye eendrachtelic mit gemeene morgenspraeck van allen gilden, dat men die begonnen Capittel op onsen Heer van Utrecht, van de gebreke diet gemene lant ende onser Stat andragende syn; ende sonderlinge der heerlicheit van Montfoerde, voert vervolgen sell na den rechten stants, die onse Heer beloeft heeft: ende so wes daer van coempt, dat sy dat mit der Stadt ende den gemenen gilden samentlic ende mit malcander truwelic wt sellen helpen dragen.*

Ende op dat wy in onser Stadt ymmer bi goeder eendrachte bliven mogen, als wy van Godes genade nu syn, ende niet in twidrachten vermoit en werden, so gebiet die Raet out ende nye, dat niemant enige brieven ofte boetscappen en seinde, of en brenge, an onsen Heer van Utrecht, den sinen, of die hi tot hem heeft, noch oec weder en ontfange, buten weten ende consents van onsen Oversten, bi enen koer van tien jaer wter Stadt te wesen, ende daer toe

bi

bi rechtinge tottes Raets goetduncken, nadien men vynt dattet die boetscappen ofte brieve in hebben.

Die Raet gebiet enen ygelicken in onser Stat ende stat vryheit geseten, dat niemant enige personen, vrouwen ofte mannen van Montfoerde, of wt den kerspel van Montfoerde, en buse, of en bove, bi dage of bi nachte, op een jaar wt der Stadt te wesen.

Niet tegenstaande deeze voorzorge, is kort daar na eene wonderlyke en spoedige omkeeringe van zaken gebeurt, dewyl de Bisschop, tot nu toe uit de Stadt Utrecht gehouden, middel heeft gevonden om de Stadt in te krygen. (1) De uitvoe-

(1) Volgens het schryven van Heda, hadt de Cardinaal *de Cusa*, te vergeefsch getracht hebbende de Utrechtenaars met hunnen Bisschop te verzoenen, zynen vlyt aangewend ter bevrediginge van den Bisschop met *Walraven van Meurs*, met dat gelukkig gevolg, dat zy het met den anderen eens geworden waren. Matthaeus Rer. Amersfort. Scriptor. p. 304. getuigt, dat *Rudolph* nu niet meer te vreezen hebbende van *Walraven*, zyne gedachten heeft laten gaan, hoe hy best de Stadt Utrecht zoude inkrygen, en zyn oogmerk bereikt heeft. Ik vinde nergens eenen brief van deze overdracht, en uit Heda, Veldenaar en andere schynt het verdrag eerst gemaakt te zyn na de verkiezinge van *Walraven* tot Bisschop van Munster, die door het Capittel verkoren, en door den Paus bevesticht, uit de bezittinge wierdt gehouden door den Grave van der Hoeye en de Stadt Munster, waar van ik in het vervolg meldinge zal doen. En schryft Matthaeus zelfs tom. VIII. Analect. p. 158. dat *Walraven* eerst te dier tydt zyn recht op het Utrechtsch Bisdom aan *Rudolph* heeft overgegeven. Ik stelle echter vast, dat Bisschop *Rudolph* te dezer tydt, en voor de inneminge van de Stadt Utrecht met *Walraven van Meurs* zal over een gekomen zyn, om dat ik niet vinde, dat *Walraven* eenige beweeginge gemaakt heeft, om de Utrechtenaars, thans zoo verbitterd op hunnen Bisschop, bystandt te bieden, of zyn gewaand recht op den stoel te doen gelden, waar toe de tegenwoordige omstandigheden hem anders zeer gunstig waren. Waar by komt, dat ik in het Buurspraakboek van dit jaar

voeringe van dezen aanslag was bestemt op S. Blasius nacht, zynde des sondaghs, welke tydt daar toe de geschiktste voorkwam, om dat daaghs te voren de Regeering zynde verzet, het volk gewoon was dien avond en een gedeelte van dien nacht met eeten en drinken, zelfs tot dronkens worden toe, door te brengen. De Bisschop, met den Heer van *Montfoort* en *Sweder van Cuylenborch* en zyn broeders zoon *Coenraat van Diepholt*, Proost te Osnabrug en te Deventer, en andere, is dien nacht in alle stilte tot de Stadt genadert, en eenig volk in veenschouwen, die dien avond door die geene, met welke hy binnen de Stadt kennisse hield, in de gracht gebragt waren, overgezet zynde, is die manschap door een gat, gegraven onder eenen boog van de Stadts muur, tusschen de Wittevrouwe poort en den Plompen toorn, door de verstandhouders van binnen gegraven, een voor een gekropen, en in de Stadt gekomen, welke aanstonds naar de Wittevrouwe poort getrokken zynde, die poort heeft opengebroken. De Bisschop hier van kennisse krygende, is daar op de Stadt ingetrokken, onder een gestadig geroep van zyn byhebbend volk *die sysen af, en die weyde vry* (1), trachtende daar door aanhang en by-

jaar leeze, dat *Walraven van Meurs* na bekome vry geleide even voor Hemelvaartsdagh, met een gevolg van vyf en twintig personen in de Stadt Utrecht gekomen is. 't Welk niet geschiet zoude zyn, indien hy niet met Bisschop *Rudolph* bevreedicht was geweest. Ook heeft *Walraven van Meurs* de onderstandpenningen, die hy uit het Utrechts Bisdom zoude trekken, in het volgende jaar geeischt, zoo als wy daar zullen aantekenen.

(1) Gevende hier door te kennen, dat de vermeerderde en nieuw opgezette excynsen afgestelt, en de verkochte Stadts Weyde wederom aan de Stadt komen moesten.

byſtandt te verkrygen. Die van binnen verneemende, dat de Biſſchop met zyn volk in de Stadt was, hebben de klokke doen trekken, en zyn, zoo ſpoedig hen doenlyk was, in hun harnaſch op de Plaatze gekomen, en om te beletten, dat de Biſſchop, die reets met zyn volk aan de Neude was gekomen, niet door de Schoutenſteeg en Ganzemerkt zoude trekken, ter inneeminge van de Plaatze voor het Raadthuis, hebben zy zich aanſtonts naar de Ganzemerkt begeven, en getracht in de Schoutenſteeg, tot welke het Biſſchops volk genadert was, den vorderen voortgang te ſtuiten. Dus viel hier een bloedig gevecht voor, vallende die van binnen als leeuwen met eene verbaazende kloekmoedigheit op des Biſſchops volk aan, en nootzaakten hen wel vier a vyf roeden achterwaarts te wyken, wordende de Biſſchop zelfs in zyn been (1), en ook de Heer van Montfoort gekwetſt, en zy zouden naar alle waarſchynlykheit de overwinninge behaald hebben, zoo niet gedurende dit gevecht eenige Amersfoordenaars, de Minnebroeder ſtraat ingetrokken zynde, op de Utrechtenaars waren aangevallen, waar door

(1) In het doodtvonnis van *Aernt van Amerongen* en *Henrick Jacobs zoen*, te lezen in het Buurſpraakboek des donderdaghs na Scolaſtici, wordt de Biſſchop gezegt *ter doot toe gewont te zyn*. Het zelve wordt ook getuigt in zeker Memoriaal, te vinden by Matth. t. II. Anal. p. 491. Heda verhaald, dat hy gekwetſt zynde van het paard is afgevallen, en Veldenaar, dat hy aan zynen enkel gewond zynde onder de voet is geraakt, en dat hy van dien tydt tot zyne doodt toe het rechte gebruik van dat been niet heeft gehadt, maar eenigzins mank gegaan, meld Herm. Erdmannus in Chron. rer. Osnabr. apud Meiboom tom. II. Rer. Germ. aangehaald by Matth. t. IX. Anal. p. 436. In het Chronicon Magnum Belgicum p. 375. wordt gewag gemaakt van twee wonden, een aan het hoofd en een aan den enkel.

door een gedeelte des volks, op de Ganzemerkt staande, in wanordre gebracht, genootzaakt wierdt te wyken, en te verlaten die geene, dewelke in de Schoutensteeg dapperlyk vochten. Deeze, ontzet van hunne achterhoede, waren niet machtig om den aanval van voren en van achteren te wederstaan, en wierden meest gedoodt, gekwetst of gevangen genomen; en des Bisschops volk dus eenen vryen doorgang gekreegen hebbende, trok naar de Plaatze, en die ingenomen hebbende, wierdt meester van de Stadt. De Burgermeester *Jan Proeys van Lichtenberch*, *Roetaart Proeys* en *Hendrik van Damasch*, in dit gevecht zwaar gewond zynde, zyn kort daar na overleeden, eenige zyn ontvlucht, en veele gevangen genomen. Aanstonts, te weten des maandaghs na Maria Lichtmisse, wierden die geene, dewelke voorleede jaar met *Jan* en *Berent Grawert*, om het bywoonen van de vergaderinge ten huize van *Rover van Winsen* uit den Raadt en de Stadt waren gezet, weder in den Raadt aangenomen, en op dat de voornaamste tegenstanders van den Bisschop, die zich gewapent tegen hem hadden gestelt, niet ongestraft zouden ontvluchten, of zich by iemandt verschuilen, is ten zelven dage by klokluidinge dit navolgende den volke aangekondicht: *Want onse genedige Heer van Utrecht mit groter logentael wt synre Stadt van Utrecht getogen is, om des wille, dat hy vuel rusten ende vuel vrede in synre Stadt, ende in allen sinen landen, ende omtrent synre stat gemaeckt heeft, dat sommige luden leet is geweest, totten rusten ende totten vreden, die onsen genedige Heer van Utrecht gemaeckt heeft, mit namen Heren JAN PROYS Domdeken, AERNT VAN AMERONGEN, HENRIC JACOBS*

COBS ZOON, JACOB VAN AMERONGEN, WILLEM AERNTS SOON, ROETART PROYS, JAN PROYS VAN LICHTENBERCH, JACOB PROYS, JAN VAN TYELL, VREDERIC VAN RYNESSE, JAN VAN RYNESSE, JAN VAN NYENRODE, ende SPLINTER VAN NYENRODE, alle mit hoeren kynderen ende dienren. PHILIPS VAN GRUENEVELT, HENRIC VAN DAMASCH, VREDEDERIC VAN DAMASCH, DIRCK VAN DER STEKEL, JAN SCHOT, JAN AERNT PROYS SOON, HERMANNUS VAN DER MEER, GERYT FOEYT, mit sine twee zonen, om des will, dat sy onsen genedigen Heer van Utrecht so swaerlicken belogen hebben, dairom gebiet onse genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye eendrachtelic, dat nyemant de voirscreve personen en buse noch en bove binnen sine Stadt ende in alle syn Gesticht op hoir lyff. ende wair dat zaek, dat sy yemant dair en boven husden, off hoefden, dat woude onse genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye terstont rechten eendrachtelic mitten zweerde an hoir lyff; ende yemant die de voirscreve personen te voirschyn brachte, enich van de personen bysonder, die soude hebben hondert oude scilde.

Kort daar na is om het gemeene volk genoegen te geven, en om den haat tegen de voorige Regeerders te vermeerderen, den hoppensys, die wegens de bieren betaald wierdt, voor de helft vermindert, en de Beeftsys en Ooftsys geheel afgezet.

Onder de voornaamste gevangene, bevonden zich *Jacob van Gaasbeek*, Heer van Abcoude, Wyck te Duurstede, Putten en Stryen, Jonker *Arent van Sevenbergen*, en *Frederik van Renesse van Wulven* met zynen broeder *Jan*. De Jonker

 van

van *Sevenbergen* wierdt na gedane oervede en belofte van nooit tegens den Bisschop, de Stadt Utrecht en het Sticht iets vyandlyks te zullen onderneemen, op vrye voeten gestelt, doch de andere kwamen 'er zoo gemakkelyk niet af. Om het ontslag van den Baron van *Gaasbeek* te bevorderen, kwam na verkreege vrygeleide voor hem en vyftig persoonen, de Heer *Jan van Lannoy*, Stedehouder van Holland en Zeeland, in de Stadt Utrecht, dewelke door zyne tusschenspraak den gemelden Baron verzoende met den Bisschop en de Stadt Utrecht; (want door den gewapenden tegenstand aan den Bisschop in de Stadt gedaan, hadde hy, volgens de manier van zeggen van dien tydt, *gebreukt tegen de Stadt*; waarom ook de Raadt des woensdaghs na Valentini haare Oversten, oudt en nieuwe, macht gegeven heeft om by den Bisschop te dedingen van het geene hy verbeurd hadde aan de Stadt, met hem te stellen tegens den Bisschop, om hem uit de Stadt en den lande van Utrecht te keeren.) doch niet dan met afstand van zyne heerlyke goederen in het Sticht aan deze zyde van den Yssel gelegen, behoudende alleenlyk daar aan het vruchtgebruik zyn leven lang geduurende. Heda en Veldenaar getuigen, dat hy behalven het vruchtgebruik noch twaalf duizent Rhynsche guldens zoude ontfangen hebben. Zommige Schryvers verhalen, dat hy kort daar aan het vruchtgebruik zoude hebben verkocht aan het Sticht. (1)

Schoon

(1) Verhoeven in zyne beschryvinge van Amersfoort, uitgegeven door Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. c. schryft, dat hy daar voor ontfangen heeft dertien duizent guldens, en dat hy binnen het jaar overleden is, 't welk een groove misslag is, vermits hy geleefd heeft tot den jare 1459. volgens Heda p. 293. doch op dien Schryver kan men niet veel staat maken,

Schoon ik in den brief van overgifte geene meldinge vinde van die twaalf duizent guldens, zoo is het echter waar, dat hy die penningen bedongen heeft. Zulks blykt klaar uit het verhaal, 't welk de Overftens volgens de volmacht, zoo even gemeld, aan den Raadt gedaan hebben van hunne verrichtingen, vervat in des Raadts dagelyks boek des donderdaghs na S. Mathys dagh, en dewyl daar in ook gewag gemaakt wordt van het geene aan den Heer *Lannoy*, Stadthouder van Holland voor zyne moeite in dezen aangewend, toegeleit is, achte ik niet ondienftig het Raadtsbefluit hier woordelyk mede te deelen. *Die Overften oudt ende nye, hebben aangebracht den Rade oudt ende nye, dat fy by ons Heren Genade ende vrienden, na den bevele hem gedaen, gededinct hebben mitten Jonc-heer van Gaesbeeck, alfe dat die Stad van Wyck, ende dat flot tot Duerfteden, ende dat flot tot Abcoude, mit hoeren heerlicheden, gerechten ende toebehoren, terftont comen fell an der kerken ende Gefticht*e

ken, verhalende hy mede op die zelve plaats, dat Biffchop *Rudolph* bezig zynde met het beleg van Munfter tot dit jaar toe uit deeze Stadt is gehouden, fchoon deeze belegering later is voorgevallen, zoo als wy in het vervolg zullen zien. Matthaeus lib. III. de Nobil. cap. I. p. 802. fchryft, dat de Heer van Gaasbeek kort na de overgifte het vruchtgebruik aan de Staten heeft verkocht, en de Jure Gladii cap. XXIV, p. 414. dat daar voor betaald zyn veertien duizent guldens. Niet tegenftaande hy even te voren p. 411. hadde gezegt dat de Heer van Gaasbeek de bezittinge hadde behouden zyn leven lang geduurende. En dit is het waarfchynlykfte, indien wy acht geven op den brief, dien dezelve Matthaeus op het volgende bladt 412. te voorfchyn brengt, gegeven in het jaar 1457. waar by de Heer van Gaasbeek eenige wederfpannige borgers van Wyk hunne begaane misdaden vergeeft. Waar uit men moet befluiten, dat hy ten minften in het jaar 1457. het vruchtgebruik noch gehadt heeft.

stichte van Utrecht; behoudeliken minen Joncbere voirscreve synre lyftocbte dair an, mit meer vorwarden, na inhout der brieven, die dair off syn. ende des soude myn Joncheer van Gaesbeec weder hebben ene somme gelts van twaelf dusent rynsche gulden, binnen jairs te betalen: ende die Statbouder van Hollant voir sinen cost ende arbeit van dat hyt gededinct heeft, dusent Rynse gulden, terstont te betalen, twelcke den Rade oudt ende nye geliefde, ende hebben dair op voirt den Oversten oudt ende nye macht gegeven voir den Joncheer ende Statbouder wisheit ende betalinge te helpen doen voirt voirscreve gelt, ende brieven daer off te geven na der formen des ontwerps, dat dair off gelesen wairt in den Rade oudt ende nye voirscreve. En heeft de Raadt by een volgend besluit, des manendaghs na Invocamus, de Overstens macht gegeven, om met den Bisschop en de Capittelen middelen uit te denken ter verkryginge van dat geld. Matthaeus (1) heeft den brief van overgifte te voorschyn gebracht, en zoude ik konnen volstaan met den Lezer tot hem te wyzen, doch dewyl dit een zeer merkwaardig geval is, waar door de Stadt *Wyck*, met het geen daar onder behoorde, en *Abcoude* aan het Nedersticht gekomen is, zoo heb ik niet ondienstig geoordeelt den brief zelfs, zoo als ik die geleezen heb, en dezelve noch op ons Stadthuis en in het Capittel van Oudmunster bewaard wordt, alhier mede te deelen.

„ Wy JACOB Heer van GAESBEEK, „ van Abcoude, van Putten, ende van Stryen, „ doen cond allen luden, die desen brieff zullen „ zien, off hoeren lesen, dat wy mit onsen riper „ en-

(1) Lib. III. de Nobil. cap. 1. p. 803.

„ ende gueder voirsienieheit, ende voirdachten
„ zinnen, mit onsen genedigen Heer *Roedolph*
„ Bisscop tot Utrecht een minlike en vriendeli-
„ ke dedinge overcomen syn, ende gesloten alle
„ alzulcke punten, overdrachten ende voirwer-
„ den, alse hier na bescreven staen.

„ In den yersten zo zellen wy JACOB voir-
„ screven terstont overgeven onsen genedigen
„ Heer van Utrecht voirgenoemt, tot behoef
„ der kerken van Utrecht, die Stede van *Wyck*,
„ dat slot tot *Duersteden*, ende dat slot tot *Ab-*
„ *coude*, mit zamen alle gerechten ende heer-
„ licheden, mit hoeren toebehoeren, arflicken
„ aen, ende totten Gestichte van Utrecht te bli-
„ ven, mit hoeren geestelicken beneficien, weer-
„ licken lenen ende manscappen dair toe behoe-
„ rende. Ende die Stede van *Wyck* sal terstont
„ myns Heeren Genaden ontfangen voir hoeren
„ Heer, ende sinen Genaden arflic hulden totten
„ kerken behoeff voirscreven. Ende myns Heeren
„ Genaden sall terstont sine amptluyden setten op
„ beyden sloten voirgenoemt. Ende die ampte-
„ naren van *Abcoude*, die myn Heer nu setten sal,
„ die sal Baelyu ende Rentmeyster wesen van den
„ lande van *Abcoude* mit hoeren toebehoeren,
„ behoudelic dat hy ons JACOB voirscreven
„ jaerlics goede rekeninge doen zall, duerende
„ ons leven lang ende niet langer. Ende die Ampt-
„ man, die *Duersteden* besitten zall, die sal me-
„ de zulke profyt hebben, als ander Castellei-
„ nen dair to gehad hebben dat huys te bewa-
„ ren. Ende ons Heren Genaden sal dair enen
„ Castellein off Amptman zetten, die hem ge-
„ nuecht ende gelieven zall. Ende want die pro-
„ fiten van beyden sloten tot haer toe te clein

„ geweest zyn, zo zellen wy JACOB voirscreven
„ tot elken van de sloten voirgenoemt jaerlix meer
„ geven vyftich Rynsche gulden onse leven lang.
„ Ende om dat dit noch te cleine is, die sloten
„ voirscreve in reke te houden ende te bewaeren,
„ so sal onse genedige Heer voirgenoemt dat voirt
„ besorgen, wes dair meer toe behoeven sall.

„ Ende dit aldus gedaen als voirscreven is, so
„ sall ons Heren Genaden van Utrecht ons ter-
„ stont mit zinen vyff Goytshuysen tot Utrecht
„ weder maken die Stede van *Wyck* mit beyde slo-
„ ten, mit hoeren toebehoeren voirgenoemt tot
„ rechter lyfftochte te gebruyken, duerende on-
„ se leven lang; behoudeliken den Casteleinen
„ off Amptluden van de tween sloten voirscreven
„ hoire pensien, elx vyftich Rynsche gulden des
„ jairs voirscreve: ende na onser doot so sal die
„ stede van *Wyck*, dat huys tot *Duersteden* ende
„ dat huys tot *Abcoude*, mit allen hoeren gerech-
„ ten ende toebehoeren, ewelicken ende arflic-
„ ken bliven aen der kerken ende Gestichte van
„ Utrecht, in allen manieren ende voirwerden
„ voirgenoemt.

„ Ende wy JACOB voirscreve zellen ende
„ mogen in die stede van *Wyck*, ende op die slo-
„ ten, varen, wesen ende comen onse leven
„ lang vrylicke die te gebruyken; mer niet ge-
„ henghen, dat men myns Heren Genaden, den
„ Stichte, der Stat van Utrecht, off yemant an-
„ ders, dair wt bescadigen off hinderlic wesen
„ zall in eniger wys. Ende die Amptlude van
„ beiden sloten voirscreven zellen zweren ons al-
„ tyt dair in ende wt laten te comen, als ons dat
„ genuegen zall. behoudelic off ons Heren Gena-
„ den voirscreve, die kerke ende Gestichte van

„ Utrecht,

„ Utrecht, enich van dezen ſtede ofte ſloten by
„ ons, off by ons toedoen, in eniger wys ver-
„ vreemt worden, dat God verhueden will, ſo
„ bekennen wy ende belien mit deſen onſer brie-
„ ve, dat wy deſe voirſcreve overgegeven goede
„ terſtont claerlicken verſuymt ende verboert
„ hebben aan handen ons genedichs Heer, der
„ kerken ende Geſtichte voirſcreve, ende mede
„ dair toe alle ander goede, eygen ende leen, ſo
„ wair die gelegen zyn in den Geſtichte voirſcreve,
„ die wy nu hebben op date des briefs, oeck ver-
„ boert te hebben aan handen als voirſcreven ſtaet.

„ Ende wy JACOB voirſcreve zellen onſe
„ genedigen Heer voirgenoemt, den Stichte, en-
„ de Stat van Utrecht voirtan goede gunſt ende
„ vrientſcap bewyſen tot alre tyt, ſo dat onſe ge-
„ nedige Heer, die Eccleſie ende die Stat van
„ Utrecht ons mogelicken dair van bedancken
„ zullen, ende hebben hier om vorder geloeft
„ ende gelóven, nummermeer te doen, ofte té
„ doen doen, tegens onſen genedigen Heer, der
„ Stat van Utrecht, ende dien genen, die mit
„ onſer genedigen Heer van Utrecht op ten zon-
„ nendach, op onſer lieven Vrouwen dach te
„ lichtmiſſe, des nachts ingecomen zyn, ende
„ die ſtat voirſcreve in horen handen genomen
„ hebben, noch hoeren dienre te misdoen, of
„ doen misdoen in eeniger wys van deſer voirge-
„ ruerde zaken wegen, met hem truwelicke en
„ gunſtelic by te bliven, ende hem altyt goede
„ gunſt ende vrientſcap te bewyſen.

„ Ende alle deſe voirſcreve punten ende voir-
„ werden hebben wy JACOB voirſcreve geloeft,
„ ende geloven voir ons, onſer erfgenamen ende
„ nacomelingen, by onſer eren, truwen ende

„ zekerheiden nummermeer in eniger wys te doen,
„ of te doen doen tegens enige der punten voirscreven, alle dinck zonder argeliste.

„ In kennisse der waerheit, so hebben wy JACOB voirscreve, om dat wy willen, dat alle desе punten voirscreven then ewigen dagen vast ende stade bliven zellen, onse zegel by onser rechter wetentheit aen desen brieff doen hangen. Ende om der meerre zekerheit ende vestenisse wille, so hebben wy gebeden den geboirtigen ende vromen Heren JOHAN Heer van LANNOY, van Furnes ende van Bousset, Raet ende Camerlinc myns genedichs Heren van Borgundien, Stadhouder zynre lande van Hollant, Zelant ende Vrieslant, ende mede den Schout, Borgermeisters ende Scepenen der Stede van Wyck desen brieff mede onder ons te besegelen. Ende wy JOHAN Heer van LANNOY &c. hebben onse zegele, ende wy Schout, Borgermeysters ende Scepenen der stede van Wyçk hebben der Stede zegel van Wyck voirscreve mede aen desen brieff gehangen, om bede will ons liefs neve ende Jonckheer JACOBS voirscreven. Gegeven int jair ons Heren MCCCC ende XLIX. op sinte Mathys avont Apostels.

Hier op heeft de Bisschop de rechten en privilegien der Stadt Wyck bevesticht, en verklaard, dat die Stadt een lidt van het Gesticht zoude zyn, en dat hy daar geenen Schout zoude zetten dan eenen gebooren poirter, of die ten minsten tien jaren poirter zoude geweest zyn. (1)

Frede-

(1) Ziet Matth. de Nobil. lib. III. cap. 1. & de Jure Gladii p. 409.

Frederik van Renesse en zyn broeder (1) *Jan* hebben hunne vryheit, niet dan onder zeer lastige voorwaarden konnen bekoomen, en voor hunne loslatinge tien duizent Rhynsche guldens moeten betalen. Vorders heeft *Jan van Renesse* zich verbonden, om met zyne vrouw en kinderen in ballingschap te gaan naar het land van Vollenhoven in Overyssel, en daar te zullen verblyven zyn leven lang gedurende, en nevens zynen broeder *Frederik* afstant gedaan van alle recht, 't welk zy na het overlyden van Jonker *Jacob van Gaesbeek*, hunnen neef, op zyne nalatenschap zouden mogen hebben. (2)

Heda,

(1) Deze wordt van Veldenaar genoemt *Heer Johans kinder*, en in de Latynsche vertaalinge van Veldenaar by Matth. t. IX. Anal. p. 70. (zoo als ze te recht bestempeld wordt door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. XXX.) wordt *Jan* gezegt de zoon van *Frederik*, doch in eenen brief, te leezen by Matth. de Jure Gladii cap. XXIV. p. 411. worden zy broeders genoemt. In het Chronicon Osnabrugense, aangehaalt by Matth. t. IX. Anal. p. 437. wordt getuigt, dat *Frederik van Renes* en zyne broeders, zoons van *Jan van Renes*, zich zouden vrygekocht hebben.

(2) De brief daar van heeft Matthaeus te voorschyn gebracht de Jure Gladii cap. XXIV. p. 410. Matthaeus tom. IX. Anal. p. 438. twyffelt of deeze *Johan* dezelve geweest is, die in den jare 1426. de Stadt Utrecht ingenomen hadt, waar van ik op dat jaar gewag heb gemaakt. Doch in het geslachtregister van dit aanzienlyk huis, te vinden in het Groot Algemeen Woordenboek van Hoogstraten, leeze ik, dat die *Johan* is gestorven den 17. Maart 1438. en dat hy de Vader geweest is van deezen, hebbende uit zyne huisvrouw *Rene van Zuylen van Natewisch* nagelaten drie Zoonen, *Frederik* Heer van Rynauwen, *Johan* Heer van Wulven en *Johan* Heer van Vinningen. Matthaeus tom. IX. Analect. p. 439. brengt noch eenen brief te voorschyn van eenen *Johan van Renesse*, gegeven in dit jaar den 12. December, waar by hy, schoon zich onschuldig kennende aan het opzet tegens den Bisschop, aanneemt in ballingschap te gaan naar Overyssel, of Duitschland, en

Heda, Veldenaar en alle Schryvers, die hen navolgen, getuigen eenparig, dat *Frederik* en zynen broeder *Johan* gevangen genomen, en hunne vryheit niet bekomen hebben dan met voldoeninge van het bovengemelde losgeld, en voorts in ballingſchap zich hebben moeten begeeven: ook dat het huis Rynauwen, waar van *Frederik* bezitter was, is omverre gehaald en afgebroken. De opſteller van het Geſlachtregiſter der Reneſſen in het Groot Woordenboek, ſchryft, dat het huis van Rynauwen, dicht by de Stadt Utrecht leggende, meermalen gediend hadde aan die van *Reneſſe*, om aldaar by ontyde te vergaderen, en den Biſſchop nadeel toe te brengen, en daarom door den Biſſchop is verbrand. Doch op het volgende

en zich verbind niet te woonen of zyn verblyf te zullen houden in Braband, Gelderland, Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Holland, Zeeland, Vriesland, Cleefsland of te Namen, en nooit iets vyandlyks te zullen ondernemen tegens den Biſſchop, zyne navolgeren, de Stadt van Utrecht of haare Regeerders, op verbeurte van alle zyne goederen, die hy in het Sticht hadde, ten behoeve van den Biſſchop en de Stadt Utrecht. Dat deeze *Johan* onderſcheiden is van den eerſten *Johan*, is klaar te merken uit den inhoudt van die twee brieven, verplichtende zich den eerſten te Vollenhoven te zullen verblyven, en de tweede niet te Vollenhoven te zullen komen. Matthaeus getuigt, dat de tweede in het handſchrift genoemd wordt *Johan van Reneſſe van Zuylen*, en vermeent dat 'er moet gelezen worden niet *van Zuylen*, maar *van Wulven*, doch het komt my voor, dat hy zich vergiſt. Want de eerſte *Johan* is de eerſte zyns geſlachts Heer van Wulven geweeſt, wegens zyn eerſte huwelyk met *Ludgarda van Buren*, dochter van *Balthazar van Buren* en *Clementia van Wulven* Vrouwe van Wulven. Dus is het waarſchynelyk, dat door den tweeden *Johan* moet verſtaan worden zynen jongſten broeder, in onderſcheidinge van den eerſten genoemt *van Zuylen* naar zyne moeder, die, ſchoon getrouwt, zonder kinderen is overleden.

gende jaar zal ik uit ons Raadtsboek aantekenen, dat het huis Rynauwen op bevel van den Raadt dezer Stadt is aangestoken en verbrand. Opmerkelyk is het, dat ik nergens vinde, dat deze *Frederik* zich verbonden heeft, om in ballingschap ergens naar toe te trekken, of oervede gedaan heeft, en by eede belooft in het vervolg niets tegens den Bisschop of de Stadt Utrecht te zullen ondernemen, gelyk beide zyne broeders gedaan hebben. Zyn tweede broeder *Johan* ziet wel af in zynen brief voor hem en zynen oudsten broeder *Frederik* van alle recht, 't welk zy na het overlyden van *Jacob van Gaasbeek* mochten hebben op zyne nalatenschap, doch van *Frederik* vinde ik zodanigen brief niet. Ook zullen wy zien, dat *Frederik* in het volgende jaar met eenig gewapend volk getracht heeft de Stadt Utrecht in te nemen, en 't is niet waarschynelyk, zulks door hem ondernomen te zyn, indien hy, zoo wel als zyne broeders, oervede gedaan hadde. Dit doet my denken, dat hy alleen maar de Stadt is uitgezet, en dat hy geweigert heeft oervede te doen, gelyk ook andere, of dat hy uit zyne gevangenisse zal zyn ontvlucht. Immers het is zeker, dat hy de Stadt heeft geruimt.

Dus wierdt een der aanzienlykste en vermogenste Edelluiden benevens zyne broeders in ballingschap verzónden, welke in voorige tyden veele trouwe diensten aan het gemeen, jaa aan den Bisschop zelfs gedaan hadden. Het schynt my toe, dat de Bisschop daar toe gekomen is door eene opgevatte vreeze, en bekommering, dat de Heeren van *Renesse*, als nabestaande, en mogelyk wel de naaste in den bloede, van den Baron *Jacob van Gaesbeek*, by zyn afsterven, de heerlyke goede-

ren,

ren, door hem bezeten, zich zouden toeëigenen. Want dat zy beweerden daar toe recht te hebben, en ter verkryginge der zelve aanzoek tot hulpe by de voorgaande Regeerders der Stadt Utrecht gedaan, en van dezelve verworven hebben, geeven niet duister te kennen de woorden, die wy vinden in den brief, waar in *Johan van Renesse* voor zich zelfs, en voor zynen broeder *Frederik*, afstand doet van alle recht, 't welk hy op de gemelde nalatenschap zoude mogen hebben, waar van ik zoo even gemeld hebbe. Welke woorden aldus luiden: *Voort, alwaert saeke, dat ick of Frederick myn broeder, ons wouden laten duncken, seggen, off voortsetten, dat wy na doode Jacops Heere tot Gaesbeeck, dan enich recht souden seggen te hebben tot Wyck te Duersteden ende Abcoude, mit enigerbande brieven off bethoonen, die voor desen tyt tot onser beyde, ende elcx bysonder, off onser erven behoeff, gemaeckt, vercregen, off enichsins verworven mochten wesen, het waer oock van den genen, die onlangs voer desen tyt die Stadt van Utrecht te regieren gehadt hebben, van daar in ons behulpich of bystandich te wesen, hoe dat het wesen mochte, soe bekenne ick my hier mede daer of quyte, ende vertye voer my ende mynen erven alles rechts ende toeseggen, tot euwigen dagen, geloovende ende sweerende lyflick ten heyligen nimmermeer daer nae te pogen noch nae te staen, ende dat sulcke brieven, worden sy bevonden, doot, van geenre weerden, ende te niet wesen sullen.*

Indien de Heeren *van Renesse* deze aenzienelyke erffenisse in hun geslacht hadden konnen brengen, zouden zy zeer machtig, ja zelfs in staat zyn geweest, om de Bisschoppen, als zy het goedt vonden, te konnen wederstaan, waarom de Bisschop geen

geen gepaſter middel, om hen van deeze ryke erfenis te ontzetten, gebruiken konde, dan hen, door het verzenden in ballingſchap, buiten ſtaat te ſtellen om hun recht, by het afſterven van den Heer van *Gaesbeek*, op zyne nalatenſchap te doen gelden.

Met de andere gevangene is verſcheidentlyk gehandelt. Twee der zelve, te weten *Aernt van Amerongen*, en *Henrik Jacobs zoon*, zyn onthooft. Uit het geen ik in het Buurſpraakboek des donderdaghs na Scolaſtici leeze, komt het my waarſchynelyk voor, dat zy die geene geweeſt zyn, die de wonde aan den Biſſchop hebben toegebracht, en dat dit ook de reden zal geweeſt zyn, waarom zy zwaarder dan andere zyn geſtraft, en hunne misdaadt met de doodt hebben beboet. Hun vonnis ſtaat aldaar met deze woorden uitgedrukt: *Want AERNT VAN AMERONGEN ende HENRIC JACOPS SOON hem geſet hebben tegen onſen genedigen Heer van Utrecht, om den wt ſynre Stat ende lande te houden, ende hebben hem oec mit gewapender hant geſtarct, ende onſen Heer ter doot toe gewont, om dat ſelve hoir werck te volbrengen, ſo ſelmen dairom dat rechten mitten zweerde an hoeren liven.* Erdmannus in zyne Osnabrugſche Chronyk (1) getuigt, dat *Coenraad van Diepholt*, de neef van onzen Biſſchop, hem verhaald heeft, dat tegens zynen zin door den Heer van Montfoort (die gedurende de bedlegeringe van den Biſſchop van wegens zyne bekomene wonde, het gebiedt in de Stadt hadde) dit doodtvonnis was doorgedrongen. En dit is wel te begrypen,

(1) Aangehaald by Matth. t. IX. Anal. p. 438.

pen, dewyl hy al lang te voren, zoo als wy hier boven gezien hebben, op zyn leven hadt toegeleit. *Henrik Jacobszoon* wordt van Verhoeven (1) gezegt de zoon geweest te zyn van *Jacob van Gaasbeek*, doch verkeerdelyk, dewyl de Heer van *Gaasbeek* te dezer tydt geenen zoon hadde.

Op het voorige jaar hebben wy gezien, dat hy was aangesteld tot eenen Veldoversten over het volk, dat den Heer van Momfoort zoude tegengaan.

Ook wordt verhaald (2), dat deze beiden in voorige tyden voorgenomen hadden *Sweder van Cuylenborch* te vergeeven, en dat daarom *Johan* Heer van Cuylenborch zich naar Utrecht begeeven heeft, en uit een venster van het Raadthuis den uitvoer van dit doodtvonnis zoude hebben aanschouwt.

Johan Proeys de Domdeken, met wien de Bisschop te vooren harde woorden hadde gehadt, zoo als ik hier boven aangetekent hebbe, heeft de Stadt moeten ruimen, en is ontzet van alle zyne geestelyke bedieningen, als van de Dekanie en Prebenden, zoo in den Dom, als in S. Jans en Marie kerken, en heeft het Capittel van S. Jan op verzoek van den Bisschop zyne Prebende gegeven aan *Johan van Wyc*, en het Capittel van den Dom, op het voorstel van den Bisschop, tot Deken aangesteld *Willem van Heze*, en heeft de Bisschop aan beide die Capittelen uitgelevert eenen brief, waar by hy hen belooft en toezegt, indien hen in het vervolg hier over eenige moeite wierde aangedaan, schadeloos te zullen houden. (3)

An-

(1) By Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. c.
(2) Ziet by Matthaeus tom. VI. Analect. p. 292.
(3) Beide deze brieven zyn uitgegeven door Matthaeus lib. II. de Nobilit. cap. 48. en Rer. Amersf. Scriptor. p. 303.

Andere gevangene zyn vrygekomen met betalinge van zekere geldboete, naar mate van hunnen staat en bezittingen. Doch die geene, die de geëischte losgelden niet wilden betaalen, zyn gevangen gebleven. En dewyl die alle in de gemeene gevangenhuizen binnen de Stadt Utrecht niet wel konden bewaard worden, heeft de Raadt dezer Stadt toegestaan zommige der zelven te doen overbrengen op eenige sloten van het Gesticht aan deze zyde van den Yssel, onder beding, dat zy van dezelve niet zouden worden vry gelaten, ten zy de Raadt oud ende nieuwe daar in bewilligde. Dus zyn *Jacob Proeys* en *Hubert van Pallaes* gevankelyk naar het kasteel ter Horst gevoert, welke een middel gevonden hebben om daar uit te breeken, en ontvlucht zyn.

De Raadt dezer Stadt heeft alle hare voorige overdrachten, waar by geldt op het lyf van den Ridder *Willem van Montfoort* gesteld, en hem de Stadt verboden was, (waar van wy hierboven gewag hebben gemaakt) vernietigt, hem stellende in dien staat, in welken hy voor dezelve was; en willende kennen alle die geene, welke mede de wapenen tegens hunnen Bisschop hadden opgevat, heeft de Raadt by openbaare klokluidinge doen aanzeggen alle, die hier in medeplichtig waren geweest, zich aan te geven, en hunnen naam bekend te maken, aan twee uit den Rade daar toe geschikt, op verbeurte van by verzuim zwaarlyk gestraft te zullen worden. Doch om het volk alle vrees voor straffe te beneemen, heeft de Raadt eene algemeene vergiffenisse over het voorgevalle by klokluidinge doen bekend maken, welke aldus in het Buurspraakboek aangetekend staat, Tertia post ascensionem Domini: *Omne*

ruste ende vrede ymmer te houden bynnen onser Stadt, ende dat nyemant after deser tyt voert geen afterdencken en hebbe, noch beducht en sy van enige scattinge ofte correxie van des geveerts wille, dat onse genedige Heer van Utrecht mit gewelde, raets ofte daets, wt synre Stat gehouden ende gekeert is geweest, hier omme laet die Raet out ende nywe weten enen ygelicken, ende sonderlinge allen den genen, die nu tot onser Vrouwen te Lichtmisse laetste geleden des nachts in boeren harnas, ofte anders, tegens onsen genedigen Heer enige toeloep gedaen hebben, heymelic ofte openbaer, dat onse genedige Heer ende die Raet out ende nywe dat mit ganser truwen, ende wt goeder herten vergeven hebben ende vergeven, ende dair geen meer afterdencken op hebben en willen; gesondert den genen, die onse genedige Heer ende die Stadt noch in hoire vangnisse ende sekerheyt hebben, ende voervluchtich wt der Stadt zyn. behoudelik, dat alle die gene, die van den toeloep voirscreve den tween van den Rade dair toe gesciet op ter Stathuis hoir broeken hier van te kennen gegeven hebben, dat die onsen genedigen Heer ende den Oversten out ende nywe vergiffenisse bidden zellen, als hem des vermaent wert.

Na gedane oorveede, en behoorlyke uitleveringe van brieven daar van aan den Bisschop en de Stadt Utrecht, zyn vrygelaten *Jan van Hamemelenberg*, *Aernt van Tiell*, *Vrederik van der Masch*, *Reyer Aernt zoon*, *Gysbert van Hamelenberg*, *Jan van Schoerle*, *Henrik van Velde*, *Gysbert Florens zoon*, *Bertelmeus Schot* en *Bertelmeus van Deyll*, welke alle voortydts in den Raadt dezer Stadt hadden gezeten.

De Bisschop, tot erkentenisse van den goeden dienst en bystandt, die de Amersfoordenaars in het

beha-

behalen der overwinninge hadden toegebracht, heeft hen vergeeven alle breuken en misdaden, die zy in voorige tyden hadden verbeurd en bedreven, en hen daar van volkomen kwyt gescholden. (1)

De Raadt dezer Stadt heeft des manendaghs na Petri ad vincula voor eeuwig de Stadt verboden op verbeurte van hun leven *Jacob Proeys*, *Hubert van Pallaes*, (die uit hunne gevangenisse, in het het Kasteel ter Horst, gevlucht waren) *Willem van Cronenborch*, *Jan van Jutfaes*, *Dirk van der Stekel*, *Jan Scot*, *Roelof uten Elmeerd*, *Hermannus vander Meer*, *Jan Aernts zoon*, *Aernt Liebert*, *Folpert van Raephorst*, *Wigger Preuyts zoon*, *Albert Vrederiks zoon*, en *Alert Bot*; en zyn by klokluidinge alle borgeren en ingezetenen verboden met eenige der ballingen of voorvluchtige te spreken of gemeenschap te hebben, veel min hen te huizen of te herbergen, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn. En ik vind, dat in dit zelve jaar *Wendelmoes Jan Huberts* wyf de Stadt voor vyf jaren ontzeit is, om dat zy de huisvrouw van een der ballingen, *Yesebeel Jan Aernts zoons* wyf, huisvestinge verleend hadde. Waar uit ik moet besluiten, dat niet alleen de voorgenoemde, maar ook hunne vrouwen en kinderen dit banvonnis hebben ondergaan, 't welk ook uitdrukkelyk Veldenaar getuigt.

Ook zyn noch in dat zelve jaar *Gysbert Taets* en *Beernt* de Timmerman, voor vyf jaren gebannen, om dat zy met ballingen gesproken hadden. En, overmits veele dezer ballingen zich te Vianen ont-

(1) De brief daar van is te leezen by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 303.

onthielden, heeft de Raadt scherpelyk de borgeren en ingezetenen verboden te Vianen, of in den lande van Vianen te komen, en niemand van Vianen, of uit den lande van Vianen te huisvesten, of daar meede te spreeken, zoo lange als de ballingen aldaar hun verblyf hielden, op verbeurte van vyf jaren deze Stadt te moeten ruimen. Vervolgens heeft de Raadt omtrent het einde van dit jaar nader doen afkondigen, dat niemand *Willem Aernts zoon*, *Jan* en *Splinier van Nyenrode*, *Philips van Groenevelt*, *Vrederik van Damasch*, *Dirk van der Stekel*, *Jan Scot*, *Jan Aernt Proeys*, *Hermannus van der Meer*, en *Geryt Fbeyt* met zyne twee zoonen, zoude huizen of hoven, op verbeurte als boven.

De Raadt heeft ter verzekering van de gemeene rust, en om allen opstandt, die in de Stadt mochte ontstaan, bekwamelyk tegen te konnen gaan, hare voorige overdrachten, waar by de Stadt verdeeld was in vier deelen, vernieuwt, en aangewezen de vergaderplaatzen, waar een ieder zich in tydt van noodt zoude hebben te begeeven, en des manendaghs post Petri ad vincula den volke by klokluidinge bekend gemaakt dit navolgende: *So die Stadt van Utrecht van duts gedeylt is aen vier vierdelen, alse sinter Claes ende sinter Geerden Kerspell een vierendeel, Buerkercke Kerspell twe vierdell, ende sinte Jacobs Kerspell dat vierde vierendeell, so vernywet die Raet oudt ende nywe hoir voir overdrachten, ende syn overdragen ende laten weten enen ygelicken, waert dat binnen onser Stadt enich rumoer geviel by dage ofte by nachte, so sellen die Homans* (1) *van sinte Claes ende van*

(1) Alle jaaren even na het veranderen der Regeeringe, wier-

van sinte Geerden Kerspell, alse GOERT CONINC VAN VOERDE, ende DIRCK HACK vergaderen op sinte Geerden brugge, ende dair sellen die buer bycomen, ende malcanderen toespreken, elc by eenen keer van vyftich ponden, ende daer toe tottes Raets goetduncken. (1) *Desgelyx sellen die Homans van den anderen vierdeel, alse GOERT DIE CONINC ende BRAEM VAN LUTTIKENHUYS, vergaderen op die Roderbrugge, ende dair sellen by comen by den kuer voirscreve alle die genen, die in Buerkerker Kerspel woenen boven die Plaetsen: ende die Homans van den derden vierendeel, alse GOETSCALC VAN WINSEN ende JAN VAN DRAKENBORCH, sellen vergaderen op ter Backerbrugge, ende dair sellen by comen bi den voirscreven kuer, die gene, die in Buerkerker Kerspel woenen beneden der Plaetzen. ende die Homans van den Nedereynde, alse BERTELMEUS VAN NYEVELT, ende GERYT WESSELS zoen zellen vergaderen op sinte Jacobs brugge, ende dair zellen by comen die gene, die in sinte Jacobs Kerspel woenen, ende aldus vergadert en zellen zy niet sceyden, dan by den Oversten.* (2)

Item des gelycs sellen die Homans ende boir buer vergaderen by den voirscreven kuer, ofter enich brant geviell, gesondert dat vierdeel, dair die brant in viell, die sellen onverbonden wesen, want die brant gelesschet moet wesen.

Ook

wierden acht Homans, twee over ieder vierendeel aangestelt. Ziet het geene ik aangetekent hebbe in het 1. Deel bladz. 572.

(1) Dat is te zeggen, dat zy boven de boete, noch strafbaar zullen zyn naar het goetdunken van den Raadt.

(2) Dat is te zeggen, dan op bevel, ordre en goetdunken van de Oversten.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage schikkinge gemaakt omtrent de nachtwaak, en verstaan, dat alle nachten een der Oudermannen met eenige hunner Gildebroederen op de Plaatze zoude waken, en dat die buiten de poorten in de Stadts vryheit woonden, toezicht zouden hebben, dat niet by nacht de Stadt beklommen of overvallen wierdt, en ten opzichte van het laatste dit besluit genomen, en opentlyk den volke bekend gemaakt: *Item sellen die uten Weerde alle nacht utmaken mit Lauwenrecht ende den Oert vier man, ende die van buten Wittevrouwen een man, die Tollestegers mit Abstede drie mannen, ende die van buten sinte Katherine twee man, ende dair sell die Stat by scicken zes man alle nacht. Dese sestien man zellen wesen gedeylt aen vieren, alse voer elke poerte, beyde Tollensteger poorten gerekent voir een poerte, vier man. ende van desen vieren sellen altoes gaen die twee den enen wech van der poirten den singel omme, ende die ander twee den anderen wech van den singel, ende desgelycs die anderen voir den anderen poirten, also dat sy altoes malkanderen moeten zullen, ende voirt toespreken allen den wakeren op ten poirten ende toirnen.*

Deeze voorzorg is zeer nodig geweest, dewyl de Stadt niet ten eenemaal gezuivert was van die geene, welke de voorige Regeering gunstig waaren. Deeze hebben ook niet stil gezeten, maar getracht eene bekwame gelegenheit waar te nemen, om de ballingen en uitgewekene wederom binnen te brengen. Om dit te vermoeden geeft my aanleidinge het geen ik in het Buurspraakboek des Maandaghs na S. Katrine dagh aangetekend vinde: *Want hier een opset geweest is, dair lude om gewont zyn, dair omme laet die*

Raet enen ygelicken weten, wairt dat yemande van den opsette wiste, dat hy dat te kennen geve GOERT DE KONINC ende EERST VAN HERDENBROECK tusschen nu ende morgen avont, of men selt dair en tende rechten mitten zwoerde an boren liven. ende zo wie dat te kennen gave, die zel dair of vry wesen. Welke laatste woorden zeer aanmerkelyk zyn, om dat zy bewyzen de macht, die de Raadt dezer Stadt hadde, en ook oeffende, van te belooven en toe te zeggen verschooninge en vryspreekinge van begaane misdaden aan medeplichtigen, indien zy behoorlyke ontdekkinge deden.

By de borgers die zich gewapender hand tegens den Bisschop hadden gestelt, hadden zich zommige landlieden gevoegt, en dewyl zy daar door verstaan wierden, niet alleen tegens den Bisschop, maar voor al tegen de Stadt misdaan te hebben, in welke zy deeze euveldaadt hadden begaan, heeft de Raadt des Saturdaghs na S. Gelis dagh besloten, die landlieden alleen te doen schatten by den ouden en nieuwen Raadt, en ik lees des Vrydaghs na Martini, dat die van Maarssen, Maarssenveen en Breukelen zich aan den Raadt hebben aangegeven, en de uitspraak van hunne verbeurde breuken aan dezelve verbleven.

Een der voornaamste beschuldiginge door den Bisschop tegen de voorige Regeerders ingebracht, was, dat zy veele onnodige onkosten gedaan, Stadts geldt in veele gevallen onnut verspild, daar door Stadts schulden zeer vermeerderd, en de goede gemeente met zwaare lasten gedrukt hadden. Weshalven de Raadt, de gemeene Stadts zaken op eenen beteren voet willende brengen, eene nieuwe Ordonnantie, hebbende tot opschrift *van Sparen*, gemaakt en vastgesteld heeft. Welke

schoon reets door den Heer van de Water (1) in het licht gebracht, ik al te aanmerkelyk gevonden heb om hier over te slaan, en geoordeeld hier te moeten plaatzen, zoo als ik dezelve uit het Raadtsboek heb uitgeschreven, dewyl ze tot beter verstandt eenige opheldering nodig heeft, en men daar uit een begrip kan krygen van de verkiezinge der beide Cameraren, en van hun ampt, en hoe die, als mede andere van den Raadt, hunne bedieningen moesten waarnemen; als mede van de middelen, welke in dien tydt tot herstel der vervalle Financie van de Stadt zyn beraamd, en gebruikt.

" Dit nabescreve is die nye Ordi-
" nantie van den Sparen, over-
" dragen by den Rade oudt en-
" de niwe, in den jare ons He-
" re MCCC ende XLIX, des ma-
" nendachs na sint Martyns
" dach in den Wynter.

MCCCC. het is hier een drukfout zie den tekst en v. d. Water f. c. i.

" In den yersten so selmen op onser Vrouwen
" avont te Lichtmisse, terstont als die Borger-
" meysters gecoren zyn, die Cameraars kiesen na
" der ordinantie, ende lotinge hier na bescreven,
" ende hier tegens zelmen ter goeder tyt opt huys
" geboden ende vergadert hebben die nye Scepe-
" nen, Rade ende Oudermannen.

" Item alse die nye Scepenen, Rade ende Ou-
" dermannen aldus op ten huise vergadert zyn,
" zo zellen die vier nye Overste dan in der tyt,
" vier goede mannen wten Rade, die hore enich
" van

(1) Ziet Utrechtsch Placaatboek III. Deel blads. 72.

" van de vier Oversten afterskyuth of hare maech
" niet en zyn, haren ende nomen (1), die hem
" bequaem duncke te wesen tot den Oversten Ca-
" meraer. ende so selmen elke Scepen, Rade en-
" de Oudermaa, die dair tegenwoirdich is op ten
" huse een boen in die hant geven; ende so sel-
" len daer vier Overster Stat dienres om die kist
" staen, die elx een muts tusschen hoire handen
" hebben zellen, ende aen elker muts sell een syn
" name van desen vier goede mannen, die de
" Overste aldus gehaert ende genoemt zellen heb-
" ben, gescreven staen, ende so selmen dan el-
" ke Scepen, Raet ende Oudermaa voirscreve
" by ordinantien op roepen, ende zo sellen zy
" comen, ende in elk muts hoir hant mit boen
" steken, ende wien zy voir nutscap ende oirber
" der Stat van Utrecht totten Oversten Cameraer
" kiesen willen, dair zellen zy hoir boen dan in
" laten vallen. ende als die Rade aldus weder elx
" op hoir stede zyn gaen zitten, so zelmen die
" mutsen bezien, ende wair dan dat merendeel
" van die bone in is, die zel die Overste Came-
" raar dat toecomende jair wesen.

" Item desgelycs zelmen op ten zelven dach
" voirscreve tot den lege Cameraer vier goede
" mannen haren ende nomen, by den vier Over-
" sten, ende dan voirt mitt lotinge kiesen. als
" voirscreven is. ende dit also geschiet, so selmen
" terstont kiesen eer die Raet van den huse gaet
" die Vive, den Heemraet op ten Dyck, Bus-
" meysters, Libelmeysters, Begynmeysters, en-
" de alle andere officien onser Stat na der ouder
" gewoente.

" Item

(1) Dat is *noemen.*

" Item sell die Overste Cameraer in der tyt die
" loste (1) ontfangen by den Rade van alle der
" Stat sysen ende goede, ende die inmanen ende
" opboren na der ordinantie hier na bescreven.
" Item so wie enige onser Stat jaersysen coept,
" die men by den hele jare te verpachten pleecht,
" die zell den Oversten Cameraer in der tyt beta-
" len, die eene helfte binnen eenre maent na sinte
" Jacobs dach, mit ponden of renten van de Stat,
" die op sinte Jacobs dach, off dair voir in den selven
" jaer versceenen zyn, ende die ander helfte tot Pae-
" schen mit ponden ofte renten, die in den zel-
" ven jaer voir Paeschen versceenen zyn. Ende
" wairt zake dat hy niet en betaelde tot elke ter-
" mine voirscreve, alse voirscreven is, so zoude
" hy betalen mit gelde, ende mit gene renten,
" ofte ponden (2) betalen mogen. Ende dede hy
" des

(1) Dit betekent, dat de Raadt hem zal opgeven de sommen, die door de Pachters beloofd zyn aan de Stadt op te brengen, en waar voor zy Stadts excynsen hadden gepacht, op dat de Overste Cameraar die beloofde pachtpenningen zoude konnen inmanen en ontfangen.

(2) De reden, waarom het voordeeliger was met ponden of renten, dan met gereet geld de beloofde pachtpenningen te voldoen, schynt duister te zyn, en eenige opheldering nodig te hebben. Wat aanbelangt de *ponden*, zoo moet men weeten, dat alle Stadts rekeningen wierden gedaan by ponden. Een *Stadt pond* was geen vaste muntpenning, maar derzelver gestelde waarde wierdt meest jaarlyks even na de verandering van de Regeering den volke opentlyk bekend gemaakt, en op een uithangend bordetje voor het Raadthuis een papier aangeplakt, waar in uitgedrukt stond, hoe veel cromsterten, of andere muntpenningen, dat jaar een Stadts pond zouden uitmaken, waar na de Cameraars en andere, die verantwoordinge aan den Raadt schuldig waren, hunnen ontfang en uitgaaf zouden richten. Als de Stadt geld nodig hadde, was de gewoonte der Regeerders penningen van hunne borgers en ingezeetenen te leenen, ja zelfs dezelve naar mate hunner bezittinge te gelasten eenige pon-

„ des noch niet, so sell die Cameraer voirscreve
„ denselven ende syne borgen elx wtpanden ten-
„ dens die veertien dage, nadien hy betaalt zou-
„ de hebben, ende niet betaelt en hadde, elx da-
„ ges dair na twintich stat-ponden, alsa lange en-
„ de ter tyt toe sy vol ende al betaelt hebben, als
„ voirscreven is. ende die ene helfte totter Stat
„ behoef van Utrecht, ende die ander helfte tot
„ des Cameraers behoeff voirscreven, des hy nye-
„ mant verdragen en zell by zyne ede.

„ Item desgelycs so zellen alle die gene, die
„ enige onser Stat jairsysen copen, te weten, die
„ men tot elken sysoen (1) te vercopen pleecht,
„ beta-

ponden aan de Stadt op te schieten, waar van ik eenige voorbeelden gevonden heb. Op dat nu deeze leenders niet alleen schadeloos zouden gesteld worden, maar ook eenen matigen winst zouden doen, beloofde de Raadt, by voorbeeldt als ieder pond was gesteld op twaalf stuivers, de aflossinge te doen met veertien of meerdere stuivers, naar mate van de verlegenheit, in welke de Stadt was. Dewyl het gereet geld in die tyden schaars, en niet dan voor zeer hoge renten te bekomen was, zoo wordt alhier de Pachters vergund hunne uitgeloofde pachtpenningen op den bestemden tydt te voldoen met zodanige geleende ponden, tegen den meerderen prys gerekent. Door *renten* moeten alhier verstaan worden de verschuldigde en onbetaalde renten, die de Stadt aan de Rentheffers, tot den tydt alhier bepaald, betalen moest. Dus konde een Pachter, renten tot laste van de Stadt te eisschen hebbende, die renten in betalinge zyner beloofde pachtpenningen doen verstrekken. Ik twyffel niet, of de Leezer zal nu wel konnen begrypen, dat het den Pachter voordeeliger was, de pachtpenningen te voldoen met ponden en renten, dan met gereet geld.

(1) Dat is alle drie maanden. De jaarsysen waren de Botersys, de Marsys, Grauwerkers sys, Hudesys, Oudewantsys, Houtsys, Vischsys, Torfsys, Soutsys, en voorts wierden mede hier onder gerekent de Waag, de Gansbanken, de Kraan, en het Besienampt der verkens. De Maantsysen, waren de Wynsys, Hoppensys, Tonnengelde, Inbrouwensys en de Molensys.

" betalen binnen tien weken, na dat dat sysoen
" omme gecomen wair, mit ponden ofte renten,
" die binnen die tien weken voirscreve, ofte dair
" voir in den zelven jare verscenen waren, off
" dair en tendens zelmen mit gelde betalen, en-
" de mit gene ponden noch renten betalen mo-
" gen. ende en dede men des niet, so sell die Ca-
" meraer in der tyt denselven ende zinen borgen
" elx wt doen panden tendens veertien dagen,
" nadien hy betaalt zoude hebbe, ende niet be-
" taelt en hadde, elx dagen dair na twintich pon-
" den, alse voirscreven, half tot Stat behoeff,
" ende half tot onser Camerairs behoeff voirscre-
" ven, als voirscreven is, des hy oec nyemant
" verdragen en sell by zinen ede.

" Item so wie enige onser Stat maentsysen coept,
" die zell den Cameraer betalen binnen tien we-
" ken, nadien dat dat sysoen omme gecomen is,
" mit ponden ofte renten, die binnen die tien
" weken voirscreve, off dair voir, in den zelven
" jaer verscenen zyn, off dair en tendens zelmen
" mit gelde betalen, ende mit gene renten noch
" ponden betalen mogen. Hier in zyn gesondert
" die wynsys, ende de hoppensys, want men die
" op ten termyne voirscreve betalen zell, dat
" derdendeel mit reden gelde, ende die twe de-
" len mit renten off mit ponden, die voir de voir-
" screve termynen in den zelven jaer verscenen
" zyn. Ende wairt dat men niet betaelt, alse voir-
" screven is, so zelmen betalen al heel mit gelde,
" ende mit gene ponden noch renten. Ende en
" dede men des noch niet, so zel die Cameraer
" voirscreve den zelven ende zinen borgen elx
" dages elken doen panden twintich ponden, als
" voirscreven is, halff tot Stat behoeff van
" Utrecht,

" Utrecht, ende halff tot des Cameraers behoeff
" voirscreve, zonder yemant des te verdragen bi
" zinen ede.

" Item zo wanneer men die zysen after deser
" tyt opset te vercopen, alse gewoenlic is, soen
" selmen geen treckgelt op ten jaersysen leger leg-
" gen, te weten, die men by den helen jaer ver-
" copen zell, dan tien ponden, twee ponden;
" ende oec desgelycs op ten jaersysen, die men
" by den maenden vercopet; ende op ter Stat
" maentsysen en zelmen geen treckgelt leger leg-
" gen dan tien ponden, drie ponden.

" Item alle andere renten ende opcominge, die
" de Stat van Utrecht nu heeft, off hier namaels
" noch vercrigen mach, selmen betalen mit pon-
" den off mit renten, die voir sinte Victoers dach
" in den zelven jare versceneh zyn, die eerste helf-
" te, ende die ander helfte mit ponden ofte ren-
" ten, die in den zelven jare voir Paschen versce-
" nen zyn. Ende en dede men dat niet, zo zel-
" men betalen mit gelde, ende anders niet.

" Ende die Overste Cameraer in der tyt, die
" sel hier van wederom betalen jaerlix aller onser
" Stat schulde, alse van lyfrenten, erfrenten en-
" de oude schilden, in der manieren hier na be-
" screven.

" *Item so sel die Overste Cameraer jaerlix be-*
" talen enen ygelicke die lyfrenten, erfrenten,
" ofte anders aen de Stat van Utrecht heeft;
" mit overscriven ofte mit gelde, binnen ene half
" jaar na elke verscine termyne, te weten hy sel
" betalen voir sinte Victoers dach die renten, die
" tot Paeschen dair voir verscenen syn, ende al-
" so voirt na beloep van alle andere termynen.
" Ende so wes die Cameraer voirscreve tenden dat

" hal-

" halven jaer voirscreve den gueden luden niet
" overgescreven, noch aen gelde betaelt en heeft,
" dien zel hy betalen mit gelde binnen eenre maent
" dair naestcomende, zonder enich langer ver-
" treck bi zinen ede.

" Item so sel die Overste Camerer in der tyt
" den legen Cameraer aenstont weder wtreyken
" dat derde deel, dat jaerlix van den Hoppensys
" aen gelde coemt, ende dair toe zel die lege
" Cameraer voirscreve jaerlix opboren alle die
" broken, die onder den Rade oudt ende nye,
" ende oec onder die Oudermans comen ende ge-
" sleten zellen werden, ende daer toe all dat
" van den niwe borgeren comen zell, ende alle
" andere opcominge, die der Stat aencomen mo-
" gen.

" Voirt so zell dese lege Cameraer voirscreve
" alle die vechtkoren inmanen; mer men zel hem
" tot elker maent twee van den Rade byscicken,
" na der waeck ommegaende, dair hy de tu-
" ge ende bewys by horen zell. ende hier voir so
" sellen die lege Cameraer, ende die twee van
" den Rade, die hem bygescict werden, hebben
" voir hoire arbeit den vyften penninc, die sy
" aldus wtgaen, ende den Rade bybrengen, en-
" de die Stat dat anderdeel. Ende so wat coren
" in der eenre maent verduystert ende niet wtge-
" gaen, noch aengebrocht en werden, die mach
" men in andere maenden daer na allikewel wt-
" gaen, ende den Rade aenbrengen.

" Item so selmen voirtan alle broke ende coren
" sliten te betalen binnen zes weken, nadien zy
" wtgegaen ende aengebrocht werden, off die
" Cameraer selfe daern tendens wtpanden sonder
" verdrach.

" Item

" Item so sel die Leger Cameraer voirscreve
" hier van weder wtreiken ende betalen allen den
" dagelix cost, alle reysen die in zinen jaer ge-
" scien zellen, die pensie van Hollant (1), die
" Haver van sinte Jan (2), den wyn die men den
" Heer ende den goede luden scencken zell (3),
" de wyn Papegay (4), Sacramenti ende Magda-
" lene (5), die men den Oversten oudt ende nye
" ge-

(1) Ziet van deze pensie het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 186. en 187.

(2) Hier van heb ik verslag gedaan in het eerste deel bladz. 355. en volgende.

(3) Het was de gewoonte, wanneer aanzienlyke luiden in deze Stadt kwamen, aan hen Stadts wegen eenige wyn te vereeren.

(4) Eenmaal des jaars schooten de Schutters in den Doelen naar de Papegay, op welken tydt ieder Schutter van de Stadt wierdt beschonken met een mengel, en de Koning der Schutters, de twee Overste Homans, de twaalf Nederhomans, en de twee Panyoendragers ieder met eene halve take wyns.

(5) Op deeze twee dagen wierden statelyke omgangen van Stadts wegen gevierd, waar van ik hier boven bladz. xxxii. meldinge hebbe gemaakt, en wierdt aen ieder, die dezelve bywoonde, door de Stadt wyn gegeven. Dit is al van oude tyden in gebruik geweest, doordien ik in het boek *Hirsutus* genaamt, hier van deze Overdracht des Raadts gevonden heb des Vrydaghs na Paasschen 1367. *Item van wyn, als men Sacrament draghet, selmen geven den Prelaten, die daer mede ommegaen, elken twee cannen wyns, den Priesters, Dyaken, Subdyaken, diet Coer verzien, die vier diet Sacrament draghen, ende die vier Oversten elc een take wyns. Item Magdalene, als men dat heylichdom draghet, zel men wyn geven, als men doet Sacramenti, maer die genen die de tassen* (deze waren de kassen, waar in de zoogenaamde reliquien der Heyligen bewaard wierden) *draghen, sel men gheven elc een halve take wyns.* Na dien tydt vinde ik uit der Cameraaren rekeninge, dat meerder wyn door de Stadt in deze gelegenheden is gegeven. By voorbeeldt in de rekening over den jare 1427. is, behalven aan die geene, welke zoo even genoemt zyn, de Postulaat *Rudolph van Diepholt*, deze plech-
tig-

" geven zell, ende anders niemant van den Ra-
" de, ofte van de dienres, der knechts maent-
" gelt, der knapen pensie, der wakeren loen,
" ende poirteren, die dachwairders voir die poir-
" te, die renten witten rolle, der knechten cle-
" deren, steengelt, ende des Bollerts (1) loen
" ende arbeit. Ende dese lege Cameraer voir-
" screve, die zel oec bewaren die scutterie der
" tymmeringe; mer hy en zel geen werck tym-
" meren, noch doen maken, dan by den Over-
" sten in den tyd, ende so werck twintich ponden,
" of daer en boven costen zell, dat zelken die
" Overste dan yerste in den Rade brengen, zo dat
" die Raet dat yerst gemeenlic consentieren zell.
" Ende wairt dat die Cameraer hier en boven
" enich werck dede maken buten den Rade, dat
" tot twintich ponden toe beliep, off dair en bo-
" ven, dat zoude hy van zyns selfs, ende niet
" van der Stat goede, betalen.

" Item so sell dese Cameraer voirtan tot alle vier-
" deeljaers, in tegenwoirdicheit sRaets, op ten
" huse rekeninge doen van tselve hy van den ni-
" we borgeren opgeboert heeft, ende van allen
" coren

tigheit bywoonende, beschonken met acht Stadts kannen; de Ridderen en knapen, achter welke de Hoofdschout volgde, als mede de Overften, zoo oude als nieuwe, ieder met een taak, de leeden van den Raadt ieder met een halve taak, de Schutmeesteren, en die de Ecclesien tot desen omgang genodicht hadden, als mede twee Advocaten, die de Stadt tegens *Sweder van Kuylenborch* gedient hadden, ieder met een taak, en de Deurwaarders, Boden en Speelliedden ieder met een halve taak wyns. Twee gemeene kannen maakten uit drie taken. Doch wanneer van Stadts kannen gewaagd wordt, welke gemeenlyk gezonden wierden aan aanzienlyke Heeren, in deze Stadt zich voor zekeren tydt bevindende, bedroeg ieder Stadts kan drie gemeene kannen.

(1) *Bollert.* Hier door wordt verstaan de Scherprechter.

" coren ende broken, die hem in dat vierendeel-
" jaers toegesleten zyn, ende zyn wtgeven van
" den dagelixsche costen, ende anders dair te-
" gens. ende dese voirscreve rekeninge, die
" zelmen tot elker reyse twe van den Rade beve-
" len, diese doir zien ende bewaren zellen totter
" laetster zynre groter rekeninge toe, omme te
" bezien, dat dan die voir rekeninge mitt laet-
" ster gelyc wtkomen zellen.

" Item zo en zellen die Busmeysters van den
" Rade, noch van den Oudermans, niet meer
" hebben dan hoir teykengelt, ende dat butken;
" daer zy die luden toe vervolgen, ende nyet
" meer. ende so wat bode aen yemant vorder ver-
" volcht wert by vyf ponden, by tien ponden,
" by twintich ponden, ofte meer, die zellen der
" Stat knapen, als sy die wete gedaan hebben, al-
" le weeck den legen Cameraer bybrengen op ho-
" ren dienste, also dat die lege Cameraer den Bus-
" meysters dair van bevelinge doen zell, dat voir
" wt te panden den gene, die dese bode aldus ver-
" seten hebben. (1) ende hier van zellen die lege
" Cameraer, ende die Busmeysters hebben die
" vierde penninc, ende die Stat van Utrecht dat
" ander deel. ende die voirscreve Busmeysters die
" en zellen niemant enige coren off halen ofte
" wtpanden, sy en hebben die voirste ende die
" minste coren yerst in gewonnen.

" Item

(1) Dit wil zeggen, dat Stadts Deurwaarders of Boden zullen gezonden worden aan de huizen der geene, die voor den Raadt of Oudermans, op verbeurte van vyf ponden en vervolgens, gelast waren te verschynen, en in gebreeken bleven van te komen, om hen daar voor uit te panden, of, om klaarder te spreken, om van hen te nemen, zoo veele goederen in pandschap, als de opgeleide boete bedroeg.

"Item so en sellen die Overste, alse die twe
" Borgermeisters, ende die twe Overste Ouder-
" mans in der tyt, hebben voir hoir pensie, en-
" de voir hoir zulveren covels (1), die twe pon-
" den, die in horen jaer opt kisten (2) voir den
" Rade, ende voir de Oudermans van den an-
" spraeck geleit wierden. Ende wairt oec, dat
" zy hier van hoir zulvere covels niet en dede
" maken in die eer der Stat van Utrecht, so en sou-
" den sy van de voirscreve ponden niet hebben,
" ende anders en zellen sy van der Stat goeden
" in horen jaer niet genieten noch hebben in eni-
" ger wys, (3) het sy oeck van gelage, van te-
" rin-

(1) De Oversten droegen eenen schoudermantel van rood laken, behangen met zilvere bellen, welk een *zilvere covel* genoemd wierdt. De afbeeldinge hier van kan gezien worden by Matthaeus lib. IV. de Nobilit. cap 31.

(2) In de Raadtkamer stonden twee kisten, in de eene wierden bewaard de papieren, die van aangelegenheit waren, als privilegien, verbonden en diergelyken. In het boek genaamd *Liber Albus*, leeze ik van het ampt der Borgermeesteren dit aangetekend: *De Borgermeysters van der Stat syn, sellen houden der Stat kiste, mit horen brieven, mitten seghel, tgewichte ente elne, ente reep ende mate, ende si sellen der Stat woerd houden.* In de andere wierdt het geldt, komende van boeten en breuken, waar in iemand door den Raadt veroordeeld was, gestoken en geborgen. Volgens eene overdracht des donderdaghs op dertiende dagh 1373. te lezen in het boek *Liber Rufus* genaamd, mochte niemand van den Raadt by die kiste zitten, dan alleen Stadts Geheimschryver ende Cameraars, wanneer 'er omvraginge gedaan wierdt, op verbeurte van twee schellingen, ten behoeve van de Oversten in der tydt. Op der Oudermannen kamer was mede eene kiste geplaatst, tot het zelve gebruik. Alle die voor den Raadt of Oudermannen iemandt dachvaarde of recht begeerde, moeste twee ponden op die kiste leggen, wilde hy zynen aanspraak vervolgt hebben, welke twee ponden by deze ordonnantie de Oversten toegeleit worden.

(3) Tot hier toe hadden de Oversten voor hunne wedde jaar-

„ ringe ofte anders, ten wair dat sy van der Stat
„ wegen reysden, so soude die Stat horen costen
„ gelden, ende anders niet. Ende hier op zellen
„ zy horen eet doen op ten Raethuise, als zy yerst
„ gecoren zyn, als dat zy der Stat goede van
„ Utrecht in horen jaer niet anders genieten en
„ zellen, dan alse voirscreven is. Ende zy zel-
„ len oeck zweren, dat zy de Cameraers in der
„ tyt in hoire jaer niet verder belasten en zellen
„ noch beswaren van enige sculden der Stat aen-
„ dragende, dan dair die Cameraers horen eet
„ oeck op doen zellen, ende hier na bescreven
„ staet.

„ Item so sellen oeck die vier Overste voirscre-
„ ve, ende die Cameraers in der tyt, als zy yerst
„ gecoren zyn, zweren in tegenwoirdicheit des
„ Raets op ten huis, dat zy, derwylen dat zy
„ Overste zyn, out ofte niwe, ofte Cameraer
„ out ofte niwe, geen onser Stat sysen copen,
„ noch vennoitscap dair aen hebben en zellen.
„ ende wairt dat yemant hier in brokich gevonde
„ werde, den zoudemen terstont meenedich ter
„ clocken wtluden, ende hy en zoude oec nim-
„ mermeer in der Stat Rade gecoren mogen
„ werden.

„ Item die Overste Cameraer in der tyt, die
„ zel hebben voir zine pensie twee hondert pon-
„ den, ende, als hy gecoren is, so sel hy ter-
„ stont in tegenwoirdicheit sRaets op ten Raet-
„ huise zinen eet doen, dat hy der Stat goede in
„ zi-

Jaarlyks genoten van de Stadt twee en vyftig ponden, te weten de Oversten van den nieuwen Raadt, want die van den ouden Raadt niets trokken, en dus spaarde de Stadt hier door jaarlyks twee hondert en acht ponden.

" zinen jaer van zynre Cameraerſcap niet meer
" genieten en zell, dan zine penſie voirſcreve,
" ende dat hy van der Stat goede opboren ende
" wtgeven zell, alſe voirſcreven is. Oec ſel die
" Overſte Cameraer voirſcreve zinen eet doen,
" dat hi hem van den Overſten in der tyt van ge-
" nen ſculden vorder belaſten noch opleggen en
" zel laten, dan dat zelve van de Stat goede op te
" boren, ende weer wt te geven, als hier voir
" beſcreven is, zonder yemant des te verdra-
" gen.

" Item ſo ſel die lege Cameraer hebben voir
" zine penſie in zinen jaer hondert ponden, en-
" de hy zel oeck des zelven dages, als hy geco-
" ren wert, zinen eet doen in tegenwoirdicheit
" sRaets, op ten huiſe, dat hy des Stats goede
" in zine jaer van zynre Cameraärſcap niet meer
" genieten en zell, dan zine penſie ende profiten
" voirſcreven, ende dair toe alſulcke teykengelt,
" alſe den Scutterie van den ſteenoven toebe-
" hoert: ende dat hy oec niemant verſconen en
" ſal, groet, ofte cleyne, hy en zal deze coren
" ende broken voirſcreve inmanen ende opbo-
" ren, ende den dagelixe coſte hier van weder
" betalen, als voirſcreven is. Oec ſo ſell deſe
" lege Cameraer zweren, dat hy hem van den
" Overſten in der tyt van gene ſculden vorder en
" zel laten belaſten, noch opleggen, dan tzelve
" dair hy zinen eet op gedaen heeft.

" Item niemant van den Overſten out ofte ny-
" we, noch niemant van den Rade, ofte dien-
" res, en zellen van Stat wegen hebben noch
" wyn Martini, wyn Cersavont, noch wyn Ag-
" netis.

" Item zo en zellen die Heemraets op ten
" dyk

" dyk (1) van onser Stat wegen geen pensie after
" dese tyt hebben.

" Item so en selmen voirtan tegens sinte Mar-
" tyns schuddekorss dach (2) niet dan veertich
" mud weyts aen brode doen backen, ende dat
" selmen geheel den armen deilen, alse ge-
" woenlic is, sonder den Oversten, ofte yemant
" van den Rade ofte dienres yet daer van te heb-
" ben.

" Item

(1) De Stadt hadde twee Heemraden op den Lekkendyk, eenen van den ouden en eenen van den nieuwen Raadt, als uitdrukkelyk gezegt wordt in de ordonnantie op Stadts Schutmeesters van den jare 1445. te vinden in het Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 240. Deze hadden tot nu toe gehadt eene jaarlyksche wedde van zestien ponden.

(2) De benaminge van *Schuddekorfsdach* heeft zynen oorsprонk volgens den Heer van Loon van de Hollandsche merkten en Kermissen bladz. XVII. ter oorzake de gezamentlyke Buurkinderen op dien avondt, vermits Sint Meerten de beschermheilig van het Utrechtsch Bisdom was, over het ontstooke sinte Martens vuur eene mande verbrandden, in welke Appelen, Kastanjes, Nooten, Prikken en Mispelen waren, en welke korf by het verbranden steedts geschud wierdt, om de daar in zynde vruchten te eerder te doen uitvallen, en vervolgens onder 't grabbelen zoo door den eenen als den anderen opgeraapt te worden, onder een gestadig gezang der jongens rondtom het brandende vuur, *stookt vyer, maakt vyer, sint Marten komt hier, met zyne blote armen, hy zoude hem geerne warmen.* Op dien dagh wierdt aan eenige armen door de Stadt brood uitgedeeld volgens eene oude gewoonte, waar van ik in het boek *Liber Albus* dit aangetekend vinde: *Men sell alle jaer gheven van der Stat goede op S. Martyns Schuddekorfs daghe elken erme mensche die daer coemt, enen Hollantschen penninc, of een Hollantsch penninc broed, voor alle plaghen die der Stat ghevallen moeghen, ende dit sel ewelic staen, ende hier mede en selmen ghene heylghen weghen. ende so wie hier yet toe gheven wil, die comen aldaer, ende ghevet selver mitter hant. ende dit selmen jaerlix cundighen mitter clocken, dattet die arme luden weten moegen.* Waar uit men bespeurt, dat deze gewoonte uit bygeloof gesproten is, om door dat goede werk S. Meertens

" Item die Vive, (1) als zy yerst gecoren wer-
" den, so sellen zy in tegenwoirdicheit sRaets
" op ten Raethuise ten heiligen zweren, dat zy
" geenrehande zaken, zy syn groot ofte cleine,
" die hem zamelic, ofte yemant van hem aenco-
" men, dair die Stat broken aen hangen, by
" hem zelven en zellen laten verduysteren, noch
" dedingen; mer die gehelike, gelyc sy hem
" aencomen, den Rade aenbrengen op ten huise,
" alse die Raet sit. ende so wes hem die Raet dan
" offlyt, dat zell die lege Cameraer dan inmanen
" ende opboren, ende hier van zel hy den Viven
" die ene helfte van wtreiken, voir horen coste,
" ende die ander helfte zel die Stat hebben.

" Item so sellen die Vive noch hebben van de
" Stat tot elken half jair voir was, voir steen,
" ende voir allen costen, ende arbeit, dien zy
" binnen onse Stat doen zellen, hondert ponden;
" ende so wes zy werven ende crigen van over-
" decken, dat zullen zy alleen hebben, alse dat
" van outs gewoenlic is geweest.

" Item so selmen voirtan die Vive alle half jaer
" versetten ende verniewen, te weten die Vive,
" die men kiest op onser Vrouwen dach te Licht-
" misse, Vive wesen sellen tot sinte Jacops dage
" toe,

tens voorspraak ter afweeringe der plagen over de Stadt te winnen. Wordénde hy door de Schryvers van zyn leven en daden zeer geroemd wegens zyne mededogenheit omtrent den armen, en daarom ook by uitstek genoemd *de milde S. Marten*. Van dezen Utrechtschen beschermheilig, en de feestdagen hem toegewydt, en de plechtigheden op die dagen gebruikt, verdiend gelezen te worden, het geen onze zeer vermaarde Utrechtsche Godsgeleerde, de Heer Gysbert Voet geschreven heeft tom. III. Disputat. Theologicar. p. 448. & seqq.

(1) Ziet van deze Magistraat hier boven bladz. XVII. en XVIII.

" toe, ende niet langer; ende dan so selmen " weder andere Vive kiesen, ende die sellen " Vive wezen tot Lichtmisse toe, ende men " sel altyt enen Borgermeyster van den Vi- " ven kiesen wt den Scepenen na der ouder ge- " woente.

" Ende wairt sake, dat die Vive, ofte ye- " mants van hun enigerhande saken, daer der " Stat broken aen hangen, onder hem selven " verduysterde, ofte dedingen lieten, dat sou- " de wesen op tien jaer wter der Stat Rade " te wesen, zonder oec yemant des te verdra- " gen.

" Item enich man ofte wyff, die after deser " tyt voirt yemant voir onse Rade ofte Ouder- " mans besprake, so dat die zake aen den Rade " ofte Oudermans gebleven worde, so zellen die " gene, die van den Rade ofte de Oudermans tot " dier zake geset worden, binnen twee maenden, " nadien zy die zake aennamen, de Rade weder " aenbrengen op ten huise, ende die eynden so " verre, dat sy van den partien daer omme ver- " volcht ofte versocht werden. ende en deden " zy des niet, zo zellen hem die Borgermeysters, " ofte Overste Oudermans in horen huise gebie- " den te bliven by horen ede, ter tyt toe, dat " zy die zake den Rade aenbrengen, ende eyn- " den als voirscreven is, op dat die pertien te bet " ontcommert mogen werden.

" Item so en zelmen after dese tyt voirt nie- " mant in onser Stat Rade kiesen, gesondert die " gene, die eenlopen is, hy en waer yerst mit " wive ende mit kynderen, ende mit zynre " hoechster weer twee maenden voir onser Vrou- " wen dach te Lichtmisse binnen der Stad van

 " Utrecht

„ Utrecht geweest (1); ende die aldair dan in den „ Rade gecoren wert, die zel dat heel jaer mit „ zynre hoechster weer binnen bliven, alse voir- „ screven is, by een coer van vyftich ponden, „ sonder yemant des te verdragen. ende men sel „ oec niemant in der Stat Rade kiesen, die der He- „ ren of Joncfrouwen clederen dragen na der ou- „ den gewoente.

„ Item so sel die Cameraer van onser Vrouwen „ dach te Lichtmisse nu naestcomende, ende vier „ jaer lanck daer naest durende, omme onser Stat „ sculden te bet te vervallen ende te betalen, „ niet meer geven voer elk Stats pond, het sy „ lyfrenten ofte erfrenten, dat die Stat sculdich „ is, dan ses Cromsterten, ende voir elke vyf „ oude scilden, vier oude scilden (2), ende so „ voirt na beloep; mer die Cameraer die sell we- „ der

(1) Hier van is kort daar na, te weten des Woensdaghs na conversionis Pauli 1450. ontheft *Jacob van Amerongen*, dien toegestaan is in den Rade te komen, niet tegenstaande zyne huisvrouw noch niet met 'er woon ingekomen was.

(2) In des Cameraars rekeninge van den jare 1429. vinde ik, dat ieder oude schild bedroeg zes Stadts ponden, en in de rekeninge over dit jaar wordt ieder schild geschat op acht en veertig Cromsterten. Uit welke ik ook leere, dat deeze verminderinge van renten alleen maar plaats gehadt heeft over de ingezetenen dezer Stadt, en dat de buiten lieden, niet te vreden zynde met deze betalinge, tot vier en dertig toe, welker namen in die rekeninge uitgedrukt staan, voor ieder pond negen wit meerder hebben ontfangen, dan Stadts inwooneren, 't welk bedragen heeft eene somme van vyf hondert een en tachtig ponden, dertien stuivers negen duiten. Waar uit ik opmake, dat de Regeerders van dien tydt hebben begrepen, dat de macht die zy over hunne borgeren en onderzaten oeffenden, zich niet uitstrekte over vreemden, en dat deze belastinge alleen maar treffen moest diegene, welke daar voor de bescherminge hunner vryheit en bezittingen genoten.

" der van der Stat goede ende renten bueren ach-
" te Cromsterten, als hy tot hier toe gedaen heeft.
" behoudelicken, dat onse borgeren ende onder-
" saten malcanderen geven, ende nemen zellen,
" alsulcke erfpacht ponden, ende oec andere ren-
" ten, die tot ponden staen, gelyc die Stat nu op
" hoire goede neemt. Hier inne syn gesondert
" die gene, die enige goede van onse Stat in hu-
" re off in pacht hebben, ende behouden zellen
" na Lichtmisse, die zellen haer ponden, die zy
" hebben, ofte krygen konnen, tot sulke somme
" toe, als zy behoeven haer huer ofte pacht me-
" de te betalen, verstrecken volle ponden, te
" weten acht Cromsterten van het pond.

" Ende tenden dese vier jaren voirscreve, so
" sell die Stat van Utrecht die ponden ende oude
" scilden voirscreve weder betalen, als men tot
" hier toe gedaen heeft, mit vollen gelde.

" Item tot wat tyden yemant van onsen Over-
" sten ofte Raden van onser Stat wegen wtgereist
" zyn geweest, so sellen zy des yersten sitteldages,
" als die Raet sit, ende op ten huise is, nadien
" zy thuis gecomen zyn, hoir relatie openbaerlic
" op ten huise doen, ende den Rade te kennen
" geven, hoe vele dat zy verteert hebben, so dat
" die gemeen Raet dat weten mach.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik melden, dat *Jacob van Lichtenberch* Proost van S. Pieter, aan die van Amersfoort heeft uitgelevert een Vidimus van eenen brief van Hertog *Willem van Beyeren*, gegeven in het jaar 1413. wegens haare tolvryheit. (1)

(1) Die brief is te leezen in het Aanhangzel op de Kerkel. Oudheden bladz. 368.

1450.

In het jaar 1450. zyn geweest

Schepenen.

Jan Sloyer.
Jan van Drakenborch.
Jan de Koninck.
Lubbert de Waell, Borgermeyster.
Henric van Gent.
Jan Grawert.
Geryt van Culenborch.
Eerst van Drakenborch.
Jan de Wit.
Jan van der Horst.
Gisbert van Herdenbroek, Eerst zoen.
Huge Vustinck.

Raden.

Wouter Ysbrants zoen.
Peter van Vosculen.
Pouwels Scroyken.
Jacob van der Horst.
Symon Dircs zoen.
Dirck Heer.
Alfer Alfers zoen van Lichtenberch.
Jacob Henric Jacobs zoens zoen.
Joest van Bueren.
Peter Boyen.
Bertelmeus van Lochorst.
Henric de Lese.
Steven van der Horst.
Jan van der Anxter.
Reyer Modde.

Jan

Jan van Zulen, de Glaſemaker.
Volkert van Baern.
Jacob Pot.
Beernt Grawert, Borgermeyſter.
Eerſt Jans zoen.
Willem Jacobs zoen, Mesmaker.
Evert van Benſcoep.
Jan Knyff.
Geryt van Zulen Lamberts zoen.

Oudermannen.

Dirc van Zulen. Goſen van Brienen.	Wantſnyders.
Jan van Zulen van Blickenberch. Willam Geryt.	Snyders.
Jan Claes Geryts zoens zoen. Rycout van den Velde.	Backers.
Jacob Schout. Henric Stevens zoen.	Molenaers.
Jan Louwens zoen. Aernt Peters zoen.	Lynnewevers.
Claes Symens zoen. Gysbert Kutert.	Brouwers.
Gysbert Claes zoen. Maes Willam Peters zoens zoen.	Viſchcopers.
Aernt Claes Steffens zoens zoen. Pouwels Gysberts zoen.	Louwers.
Jan Kye de Hoymaker. Peter Faes.	Wollewevers.
Geryt Voern de Waell. Evert van Voerde.	Marsluden.
Peter van Valkendael. Jan van Oudewater, Overſte Ouderman.	Botterluden.

Jan

Jan van Lochorst.
Willam Egberts zoen. } Cordewaniers.
Aernt Egberts zoen.
Geryt Schout. } Oudecordewaniers.
Evert van Vosculen.
Matheeus Gysberts zoen. } Corencopers.
Tyman Dedell.
Henric Block. } Oudewantsniders.
Roeloff de Craen.
Willam Teunis zoen. } Steenbickers.
Symon van Teylingen.
Jan Knoep. } Graeuwerkers.
Gysbert Lourens zoen, Overste Ouderman.
Gysbert van Vlueten. } Ryemsniders.
Claes Schout.
Evert Claes zoen. } Bylhouwers
Bertelmeus van Nyevelt.
Aernt Oge. } Smeden.
Dirck Hack.
Jan die Haze. } Zadelaers.

Aan *Peter Grawert*, Hoofdschout dezer Stadt, is toegestaan dit jaar, als oud Schepen Borgermeester in den Raadt te komen; doch tevens heeft de Raadt verstaan, dat hy na dit jaar, zoo lang hy Schout zoude zyn, tot geen lidt van den gemeenen Raadt verkiesbaar zoude zyn, of zittinge in den Raadt zoude hebben. (1)

Alle

(1) Ziet het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 204. Uit de lyst der Hoofdschouten in dat zelve Placcaatboek bladz. 215. blykt, dat hy voor dezen tydt al Schout geweest is, doch door de voorige Regeerders verdreven, schynt hy nu wederom in die bediëninge hersteld te zyn.

Alle die geene, die door de voorige Regeringe, om het voorgevallene aan het huis van *Rover van Winsen*, in ballingschap verzonden waren, voor het grootste gedeelte met den Bisschop, en kort daar na wederom in de Stadt gekomen zynde, heeft de Raadt verklaard, dat zy bevrydt waren van de vonnissen tegens hen geveld, en verstaan wierden te zyn in dien zelven staat, in welken zy waren, eer zy uit de Stadt verdreven wierden.

Om te voldoen de twaalf duizent Rhynsche guldens, die den Heer van *Gaesbeek* toegezeit waren, wierdt 'er geen beeter middel gevonden, dan het uitzetten van een gemeen Mergengeld voor drie jaren, waar door ieder mergen lands bezwaard wierdt met vyf swerte stuivers, waar van in het eerste jaar twee, en in ieder der twee volgende jaren een en een halve stuiver betaald zouden worden; en zouden de landzaten daar van een vierde, en de landheeren de drie andere deelen moeten opbrengen. In deeze belastinge heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt, onder voorwaarde, dat de Bisschop op zich zoude nemen de Stadt te ontheffen van deze schult, wordende aan hem overgelaten de invorderinge van alle het geene noch onbetaald was van het voorige mergengeld, zoo echter, dat de Stadt de twee deelen, die haar daar in toegestaan waren, zoude genieten van dit nieuwe Mergengeld, en dat de Stadt den Bisschop voor tien maanden uitstel van betalinge zoude geven, van het geene hy noch aan de Stadt schuldig was.

Dewyl de Geestelykheit misbruik maakte van de vryheit der wyn zysen, heeft de Raadt verstaan haar niet meerder te doen genieten, dan in

vori-

vorige tyden toegestaan was. Te weten dat zy vry wyn mochten kopen en drinken, zoo veel hen luste, zonder *openbaer taverne*, dat is, mits die niet verkopende, of om geld verschenkende. (1)

De Raadt heeft alle de borgeren en inwooneren dezer Stadt verboden naar Gornichem te reysen of aldaar te komen, zoo lange de ballingen zich daar onthielden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te blyven. En korten tydt daar na noch nader verstaan, dat niemand met eenen der ballingen zoude mogen spreeken of eenige gemeenschap met hen houden, jaa zelfs de Oversten afgenomen de macht om daar toe vergunninge te verleenen, en dat niemand zulks geoorloft zoude zyn, dan by bewilliginge van den gemeenen Raadt.

Om deze Stadt te verzekeren van onvoorziene overvallen, en te voorkomen alle opstanden, die tot nadeel van de tegenwoordige Regeerders zouden mogen verwekt worden, en andere voorvallen, waar door de gemeene rust en veiligheit zoude worden gestoort, en in gevaar gebracht, heeft de Raadt deze ordre beraamd: *Overdroegen die Rade out ende nywe, oft noyt waer, het wair geruste van vianden, ofte van clockenslage, ofte van brande, ofte toeloep van vechtelic, dat een ygelic man terstont comen zell by zyn Homans in dat vierdeel, dair bi hoert, ende dat in dezer manieren.*

Item so sellen een igelicke twe Homans in boir vierendel in allen straten ende gebuerten gaen, ende in elke strate bekenlicke geloeflicke Onderhomans setten, na dat dair mannen in woenede zyn.

Wair

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 198.

Wair hondert mannen, off luttel myn off meer, in eenre buerte off strate woenende zyn, dair selmen drie ofte vier Onderhomans setten, ende so wair zeventich ofte zestich zyn, dair selmen twe ofte drie Onderhomans setten, ende wair vyf en dertich ofte vyf en twintich zyn, dair selmen een ofte twe Onderhomans setten. ende die twe Overste Homans, die sellen dan mit die Onderhomans, die zy aldus in die strate geset hebben, van huse tot huse gaen, ende gebieden ende bevelen van wegen des Raets out ende niewe enen ygelicken, alse tot wat tyde enich last ofte noet gebuerde, het wair geruste van vianden, ofte van brande, ofte dat men die clock sloege, off dat enige vergaderinge in onser Stat geschiede tegens den Rade, als die Raet op ten huse wair, ofte dat enich toeloep geviel tot groten vechtelic, het wair by nachte ofte by dage, so sellen die twe Overste Homans van elken vierendeel die Onderhomans in allen straten die wete doen, dat zy hoir huer toespreken ende aencloppen. ende so zellen dan alle die Onderhomans alle hoir huer toespreken ende aencloppen terstont, dat zy hem reckeloes rede maken, ende mit hem gaen by den tweeen Overste Homans op tie stede, die in elke vierendeel dair toe geordineert is. Ende so wie hier overhorich in worde, ende dit een halve ure versciete, nadien hy aldus aengesproken worde, ende by de Overste Homans op tie stede voirscreve niet en quame, die zoude verboren vyftich ponden.

Item so sellen die Onderhomans hoir huer, die hoir huse gesloten waren, het wair by nachte off by dage, eenwerff, anderwerff ende derdewerff, herde aencloppen, ende dat die huere dan ten laetsten cloppen niet en antwoirden, die soude verboren vyftich ponden, ende nochtans souden zy staen tot correxie

rexie sraets tot boren goetduncken. Ende wairt dat die Onderbomans tot yemant der bueren aenclopte ofte aenſprak, ende men bem dan antwoirde, dat die man wt wair, ende men dair en boven ter wairbeit ondervonde, dat by doe in buis geweeſt badde, die ſoude oec verboren vyftich ponden, ende nochtans ſoude by ſtaen tot correxie des Raets tot boer goetduncken. Ende men ſell alle die Onderbomans eden, dat zy niemant in den aencloppen ofte aenſpreken verſchonen, noch overzien en zellen, ende dat zy ſe den Rade aenbrengen zellen, die bier in brokich werden zellen. Ende die Onderbomans zellen van alle broken, die bier inne verboert werden, den vierden penninc bebben. Ende bier inne zyn geſondert die zieken, die bewyſen mogen, dat zy voir dier tyt van ziecte in buis gebleven zyn, die en zellen niet verboren.

Item alſe die vierdelen dan aldus beſet zyn, alſe voirſcreven is, ſo mach men dat opſtaen, ende oec der Gilden waec in Haſenberch wel ontberen; mer elke waec zel bouden voirtan an die muer op ten toernen, dair menſe voirt nutſte wyſen ſall, alle nachte twe geloefflicke wakers, die elke den balve nachte waken zellen. ende wanneer men die wakers oec op ten poirten ende op ten toernen leggende bout, ſo ſelmen over den anderen toern twe wakeren leggende bebben, ende die een zel waken des voirmidnacht, ende die ander den namidnacht, ende ſellen wtſiende leggen, ende bebben een cleppe in die bant, ende, zonder ruſten, boiren balven nachte cleppende weſen. beboudelic dat die twe boire waeck allikenwel bouden zellen gelyc zy plegen. Ende oec mede ſellen alle nacht van der Plaetſe gaen drie paer omgaende wakers, ende elc paer ſell ſnachts twewerven ommegaen, ende die wakers op tie muer toeſpreken

ken, ende zo wie zy vinden, die mitter cleppe niet en clepten, die zellen zy tot elker reyse becoren van vyff ponden, ende dat sellen die wakers half hebben. ende die Cameraer sel den wakeren dan de helfte aen zyn loen offslaen. Ende dat yerste paer van den ommegangers sellen van der Plaetse gaen des avonts, als die clocke negen slaet, dat ander paer, als die clocke tien slaet, dat derde paer, als die clocke elf slaet, ende dat yerste paer dan wederom, als die clocke twaelf slaet, dat ander paer, als die clocke een slaet, ende dat derde paer, als die clocke twe slaet. Ende waer enich van dese drie paer Ommegaenders, die horen ommegang niet en hielden, als voirscreven is, dat zoude die wakers op tie toernen wel weten, die soude die Wakers des anderen dages de Cameraer aenbrengen, ende die Ommegaenders zouden verboren tien ponden, ende dat zoude die waker, diet den Cameraer aenbrochte, halff hebben. Ende omme dan aldus die wake in der ordonnantie voirscreve te houden, so sellen alle nacht aen der Plaetse waken twe van den Rade out ofte niwe, die dese Ommegaenders bestueren zellen, ende dit zel omme die tien weken eens omme comen. Ende wairt zaec, dat yemant van den twe van den Rade hoir nacht aldus niet en bewairde, off dat zy niemant anders van den Raide in hoir stede geset en hadden, dien zoude die Vive off panden een pond, sonder yemande des te verdragen. Ende die Onderhomannen van den Gilden, die tot ene wake horen, die zellen hoir wakers op ten toernen op 't lichste winnen by twe van den Rade, die men dair toe scycken zell, ende dese twe van den Rade zellen elke wake hoir waken op ten toirne helpen hogen, ek in hoir slach ende op hoirs selfs toernen,

nen (1), *dairt men doen mach, ende dairs te doen is.*

By den ouden en nieuwen Raadt, en gemeene morgenſpraak van alle gilden is een nieuw voorſchrift gemaakt, waar na by het lot de gemeene Raadt, en Borgermeeſteren, en Overſte Oudermannen in het vervolg zouden verkoren worden, en de Raadt hare ſlytingen en overdrachten, indien dezelve niet eenparig konden genomen worden, by raminge tot beſluit zoude brengen. Deze ordre is is wel waardig om gelezen te worden, doch te lang om hier te plaatzen, te meer ſlaa ik die over, om dat ze te vinden is in het Utrechtſch Placaatboek. (2) By dezelve is, onder anderen, verſtaan, dat niemand, welken het borgerrecht gegeven was, of die het om geld gekocht hadt, in het toekomende tot Borgermeeſter, Overſte Ouderman, of Cameraar verkiesbaar zoude zyn; en de oude overdrachte van den jare 1361. vernieuwt, volgens welke de vier Overſtens en ieder Schepen een paard moeſten houden, 't welk ten minſten twaalf oude ſchilden waardig was. (3)

Tuſſchen de Geeſtelyken moeten te dezer tydt heevige verſchillen zyn ontſtaan, om dat ik vinde, dat de Raadt woensdaghs na Inventio Crucis de overdrachte van den jare 1439. (4) heeft vernieuwt, en op dat de ruſt in de Stadt daar door niet zoude geſtoort worden, ſcherpelyk alle borgeren

(1) Van de Toornen, die op de Stadts wallen ſtonden, en des nachts tot wachtplaatzen verſtrekten, zal ik naderhand gelegenheit hebben om meerder bericht te geven.

(2) III. Deel bladz. 75.

(3) Ziet Matth. III. de Nobilit. p. 901. en Utrechtſch Placaatb. III. Deel bladz. 69.

(4) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 510.

geren en inwooneren verboden zich daar mede te bemoeyen, en de eene of de andere partye by te ſtaan, of tegen te gaan.

Veel oplettenheit heeft de Raadt ook gebruikt om te weten en te kennen alle, die van buiten in de Stadt zouden komen, en daarom hare oude overdrachten vernieuwt, en ter klokke laten afkondigen, dat niemand, van wat rang of ſtaat hy was, geeſtelyk of weereltlyk, zonder bekomen vry geleide, en zonder opgave van zyn byhebbend volk, in de Stadt zoude worden toegelaten, uitgezondert alleen *Hendrik* en zyn zoon *Gysbert* van Montfoort.

Cornelis van Drakenborch gewapend op de Plaatze voor het Raadthuis, de Overſtens kwalyk bejegent hebbende, is, vermits hy deeze euveldaadt in dronkenſchap begaan hadde, op verzoek van den Biſſchop en zyne nabeſtaande het leven door den Raadt geſchonken, en op deze wyze gevonniſt: dat *hy in bembde en in broeck voir die clocke comen ſel mit enen bloten zweerde, ende bekennen zyn lyff verboert te hebben, ende bidden den Rade vergiffeniſſe; ende dair en tendens ſell hy leggen int Paradys, off ſinte Katrinepoirt, ende eten water ende broet, ter tyt toe hy den Rade goede borgen geſet heeft, dat hy binnen den eerſten jair, na dien hy van de poirte gaet, een bedevaert tot Roemen ende ſinte Jacob doen ſell, ende daer van betoen doen, dat hy die gedaen heeft, ende dair en tendens tien milen weges van der Stat van Utrecht bliven tien jair lang dair naeſt geduerende. Ende hier op ſell hy der Stadt van Utrecht oirvede doen in brieven, ende borchtocht dair voir ſtellen, by eenre penen van twee hondert oude ſcilden, dat hy dit voirgeruerde doen ende volbrengen ſell, ende oec nyemant*

 mant

mant misdoen in woirden noch in werken om der saken wille voirgeruert, op syn lyff. Ende hier toe neempt hem die Raet zyn borgerscap, ende en sell nimmermeer, om nyemants bede, off om geenre zaken will, borger weder worden mogen, noch met genen nywen Heer weder incomen. Ende dese overdrachte en selmen tot gene tyden om nyemants bede will, noch anders verlichten, noch breken mogen. Dit vonnis heeft de Raadt ter klokke laten afkondigen, en daar noch bygevoegd: *Voirt so vernywet die Raet oudt ende nye hoir voir overdrachten, ende waernen enen ygelicken, waert dat enich man after deser tyt voirt, het wair by dage off by nachte, enich vechtelic off oploep maecte op yemant van onsen Rade, off der Stat dienren, dat men dat terstont an hem rechten sell mitten zweerde an sinen live, sonder yemant des te verdragen.*

In den zomer van dit jaar heeft de pestziekte veele menschen in deeze Stadt het leven benomen. Verscheide Leeden van den Raadt hadden zich, om deeze bezoekinge te ontgaan, buiten de Stadt begeeven. Doch dewyl de Stadt in zulke tyden ten hoogsten nodig heeft het bestier der Regeeringe, om op alles goede ordre te stellen, heeft de oude en nieuwe Raadt des vrydaghs na Margrete overdragen, dat niemand van den Raadt buiten de Stadt zoude gaan en daar buiten blyven langer dan acht dagen achter den anderen, en dat alle die buiten waren, binnen drie weeken weder in de Stadt zouden komen, op verbeurte van twee jaren uit de Stadt te zyn, en nimmermeer wederom tot een lidt van den Raadt te worden verkoren. Ik vinde niet, dat ter weeringe van den voortgang der besmettelykheit dezer ziekte, eenige andere voorzorge gedaan is,

dan

dan alleen, dat aan alle, die eet of drinkwaren verkochten, zoo iemandt in hunne huizen van deze droevige kwaal was aangetast, of door deszelfs woede gestorven, verboden was iets te verkopen, op verbeurte van vyf ponden.

Frederik van Renesse, dien wy op het vorige jaar ondersteld hebben, door de vlucht ontkomen te zyn, heeft met eenige ingezetenen dezer Stadt gemeenschap gehouden, en getracht door derzelver hulp en bystandt wederom in de Stadt te komen, en de oude Regenten te herstellen. Ter bereiking van dit oogmerk, heeft hy eenig volk by den anderen verzameld, en is met dezelve de Stadt genadert: doch deeze toeleg is ontdekt en mislukt. Twee dezer Stadts inwooneren van dezen aanslag kennisse gehadt, en aangenomen hebbende dezelve te begunstigen, zyn met de doodt gestraft, en is de eene, genaamd *Wouter Peters zoon*, gevierendeeld, en ieder deel zyns lichaams voor de vier poorten ten toon gestelt, en de andere *Gelis Pouwels zoon* gerabraakt.

De Raadt dezer Stadt heeft des Vrydaghs na S. Elisabeth besloten het huis te *Rynouwen* ten gronde toe te verbranden, na dat alvorens eenige bergroeden, en eene groote boom van daar gehaald, en gebragt was aan de Vaart, alwaar het groote hooft in dit jaar gemaakt, en de spuyen met planken zyn bezet. Ik vind in de rekeninge van den tweden Cameraar, dat deze bergroeden in de spuy zyn ingeheit, en met het hout van den afgehakten boom gezweept en geankert. Het schynt my toe, dat de Raadt dezer Stadt de afbrandinge, en dus de geheele vernietiginge van het huis *Rynouwen*, (waar van *Frederik van Renesse*

ne Heer (1) was,) bevolen heeft uit weerwraak van dezen gesmeeden aanslag.

Hendrik van Meurs, Bisschop van Munster is in dit jaar overleden. *Rudolph van Diepholt*, onze Utrechtsche Myterdrager, hier van bericht bekomen hebbende, is met een groot gevolg van Edellieden gereist naar Munster, om de stemmen der Canoniken te vragen voor zyns broeders zoon *Coenraad van Diepholt*, die op zyn achtiende jaar al tot Proost van S. Marie was verkoren, en thans Proost van S. Lebuinus kerk te Deventer, en Proost te Osnabrugge was. De mededingers tot die hooge waardigheit waren *Walraven van Meurs*, broeder van den overleden, en *Erik van der Hoey*, wordende de eerste door zynen broeder *Dirk van Meurs*, Keurvorst van Keulen, en de tweede insgelyks door zynen broeder Grave *Jan van Hoey*, ernstig der Canoniken gunst aanbevolen. Na dat onze Bisschop te Munster eenigen tydt zich opgehouden, verscheide kostbaare

(1) *Johan van Renesse*, Grootvader van dezen *Frederik*, hadde in Huwelyk gehadt *Alyd van Lichtenberch*, zynde eene erfdochter, waar door in het geslacht der *Renessen* gekomen zyn de aanzienelyke goederen, voortydts door die van *Lichtenberch* bezeten, en onder dezelve het huis *Rynouwen*. In de verantwoordinge die de Regeerders naderhand hier van gedaan hebben, te vinden by Matthaeus tom. II. Analect. p. 242. wordt gezegt deze verbrandinge geschied te zyn op bevel van Bisschop *Rudolph* en den Raadt dezer Stadt, om dat die van *Renesse* hunne oirvede hadden gebroken, en dat de weduwe van den Heer van *Renesse* met hare kinderen voor die schade naderhant is toegeleit 1400. ponden lyfrenten. 'T welk schynt te stryden tegen het geene ik hier voor hadde aangetekend, te weten dat ik niet gevonden hadde, dat *Frederik van Renesse* oirvede gedaan hadde, en daarom daar aan twyffelde; doch hier wordt niet *Frederik van Renesse*, maar in het gemeen *die van Renesse*, dat is die van het geslacht van Renesse genoemd.

te gasteryen aangerecht, en veel gelds verspild hadde, is hy, zonder zyn oogmerk bereikt te hebben, wederom van daar vertrokken.

By het verdrag tusschen Bisschop *Rudolph* en *Walraven van Meurs* aangegaan, was aan *Walraven*, voor den afstandt van alle recht op het Utrechtsch Bisdom, toegezeit een jaarlyks inkomen, en volgens het getuigenis van Veldenaar, *den tienden penning van de Geestelykheit van het Crisdom t'Utrecht*, zoo dat de Geestelykheit hem jaarlyks zoude uitreiken het tiende gedeelte harer opkomsten. Dit heeft de Paus goetgekeurd, en daar van brieven uitgeleverd, en den Bisschop van Luik tot uitvoerder gesteld. Welke, op verzoek en vervolg van *Walraven van Meurs*, de Utrechtsche Geestelykheit de opbrenginge van die schatting heeft bevolen, onder bedreiginge en verbeurte van den ban by weigering. De vyf Godtshuizen en het Capittel van S. Lebuin te Deventer, dezen last zeer zwaar en ondraagelyk oordeelende, hebben de betalinge geweigert, en zich zeer nauw vereenigd, en verbonden om op gemeene kosten van dit bevel des Luikschen Kerkvoogdts beroep te doen op het Roomsche Hof (1). Vervolgens hebben zy aan den Bisschop geschreven, en verzocht dat hy zynen transfix brief, gestoken door den brief van den Bisschop van Luyk, wilde intrekken, en hen bystandig wezen in hun beroep op den Roomschen stoel (2), tot eene drangreden gebruikende, dat hy voortydts by eenen bezegelden brief beloofd hadde, alle zaken, zyne verkiezinge en aanstellinge tot Bisschop betreffende, op

(1) Ziet Matthaeus tom. ix. Analect. p. 424.
(2) Matth. d. l. p. 428.

op zyne eigene koſten te zullen vervolgen. (1) Ook hebben ze geſchreven aan den Biſſchop van Luik, verzoekende ontheffinge van de beveelen. (2) Doch te vergeefs, waar door groote oneenigheit tuſſchen den Biſſchop en de Geeſtelykheit ontſtaan is.

1451.

In het jaar 1451. is de Regeering aldus verzet.

Schepenen.

Geert de Coninck, Borgermeeſter.
Henric de Wit.
Henric van Nyevelt.
Willam van Gent.
Jan Trinde.
Herman van Lewenberch.
Claes van den Zevender.
Geryt Grawert.
Jan de Coninck de Jonge.
Jan Rwſch Peters zoon.
Jan Dedel.
Lubbert van Alendorp.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.
Jacob Wouters zoen.
Wouter van Catwyck.
Geert Snell.

Jan

(1) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 473.
(2) Matth. d. I. p. 429.

Jan de Wilde.
Tyman van Oudenkoep.
Willam Claes Steffens zoens zoen.
Henric Jacob Dircs zoens zoen.
Loyck de Wael, Borgermeester.
Jacob van Winsen.
Geryt de Haen.
Jan van Mastwyc.
Braem van Luttikenhuys.
Goert Dedel.
Dirck Block.
Peter van Well de Leydecker.
Willam Scroyken.
Jan Thomaes zoen.
Henric Peters zoen.
Steven Claes zoen.
Jan van Benscoep.
Willam Jans zoen van Scerpenborch.
Tyman Nypyser.
Dirck van Waell.

Oudermannen.

Jan Zittert. Vrederic die Voecht.	Wantsniders.
Geryt Knyff. Huge van Gronenberch.	Sniders.
Aernt van der Horst, Overste Ouderman. Willam Proest.	Backers.
Tyman Hackert. Beernt Hasert.	Molenaers.
Andries Jans zoen van Coten. Henric Merre.	Linnewevers.
Willam van Lochorst. Ariaen van Cleve.	Brouwers.

Eerst van Herdenbroec. Ector Hasert.	} Vischcopers.
Geryt Wessels zoen. Geryt Steffens zoen.	} Louwers.
Aelbert van Angeren. Jan Willams zone.	} Wollewevers.
Goert de Coninck van Voerde. Michiel Roelofs zoen.	} Marsluden.
Jan van Zyll Roelofs zoen, Jan van Valkendael.	} Botterluden.
Jan Jans zoen. Rutger Peters zoen.	} Cordewaniers.
Henric Koeniken. Jan Robberts zoen.	} Oudecordewaniers.
Jan Grawert Hugen zoen. Cornelis Walichs zoen.	} Coerncopers.
Willam Block. Geryt van Oestrum.	} Oudewantsniders.
Geryt Bollitgen. Jan Vrancken zone.	} Steenbickers.
Goetscalc van Winsen. Henric de Goyer.	} Graeuwerkers.
Goert Bot. Claes Folperts zoen.	} Riemsniders.
Geryt Fasse. Vrederic Gysberts zoen.	} Bylhouwers.
Wouter van Teylinge, Overste Ouderman. Peter Rwsch.	} Smeden.
Henric de Hase. Adriaen van Wesel.	} Zadelairs.

Ter behoorlyke onderhoudinge van den Lekkendyk, heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt in eene uitzetting van een halve witte stuiver op ieder mergen lands.

De

De Raadt dezer Stadt, ondervindende dat het maandelyks aankomen van twee nieuwe Keurmeesteren nadeelig was, en de verbeurde keuren niet naar behoren wierden ingewonnen, heeft verstaan, dat in het vervolg alle jaren, even na het verzetten van de Regeering, twee mannen uit den Raadt zouden worden aangesteld, welke het geheele jaar door die bedieninge zouden waarnemen.

Gerrit van Hogebuizen is te dezer tydt aangesteld tot geheimschryver van de Oudermannen, met bevel van zich naar dit voorschrift te gedragen: *In den yersten sel Geryt van Hogebuisen altoes, als die Oudermans op ten huise sitten, dair by sitten, gelyc een Stat Clerc voir de Rade, ende al dair scriven alle zaken van overdrachten, gebliven, slitingen ende wilcoren, die voir de Oudermannen vallen ende geschien zullen. Ende dat boec, dair mede deze overdrachten, gebliven, slitingen ende wilcoren in sel scriven, zel so groot wesen, alst voir den Rade is, so dat ment van jaer tot jaer niet vernywen en derff. ende hier off zel die Clerck hebben voir zyn loen van elke wilkoer, het sy dat die verwilcoert wert tot enen termyne, off tot meer termynen, een out botken, off die weerde dair voir aen anderen gelde, ende van eenre slitinge te teykenen vyf stuivers; ende die zell die gene wtleggen, die de zake voirgaet, ende die gene, die in den onrechte vallen, selt hem weder geven. Ende anders en zel dese voirscreve Clerck geen loen hebben* (1), *ten wair off yemant slitinge off wilcoren uten boeken geteykent*

(1) In het volgende jaar des dingsdaghs na Crispini, is der Oudermannen Clerk toegelegd zoo veel te hebben van de nieuwe borgers, als de Stadts Clerk daar van genoot.

teykent woude hebben, des dat hy dair off nemen mach van eenre slitinge vyf stuivers, ende van eenre wilcoer een botken. Ende so wie dat enige slitinge ofte wilcoren van hem begeert te hoeren, dien sel hyt lesen uten boecke, so dicke dat yemant begeert, zonder yet daer van te nemen by zinen ede.

Item dese Clerck voirscreve sell den Overste in der tyt, ende zonderlinge die Overste Oudermans, in redelicken zaken geboersaem wesen, ende hy zel der Stat in stacie dienen, gelyc der Stat ende der Scepen Clerck, met dewelke hy mede vercleet zel wesen. De voornoemde *Hogenhuisen* heeft by eede beloofte dit te zullen nakomen.

De ballingen hebben wederom eenen aanslag gemaakt, om des maandaghs 's nachts voor Palmen de Stadt te overvallen, en by verrassinge in te krygen; doch dit voornemen is hen mislukt, en zyn *Jan Evertszoon*, *Geryt Gelis zoon*, en *Wynant Jans zoon*, die der ballingen oogmerk aangenomen hadden te begunstigen, met den zweerde ter doodt gestraft.

By openbaare klokluidinge heeft de Raadt dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh decollatio aan de Carthuisers, in het Sartroyen klooster, ook Bloemendaal (1) genaamt, gelegen buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit, zich onthoudende, als mede aan hunne huisgenoten, verboden in de Stadt te komen, en ernstig gelast de borgeren en inwooneren dezer Stadt zich te wachten, van zich by hen te begeven, of eenigen omgang met hen te hebben, op verbeurte van vyf jaren uit

(1) Van dit Klooster, en deszelfs stichtinge kan gezien worden de Heer Matthaeus lib. II. Fundat. Ecclesiar. 3. p. 419.

uit de Stadt te blyven, om dat zy *met leugentaal onze Stadt aan den Rade van Holland badde beswaart*, zullende dit verbodt stand grypen, ter tydt toe zy die beswaarnisse afgedaan, en de Stadt hunne breuken gebetert hadden. Waar in dit bezwaar en de leugentaal bestaan heeft, hebbe ik niet gevonden.

Volgens de oude keuren was het aan de leeden van den Raadt niet geoorloft in des Raadts vergaderinge tegenwoordig te zyn, noch te stemmen, wanneer in dezelve zaken, hunne nabestaande aangaande, voorgebracht wierden; maar waren zy verplicht in dat geval op te staan; doch te dezer tydt is men eenigzints daar van afgegaan, en verstaan, wanneer in den Raadt gehandelt wierdt van die geene, die in het jaar 1449. gebannen, of uit de Stadt gevlucht waren, dat ze in dit geval niet van het Raadthuis zouden mogen gaan, schoon onder die ballingen en voorvluchtigen hunne bloedverwanten, jaa zelfs zwagers, zich bevonden.

Om, zoo veel mogelyk was, te beletten de sluykeryen op den wyn excyns, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Jacobs dagh, dit volgende overdragen, 't welk ik al te opmerkelyk gevonden hebbe om hier over te slaan, dewyl men daar uit gedeeltelyk zien kan, op wat wyze de Wynneeringe in dien tydt alhier geoeffent, en hoe de sys ingevorderd en betaald is. *Overdroegen die Rade out ende nie, dat after deser tyt voirt, niet dan tot vier personen toe in den vennoetscap van den wynsys en zellen wesen, die mitter wynering omme gaen, off die dair aen winnen ofte verliesen; mer oft hem gelieft, so mogen zy wel tot hem nemen in den vennoetscap voirscreve noch tot vieren toe, ende*

ende niet meer; die mit de wynieringe niet omme en gaan, noch oec dair aen en winnen, nochte aen en verliesen.

Item so en selmen voirtan niet dan eenrehande Rynsch wyn in eenre kelre, ende oec niet dan een vat teffens opsteken, ende tappen, by zy root wyn ofte blanck wyn, ende terstont als dat vat opgesteken is, so ist sysber. Ende ist dat enich wynman in den zelven kelre anders enige wine opstake, dan te tappe liep, off wechgave, dat vat soude terstont oec sysber wesen, ende dair toe soude hy verboren vyftich ponden, half totter Stat behoeff van Utrecht, ende halff totter Sysmeysters behoeff in der tyt. ende dit sellen hem die Busmeysters van den Rade wtpanden, zonder verdragen.

Item so selmen voirtan alle Suders ofte Westers wine, die opgeslegen zyn, ofte die binnen onser Stat comen, ende opgeslagen zullen werden, opscriven by den Sysmeysters in der tyt; ende men en sell oec van de voirscreve winen niet buten onser Stat senden noch vueren, men en heeft yerst een teyken van de Sysmeysters. ende die voirscreve wine, als men die wtseinden sel, zo sel men se den Sysmeysters yerst geven te drincken, off zys begeren, omme te weten wat winen men wtzeynden zell.

Ende wairt oeck dat enich man enige van de voorscreven winen wtzeinde zonder teycken te hebben van de Sysmeysters, ofte oec insloege, eer dat sy van de Sysmeysters opgescreven waren, die verboerde vyftich ponden, also dicke als hyt dede, half tot behoeff der Stat van Utrecht, ende half tot der Sysmeysters behoeff in der tyt, dat hem die Busmeysters van den Rade wtpanden zullen, zonder yemant des te verdragen, ende dair voir hebben enen pont.

Ende wairt oec dat die wynladen als zy aldus hoir

hoir winen utsenden willen, die Sysmeysters niet by huis en vonden, omme een teyken van hem te nemen, zo mogen zy hoir winen wtzenden sonder verboren, by een van den Rade, ofte by twe van horen buerluden, die zy dan by nemen zullen. behoudelicken nochtans, dat men den Sysmeysters dan des zelven dages, ofte tierste zy thuis gecomen waren, te kennen geven zel, wat winen, ende hoe veel men wtgezent heeft, byt verboren van de vyftich ponden voirscreve.

Item wairt zaek, dat die wynluden tot enliger tyt onversien scade aen hore winen in die kelders leden; den scaye zellen zy terstont den Sysmeysters laten bezien, ende dien scayen zelmen hem dan corten aen horen sys. ende dede hem die Sysmeysters dan weygeringe dair van, ofte dat zy niet thuys en waren, so mogen die wynluden den scaye laten besien by twe van horen buerluden, off by enen van den Rade, ende dair by zelmen dan de scade groten, ende dit selmen de Sysmeysters te kennen geven des zelven dages, als die scade aldus besien ende gegroet is, ofte tyerste die Sysmeysters thuis gecomen syn. Ende wairt zaeck, dat men des niet en dede als voirscreven is, so en derven hem die Sysmeysters den scaye niet corten.

Item yemant, die enige van de winen voirscreve insloege, eer die van den Sysmeysters opgescreven ende geroyt wair, die verboerde tien ponden van elcken stucke wyns, so dicke als hyt dede, die een helfte tot der Stat behoeff ende die ander helft tot der Sysmeysters behoeff in der tyt, dat hem die Burmeysters van den Rade wtpanden zellen, als voirscreven is.

Item die Wynroeder (1), *alse hy die voirscreve winen*

(1) Deze wordt elders genoemd *des Stadts Vergier*, van het

winen aldus roeden sall, dat en sal hy mit gene cri-te opscriven, mer hy zall mitter baeck trecken ops vat, so dat ment zien mach.

Item alse die Sysmeysters aldus omme zellen gaen scriven, so sellen die oude Sysmeisters mit hem gaen, ende al in allen kelres, dair zy die voirscreve winen opgescreven hebben. Ende wairt zaeck, dat die Sysmeysters hier na enige winen vonden, die zy niet

het Latynsch woord *virga* eene roede, war mede de wynvaten geroeit worden, gelyk noch hedendaags geschiet. Deze ordonnantie op de Sysmeisteren en Wynkopers is de eerste niet die door den Raadt dezer Stadt is heraamd. Ik hebbe noch eene oudere gevonden van het jaar 1388. des vrydaghs na S. Remeys (dat is Remigii) dagh. Welke ik dienstig achte hier op te geven, om dat wy daar uit zeker bericht konnen bekomen van het geen de Wynkopers toegelaten en verboden was, en hoe zy die neeringe in oude tyden alhier hebben geoeffent:

Van den Wynsys.

Overdroeghen de Raet out ende nye, zo wanneer de wynsys wtgaet, dat men alle wine, die ghewaent syn, tappen mach twe daghe lang na dien daghe, dat de wynsys wtgaet. ende wes wine binnen dien zelven tween daghe nyet ghetappet en zyn, die mach die ghene, die de wyn zyn is, wtlaten of hi wil, of hi waer sysbaer den nywen Sysmeysters. ende wes wine niet ghetapt en waer, ende de zi voert tappen wouden, die zoude der Stat Vergier roeden bi zinen ede, ende daer zouden hem de nye Sysmeysters of tonen. Ende de ghene de wyn opsteken ende tappen, die zellen den achsten penninc, daer zyt voer opsteken, wtgenomen Vernaets, Malevizie ende Romanje, zo wes yemant daer of waende en opstake inenich Sysmeysters tyd, dat zoude hi versisen van also veel, alse hys tappede, ende nyet meer in des Sysmeysters tyt voirscreve. Ende so wes si daer of behauden, ende nyet ghetappet en hadden, dat souden zi elken toecomenden Sysmeysteren versisen van also veel, alse zys tappeden ende nyet meer. Ende elc Sysmeyster die zelt doen vergieren, op dat hi weten mach hoe veel dat mens tapt in zynre tyd, daer hi sinen sys of eysschen ende hebben mach; ende so voert van Sysmeysteren tot Sysmeysteren op allen toecomenden Sysmeysteren cost. Ende die

niet opgescreven en hadde, noch die hem oec die oude Sysmeysters niet geweten en hadde, so sellen die oude Sysmeysters verboren tot elken reyse vyftich ponden, half tot der Stat behoeff, ende half tot behoeff der Sysmeesters in der tyt.

Item alse die Sysmeysters omme gaen scriven, so mogen sy mitten Busmeysters van den Rade alle die wynluden ende tappers eden, dat sy geen suyers off Wes-

die Sysmeysteren moghen die ghene eden, die die Vernaets, Malevisie ende Romanje voirscreven tappen, dat si ghene andere wine doer die drie winen voerscreve ghetoghen en hadden, na overdracht des Raets van de Stat out ende nye, zonder enich arghelist.

Van den Wyn ende Wynluden.

Die Wyntapper, wert hi begrepen mit waenre mate (1), *de zel gelden vyf scillinge, also dicke als ment vint.*

Die wyn met zonder mate, gheteykent mitter Stat teyken, die zel ghelden een pond, ende voert alse dicke als men hem daer mede begrypt.

Die wyn gheeft om ghelt, ende mit enen craen wtleyt in enen anderen vate daer in, die verboerde drie ponden.

Gheen zamencopers en zellen Gomans wezen van dien ghoede, daer zi zamencopers of zyn, voert te vercopen dat ghoet bi enen koer van twe ponden off hi verboerde een jaer zyn ambocht.

Nyemant en zel zine taveerne van wine vorder oefenen dan op sinen kelnaer, bi enen koer van enen ponde, zonder tapper of roeper, die moghen gaen, maer ghenen wyn mit hem draghen van der taveerne bi enen ponte ofte scuppen.

Waer yemant, die enighen wyn tappende binnen onser Stat duerre, dan de Stat ghezet hadde, die verboerde drie ponden, ende dair toe den sys, ende die Stat soude voert doen tappen voer dat ghelt daer hi voer ghezet waer.

Waer yemant die wyn vercofte, die men tappede onder die Ecclesi, die zel der Stat horen sys gheven, ghelike of hiet zelve tappede.

Voert

(1) Dat is, wordt hy betrapt in geene goede mate zynen wyn te tappen en te leveren.

Westers winen meer en hebben dan zy aldair tonen, ende te voirscine brengen in vaten, in cruken noch in kannen. Ende wairt dat bier in yemant brokich gevonden woirde, den zoudmen meenedich ter clocke wtkundigen, ende dair toe zoude by verboren vyftich ponden, half totter Stat behoeff, ende half tot der Sysmeysters behoeff voirscreven, dat hem die Busmeysters van den Rade wtpanden sellen, alse voirscreven is. Item

Voert zo wie den andren, die wyn tappen woude, zyn taveerne verbade, of daer om dobbelde, ofte op ten besten wyn liete, ofte enigherhande dinghe daer om dede, daer die ander taveern mede after bleve, die verboerde vyf ponden, also dicke alse hyt dede, ende die ghene, die zyn taveern daer mede after liete, die verboerde oec vyf ponden.

Die Zuderschen wyn verlaet in Rynsche vaten, die verboert van elc stuc, ist groot, ist cleyn, tien ponden. Voert die Zuderschen wyn menghet in Rynsche wyn, of anders enighe wine, Malernizey ofte Claret, of hoe hi genoemt waer, die verboerde oec tien ponden.

Voert zel Zudersche wyn legghen in zinen zonderlinghen kelnaer, daer anders ghene winen in legghen, dan Zudersche wine, die anders dede die verboerde vyf ponden.

Voert en zel nyemant meer dienres hebben dan een hooftroeper ende enen knecht op ten kelnaer. (1) *maer die hooftroeper mach gaen dienen daer hi wil.*

Voert waer enich man, die de taveerne zyn waer, die dit verbrake heymelic of openbaer, die verboerde ene maent de Stat ende ene mile daer of.

Waer enich Wynroeper, die enighen wyn prysde, alse die ghenen dienst en hadde, ofte lakede, alse hi ghenen dienst en hadde, die verboerde een maent de Stat ende ene mile daer of.

Voert waer yemant die een leghel wyns opstake, ende dat proe-

(1) In een besluit des Raadts genomen des vrydaghs na onser Vrouwendagh Lichtmisse in het jaar 1374. leeze ik: *En zel ghene wynman meer dienres hebben dan een, ende die en zel niet vorder dienen nochte gaen dan op ten kelnaer, daer men dien wyn tapt. ende enich knecht, die dat verbrake, die zel een maent lang leggen in den roden toerne. Ende enich wynman, die dit verbrake, die verboerde vyf ponden, also dicke als hyt dede, ende die zellen die Koermeysters in der tyt opboeren op ter Stat kiste bi horen ede.*

Item so zellen die Sysmeysters ten heiligen zweren in tegenwoerdicheit sraets op ten huize, als zy haren syss besetten na der gewoente, dat zy dese overdrachte voirscreve houden ende voldoen zellen horen syssoen wt, ende dat zy oec geen wynluden noch tappers, die enige der punten voirscreve brokich gevonden woirde, mit hem en zullen laten dedingen, heimelic noch openbaer, in eniger wys; mer hoir volle

ven liete op ter straten, of dat hi daer wt ghetappet hadde den lude om hoer ghelt, ende dan in enen andren leghel voer, dat crancker wyn waer, die verboerde tien ponden, ende dair toe zoude de Stat dat eerste leghen op doen steken ende tappent voert wt.

Voert waer enich wynroeper of wyn knecht, de wyn prysde voer verwe te houden, ende gheen verwe en hielde, zo verboerde die hooftroeper ene maent de Stat, ende den knecht soudemen scuppen, off hem hoer meysters nyet en stonden.

Ende waer yemant de wyn dede roepen voer dat hi verwe houden zoude, ende hi ghene verwe en hielde, die verboerde tien ponden, ende die zoude hi brenghen bloots hoofts ter klocken van den kelnaer, daer die wyn gelopen hadde. ende de wyn, die men roept voer verwe te houden, die zel twalef uren lang verwe houden.

Voert meer en zellen nyet meer veynoots wesen aen winen, dan vier mannen in enigher veynootscappen, ende yemant, die meer veynoten hadde, ofte loste, ofte vorwaerden mit yemant, dat in enigher wyn te win of te verlieze droeghe, die verboerde vyftich ponden, alse dicke alse hyt verbrake. ende hier zellen die Keurmeysters maendelix onderzoek of doen, ende eden elken persoon bi hem. ende die zel zweren, dat hi daer in nyet gebroeckt en heeft, noch nyemant dat hi weet, zint dier tyd, dat dit punt eerst overdraghen wart. ende die koeren zellen hebben half de Stat, ende half die Koermeysters.

Voirt waer yemant, die wyn makede, ofte dede maken mit crude, of mit anders enigherhande zaken, om des wil, dat si bereyt souden warden, ten waer bi den Rade van der Stat, die daer toe ghezet waren, die zoude brenghen vyftich ponden aen hemde ende aen broeke ter klocken, ende bidden den Rade verghifnisse, ende daer toe en zoude hi, nochte zine veynoten binnen een jaer daer na gheen wyn tappen.

volle koren opnemen, zonder yemant des te verdragen, by meenedich ter clocke wtgekundicht te werden, ende dair toe opt verboren van vyftich ponden, half tot der Stat behoeff, ende half tot des genen behoeff, diet den Rade bybrochte. Ende yemant, die aldus tot eniger tyt brokich gevonden wert, ende die dan dair voir bidt off spreekt, tot verlichtenisse of quytsceldinge zynre broken, die zel verboren vyf en twintich ponden, so dicke als hy dat doet, tot behoeff der Sysmeysters in der tyt. Ende wairt oec zaeck, dat enich Sysmyster tot eniger tyt brokich gevonden worde in enige punten voirscreve, ende die dan dair voir sprake ofte bade tot verlichtenisse ofte tot

Voert waer yemant, die een stuc wyns opstake, ende dat wtloopt, ende hi een ander op dede in dien kelnaer van dien zelve daghe ofte avont, zo zoude hi enen hoep wthanghen van enen wynlegel, ende anders nyet, also langhe alse dat leghel liepe, tot enen teyken, dat dat syn ander waer, hi enen koer vau vyf ponden, ende daer toe zoude de roeper gaen tusschen den tween bruggen der beyde siden van der grafte, ende roepen, dat dat syn ander is, by enen koer van enen ponde.

Voert so en zellen nyet meer dan twe veynootscappon van den wynluden te gader den wynsys hebben moghen, ende oec nyemant mit hem, so dat si daer aen winnen of verliezen moghen. ende enich man, die dit verbrake, die verboerde vyftich ponden. ende hier zelmen onderzoec of doen binnen viertien daghen na elker tyd, als men den sys vercoft heeft. ende dat zellen die Koermeysters doen, de in der tyd syn, als men den sys vercoopt.

Voert so wanneer de Overste nye Koermeysters setten, zo zellen zi hem zonderlinge bevelinge doen bi horen ede, dat si die koeren van den wine verwaren zullen, also alst boec inhout, ende die koeren zel die Stat half hebben, ende die Koermeysters half.

Voert so zel de Raet setten vier mannen van horen Rade, die al de winen bezien zullen, die hier binnen in kelnaren legghen, tusschen den tween onser Vrouwen daghen, ghenoempt assumptio & nativitas, ende wat si dan ontidich vinden,

tot quytsceldinge boire broken, die verboerde oec vyf en twintich ponden, so dicke als hyt dede, tot behoeff der Stat van Utrecht, ende dat zellen hem die Busmeysters van den Rade wtpanden als voirscreven is.

De oneenigheden tusschen den Abt van S. Paulus en zyne kloosterbroederen zyn zeer hoog gereezen, en de Raadt dezer Stadt niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeyen, heeft by klokluidinge, dezelve op zware straffe doen verbieden te komen in het klooster, om den Abt tegens de Monniken, of de Monniken tegens den Abt te sty-

den, die zellen zi taken, ende in scrifte nemen, ende zegghen den ghenen, die de wine zine zyn, dat hy die wine nyet en bruke, nochte weerloos en warde, ten zi bi consente des Raats van der Stat, bi enen koer van vyftich ponden. ende na zinte Martyns daghe zo zellen die zelve vier, of die ghene, die de Raet daer toe zet, de wyn bezien, de zi ghetaket ende in scrifte ghenomen hebben, ende vonden zi yemant daer in brokich, dien zouden zi horen koer ofnemen, als voirscreven is. Ende wat winen, de nyet wederghecomen waren, die zoude voert bliven legghen, bi zulken koer als zi voer gheleghen hebben, totter tyd toe, dats hem die Raat oorloff ghegheven hadde, ende watter vuyl is, dien zellen zi den bodem inslaen.

Men kan onder anderen hier uit opmaken, dat al van oude tyden de wynkopers gewoon zyn geweest hunne wynen te mengen met andere wynen, en met kruiden en andere waaren dezelve te bereiden, en dat de Raadt daar in heeft getracht te voorzien, en te beletten het brouwen, zoo men het thans noemt, der Wynkopers. In onze tyden is dit zoo gemeen, dat genoegzaam geen wyn, zoo als ze natuurlyk uit de wynpersse komt, gedronken wordt, dewyl ze aan de smaak niet voldoedt. Voorts moet ik noch berichten, dat de excyns van de wynen betaald wierdt naer de waarde van dezelve, den tienden, twaalfden, of meerder of minderen penning, naar mate dat de excynsen verhoogt of vermindert waren.

ſtyven, of eenige hulpe toe te brengen.

Op dat de Stadts grachten niet zouden vervuild worden, en het water zyne zuiverheit behouden, heeft de Raadt eerſt gewilt, dat de Vleyshouders de penſen en darmen niet zouden waſſchen en ſchoonmaken, dan op de trap voor den Plompentoorn; doch deeze plaatze te klein zynde, heeft ze kort daar na verſtaan, dat by dage dit werk alleen verricht zoude worden in den borchwal buiten de Wittevrouwe poort aan de noordzyde, en des nachts op den ſtyger by de Weerdpoort.

Biſſchop *Rudolph* hadde, om de Geeſtelykheit, niet zeer te vreden zynde, over zynen handel met *Walraven van Meurs*, zonder hunne kenniſſe aangegaan, eenichzints te believen, aán haar eenen brief geſchreven, en daar by verleend vrydom van excynſen. Dit ter kenniſſe der Overſten gekomen zynde, hebben die den Raadt by den anderen geroepen, en hebben zy, als mede alle de leeden van den Raadt verklaard, noch *raats noch daats te zyn* van dien brief, en dat de Biſſchop dien brief hadde gegeven buiten wil of weten van den Raadt. Zekerlyk heeft de Raadt deze verklaringe gedaan, om te toonen dat het in des Biſſchops macht niet was, de Geeſtelykheit zodanig een voorrecht te vergunnen buiten hare bewilliginge, tot nadeel van Stadts inkomen.

Op de klachten van den Commandeur der Duitſche ordre over *Gerrit van Wezel*, die de ordre hadde verlaten en zich begeven by de Carmeliten te Haarlem, heeft de Cardinaal *de Cuſa*, afgezant des Paus, eenen brief geſchreven aan den Biſſchop en Prooſt t'Utrecht, hen bevelende dien Ridder weder te doen komen in zyne ordre en

de

de Carmeliten te gebieden, dat zy denzelven niet zouden ophouden of styven in zyne ongehoorzaamheit. (1) Welke Cardinaal ook in dit jaar eenen brief heeft uitgegeven aan het Capittel van S. Marie over de Vicarisen in de kerk te Harderwyk. (2)

Dewyl eenige ballingen en uit de Stadt gevluchten, dewelke geene oorvede hadden willen doen, of dezelve gebroken hadden, veele borgeren en ingezetenen, buiten de Stadt op andere plaatzen ontmoetende, mishandelden, en dagelyks aanslagen smeeden om de Stadt te overrompelen, heeft de Raadt, op hoop van hen de verdiende straf daar voor te doen gevoelen, of ten minsten tot afstand van zulk een kwaadt gedrag te brengen, op het einde van dit jaar dit navolgende by klokluidinge doen afkondigen: *Want deze nabescreve personen, onse ballinge ende voirvluchtige, geen oirvede en hebben willen doen, ende oeck die zommige hoir oirvede gebroken hebben, oeck die sommige van hem van zwaere opsette bezeit zyn, ende onse borgeren geanxt, ende oec enen onsen borger moerdadelic geslagen ende gewont hebben in den vrier jaermarcten tot Antwerpen; hier omme zyn die Rade out ende niwe eendrachtelic op tie ballingen ende voirvluchtigen voorgeruert, hier na bescreven, overdragen deze punten.*

In den yersten so wye WILLEM VAN CRONENBERCH, JACOB PROYS, JAN WOUTMAN, ofte HERMANNUS VAN DER MEER

(1) De brief kan gelezen worden by Matthaeus lib. IV. de Nobilit. cap. 14.

(2) Ziet den Heer Schraffert in zyne Beschryving van Harderwyk bladz. XXXV.

MEER venge, ende onser Stat levendich brochten, die zoude ten yersten of yemant onse Stat verboden wair, vry weder in onse Stat wesen methten; behoudelic wairt dat zy van enige doetslagen wtgeweest waren, die zouden des doden magen zoenen by onsen Rade. ende hier toe zouden zy hebben van onser stat van enen ygelicken, die zy aldus binnen onser Stat levendich brochten, dusent ons Heren gulden van Utrecht. ende wairt oec, dat yemant van den ballingen voirgenoemt aldus in den aentasten doot blive, dat Got verhuede, so zoude die gene, die aldus dair over ware, allikenwel onze Stat van allen zaken vry weder hebben, gelyc voerscreven is, zonder enich gelt dair van te hebben.

Ende desgelycs so wie FOLPERT VAN RAEPHORST, JAN SCHOT, JAN AERNTS ZOEN, AERNT WILLAMS ZOEN, SPRONK JANS ZOEN, ofte ALBERT FREDERICS ZOEN, ofte yemant van hen, venge, ende levendich binnen onser Stat brochten, die zouden tot zes personen toe, ende dair en boven niet, oec onser Stat weder hebben, in alle manieren voirscreven, ende dair toe zellen zy van onser Stat hebben van enen ygelicken, die zy aldus levendich binnen onser Stat brochten, als voirscreven is, drie hondert ons Heren gulden van Utrecht.

Voirt wairt zake, dat yemant van de ballingen ende voirvluchtigen voirgenoemt tot eniger tyt oirvede doen wouden, by goetduncken des Raets out ende niwe, ende dat aen onser Stat van Utrecht zochten ofte zueken deden, die zullen, nadien zy dat verzueck gedaen hebben, wt deser overdrachte voirscreve gesondert ende onbelast wesen.

Hier by is noch gevoegd een verbodt van eenige goederen der ballingen of voorvluchtigen te koo-

koopen, of te beleenen, op verbeurte van de Stadt.

Op dat alle de inkomsten van de Stadt, 't zy van keuren, breuken, excynsen of andere goederen, dewelke in de laatste rekeningen der Cameraars als onbetaald aangetekent waren, met het eindigen van dit jaar zouden worden ingevordert, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Lucie dagh verstaan, dat alle dezelve voor den aanstaande nieuw jaars dagh zouden worden voldaan, en omtrent de straffe wegens wanbetalinge dit onderscheit gemaakt: dat leden, zoo van den ouden, als nieuwen Raadt, dit besluit niet nakomende, zouden worden ontborgert: dat nalatige borgeren hun borgerschap zouden verbeuren, en de schult dubbelt moeten voldoen: en dat ingezetenen hier in verzuimig zynde, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn, en in dezelve niet weder mogen inkomen, ten zy hunne schult dubbelt betaald hadden: en, 't geen zeer opmerkelyk is, dat indien Stadts schuldenaren, buiten de Stadt en haare vryheit, doch binnen het Gesticht, woonden, de namen derzelve in schrift zouden worden toegezonden aan de Schouten van die gerechten, waar onder zy hun verblyf hadden, om hen kennisse te geven van dit Raadts besluit, op verbeurte, indien zy achterbleven, van de schult dubbelt op te brengen met de kosten daar op gevallen; en indien de Schouten hen daar niet van verwittigden, dat dan aan hen zouden verhaald worden de dubbelde schult met de kosten. Deze tydt wat kort gestelt zynde, hebbe ik in het volgende jaar nu en dan dezelve verlangt gevonden, tot dat eindelyk de zaak ter uitvoer is gebracht, en verscheiden, wier namen in het Buur-

ſpraakboek aangetekent ſtaan, volgens het voorſchrift van het Raadtsbeſluit, zyn veroordeelt.

1452.

In het jaar 1452. is op den gewoonen tydt de Regeeringe aldus verzet:

Schepenen.

Lubbert die Waell.
Beernt Grawert.
Jan Sloyer.
Gysbert van Vlueten, Borgermeyſter.
Henric van Gent.
Jan van Drakenborch.
Gysbert van Herdenbroec.
Jan van der Horſt.
Gysbert Eerts zoen van Herdenbroec.
Huge Vuyſtinc.
Willem van Culenborch.
Dirc van Zulen.

Raden.

Jan die Wael.
Jan Knyff.
Pouwels Scrodekyn.
Jan Butendyc.
Symon Dircs zoen.
Cornelis Aelbert Scaden zoen.
Dirc Taets.
Gysbert Pauskyns zoen.
Joeſt van Bueren.
Peter van Valkendael.

Ber-

Bertelmeus van Lochorst.
Henric die Loze.
Matheus Gysberts zoen.
Geryt van Winsen.
Reyner Modde.
Jan van Zuylen van Amerongen.
Symon van Teylingen.
Jacob Pot.
Claes Schout.
Bruninc Gysberts zoen.
Bertelmeus van Nyenvelt, Borgermeyster.
Aernt Oge.
Peter van Vosculen.
Peter Boydyn..

Oudermannen.

Wouter Ysbrants zoen. Goessen van Bruninc.	} Wantsnyders.
Steven Tyelmans zoen. Jan Dircs zoen.	} Snyders.
Jan die Wael Claes zoen. Ricout van Velde.	} Backers.
Mathys Jans zoen. Jacob Schout.	} Molenairs.
Jan Louwens zoen. Symon Jans zoen.	} Linnewevers.
Tyman die Edell. Claes Symons zoen.	} Brouwers.
Meyster Jan. Maes die Wilde.	} Viscopers.
Pouwels Gysberts zoen. Aernt Claes zoen.	} Louwers.
Peter Faes. Jacob Henric Jacobs zoens zoen.	} Wollewevers.

Ge-

Geryt van Zulen Lamberts zoen. }
Evert van Voerde, Overste Ouderman. } Marsluden.

Jan van Oudewater. }
Jan die Wit. } Botterluden.

Geryt Wouters zoen. }
Willam Egberts zoen. } Cordewaniers.

Herman Passert. }
Peter Maech. } Oudecordewaniers.

Evert van Vosculen, Overste Ouderman. }
Vranck die Haze. } Corencopers.

Henric Block. }
Gysbert Jans zoen. } Oudewantsnyders.

Aelbert Bertelmeus zoen. }
Gelis van Eyck. } Steenbickers.

Volcken van Baern. }
Jan Walmer. } Graeuwerkers.

Gysbert Louwerens zoen. }
Jan Luytkyns zoen. } Ryemsnyders.

Eerst Jans zoen. }
Willem Herman Grawerts zoen. } Bylhouwers

Henric van Zevenhusen. }
Aernt die Brwn. } Smeden.

Dirck Hack. }
Hendrik Sanders zoen. } Zadelairs.

In de Buurkerk, onlangs vermaakt, waaren verscheide gestoeltens, banken en Capellen gestelt, waar door veel ruimte in die kerk benomen wierdt, waarom de Raadt des woensdaghs na dertiende dagh besloten heeft, die alle, uitgenomen der Oversten capel (1), te doen afbreeken, en

(1) Daar van kan nagezien worden Matthaeus lib. 11. Fundat. Ecclesf. 6.

en dat in het vervolg noit enige gestoeltens, banken of capellen in die kerk zouden worden gemaakt, dan met toestemminge der Kerkmeesteren en van den Raadt dezer Stadt.

De oneenigheden tusschen den Abt en de Monniken van S. Paulus dagelyks meerder wordende, heeft de Raadt hare overdrachte, in het voorleede jaar genomen, vernieuwt, en daar noch by gevoegt een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen dezer Stadt, van zich niet te laten gebruiken tot Rentmeesters, of de beheeringe van de goederen des kloosters op zich te nemen: als mede, dat geene Vrouwen, by dage of by nachte, in het klooster zouden komen, ten zy met toestemminge van den Abt. Om eens een einde van dien tweespalt en onmin te maken, heeft de Cardinaal *de Cusa*, aan wien de Paus bevolen hadde nauwkeurig onderzoek te doen op het gedrag der kloosterlingen, en hunne levenswys te verbeeteren, den Abt *Willem van Heuckelum* afgezet, en eenen anderen, genaamt *Jacob van Poelgeest*, met die waerdigheid voorzien.

Te dezer tyd is er ook een hevig verschil geweest tusschen den Abt van S. Paulus, en de Heeren van den Dom over zekere tiende, gelegen by de Stadt Amersfoort. De Raadt dezer Stadt, niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeien, heeft hen verboden die tiende te kopen, of zich in enige manieren deze zaak aan te trekken, op verbeurte van vyf jaren de Stadt te moeten ruimen.

Den vier en twintigsten May dezes jaars is te Amsterdam eene groote brand ontstaan (1) zo dat de

(1) Van dezen brand maakt gewag Pontanus lib. II. Histor. Am-

de halve Stadt byna door de vlamme verteert wierdt.

De Raadt dezer Stadt heeft niet nagelaten haare bereytwilligheit te toonen om haare nabuuren in deze beklaagelyke omſtandigheit te gemoet te komen, en ten dien einde alle de poorteren en inwooneren van die Stadt vry geleide gegeven voor eenen zekeren tydt, welke meermalen verlangt is, en onder anderen toegeſtaan uit de Stadt Utrecht te halen, het geene zy tot optimmeringe van de afgebrande Stadt, als anderzints nodig zouden hebben, en ten dien einde dit navolgende des Manendages na Magdalene ter klokke doen afkondigen: *Want die ſtede van Amſterdam, Got betert, grote ſcade van brande gehat ende geleden heeft, ſo wil die Raet van onſer Stat, aenſiende armoye ende onverwinlicke ſcaye der poirteren ende ſtede voirſcreve, gunnen ende believen allen den poirteren ende inwoenres der ſtede voirſcreve binnen onſe Stat ende Stat vryheit te comen, ende te marren, ende te te verkeren, ende hoir goede binnen onſer Stat te brengen, te gebruken ende weder van hier te halen, des hem tot hoire tymmeringe ende anders behoeff is.*

In de Godshuizen en ten behoeve van geeſtelyke perzonen, wierden veele werken gemaakt door die geene, welke geene Gildebroeders waren, ook verkochten de Geeſtelyke zommige waaren van elders gehaald, waar door de gilden in hunne rechten zeer wierden verkort, en de neeringe der borgeren veragtert. Om dit kwaadt te ſtuiten, heeft de Raadt dezer Stadt des Woendaghs

Amſtel. cap. 18. als ook Commelin in zyne Beſchryvinge van Amſterdam VI. Boek.

daghs na S. Lucas dagh een besluit genomen, 't welk ik hier zal invoegen, om dat wy uit dezelve niet alleen bericht konnen krygen van de zorge en oplettenheit der Regeerders van dien tydt voor het welzyn der gilden, maar voor al van de middelen, die zy in het werk stelden, om de Geestelykheit te beletten geen nadeel aan de borgerye toe te brengen. *De Raet out ende niwe zyn eendrachtelic overdragen, wairt zake, dat after deser tyt voirt enich man ofte wyff, onse borgeren, ofte ondersaten, enigerbande werk bestade, ofte maken liete in enige Cloesteren, Zusterhuizen, ofte Begynhuizen, ofte aen enige andere geestelicke personen, die des ambochts geen volle gildebroeder waer, vermits welker enige onser Stat gilden, ofte ambochten mede vercort ofte veraftert waer, die sel verboren tien dusent steens, also dicke ende also menichwerve, als hyt dede, ende men dat ter waerheit vande, die ene helft tot onser Stat behoeff van Utrecht, ende dander helft tot behoeff der gilden* (1), *die by dit voirscreve werk vercort ende veraftert waer.*

Item wair yemant van buten, die in enige Cloeste-

(1) Het gildegeld moest aangeleit en besteet worden tot nut en voordeel der gilden, en was het niet geoorloft dat geld te verdrinken, weg te geven of te verdeelen. Zulks was al van oude tyden verboden, hebbende ik hier van in het boek, genaamt *liber hirsutus*, dit aangetekent gevonden: *Int jaer ons Heren 1370 op ten Jaers avont, droeghen de Schepene, Raet ende Oudermanne ghemeenliken over een, wantet voertyts overdraghen was, dat men der ghilden ghelt niet verdrinken, noch wech geven en zoude, maar dat ment houden zoude totter ghilden orbaer, dat men dat voertaen ghehouden wil hebben, ende waar enich Ouderman, die horen ghildebroederen wyn, ofte ghelt geve, ofte in eniger maniere deylen, van dezer tyt voirt, dan in hoers ghemeene ghilden orbaer, die zoude vier jaer uter stat rade wezen.*

steren ofte Begynhusen, binnen onser Stat ofte Stat vryheit, enich ambecht vuerde, hoewel nochtans dat werck, dat hy dair wrochte, den Cloesteren ofte Begynhuisen toebehoirde, ende hy voir die tyt syn stedige woenstat alsdan niet gehat en hadde, den mogen die Oudermans van den gilde, dat hy vuerde, buten der vryheit der Cloesters ofte der Susterhuis wachten, ophouden ende ofnemen tien dusent steens, tot hoirs gilden behoeff.

Item wair dat zake, dat enich geestelic persone after deser tyt voirt enigerhande goet in manieren van coopmanscappen van buten binnen onser Stat brochte, haelde ofte comen liete, ende dat goet onder andere geestelicke personen om gewin an penwairden weder wtslete, dat zelmen van onser Stat wegen zinen Overste, ofte zinen Capittel, dair hy onderhoirde, te kennen geven, omme hem te onderwysen ende te berechten. dat hyt afliete, ende hys niet meer en dede. ende dede hyt noch hier en boven, so selmen de Stat verbieden twe jaer lang. Ende wairt zake, dat yemant van onse borgeren ofte ondersaten, hy zy wyff, ofte man, die aldus tegens (1) enige geestelicke personen enigerhande goet ofte waer cofte, ofte ontfenge, dair onse Stat gilden hy veraftert waeren, die sel verboren tien dusent steens, so dicke als hyt dede, die ene helfte tot onser Stat behoeff, ende die ander helfte tot des ghilde behoeff, die daer hy veraftert wair.

Item wairt zake, dat after dese tyt enich geestelic persoon, tsy onder die Ecclesie ofte anders, die enich ambecht vuerde, ofte enyge dede in enige Kerken ofte Kloesteren, mit stalkeerse (2) lich-

(1) Dat is van, wegens.

(2) *Stalkeersen* waren lange waskeersen, die op het autaar geplaatst wierden.

lichte, dair by loen ofte nuede (1) *van name, ende die Raet dat ter waerheit ondervonde, so sel die Raet van der Stat zinen Capittel ofte zinen Overste, dair hy onder hoirde, te kennen geven, omme den selven alsó te onderwysen, dat hy afliete, ende hys niet meer en dede. ende dede hyt noch hier en boven, so selmen hem die Stat verbieden twe jaren lang.*

Item so en sellen die Waskeersmakers voirtan niemande bescatten ofte meer off nemen van de dooden te lichten, (2) *dan zy over veertig jaren, of dair en boven, na der wasse ofte payement te rekenen, te nemen plagen, ofte in andere Steden hier omtrent, na gelykenisse des was, dair off neemt. Ende wairt zake, dat zy yemandé hier en boven vorder offnamen, ende die Raet dat ter waerheit ondervonde, so zouden zy tot elken reyse verboren tien dusent steens tot onser Stat behoeff.*

Item en sel geen gildebroeder hem verbynden, noch compositien maken mit den anderen, dair yemant anders van den zelven gilde mede verafiert wert, by zwaere correxie des Raets tot hoir selfs goetduncken.

De Ridder *Hendrik van Cronenborch* heeft aan Bisschop *Rudolph* zes duizent guldens opgeschoten, die voor dezelve zyne tafelgoederen en den tol te Rhenen heeft verbonden, en is, ter meerder vestenisse aan den gemelden Ridder dezen Brief gegeven:

Ru-

(1) Dat is nutsel.

(2) Dat is van de waskeersen, die om het doode lyk, zoo lang het zelve boven aarde staat, gezet worden, volgens het gevoelen der Roomsche Kerk, ter afweeringe der booze geesten, en voor al van den Satan, die een vyand des lichts is.

„ Rudolph, by der genaden Goyts Bisscop
„ tUtrecht, bekennen mit desen tegenwoirdige
„ brieve, dat wy den jongen Heer Henric van
„ Cronenboirch, Ridder, sculdich syn sess du-
„ sent onser gulden, gelyc die brief, den wy hem
„ dair op besegelt hebben, innehout in welke brief
„ wy geloeft hebben die sess dusent gulden te be-
„ talen binnen tien jaren naestcomende wt onsen
„ tafelgoede ende toll van Renen, gelyc die voir-
„ screve brief dat begrepen heeft. Ende in de-
„ se tien jaer een lange tyt is, ende wy al-
„ le sterflicke syn, ende oec binnen desen ja-
„ ren voirscreve wael aflivich werden mochten,
„ ende Heren Henric voirscreve dan syns gelts
„ voirscreve niet vast en were, dair omme heb-
„ ben wy onsen lieven neve, ende getruwen
„ Henric Borchgreve van Montfoirde, ende
„ Heer van Purmerende &c. ende voirt allen
„ onsen anderen Ridderen ende Cnapen, Steden
„ Utrecht, Amersfoirt ende Renen gebeden, dat
„ sy Heren Henric voirscreven mede loven wil-
„ len, of wy oflivich woirden, binnen den tien
„ jaeren voirscreve, geen Heer te willen hulden,
„ noch aennemen in geenre wys, ten wair dat
„ hy beliefde ende mede besegelde alsulke renten
„ Heer Henric voirscreven te willen laten vol-
„ gen wt den goeden voirscreve, na wtwysen
„ syns briefs. Ende want wy dit by goetdunc-
„ ken onser Ridderscap ende Steden voirge-
„ noemt, die dit mede verdedinct hebben, Heer
„ Henric voirscreven gedaen ende belieft heb-
„ ben, gelyc syn brief voirgenoemt dat wtwyst,
„ so hebben wy hem, ende enen ygelicken by-
„ sonder, gebeden desen brief mede te willen
„ besegelen, ende hulpe doen na horen vermo-

„ gen

„ gen, off Heer HENRIC voirſcreve tot eni-
„ ger tyt geen betalinge en krege, als zyn brief
„ inhout ende wtwyſt, den wy hem dair op
„ gegeven hebben. Ende ſo iſt dat wy HEN-
„ RIC Borchgreve van Montfoirde, JAN VAN
„ BOECHOUT, DIRCK VAN ZULEN van den Ze-
„ vender, ALFER VAN DER HORST, STEVEN VAN
„ ZULEN van Nyevelt, Willams ſone, ende
„ JOHAN VAN ZULEN van Nathewiſche, van
„ den gemenen Ridderſcap wegen: ende voirt
„ Burgermeyſteren, Scepenen ende Rade van
„ Utrecht, Amersfoirt ende Renen, bekennen
„ elx byſonder, dat wy om bede wille ons ge-
„ nedichs Heren, ende oirber ende nutſcap
„ wille des Geſtichts voirſcreve, geconcen-
„ tiert ende belieft hebben, concentieren en-
„ de believen alzulke brief, als onſe genedige
„ Heer voirſcreve Heren HENRIC voirſcreven
„ gegeven heeft op zine tafelgoeden ende toll
„ voirgenoemt, op ſes duſent ſynre genaden gul-
„ den, na wtwyſinge Heren HENRIX brief, den
„ zine Genade hem dair op gegeven hebben,
„ ende ſyn des contente ende te vrede, ende
„ geloven ſamentlic, ende elx byſonder mits de-
„ ſen ſelven tegenwoirdigen brief Heren HEN-
„ RIC voirnoemt, ende zine erfgenamen, ge-
„ brake ſyns, ofte onſe genedige Heer voir-
„ ſcreve, binnen deſe tien jaeren voirſcreven,
„ oflivich worden, dat wy dan genen Heer aen-
„ nemen noch hulden en ſellen, hy en heb-
„ be yerſt belieft, geconfirmiert, ende beſegelt
„ mit ſinen transfixbrieff doir ons genedigen
„ Heren brief voirſcreve geſteken, zulke ge-
„ lofte, als ons genedige Heer hem dair in ge-
„ daen heeft; alzo dat Heer HENRIC voirnoemt,

„ ofte zine erven, gebraken ſynre, geveſticht
„ zullen bliven, ende die renten voirſcreve ſul-
„ len bueren die tien jaer lang ter tyt toe, dat
„ Heer Henric voirſcreve, off zine erfnamen,
„ gebrake zynre, betaelt waeren, als Heer Hen-
„ rix brief inhout, die hy dair off heeft van on-
„ ſen genedigen Heer voirſcreve. Ende wair dat
„ ſake, dat Heer Henric, ofte zine erven voir-
„ genoemt, tot eniger tyt geen betalinge krigen
„ en konden, ſo geloven wy alle gemeinlic ende
„ elx byzondere, dat wy Heren Henric voir-
„ ſcreven, ende zinen erven, wair hy doot, hulp
„ ende byſtant na onſen vermogen doen zullen,
„ dat hy betalinge krige, als voirſcreven is, vant
„ ſelve hy ten afteren wair, zonder argeliſt. En-
„ de ſo wy Roedolph Biſſcop voirſcreve, onſen
„ lieven neven ende getruwen vrienden, Rid-
„ derſcap ende ſteden gebeden hebben, als voir-
„ ſcreven ſtaet, dezen brief onder ons ende mit
„ ons te willen beſegelen, want wy Heer Hen-
„ ric voirſcreve denken te houden, als wy hem
„ gelooft hebben, ende dat oec ſo gehouden wil-
„ len hebben, ſo hebben wy deſen brief mit on-
„ ſen Zegel doen beſegelen. Ende want wy Rid-
„ derſcap ende ſteden hier na beſcreven, om
„ bede wille ons genedichs Heer voirſcreve, en-
„ de om nutſcap ende oirbaers wille sGeſtichts
„ voirnoemt, denken alle dinck na onſen vermo-
„ gen te houden ende te voldoen, ſo hebben wy
„ Henric Borchreve van Montfoirde, Heer van
„ Purmereynde, ic Johan van Boechout, Dirck
„ van Zulen van den Zevender, Alfer van
„ der Horste, Steven van Zulen van Nievelt
„ Willams ſone, ende Johan van Zulen van Na-
„ tewiſſche, van de gemene Ridderſcap wegen;

„ Bor-

„ Borgermeisteren, Scepenen ende Rade der Stat „ van Utrecht, van Amersfoirde, ende van Re„ nen, onse, ende onser steden, zegelen hier „ aan gehangen. Gegeven int jaer ons heren du„ sent vier hondert twe en vyftich op Sinte Jans„ dach te midsomere.

Men moet zich niet verwonderen, dat hier maar meldinge gemaakt wordt van de Ridderschap en Steden, en niet van de Geestelykheit, zynde de eerste staat des Gestichts, dewyl de Bisschop of haar daar toe niet zal verzocht hebben, of, het geen waarschynelyker is, hare toestemminge niet heeft konnen verkrygen, ter oorzake van de verwyderinge over de buitengewoone beden, die hy van haar eischte, waar van wy op het volgende jaar meerder verslag zullen doen.

Ter bevorderinge van den koophandel binnen deze Stadt, heeft de Raadt eenige voorrechten vergunt aan de kooplieden van de Hanse Steden, (1) en hen dezen brief uitgelevert: „ Wy " Borgermeysteren, Scepene, Rade, ende ge" mene Oudermannen van den ouden Rade ende " van den nywen der Stadt van Utrecht doen " kont allen luden, dat wy, aensiende ende voir " ogen hebbende welvaeren onser Stadt ende des " gemenen coepmans, ende oirbair ende profyte „ on-

(1) Met deze hadden de Hollanders en Zeelanders een bestandt aangegaan in den jare 1441, het welk kan gelezen worden by Aitsma in zyn tweede boek van Zaken van Staat en Oorlog, by wien men ook in het xv Boek zien kan eene lyst dier steeden, welke *Hansesteeden* genoemt wierden wegens der zelver gelegenheit aan de Zee, of wel van het oude Duitsche woord *Hanse*, 't welk een verbond betekent wegens hun onderling verdrag en maatschappye tot het dryven van koophandel gemaakt. Ziet Leibnitii Collectanea Etymologica p. 1. pag. 20.

" onser borgeren ende inwoenres, mit rypen ra-
" de ende voirdachten sinnen, eendrachtelic o-
" vercomen ende gesloten zyn mit den Alderlu-
" den ende gemenen coepluden van den Hense-
" steden des heyligen Roemschen Rycs, omme
" die comanscap binnen onzer Stat te vermee-
" ren, alsulcke punten, privilegien, vryheden
" ende statuiten, als hier na volgen.

" In den eersten so sell die coopman also ge-
" vryet, geveylicht ende bescermpt wesen, li-
" ves ende goedes, over al binnen onser Stat,
" Stat vryheit ende gebieden, by also, dat nye-
" mant voir des anderen schult, off misdaet, ge-
" toeft, noch geholden en sell werden vorder,
" dan alene voir sine eygene proper schult off
" misdaet, ofte hy en wair kenlic borge.

" Item so sell die coepman gemeenlike mogen
" copen ende vercopen mit wien dat hy will, en-
" de syn schoenste ende beste doen mit synen
" goede, dat sy in groten ofte cleynen perselen
" tot synen profyte so waell buten markeden, (1)
" alse binnen markeden, sonder an cleynen pen-
" warden wt te sliten, dair onser Stat ghilden
" mede veraffert mochten werden: und alsoda-
" nege gued, alse hy nicht vercopen en can, off
" en will, vry, veylich, ongelettet, und onge-
" hindert, weder ute der stede, und land mogen
" vueren, waer dat hy wille, te water off to lan-
" de, by dage oft by nachte, betalende dair off
" enen redeliken toll.

" Item men sell den coepluden recht doen van
" bekenden off bewysliken schulden, binnen den
" derden, ofte, ten langsten, binnen den achte-
" den

(1) Dat is werktdagen.

" den dage, dair die dach der betalingen van ver-
" schenen und vervallen is, sonder vorder ver-
" treck off wtstell dair in te doen.

" Item elc coepman mach besceiden in synre
" comanscap alreleyde gelt, dat eine evene co-
" met te geven und te nemen, so wall int verco-
" pen, als int copen.

" Item zellen die voirscreve coepluden binnen
" der stede, dair sy liggen, mit eren (1) gesels-
" cappe gemene vergaderinge openbaerlike mo-
" gen hebben, also dicke, als se willen, omme
" na eren gewoente et recht te holden, te ordi-
" nerene, und te corrigieren alle vorwarden, und
" ordinancien under en gemaect, und to punie-
" ren alle misdaden, die under en luden geval-
" len, na eren ordinancien, beholden, und wt-
" ghescheiden der misdaet, die strecket to live
" off lede te verlezene.

" Item sell die Stat, alse der behoeff is, ere
" dienere und vangnisse lenen den coepmanne,
" omme die ongehoirsam van der Henze to cor-
" rigieren, und to straffen.

" Item so zell die Coepman mogen hebben al-
" rehande vitalie, und dranck binnen synre her-
" bergen off masscap, dair hy licht, te verte-
" ren, mitsgaders synen dienres sonder axise dair
" off te geven, sonder enigen dranck te verco-
" pen.

" Item so wat guede, dat na doder hant bli-
" ven, sellen die Alderluden in bewaringe mo-
" gen holden jair und dach tot der erfnamen be-
" hoeff. und by also dat dair bewys off comet,
" dat sy dan den erfnamen dat mogen to leveren
" by

(1) Dat is *met hunne*.

" by weten der schulten, off der Stat, sonder
" wederseggen.

" Item so wat huse of kelrers die Coepluden
" hueren, en selmen hem niet verdriven mogen
" den tyt lang hoere hueren geduerende, ten sy
" dat die voirscreve huse ofte kelres binnen den
" tyt ere hueren witteliken vercoft worden; en-
" de dan zellen die voirscreve coeplude die voir-
" screve huse ofte kelres nochtans een jair lang,
" na dien die coep gegaen wair, in hoerre hue-
" ren behouden, ende niet langer, ten sy by wil-
" len des huysheren. Ende oec mede sellen die
" voirscreve coeplude die huse ende kelres voir-
" screven, tendens hoeren jaren, als die huer wt
" is, voir yemant anders mogen hueren, ende
" behouden voer tselve gelt, dattet een ander
" ter witliker wairheyt dan voir geven will.

" Item die Coepman sell gemeenlike van alle
" lasten und bezwaringen, als van waken, off
" anderen, die men, na gewoenten der stede,
" op syn lyff off gued brengen ende setten mach,
" vry wezen, ende beschermet.

" Item worde enich man, omme syner misdæt
" willen, an syn lyff gerichtet, des mans gueden
" sall dair omme nicht verboert wesen, mer sy-
" ne neyeste erven sullen des doden mans gued
" aantasten und beholden.

" Item en sel geen knecht syns Heeren off
" meysters gued verspelen, verdobbelen, bezae-
" ten, belasten, noch verboeren mogen mit ge-
" nen spele, broke off misdade.

" Item so wat guede die coepluden den wage-
" nairs, scipluden, off anderen arbeyders toe le-
" veren, off bevelen, dat sy by getale off son-
" der getall, dat sy hem dat al heel und gans

" we-

" weder sullen antwarden, und te leveren.

" Item selmen den coepluden gereescap doen
" in den Wagehuse, dat gemeene wesen sall, dat
" men alreleyde guet dair inne mach wegen, wol
" zwaer dat is, dat is, sunder die stucke untwee
" te slaen, ofte snyden.

" Item so zell elc wegen voir den Rade sinen
" eedt doen in jegenwoirdicheit der Alderlude,
" elken recht te wegen, sonder lose behendic-
" heyt, so wal den coper als den vercoper, und
" die hant te holden van den scalen.

" Item so en selmen genen Coepman, off sine
" knapen in vangnisse leggen noch holden, om-
" me geenrehande schult, dair gene Scepenbrie-
" ve off gemaket en syn, also lange als hy wy-
" sen mach binnen der Stadt also vele sines gue-
" des, alse die scult draget, voir em te stene
" rechts te plegen, off tuighaftige personen, die
" em verborgen rechts te plegen.

" Item wert is, dat enich Tolnair, off yemand
" anders, die voirscreve coeplude veronrechten
" wolde, dat sell die Raet altehant beteren und
" off doen.

" Item so sellen die voirscreve coeplude ere se-
" pulture mogen kiesen, wair dat se willen, be-
" holden der Perrochien er recht, dair enich
" coepman inne stervet.

" Item wairt sake, dat den Coepman by crach-
" te, ofte by dade, syn gued genomen, ge-
" roeft, ofte gestolen worde, heymelic off open-
" bair, ende he dat gued weder vonde binnen
" onsen gebiede, ende bewysen ende goet doen
" konde mit sinen merke, off andersins by goe-
" der informacien, dattet syn goet waer, dat
" men dat den Coepmanne weder toeleveren en-

O 5 " de

" de doen hebben fall. behoudeliken des waert
" so, dat enich man dat voirscreven genomen,
" ofte dieflic goet witteliken ende sonder fraude
" gecoft hadde, ende oec niet dair van geweten
" en hadde, dattet dieflic ofte genomen gued ge-
" weest wair, dat dan die Coepman den voir-
" screven copere weder geven soude so vele gel-
" des, alse dair hyt ter wittaftiger wairheit om-
" me gecoft hadde, ende so mochte die voirscre-
" ve Coepman sine goet na hem nemen, sonder
" wederseggen van den copere.

" Item wert oec sake, dat yemant van den
" voornoemde coepluden vermoerdet, gewon-
" det ofte gelemmet worden, off dat en yemant
" et guet gestolen hadde, off stelen woude, so
" sellen se de off den misdader sonder broke mo-
" gen antasten und holden, so lange, dat die
" Sculte, off dienres van de Stat dair by comen,
" omme recht dair off te geschien.

" Item wert so, dat enich scip brokachtig wor-
" de in der Zee, off in verschen wateren, ende
" dat die gene, die dat gued gevisschet ende ge-
" bercht hadde, ende so binnen onser Stat ge-
" biede brochte ende bergen woude, dat gued
" selmen den voirnoemde coepluden weder to le-
" veren, omme redelic arbeydes loen, by over-
" stane van den Rade, so verre die Coepman dat
" mach gued doen, so voirscreven is, mit sinen
" merke, off by gueder onderwysinge, dattet syn
" gued, off syner vrienden gued is, in de voir-
" noemde Hense behoerende. und nyemant en
" sall noch en mach in achterdeel des Coepmans
" alsodanige gued copen noch behalden.

" Item wert so, dat enige van der Henze on-
" der malkanderen buten landes gevochten had-

" den,

" den, alſo dat erer een den anderen gewon-
" det, ofte leemte van lede gedaan hadde, und
" dair na in onſer Stadt off gebiede quamen, die
" Raet, Richter, ofte Schulte en ſullen dair off
" geen recht doen, noch verhalen, dat en ſy by
" clachten van den Alderluden in den name van
" den gemenen coepmanne.

" Item wert oec ſake, dat die voernoemde
" Coeplude, off ere cnapen, in redeliken und
" temeliken ſaken onſer Stadt hulpe ende byſtant
" waer toe behoven, dair inne ſellen wyſe mit
" rade und dade behulpelic und vordelic weſen,
" na onſen vermogen, het zy by zendenen, of
" in ſcrivene, ſo, en des, na legentheyt der ſa-
" ken, ſall behoeff und van noden weſen.

" Item ſo ſellen wy beſorgen een wiſſele of
" twee, eder drie, ende dair off alſodanige ſe-
" kerheyt nemen, dat die Coeplude voirſcreve
" bewaert ſellen ſyn, ende des in genen ſcaden
" comen en ſellen mogen.

" Ende want wy Borgermeyſteren, Scepene,
" Rade ende gemene Oudermanne van den ou-
" den Rade ende van den nywen der Stadt van
" Utrecht voirſcreven, deſe voirſcreve punten,
" ende elcs byſonder overdragen, ende mitten
" Alderluden ende gemene Coepluden van den
" Hanſe ſteden des heiligen Roemſchen Rycs voir-
" ſcreven overcomen ſyn, ſoe hebben wy hem
" geloeft, ende geloven van onſer Stat wegen,
" dat wy hem alle die voirſcreve punten, ſa-
" mentliken ende elcs byſonder, volcomelic hou-
" den, volgen ende geſcien ſellen laten, elcs als
" ſy voir beſcreven ſtaen, ſonder enich gebreck
" dair inne te laten vallen off geſchien, ofte weer
" dair tegen te zuecken, in enich ſins, alle ar-
" ge-

" gelift wtgefceyden. In kenniffe hier of fo heb-
" ben wy onfer Stat Segell fecreet aen defen
" brieff doen hangen. Gegeven int jair ons he-
" ren dufent vier hondert twee ende vyftich op
" onfer liever vrouwen avont conceptio.

In dit jaar is, volgens het Schryven van Heda, een fwaren oorlog In het Munfterfche ontftaan over de verkiezinge van enen Biffchop. Ik hebbe hier boven bladz. 182. en 183. verhaald, dat onfe Utrechtfche Biffchop naar Munfter was gereift, en veel gelts aldaar te vergeefs hadt verfpilt, om dien zetel voor zynen neef te verkrygen. *Dirk van Meurs*, Keurvorft van Keulen, zynen broeder *Walraven van Meurs* tot die waerdigheit de Canoniken willende aanbeveelen, hadde vry geleyde om te Munfter te komen verzocht; doch die van de Stadt Munfter hebben hem zulks geweigert. De meefte leden van het Capittel hebben, ter bevorderinge van de vryheit hunner verkiezinge, zich uit de Stadt begeven en te Dulmen hunne byeenkomft gehouden, en aldaar *Walraven van Meurs* tot Biffchop verkoren; doch die van de Stadt Munfter, willende tot hunnen heer hebben *Erik van der Hoeye*, hebben zich tegens het Capittel geftelt, en *Jan Grave van der Hoeye*, broeder van *Erik*, tot hunnen befchermheer aangenomen, die zich aanftonts van de meefte floten en fterktens van Munfterland meefter maakte. Die van de Stadt hebben van deze verkiezinge, door het Capittel gedaan, zich beroepen op het Roomfche hof, voorwendende, dat het Capittel wel de macht hadde om eenen Biffchop te verkiezen, doch dat het aan het volk ftont daar in hare toeftemminge te geven, zonder welke de verkiezinge niet beftaan konde. *Walraven*, fchoon hy de

be-

bevestiginge van den Paus verkregen hadde, wierd uit Munster gehouden, waar om hy genootzaakt was krygsvolk te vergaderen en bystandt van andere Vorsten en Heeren te verzoeken, en heeft hy onzen Utrechtschen Bisschop mede in zyne belangens gekregen, die met eene groote krygsmacht hem te hulpe is opgetrokken. Bisschop *Rudolph* wende veele moeyte aan om die van Overyssel in dezen oorlog in te wikkelen, tot voorwendzel gebruikende, dat de Munstersche in het Twent eenen roof gedaan en eenig vee mede genomen hadden, welke schade hy zeer vergroote, en trachte hen te overreeden, dat zy dit aangedaan ongelyk niet ongestraft moesten laten. De Munstersche dit vernomen hebbende, schreven aan de Overysselsche Steden, verschoonden het voorval in Twent, en verzochten vrede, tot welke *Johan* Hertog van Cleef hen mede aanmaande. Welke steden aan den Bisschop verklaarden, dat zy geen verschil hadden met de Munstersche, en dat zy zich in dien oorlog mengende niet dan schade te wachten hadden, en schoon veele Overysselsche edellieden met den Bisschop optrokken, weigerden zy volstandig daar in deel te nemen. (1) De geschiedschryvers, in navolginge van Heda, getuigen, dat, dewyl de Stadt Munster halstarrig weigerde eenen Heer uit het geslacht van Meurs te ontfangen, onze Bisschop, door tusschen komst van den Cardinaal *de Cusa*, met *Walraven van Meurs* zoude over een gekomen zyn, indien de Stadt Munster door de wapenen wierdt vermeestert, dat dan *Walraven*, onder beding van een jaarlyksch in-

(1) Ziet Henrici Brumani res Transisalanae apud Dumbar tom. II. Anal. pag. 189 & seqq.

inkomen uit het Bisdom van Munster, zoude afstaan van zyn recht, door de verkiezinge bekomen, ten voordeel van *Coenraad van Diepholt*, neef van onzen Utrechtschen Kerkvoogd, en doen die Schryvers daar dan by, dat op dien zelven tydt Bisschop *Rudolph* aan *Walraven* zoude toegestaan hebben de tienden der inkomsten van de Utrechtsche Geestelykheit, en dus vermengen zy beide deeze overeenkomsten, zynde de laatstgemelde reets te voren geschied voor *Walravens* afstandt van het Utrechts Bisdom, zoo als wy hier boven gezien hebben.

Walraven heeft aan het Capittel te Deventer kwyt gescholden de geëischte onderstandgelden (1) van welke ik bladz. 183. gewag gemaakt hebbe.

De Capelle te Wulpoert by Dordrecht is door het Capittel van S. Jan, met toestemminge van den Bisschop, tot eene Parochiale kerk verheven. (2)

Voor en al eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik berichten, dat de Heer *Gerrit van der* A zynen watergang van der A overgegeven en verkocht heeft aan Dykgraaf en Heemraden van de Langevliet, om die te mogen diepen, graven en schouwen, en belooft heeft by den Bisschop de goetkeuringe van dien koop te verzoeken, hebbende in het volgende jaar zyn broeder *Hendrik van der* A deze verkopinge toegestemt. (3)

(1) De brief is te lezen by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 188.

(2) Ziet de brieven by Matth. III de Nobilit. I. p. 778 en 779.

(3) Ziet Utrechtsch Placaatb. II. deel bladz. 132. en 133.

1453.

In het jaar 1453 zyn verkoren tot

Schepenen.

Godert die Coninc.
Lodewyck die Waell.
Henric die Wit.
Jan Trinde.
Godſcalc van Winſen, Borgermeyſter.
Wouter van Teylingen.
Geryt Knyff.
Eerſt van Drakenborch.
Jan Grawert, Hugen zoen.
Lubbert van Alendorp.
Herman van Lewenberch.
Jan die Coninc.

Raden.

Jan Sittert.
Huge van Gronenberch.
Wouter van Catwyck.
Jacob van der Horſt.
Willam van Lochorſt.
Tyman van Oudencoep.
Geryt Steffens zoen.
Henric Jacob Dircs zoens zoen.
Jan Rwſch.
Jan van Valkendael.
Roeloff de Haen.
Jacob Veen.
Goert de Edel.
Steven van der Horſt.

Ge-

Geryt van Oeſtrum.
Roeloff de Craen.
Jacob Tymans zoen.
Willam van Gent, Borgermeyſter.
Herboert Aernts zoen.
Geryt Sas.
Geryt Grawert.
Jan van Benſcoep.
Tyman Nypyſer.
Dirck van Wael.

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch. Peter van Zulen. } Wantſniders.
Jacob Wouters zoen. Willam Geryt. } Sniders.
Aernt van der Horſt. Willam Proeſt. } Backers.
Henric Stevens zoen. Tyman Huckert. } Molenaers.
Henric Marte. Marten Henrics zoen. } Linnewevers.
Jan Dedel. Ariaen van Cleve. } Brouwers.
Eerſt van Herdenbroeck. Claes Gysberts ſone. } Viſchcopers.
Geryt Weſſels ſone. Gysbert van der Ae. } Louwers.
Aelbert van Angeren. Henric Jans zoen de Hoedemaker. } Wollewevers.
Coninck van Voerde. Jan Heerken. } Marsluden.
Claes van Zyll Roeloffſe. Jacob van Winſen. } Botterluden.

Meyns

Meyns Roeters zoen. } Cordewaniers.
Huge Jans zoen.
Henric Coerntgen. } Oudecordewaniers.
Jacob die Vrese.
Braem van Luttikenhuise. } Corencopers.
Cornelis Walichs zoen.
Willam Block. } Oudewantsnyders.
Dirck Block.
Roloff Dircs zoen. } Steenbickers.
Geryt Herboert.
Willam Scroyken. } Graeuwerkers.
Mathys van Vosculen.
Goert *Bot*, Overste Ouderman. } Ryemsnyders.
Claes Folperts zoen.
Henric Peters zoen. } Bylhouwers.
Elis van Zanten.
Henric van Nievelt, Overste Ouderman. } Smeden.
Geryt van Boemel.
Henric de Hase. } Zadelairs.
Herman van Huemen.

De Utrechtsche Bisschop heeft, ter bevorderinge van zynen neef tot den Munsterschen stoel, noch moeite noch kosten gespaard, om die van Munster tot gunstige gedachten te brengen. Ten dien einde is hy met eene aanzienlyke krygsmacht getrokken naar Munsterland, en op onser lieven Vrouwen dagh (1) gekomen voor Munster, doch door

(1) Volgens het verhaal van Arnold de Bevergerne in zyne Munstersche Chronyk by Matthaeus tom. VIII. Analect. De naamloze Schryver van de Munstersche Chronyk by den zelven Matth. t. VIII. Anal. p. 180. brengt deze komst voor Munster op het voorgaande jaar.

door den wakkeren tegenſtand der ſtedelingen, is hy genootzaakt geweeſt af te trekken, en heeft niet anders konnen uitrechten, dan eenige plaatſen in dat land te verwoeſten, en de inwooneren van het hunne te berooven. Biſſchop *Rudolph*, een hoogmoedig man zynde, en niet konnende dulden den wederſtandt van die van Munſter, heeft alle zyne ſchatten en goederen aangeleid, om zyn oogmerk te bereiken, en heeft in dezen oorlog niet alleen zyne lichaams krachten verzwakt, maar ook alle zyne goederen verſpild, zoo dat hy van een ryk een arm Heer geworden is. Om deze koſten enigzints goet te maken, en het begonne werk niet te laten varen, heeft hy van de Utrechtſche Geeſtelykheit buitengewoone beden geëiſcht, welke de opbrenginge geweigert heeft, waar door in het vervolg groote beroertens en opſchuddingen in de Sradt Utrecht zyn ontſtaan, dewyl de Regeerders den Biſſchop tegens de Geeſtelykheit begunſtigden.

Het eerſte, waar mede de Geeſtelykheit begon, was de ophoudinge van den openbaren Godsdienſt, en voor al van den morgen en avond zang. En niet tegenſtaande de Biſſchop ter bede en verzoek van de Ridderſchap, de Stadt Utrecht en de Steden Amersfoort en Rhenen, zoo als uitdrukkelyk getuigd wordt in des Raads beſluit genomen donderdaghs na S. Marcus dagh, *hem genoech overbeden heeft. te weten, dat ſine genade de voirſcreve vyf Goitshuiſen geboden heeft te vrien van die veertiende penning* (1) *die onſe heilige Vader*

(1) Wy hebben hier boven gezien, dat in het verdrag tuſſchen Biſſchop *Rudolph* en *Walraven van Meurs*, de laatſte bedongen hadde den tienden penning van de inkomſten der Utrecht-

der den Paeus Heer Walraven van Meurs gegonst ende belieft heeft, ende dair toe boir genome goede omme deser sake wille, weder te doen geven; zoo hebben zy echter den Bisschop nergens in te wille gestaan, en geweigert iets toe te geven. *Ende want dan* (zoo luiden de woorden in dat zelve Raadtsbesluit) *onse genedige Heer mit gene glimpe van synre ecclesien comen en kan noch en mach, so syn die Rade out ende niwe eendrachtelic overdragen, dat sy onsen voirscreve genedigen Heer na allen onsen vermogen bystant doen willen tot zine rechten tegens der voirscreve ecclesien, ende synre genade helpen bescudden ende beschermen voir alle lasten, beswaringe ende processen, die de voirscreve ecclesien op onsen genedigen Heer voirscreve, ende zinen goeden vorder mit onrechte hier van opleggen mogen, ende opleggen willen.* Ende om alle onrust in de Stadt te voorkomen; heeft de Raadt ten zelven dage by klokluidinge doen verbieden alle de borgeren en onderfaten, mannen en vrouwen, zoo geestelyke als wereldlyke, *dat niemant onredelicken van desen en spreke, dair onruste en onvrede binnen onser Stat van comen mochte; mer dat een ygelick hem deser zake ledich houde, by zwaer correxie sraets tot horen goetduncken. Ende wair yemant die*

trechtsche Geestelyken, waar van, volgens het getuigen van Veldenaar, de Bisschop mede een gedeelte zoude hebben. Ook hebbe ik verhaald, dat de Paus dit verdrag goetgekeurd hadde, en dat de Bisschop van Luik, aan wien de Paus de uitvoeringe hadde aanbevolen, daar op brieven hadde verleend, by welke de Geestelykheit ter opbrenginge van die belastinge wierde aangemaand. Doch nergens hebbe ik konnen vinden de juiste somme, welke *Walraven* voor zich eischte, dan alleen in dit Raadtsbesluit, in welke dezelve op den veertienden penning gesteld wordt.

die enige onredelicke ſprake van yemand hier van hoirde, dat hy dat terſtont, alſe hyt geboirt had, onſen Overſten hy brenge, ende te kennen gevē, oec hy zwaer correxie sraets, tot horen goetduncken.

Dus verklaarde zich de Raadt voor den Biſſchop, waar door groote onmin en oneenigheit tuſſchen hen en de Geeſtelykheit is ontſtaan. Welke zoo verre gegaan is, dat, wanneer by gelegenheit van den twiſt tuſſchen de Heeren van den Dom en den Abt en het klooſter van S. Paulus, de Heeren van den Dom brieven verworven hadden, die tot bezwaar van de gemeente ſtrekten, zoo dat niet alleen in de Stadt en Stadts vryheit de zang was nedergeleit, maar zelfs aan zieken geene laatſte kerkgerechten zouden worden toegebracht, geene doden begraven, geene kinderen gedoopt, en diergelyke Kerk en Godsdienſt plichten niet meerder zouden worden verricht, de Raadt beſloten heeft de Heeren van den Dom aan te zeggen, den ſtilſtandt van den dienſt op te heffen, en met gene proceſſen of brieven de gemeente te vervolgen; en indien zy zich hier niet naer wilden gedragen, en de gemeente hier door in zwarigheit mochte komen, dat dan beide partyen terſtont uit de Stadt zouden vertrekken. Dit beſluit, genomen dingsdaghs na translationis Martini, levert een ſtaaltje uit van de grootmoedigheit der Regeerders dezer Stadt, en van hunne macht, om de Geeſtelyken, de borgeren en inwooneren nadeel toebrengende, te beteugelen, en te beletten, dat hunne onderlinge verdeeltheden geene ſtoringe aan de gemeene ruſt zouden veroorzaken.

Dat de ballingen te dezer tydt wederom eenen aanſlag hebben gemaakt, om de Stad te overvallen,

len, blykt my uit een doodvonnis, aangetekend in het Buurſpraakboek maandaghs na Palme, 't welk geveld en ter uitvoer is gebracht aan *Vaelric Lieber* en *Hendrik van Reningen*, om dat zy niet alleen van dit voornemen kenniſſe hadden gehadt; maar ook aangenomen het zelve te helpen uitwerken; en vinde ik in het Raadtsboek van het volgende jaar, dat aan eenen *Dirk de Koekebakker*, die wegens eenen doodtſlag, binnen de Stadt aan eenen borger begaan, de Stadt hadde moeten ruimen, toegeſtaan is wederom binnen de Stadt te komen en aldaar te verblyven, mits zoenende de nabeſtaande der nedergeſlagene, *overmits hy in ſtilte de Overſten te kennen gegeven hadde den opſet, dair Vulric Lieber en Henric van Reningen om gerecht zyn.*

De menigvuldigheit der honden veel geraas en getier op de ſtraat gevende, heeft de Raadt dezer Stadt *Jan de Coſter van der Sluys* aangeſteld en gemachtigt, om alle honden, die hy op ſtraat zoude vinden, uitgenomen *windhonden*, *baashonden*, *dierhonden*, *maralenhonden*, *en der Louwers honden*, doodt te ſlaan, met verbodt aan een iegelyk van hem in de oeffeninge van dit werk te wederſtaan, of met woorden of werken te misdoen of hinderlyk te zyn.

Het geſchil tuſſchen den Landcommandeur der Duitſche ordre t'Utrecht en den Stadhouder der Balye van Weſtphalen, over de Tielſche en Otmarſche Commanderye, is in dit jaar vereffend, en de eerſte aan de Utrechtſche, de laatſte aan de Balye van Weſtphalen toegevoegd. (1)

(1) Ziet Matthaeus tom. x. Analect. p. 308. & 312.

1454.

Tot de Regeeringe voor het jaar 1454. zyn verkoren

Schepenen.

Jan die Waell.
Jan van Drakenborch.
Gysbert van Vlueten.
Lubbert die Waell, Borgermeester.
Henric van Gent.
Jan die Wit.
Jan van der Horst.
Jonge Gysbert van Herdenbroec.
Huge Vuystinc.
Gysbert van Herdenbroec.
Symon van Teylingen.
Evert van Voirde.

Raden.

Goessen van Brienen.
Henric Knoep.
Pouwels Scrodekyn.
Jan Butendyc.
Symon Dircs zoen.
Gysbert Thomaes zoen.
Jan van Rietvelt.
Gysbert Pouskyns zoen.
Wouter van Vyanen.
Peter Boudyn.
Bertelmeus van Lochorst.
Henric die Loze.
Matheeus Gysberts zoen.

Vranc

Vranc die Haze.
Reyner Modde.
Aelbert Bertelmeeus zoen.
Volken van Baern.
Jacob Post.
Eerst Jans zoen.
Brunінc Ysbrants zoen.
Willam Zaall.
Dirck Hack.
Beernt Grawert, Borgermeester.
Jan van Oudewater.

Oudermannen.

Dirc van Zulen. Wouter Ysbrants zoen.	} Wantsnyders.
Jan Knyff. Peter van Vosculen.	} Snyders.
Jan die Waell Claes zoen. Ricout van Velde.	} Backers.
Beernt Hasert. Jacob Schout.	} Molenairs.
Symon Jans zoen. Evert Henrics zoen.	} Linnewevers.
Tyman Deell. Claes Symons zoen.	} Brouwers.
Maes die Wilde. Willam van Mairsen.	} Vischcopers.
Jan Moirkyn. Willam Claes zoen.	} Louwers.
Jan die Verwer. Lambert Mouweris zoen.	} Wollewevers.
Geryt van Zulen. Henric Pyll.	} Marsluden.

Peter van Valckendaell, Overste Ouderman. Willam van Zyll, Overste Ouderman.	Botterluden.
Jan Sloyer. Jan van Velpen.	Cordewaniers.
Jan Robberts zoen. Claes Mathys zoen.	Oudecordewaniers.
Claes Deell. Jan Jacob Peters zoens zoen.	Corencopers.
Henric Block. Weerner Jans zoen.	Oudewantsnyders.
Willam Thonis zoen. Gysbert van Boelre.	Steenbickers.
Jacob van der Horst. Henric van Alffen.	Graeuwerkers.
Gysbert Louwerens zoen. Willam Gysberts zoen.	Ryemsnyders
Claes Schout. Volken Jans zoen.	Bylhouwers.
Bertelmeus van Nyevelt. Claes van Bredae.	Smeden.
Geryt Mathys zoen. Henric Sanders zoen.	Zadelairs.

In den Jare 1449. waren by de ordonnantie *op den Sparen* de vier Oversten toegeleit de twee ponden, die op de kiste moesten gelegd worden van die geene, dewelke iemand voor den Raadt en Oudermannen riepen, en hunne zaak aan hunne uitspraak overlieten, waar voor zy buiten kosten van de Stadt hunne zilvere covels moesten maken. Hier van is de Raadt in het begin van dit jaar afgegaan, en heeft verstaan, dat die twee ponden zouden worden ontfangen by den legen Camerraar,

raar, en door den zelven in zyne rekeninge ten voordeel van de Stadt verantwoord worden, en dat de vier Overften en de twee Cameraars van de Stadt zouden genieten ieder twee mark zilvers, en daar voor maken hunne covels; als mede dat de Overften ieder een pond groot zouden hebben, tcr onderhoudinge van een peerd.

Op de klachten van *Daniel van Niewael* Schepen Clerk, dat de Busmeefteren van den Rade zaken onderwonden, waar door hy befchadicht, en hem de voordeelen, tot zyn ampt behorende, wierden ontnomen, heeft de Raadt, geene verandering in het beftier der Busmeefteren willende maken, hem ontheven van de jaarlykfche uitkeeringe van een honderd ponden, die hy, zoo als wy op het jaar 1440. hebben aangetekend, jaarlyks moefte aan de Stadt goet doen; onder voorwaarde, dat hy op zyne koften leveren zoude alle groen en en rood wafch ter bezegelinge der brieven nodig, zoo dat het wafch goet, en de bezegelinge zoo dik van wafch moeft zyn, als behoorde en vereifcht wierdt, om dezelve wel te konnen bewaren, op verbeurte, indien hy zulks niet wel bezorgde, van vervallen te zyn van deeze gunft, en wederom, als voorheen, de honderd ponden aan de Stadt te betalen. Niet lang heeft hy dit voordeel getrokken, zynde hem in het begin van het volgende jaar wederom de uitkeeringe van een honderd ponden opgeleid. Dit Schryvers, of zoo wy het nu noemen, Secretaris ampt van het Gerecht, moet voordeelig geweeft zyn, dewyl deze *Daniel van Niewael* het zelve van de Stadt gekocht hadde voor 3850. ponden Stadts pay, en als men begrypt, dat hy niet alleen zonder eenige jaarlykfche wedde, maar

zelfs met eene jaarlyksche uitkeeringe van een honderd ponden belast, 't zelve heeft waargenomen, kan men niet anders besluiten, als dat de inkomsten deszelfs niet gering moeten geweest zyn. Deze *Daniel van Niewael* is ook geweest bezitter van het huis te Reinestein by Cothen, en is hem in den jare 1456. dit ampt ontnomen, vermits hy *David van Bourgondien* tegens *Gysbert van Brederode* aankleefde. (1)

In dit, en in het volgende jaar, zyn groote opschuddingen in deeze Stadt ontstaan, hebbende de oneenigheden tusschen den Bisschop en zyne kerk daar toe gelegenheit gegeven. De Geestelyken weigerden standvastig de geëischte beede aan den Bisschop toe te staan, om dat hy zich in dezen Munsterschen oorlog hadde ingewikkeld zonder hunne toestemminge, en alle de groote kosten door hem niet tot welzyn, of voordeel van de Utrechtsche kerk, die in de verkiezing van eenen Munsterschen Bisschop geen belang hadt; maar alleen ter bevordering van zynen neef, en dus uit eigen inzichten, waren gemaakt, wienshalven zy zich ongehouden achteden daar toe iets op te brengen. In de Stadt Utrecht deden zy, uitgenomen alleen de Jacobinen, of Predikheeren, alle opentlyke oeffeninge van Godtsdienst ophouden, jaa lazen zelfs dagelyksch de vervloekinge tegens die geene, welke hen vervolgden. Heda, Veldenaar, en die hen gewoon zyn na te schryven, verhaalen, dat de vyf Godtshuizen en de vier Parochiekerken, bericht bekomen hebbende van het voor-

nee-

(1) De klachten over de mishandelingen hem aangedaan, konnen in het brede gelezen worden by Matthaeus tom. 1. Analect. p. 225. & seqq.

neemen des Bisschops, en die hem begunstigden, om met geweld deze bede in te vorderen, en ten dien einde zommige van hen te vangen, en dus tot de opbrenginge der beede te dwingen, hen op het nauwste hebben verbonden, om den uitvoer dezer dwangmiddelen tegen te gaan, en ten dien einde over een gekomen zyn, alle nacht wake te houden in hunne kerken, met affpraak van de klokke te luiden, als 'er onraat was, en den anderen ter bystandt toe te schieten: dat de Bisschop, ziende zyn oogmerk verydelt, de Stadt verlaten, en zich naar het slot Ter Horst begeven hadde, en dat die van den Raadt dezer Stadt by de Geestelyke aangehouden hadde, om hunne waak af te stellen, en zelfs alle wereldlyke, met bedreiginge van straffe, verboden by hen te waaken. Ik vinde noch in het Raadtsboek noch in het Buurspraakboek eenige meldinge van deze waak, noch van het zoo even gemelde verbodt des Raadts.

De Raadt heeft even voor het verzetten van de Regeeringe verstaan, niemandt tot Cameraar te verkiezen, die eenig deel hadde aan de verpachtinge van Stadts excynsen (1), en de Vyven is voor hunne wedde toegeleid alle half jaar drie honderd guldens. (2)

Aan de Keurmeesters der Vechtkeuren is voorgeschreven dezen eedt: „ Dat zweer ic, dat ic „ van dese tyt voirt alle die vechtkoren, die van „ deser tyt voirt tot Lichtmisse toe naestcomen- „ de verscinen zellen, nu niet wtgegaan, noch „ den Rade aengebrocht syn, die wy ondervyn- „ den zellen connen, truwelic wtgaan, ende „ den

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 78.
(2) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 249.

„ den Rade op den Raethuse bybrengen zellen,
„ zonder enige coren heymelicke te verduyste-
„ ren, oec zonder yemant des te verdragen, off
„ dair in te verschonen. des en sel ic laten om
„ lieve, noch om lede, om maeschap noch om
„ zwagerscap, noch om anxt van mynne live,
„ noch om anxt van myne goede, noch om geen-
„ rehande zake. Dat my Got so help ende syn
„ heiligen!

Ook zyn Stadts ponden, die in den jare 1449. op zes Comsterten gebracht waren, gestelt op zeven en eene halve Cromstart.

Heda (1) verhaald, dat in den jaare 1451. op de rivier de Lek, onder het gebiedt van Holland, door de Utrechtenaars gegrepen, en gevangen naar Utrecht is weggevoert *Dirk van Hagenouwe*, afgezonden (2) door den Proost van den Dom *Gysbert van Brederode*, en dat hy te Utrecht op S. Meertens dagh is onthalst: dat tot weerwraak in den volgenden winter, door toedoen, of liever opruijing en aanhitzing van den gemelden Proost, op de Vaart zyn gevangen geworden de Dykgraaf en Heemraden van den Lekkendyk, welke hunne vryheit niet dan met betaling van groot losgeld hebben bekomen: dat de Hollanders zich niet hebben bemoeit, of zich willen ingeven in dat laatste voorval; maar zeer euvel hebben genomen de vervoeringe van den voornoemden *Dirk van Hagenouwe* van hunnen grond: dat hier over eene byeenkomst is beleid op de Putkop, en aldaar verschenen zyn de Utrechtsche Bisschop, en de Heer

(1) Histor. Ultr. p. 287.

(2) In het Latyn staat *missus*, 't welk eene Boode kan vertaald worden. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 482.

Heer *van Lalain*, Stadthouder van Holland: dat de laatste en de Hollandsche Heeren, die hem aldaar verzelden, deze zaak zoo hoog hadden opgenomen, dat zy zelfs zich niet hadden onthouden om dreigementen te doen, indien hen geene genoegzame voldoeninge wierdt gedaan: dat door den Bisschop volgens zyne gewoone grootmoedigheit, daar op zoude geantwoord zyn, hebben wy eenen doodschuldigen op uwen grond gegrepen, neemt vry in zyne plaats uit ons rechtsgebied twee deugenieten of schelmen, wy mogen dat wel lyden; doch indien dat u niet behaagt, ziet toe voor het uwe, wy zullen acht nemen op het onze: en dat dit stout antwoord die uitwerking hadde, dat de verschillen in der minne wierden vereffent. Ik vinde noch van de wyse, op welke deze *Dirk van Hagenouwe* is gevangen, noch van den daghvaard op de Putkop, by iemand elders gewag gemaakt, ook niet in het Raadt of Buurspraakboek van dat jaar; maar van het vonnis en doodtstraffe, welke de gemelde *Dirk* heeft ondergaan, niet in het jaar 1451, als Heda schryft, maar in dit jaar leeze ik in het Buurspraakboek op S. Martyns dagh translatio, dit navolgende; *Want Dirc van Hagenouwen hem verstellet heeft mit onse ballingen, mit de welke hy daer na gestaen heeft mit opsette, rade ende dade, toe te brengen, dat onse Stat overvallen soude geworden hebben. oec heeft hy opsette helpen maken, ende arbeit daeromme gedaen, omme onse borgeren buten te helpen vangen ende slaen, ende onse marctscepe mit crachte en wech te vueren, ende oec opsette van moerdbrant heeft helpen maken, ende daeromme selmen dat rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* En dat dit vonnis ter uitvoer is gebracht, na

na dat hy noch andere medeplichtigen hadde ontdekt, blykt uit het geene op dit jaar in het zelve Buurſpraakboek des dingsdaghs na S. Margrieten dagh aangetekend ſtaat. *Want Dirc van Hagenouwen, ſaliger gedachten, enige buten onſer Stat geſeten, beyde geeſtelic ende weerlic, in zynre belidinge, daer hy ander dages alhier op gericht ende geſtorven is, bezeit ende bezwaert heeft van opſetten onſe Stat te overvallen, ende andere daer ſy van geweten hebben, ende helpen maken; hier omme ſo gebiet die Raet out ende nywe enen ygelyck, hy ſy man ofte wyf, geeſtelic ofte weerlic, dat niemant met die bezeide en rune noch en ſpreke, ete of drinke, of converſatie houde &c.* Waar uit men kan opmaken zyne misdaden, en dat hy wel en wettig ter doodt is gebracht.

Ten voordeele van den koophandel, zyn gezwoore Wiſſelaars aangeſtelt, en alle andere borgeren en ingezetenen verboden te wiſſelen om geld, of eenig genot daar van te nemen.

Ook is 'er eene loterye uitgeſchreven, in welke den inleg was vyftien kromſtaarten aan gereet geld, of twee ponden aan renten, die de Stadt zedert den jaare 1440. tot nu toe de renthefferen ſchuldig was. Dien de hoogſte prys te beurt viel, zoude het verkoopampt van de huizen en huisraden bekomen, dat is, die zoude Stadts Erfhuismeeſter zyn. Voorts waren noch andere pryzen als geldpryzen, zilvere kruizen en zilvere lepelen in deze loterye te trekken.

Biſſchop Rudolph heeft met veel iever den Munſterſchen oorlog voortgezet, en nevens *Dirk* en *Walraven van Meurs* des vrydaghs voor S. Marie Magdalene dagh by Waerle op de heyde de Munſter-

ſterſche ſlag gelevert, en de overwinninge op hen behaald. (1)

Volgens eene oude keur (2) verviel de eigendom van het huis, waar in eene Begyn ſtierf, aan het Begynhof, immers was het haar niet geoorloft by uiterſte wil dezelve te maken aan iemand buiten het Begynhof wonende. En indien eene Begyn zich ſchuldig gemaakt hadde aan ongehoorzaamheit tegens hare meeſtreſſe, en uit het Begynhof geweken was, konde zy dat huis niet overgeven aan eenen anderen, maar moeſte het zelve overlaten ten voordeele van het Begynhof. Deze keur was zedert eenigen tydt niet nagekomen, waar door veroorzaakt was, dat de huizen waren gekomen in bezittinge van andere menſchen, die in dezelve veeltydts een wereldſch leven

(1) Ziet Arnoldi de Bevergerne Chron. Monaſter. by Matth. tom. VIII. Anal. p. 161.

(2) Deze keur kan gelezen worden by Matth. lib. 1. Fundat. Eccleſiar. 32. p. 379. die ze brengt op het jaar 1384. in welk jaar niet *Dirk Vrencke*, maar *Jacob van Lochorſt* Schout dezer Stadt is geweeſt. Ten zy men ſtelle, dat het eene drukfout is, en het jaar ſtelle op 1284. in welke deze *Dirk* het Schoutampt heeft bekleedt. Ziet het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 214. Van deze Begynen en haar leven kan men omſtandig bericht krygen in die aangehaalde plaats van Matthaeus. Waar by ik maar alleen voege, dat een teſtament van een Begyn gemaakt voor de Meeſtreſſe van waerde was, waar van tot voorbeeld kan ſtrekken het geene ik in het Raadtsboek van den jare 1460. des woensdaghs na Servatii geboekt vinde: *Claerden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat ſulke gifte ofte make, als Joncfrou Janna van den Velde gegeven ofte gemaict heeft voir de Meyſterſche op ten Begynhove, op enen huſe binnen den voirſcreve hove gelegen, alſe twe goude Aernhemſe gulden, ende twee quaerte ryns wyns sjairs, tot enen ewigen teſtamente, dat dat van weerden weſen ſell, want men ſulcs van ouden gewoenten op ten hove voirſcreve voir der Meyſterſche geplegen heeft.*

ven leiden tot groote ontstichtinge van deze Susteren. Waarom de Raadt dezer Stadt des donderdaghs na S. Gelis dagh verstaan heeft, dat in het vervolg geene overgiften van huizen, staande binnen de vryheit van het Begynhof, van waerde zullen zyn, ten zy die geschieden voor de Meestresse, en alleen aan gesalide Begynen, en dat de brieven van overgifte bezegelt zullen wezen met het zegel van het Begynhof: ook dat geene bezitters der huizen aldaar gelegen, dezelve aan iemand zullen mogen verhuuren, of in dezelve laten woonen, ten zy de Meestresse in der tydt 't zelve toelaten.

In dit jaar is gesticht het Gasthuis van S. Meerten buiten de Weerdpoort. (1) Ook heeft Bisschop *Rudolph van Diepholt* twee Vicaryen gesticht in de Domkerk, in die Capelle, welke hy tot zyne begraafplaats hadde afgezondert. (2) Welke Bisschop ook uitgegeven heeft eenen Dykbrief, volgens welkers voorschrift de Leckendyk beneden dams zoude worden beheerd. (3) Voorts is in dit jaar door de Commandeurs van Tiel en Outmarsen voldaan aan de uitspraak, waar van ik op het voorige jaar gewag hebbe gemaakt. (4)

Willem Arents zoon, poorter van Antwerpen, hadde in die Stadt beslag geleit op eenige goederen, toebehorende aan Utrechtsche borgeren, om daar aan te verhalen het geene hy van de Stadt Utrecht

(1) Ziet Matth. II. Fundat. Eccles. p. 501.
(2) De Stichtinge is te vinden by Matth. I. Fund. Eccl. I. p. 29.
(3) Ziet Utrechtsch Placcaatb. II. Deel. p. 169.
(4) Ziet Matth. tom. X. Analect. p. 317.

Utrecht te eisschen hadt. Ter wegneminge van deze geschillen is eene zamenkomst van der beide Steden afgezondenen beraamd en gehouden te Dordrecht, en kort daar aan van het verhandelde, en waar in zy overeengekomen zyn, te Vianen gemaakt en getekend door de geheimschryvers der voornoemde Steden dit geschrift, 't welk ik op ons Stadthuis gevonden hebbe.

" Op die geschele, wesende tusschen die Stadt
" van Antwerpen ter eenre zyden, ende die Stadt
" van Utrecht ter ander, overmits een restament
" gedaan in der Stadt van Antwerpen op sekere
" penningen, toebehoerende eenegen personen,
" borgeren der voirscreve Stadt van Utrecht, ten
" versueke *Willams Aernts zoen*, nu ter tyt poer-
" ter tAntwerpen, mids alderhanden gebreken,
" die hy seegt te hebbene aen die voirscreve Stadt,
" van Utrecht. So is, omme die oude ende ge-
" woentlike gunst ende vruntscap te onderhou-
" den, ende alle onleden ende ongunsten te ver-
" hueden, tot deser dachvaert gehouden in der
" Stad van Dordrecht op ten vyfsten dach der
" maent van Julio anno XIIIIc. LIIII. daar na vele
" handelingen dair off gehadt tusschen den Gede-
" putierden van den voirscreven twe steden, te
" weten by *Jane Noyts*, Borgermeester, *Willeme*
" *de Moelnen* Scepen, ende Meester *Peter van der*
" *Voert*, Secretaris der voirscreve Stadt van Ant-
" werpen : ende by *Gysbrechte van Vlueten* Sce-
" pen, *Jan Sloyer* Overste Ouderman, ende *Ry-*
" *cout van der Horst*, Secretaris der voirscreve
" Stadt van Utrecht, in den namen van den sel-
" ven tween steden, vercalt, gededingt ende ge-
" raempt, by advise ende goetduncken van Mee-
" steren *Clause Clopper* Raet, ende *Laurense van*

» *Wachelghem*, Secretaris des hoechgeboerne vermoegende Vorst ende Prince des Hertogen van Burgoendien ende van Brabant, ter begeerten der voirscreve Stadt van Antwerpen: ende *Steven van Zuylen van Nieveld Willems zoon*, ende *Gysbert die Gruter*, raden des hoichweerdigen Vorst ende vaders in Gode, des Bisscops van Utrecht, ter begeerten der voirscreve Stadt van Utrecht. dair by geschiet tgene, dat hier na volcht, alles op een verhaell van beyden syden.

» In den eersten, dat die voirscreve van Antwerpen ofdoen sellen tvoirscreve arreste, also dat die voirscreve penningen sellen mogen volgen, vry ende onbecommert den voirscreven borgeren van Utrecht, dien die toebehoerden, sonder argelist.

» Item dat die voirscreven van Utrecht den voirscreve *Willeme* ofdoen zellen alsulke belet, als sy gedaen hebben in de segelingen van enen brieve, dair mede hy overgegeven heeft, off van sinen wegen overgegeven syn, den Goydshuisen van Facons binnen den voirscreven Stad van Antwerpen twee en dertig mergen lants, gelegen tot Weyen, ende den selven brieff doen oft laten besegelen, ende besegelt overleveren den voirscreve van Facons, also dat sy dair mede te vreden syn, behoudelic dien dat *Dyewer*, des voirscreve *Willams* wyfs suster, sal houden ende hebben haer leven lang thiene van de voirscreve twee en dertig mergen lants, ende dat *Gysbert van Lent* sall behouden syn pachtinge, die hy dair off gedaen heeft jegens die selve *Dyewer* sinen termyn duerende, op dat sy alsoe lange leeft.

» Item

" Item dat die voirscreve van Utrecht sellen
" doen ende laten ghescheiden des voirscreve
" *Willems* gemachtiden, ende all in den den Sticht,
" ende in der Stad van Utrecht, goet volcomen
" recht tegen alle die gene, dair jegens hy des
" begeren sall, sonder enige fraude ende arge-
" list, ende sonder enich verbot dair jegens te
" doene.

" Item als van den vier hondert Rynsche gul-
" den, die die voirscreve Stad van Utrecht tou-
" den tyden den voirscreve *Willeme* sculdich is
" geweest, soe by verschenen lyfrenten, erfren-
" ten, geleenden gelde, soe anders, ende die hy
" in synre rekeninge geset ende bewesen heeft,
" op sekere andere persoenen, en onder dande-
" ren op *Dericken den jongen* vyf hondert seven
" en veertich pont Utrechts, als hy seegt, dat
" die voirscreve Stad van Utrecht den selven *Wil-*
" *leme*, mits sine oversettinge dair af niet scul-
" dich en is te verantwoirdene in sinen persoen;
" mer dat sy den ghenen, dair op de voirscreve
" somme geset is, dair off doen sellen, ende hem
" dair mede laten behelpen, gelyc anderen bur-
" gheren der selver Stad, die gelike schult heb-
" ben, sonder hem enich belet dair in te doene
" in enigherwys.

" Item dat die voirscreve *Willam* sal moegen
" volgen tallen tyden, alst hem gelieft, ende so
" dat behoert, alsulken lyftocht, als hy heeft op
" die Stad van Utrecht voirscreve, staende tot
" anderen liven, dan totten sinen, dair hy hef-
" fer off is, na wtwysen van den brieven, die hy
" dair of heeft; mer want die van Utrecht seg-
" gen, dat hem die voirscreve *Willam* geloeft en-
" de verborcht heeft dair off quyt te houden, dat

 " sy

" sy dair off sellen mogen vorderen hoer recht op
" tie borgen, alsoo behoeren sall.
" Item dat des voirscreve *Willams* wive, ende
" synre moeder, sellen volgen alsulke lyfrenten
" mitten afterstalle dair op verlopen ende ver-
" schenen, als sy hebben op die voirscreve Stad
" van Utrecht, ende ingelycx hoir erfrenten na
" wtwysingen huere brieven, sonder enigen hin-
" der oft belet.
" Item dat die voirscreve van Utrecht den voir-
" screven *Willem* sellen doen ghescheiden beta-
" linge van *Dericken den Jongen*, van den hon-
" dert ende zes ende sestich Aernemesche gulden,
" te vyftien cromstert stuck, die hem die selve
" *Dierick* tanderen tyden bekent heeft sculdich
" te syne voer die Gedeputierden beyde der voir-
" screven steden, ende dat hem deselve *Willam*
" geven sal volcomen quitansy dair of: ende eest,
" dat die voirscreve *Willam* dair en boven yet
" eysschen will den voirscreven *Dericken* by rede-
" nen van den voirscreven lyfrenten, ofte oec
" van der somme van drie hondert negen en veer-
" tig ponden twe stuvers, biden verschenen anno
" negen en veertich in . . . . jair, dair af tan-
" deren tyden rekeninge geschiet syn soude in
" presentien van de Gedeputeerden beyden des
" voirscreven steden, off anders, dat hem die
" voirscreve van Utrecht dair aff sellen doen en-
" de laten geschieden goet onvertogen recht, son-
" der argelist.
" Item dat die voirscreve van Utrecht onge-
" houden sullen bliven van den drie marck silvers
" van enen Capruyne, die de voirscreve *Willam*
" geeyscht heeft, ende oec van de seventien Ryn-
" sche gulden, die sy hem ofgenomen hebben voer
" den

" den cost van de Gedeputeerden, diet tAntwer-
" pen gecomen waeren. Item als van den vyf en
" tachtich Rynsche gulden, ende tien Burgoen-
" sche schilde, die de voirscreve *Willam* eyscht
" der voirscreve Stad van Utrecht van den sluys-
" gelde &c. dat die selve *Willam* te vreden sal
" moeten syn ende bliven mitten voirwaerden,
" die daer of tanderen tyden gemaect syn tusschen
" hem ende die selve Stad van Utrecht, ende
" metten brieven, die hy dair off heeft; ende
" dat die van Utrecht voirscreve hem dair of
" zellen doen ende laten ghescheiden betalinge,
" gelyc den anderen ingesetenen der voirscreve
" Stadt van Utrecht, die gelike schult hebben,
" ende dat sy hem dair inne geen belet doen en
" sullen, mer vordernisse, gelyc anderen voir-
" screven.

" Item al van den achterstalligen renten uyt-
" staende den voirscreve *Willamme*, sinen wive,
" off synre moeder, van den jairen van drie en-
" de vier ende dertich, dat die selve *Willam* dair
" mede sall verbeyden, gelyc den anderen bur-
" geren der voirscreve Stad van Utrecht gelike
" achterstalle hebbende, ende dat men hem dair
" af doen sall gelyc den anderen, sonder arge-
" list.

" Behoudelic, dat de voirscreve *Willam* sal bli-
" ven staande in sinen rechte van der questien nu
" tusschen de voirscreve Stad van Utrecht, en-
" de der voirscreve Stad van Antwerpen heeft
" geweest, weder die voirscreve *Willam* syn voir-
" screve goede soude mogen vercopen off niet.

" Alle welke voirscreve punten ende artikelen
" gesloten warden binnen der stede van Vyanen
" by meester *Peter van der Voert*, Secretaris der

" voirſcreve Stad van Antwerpen, ende *Rycout van* " *der Horſt*, Secretaris der voirſcreve Stad van " Utrecht, dair toe geordoneert ende gedepu- " teert by den voirſcreve tween ſteden. Van wel- " ken punten voirſcreven in kenniſſe der wair- " heit gemaect ſyn twee geſcriften alleens ſpre- " kende, dair of deene heeft de voirſcreve Stad " van Antwerpen, geſcreven ende geteykent by " *Rycout van der Horſt* voirſcreve, ende dander " heeft de voirſcreve Stad van Utrecht, geſcre- " ven ende geteykent, by den voirſcreven Mee- " ſter *Peter*. Ende oic ſo ſalmen alle deſelve pun- " ten ſetten ende ſtellen in den regiſteren van " beyde den voirſcreve ſteden, in ſterkeniſſen van " allen tykene des voirſcreven is. Actum bynnen " der voirſcreve Stede van Vyanen, in den jaer " MCCCCLIIII, een en twintich dage in Auguſto.

1455.

Alvorens ik de lyſt der Schepenen, Raden en Oudermannen van het jaar 1455. opgeeve, achte ik het nodig te verhalen het geen voor de verzettinge van de Regeering voorgevallen is.

De oneenigheden tuſſchen den Biſſchop en de Geeſtelyken hebben te dezer tydt groote bewegingen in de Stadt, en veranderingen in de Regeering van Utrecht gemaakt. Ik heb op het voorige jaar gemeld, dat die het beſtier van Stadts zaken in handen hadden, den Biſſchop gunſtig waren, en beſloten hadden hem byſtant te doen tegens de Geeſtelykheit, en dat zy t'onvrede waren over de nachtwake, die in de kerken gehouden wierdt, en alle wereldſche menſchen in de Stadt wonende, verboden hadden die wake waar

te

te nemen. Dit heeft niet konnen uitwerken, dat de Geeſtelyke afgegaan zyn van hunne genomene beſluiten; maar in tegendeel hebben zy zich te ſterker verbonden, en middelen beraamd, om hunne perſonen veilig te ſtellen tegens allen overlaſt, die hen door den Raadt dezer Stat mochte worden aangedaan. De Regeerders eenen dienaar der Geeſtelyken genaamd *Marten* in de gevangeniſſe hebbende doen brengen, hadden voorgenomen hem, ten afſchrik van andere, te laten onthoofden. De Geeſtelyken, hier van bericht ontfangen hebbende, zyn gegaan naar den Dom, en hebben aldaar eene groote vergaderinge gehouden op S. Ponciaans dagh, in welke zy gewapend met harnaſſen en panziers, om zich tegens alle overvallen te dekken, verſchenen zyn, met een vaſt beſluit, om liever te ſterven, dan hen te laten dwingen, en om dus geweldt met geweldt te keeren. De gemeente, dit vernemende, is met veel drift tot die vergadering gelopen, en verzekerde de Geeſtelyken, als van welke haar voornaamſte beſtaaan en broodwinninge voortkwam, van haare hulpe, en met hen te willen leven en ſterven, met uitbrakinge van ſcheldwoorden tegens de Regenten, dezelve beſchuldigende van eenen verregaanden hoogmoedt, dien zy niet langer konden of wilden dulden. De Raadt, om, was het mogelyk, dezen toeloop te beletten, liet de klok trekken, op dat de borgers en inwooneren zich by hen op de Plaatſe zouden vervoegen, en deden eenige buſſen ſtellen tegens de Domskerk. Doch de toevloedt van het gemeen grooter zynde by de Geeſtelyken, dan by den Raadt, zyn de eerſte, geſterkt wel door vier a vyf duizent koppen van het gemeene volk, uit de Domskerk getrokken,

ken, met een vast voornemen, om die van den Raadt, en die by hen waren, aan te tasten. Weshalven het geschapen stondt, dat de Stadt in een bloedbadt zoude verandert worden, indien niet *Willem*, broeder van de Burggraaf van Montfoort, tusschen beiden was gekomen, en de Geestelyken hadde staande gehouden op S. Meertens brug, en over en weer gaande, den Raadt hadde bewogen om den gevangene los te laten. De Raadt merkende de overmacht van hare wederpartye, heeft zich moeten schikken naar den zin van de gemeente, en zich begeven naar het Capittel van den Dom, en moeten toestaan alles 't geen de gemeente begeerde. De Prelaten met de Borgermeesteren gingen op het oxaal van den Dom, alwaar zy den volke bekend maakten, hoe in het vervolg de zaken zouden geschikt en bestierd worden, en van daar naar het Stadthuis, in het welke de Prelaten in hun geestelyk gewaadt nevens de Borgermeesters en den Raadt uit de vensters lagen, wanneer in tegenwoordigheit van de gemeente de Raadt by klokluidinge hare voorige overdrachten heeft vernietigd, en op dezelve wyze alles, 't geen de gemeente goedt dacht, doen afkondigen. Waar van het eerste was, dat geene der borgeren en ingezetenen, die zich by de Geestelykheit, tegen het verbodt des Raadts, hadde vervoegt, zoude strafbaar zyn, met verbodt van die deswegen iets te miszeggen of te misdoen. Ook is aldaar op het aanroepen der gemeente in hare tegenwoordigheit het Stadts secreete Zegel aan tween gebroken, en op den dagh van Paulus bekeeringe afgekondigd, dat in het vervolg de Oudermannen niet meer zouden zitten in den Raadt, en dat de Gildebrief,

vol-

volgens welke zy leden van den gemeenen Raadt waren, in alle de Gilden zoude worden gescheurd en vernietigd. Men moet niet denken, dat de Oudermannen afgezet wierden, maar de gemeente, naar alle waarschynelykheit zich verbeeldende, dat de Oudermannen dikwerf door de Schepenen en Raden belet wierden naar hare bevattinge de zaken te besluiten, wilde niet, dat zy in het vervolg met de Schepenen en Raden zouden vergaderen, vermeenende dat de gemeene zaken beter zouden bestierd worden, als die overgelaten wierden aan de beheeringe der Gilden. De Oudermannen derhalven moesten uit den Raadt blyven, en alleen maar by hunne Gildebroederen komen, en by gemeene morgenspraken hunne besluiten nemen, welke voor wetten doorgingen. De gemeente dus meester geworden zynde heeft alle de macht van de Regeering aan de Gilden gebracht, en donderdaghs voor Maria Lichtmisse eenen nieuwen gildebrief gemaakt, volgens welke in het vervolg de bestellinge van de Regeering en der gemeene zaken zoude verricht worden.

Schoon ik tot noch toe de gewoonte gehadt hebbe, als diergelyke brieven reets gedrukt zyn, om deze Jaarboeken niet te verre te doen uitdyen, de Lezers te verzenden tot dien Schryver, welke dezelve in het licht gebracht heeft, en deeze Gildebrief door de onvermoeide neerstigheit van den Heer van de Water in het derde deel van het Utrechtsch Placaatboek bladz. 78. te vinden is, zoo hebbe ik echter geoordeeld dezen, als eene zeer merkwaardige veranderinge bevattende, en waar uit men op kan maken de bezwaarnissen, die de Gemeente tegens de Regeerders gehadt heeft, alhier niet te moeten overslaan; te meer, om

dat ik, zedert den uitgaaf van het eerste deel dezer Jaarboeken, meer dan eens berispt ben, over het wyzen van de Lezers naar ons Utrechtsch Placaatboek, van welk treffelyk werk de minste voorzien, en derhalven buiten staat zyn, om de aangehaalde plaatzen na te zien. Alvorens ik den zelven opgeeve, moet ik den Lezer berichten, zich niet te moeten verbeelden, dat die Gildebrief een opstel en werk van de gemeente was. By haar was wel eene drift en onbezonne yver naar veranderinge, en de wil en lust tot verwekkinge van opschuddinge, maar geene bedaartheit of verstandt genoeg, om een goedt voorschrift op te stellen, volgens welke Stadts zaken moesten geschikt worden. Doch, gelyk het dikwils in burgerlyke beroertens gaat, andere, meer kundige en aanzienlyke luiden, t'onvreede op de Regeering, hebben ter bevordering van hunne eigene inzichten en belangens, de gemeente met raadt by gestaan, en opgegeven, hoe het bestier in het vervolg wezen moest. Immers in een zeker geschrift (1), 't welk gelooft wordt ten tyde der geschillen tusschen *David van Borgondien* en *Gysbert van Brederode* uitgekomen te zyn, leeze ik deeze woorden: *Die Ecclesie ende Paepscap in de Stadt van Utrecht, by raet, consent ende bystant des Domproost* (te weten *Gysbert van Brederode*, die uit den Haag ontboden was) *ende Heer Reynout van Brederode, ende Heyrichs Borchgrave van Montfoirt, verkeerde dat regiment, ende Raet ende Scependom van Utrecht tot boiren wille, ontsettende die geene, die aldaer doe Borgermeesteren, Scepenen ende Raet waeren, ende*

(1) Te vinden by Matth. tom. II. Analect. p. 492.

ende togen die gilden ende gemeynte van Utrecht boven die Raet ende Scependom voernoemt.

„ Des donredages voir Lichtmisse by „ morgensprake van den gemene „ Gilde.

" In den yersten zyn gezet die veertien hoeftgilden op twaelf gilden, te weten, elc gilde blyft alst is, gesondert die Wantsnyders ende Snyders zyn tot ene gilde geset, soet een waeck is, ende sel heten der Wantsnyders gilde. Ende die Viscopers ende Brouwers syn oeck tot een gilde geset, ende sall heten der Viscoper gilde, ende elc van desen twaelf hoeftgilden (1) sel hebben enen Scepen, twee Raden ende twee Oudermannen.

" Item des daegs voir onser Vrouwen avont te Lichtmisse, selmen voirtan den nyen Raet kiesen, ende dat in manieren, als nabescreven staet.

" In den yersten so sellen te lote gaan die twaelf hoeftgilden, so die nu te samen geset syn, elx tot eenre bequame stede, ende aldair sellen sy elcs in hoire gilde loten na der ouder gewoenten, ende men sall maken in elke gilde acht sonderlinge loeten, ende die gene, die de acht lote crigen, sell noemen ende haren tot enen Scepen elc enen man, sonder beraet onder malkander, wt horen gilden ende niet wt " hem

(1) De twaalf hoofdgilden waren de Wantsnyders, Bakkers, Viskopers, Louwers, Marslniden, Botterluiden, Cordewaniers, Koornkopers, Graeuwerkers, Riemsnyders, Bylhouwers en Smeden.

" hem selven, die boven dertich jaren out syn, " ende dan zalmen hebben acht mutsen, alse van " elken gehouden een muts, ende dan sellen die " gemene Gildebroeders in elke mutse hoir hant " steken, ende een boen in hore hant hebben, die " men elken leveren sall, ende sy moegen die " boen laten in wat muts se willen, ende die dan " alre meest bonen heeft, die sell de Scepen van " horen gilde wesen.

" Item als die Scepen gecoren is, sel die gene, " die den Scepen gehairt hebben, enen anderen " weder in der stede haren, ende dan selmen bo- " nen uten by gehairden voirscreve die niet ge- " worden en syn, ende wt ten enen nywen ge- " hairde kiesen twe Raden, ende welke mutsen " dan meeste bonen crigen souden die twee Raden " wesen.

" Item als die acht loten gegaen syn, so sel- " men eden die gene, die de loten gecregen heb- " ben, na behoeren, ende als sy geëedt syn, so " selmen hem vragen van voiran, na dat die lo- " te gevallen syn, wien sy haren int openbair, " ende die selmen dan scriven, ende dit zal al " geschien sonder enich runen (1), ofte rade van " den genen, die de lote gecregen hebben, ofte " oec yemant mit hem sprake te hebben.

" Item alse dan die voirscreve twe Rade wt de " voirscreve gehairden gecoren syn, so sellen die " twe, die de Rade gehairt hebben elx enen an- " de-

(1) Ziet van dit woord het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 171. waar by noch tot nadere opheldering kan gevoegd worden, dat *ruunen* in het Hoogduitsch betekent, de hoofden by den anderen te steeken, en dus te overleggen, en met den anderen te spreken, en mompelen. Ziet Leibnitii Collect. Etymol. p. II. p. 146.

" deren weder in der ftede haren, ende dan fal-
" men bonen, als voirfcreven is, van voirfcreve
" feffen, die niet geworden en fyn, ende tot Ra-
" de gehairt fyn, ende wt den tween nywen ge-
" hairden twee Oudermannen, ende welke twee
" mutfen, ofte meer, even veel bonen cregen,
" fo foudmen die namen fcriven van den geliken
" bonen in een cedelken, ende werpenfe in een
" mutfe, ende dan foude die outfte perfone van
" den ouden Rade, die de loten maken zellen,
" dair uit nemen een cedelken, ende die dan yer-
" fte wtquame, foude die Scepen, Raet ofte Ou-
" derman bliven.

" Item die acht lote, die die haringe in den
" twaelf hoeftgilden crigen, en fellen nyemant
" haren, fy en fyn gegoet tot vier hondert Ryn-
" fche gulden toe, off dair boven, na horen vyff
" finnen, ende by horen ede.

" Item die lege gilden fellen loten na der ou-
" der gewoenten mit vive fonderlinge loten, en-
" de die vive loten fellen elcs vive anderen ha-
" ren boven dertich jaren out, ende dan fellen
" die Gildebroeders gemeenlicke bonen een yge-
" lic in finen gilde, ende welke twe mutfen dan
" meefte bonen hebben, die fellen die Oudermans
" bliven.

" Item den eerften coer, die men nu doen
" zall, felmen wel noemen mogen ongehylicte
" perfonen, behoudelic der ouder van dertich
" jaren; mer then naeften jair, ende fo voirtan,
" en felmen niemant kiezen voir Scepen, Rade
" ofte Ouderman, hy en fy gehilict, ofte hy zy
" weduwer.

" Item als die Scepen, Rade ofte Ouderman-
" nen nu gecoren fyn, felmen die Oudermannen
" bren-

„ brengen opt Raethuis, ende dair selmen se ee-
„ den by den ouden Rade, ende dan sellen die
„ Oudermannen voirt opt Oudermans huis gaen,
„ ende aldair om hoir Overste Oudermannen lo-
„ ten mit vive man te haren wt de twaelf hoeft-
„ gilden, ende dair mitter boen wt te kiesen on-
„ der hem selven twe Overste Oudermannen.
„ Ende dat gedaen, sellen sy van den huse gaen,
„ ende regieren hoir gilden, en dair op niet we-
„ der comen te rade.

„ Item als die Oudermannen voir geeedt syn,
„ ende after gaen, zellen die Rade opt huis oec
„ geeedt werden van den ouden Rade, ende dan
„ onder hem vier en twintig loten mit vier son-
„ derlinge loten, dair sy wt bonen sellen twe
„ Borgermeysters, ende die outste van jaeren zell
„ die woirde vuiren, ende die vier, die de ha-
„ ringe gedaen hebben, mogen wel mede bo-
„ nen. Dat gedaen, sell die oude Raet off
„ gaen, ende niet weder in den Rade comen,
„ then wair off sy tanderen tyden dair gecoren
„ waren.

„ Item die Borgermeysters selmen alle drie
„ maenden, te weten des dages, als men die sy-
„ sen vercoept, vernywen, ende een ygelic Raet
„ mach men kiesen voir enen Borgermeyster.
„ ende wie eens Borgermeyster geweest is, en
„ selmen in dat selve jair niet weder kiesen tot
„ enen Borgermeyster; mer als hy weder te
„ Rade gecoren wert over tjair, mach men hem
„ weder Borgermeyster kiesen.

„ Item twe broeders, noch die Vader met den
„ kynden en sellen te samen niet sitten in den Ra-
„ de voir Scepen, Rade, off Ouderman. ende
„ die Borgermeysters, noch Overste Oudermans

„ en

" en sellen malkander geen aftersusters kynt, " noch naire maech wesen. Ende off hier gebreck " inne viel, so soude de geene, die de eerste opt " Raethuis te Rade quame, bliven, ende die an- " deren soudmen verkiesen.

" Item alse dan die Raet geeedt is, selmen die " Scepen in den Rade oec eeden, ende dan van " den huse gaen opt hoff (1) ende dair dan eede " doen, ende niet weder opt huis comen, then " sy dat sy dair geeyscht werden, omme over " den blode (2) te sitten, ende anders niet.

" Item nyemant en sell in den Rade sitten voir " Scepen, Rade ofte Ouderman, hy en zy ge- " boere borger, off hy en hebbe tien jair borger " geweest, sonder ferpell, ende sall men niemant " geboren borgerscap geven.

" Item niemant en sell in den Rade sitten voir " Scepen, Raet ofte Ouderman, die aen den sy- " sen, ofte eniger der Stat goede, winnen ofte " verliesen sall, ofte vennoitscap dair aen heb- " ben in dat jair, dat hy te Rade sitten sell op " tien jair uter Stadt te wesen.

" Item zelmen tot allen zysoenen rekenen van " de onsekere oncosten binnen veertien dagen na " wtganc des sysoens, ende nochtans rekenen van " als tenden jairs, alse die Overste Camerair syn " rekeninge doen sell.

" Item die Camerairs en selmen niet te Rade " kie-

(1) Dat is, op het Bisschops hof, alwaar de Schout, door den Bisschop aangesteld, hen in den eedt nam. Van welken eedt, die alleen maar eershalven voor den Bisschop, die geene macht hadde om Schepenen aan of af te stellen, verdient gelezen de worden 't geen de Heer Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 47. aangetekend heeft.

(2) Dat is bloede, of halsrecht.

" kiesen voir Scepen , Raet off Ouderman, ende
" sy sellen hoir rekeninge doen op ten Raethuise
" voir Scepenen, Rade ende Oudermans mit
" open doren ; ende dese Camerairs sellen vier
" jair lang Camerairs bliven, ende die en sellen
" dair en binnen geen sysen, noch Stad goede
" copen, noch dair an winnen nochte verliesen,
" noch vennote dair an wesen. Ende off de Ca-
" merairs onredelicke rekeninge deden, dair den
" Rade, noch der gemeenten, niet aen en ge-
" nuechde, so selmense versetten, ende sy sellen
" dair toe beteringe doen by den Rade.

" Item *Jacob Pot* is Camerair gecoren van den
" sack, ende sal hebben sjairs twee hondert
" ponden.

" Item *Claes van Syll* is lege Camerair, ende
" sall mede inmanen die coren ende onseker goe-
" de, ende sall hebben sjairs hondert ponden.

" Item *Zweder van Denemarken* is Schutmey-
" ster, ende sall hebben sjairs hondert ponden.

" Item nyemant en sall hem weren gecoren te
" werden (1), als voirscreven is, op tien jair uter
" Stat te wesen.

" Item want die sommige, vermits overdrach-
" te sraits, buten consente der gilden ingecomen
" zyn van dootslagen (2), boven onsen borger-
" rechten ende vryheiden, by den gemeenen gil-
" den overdragen, so zellen die selve persoenen
" weder uytter Stadt gaen binnen drie dagen,
" ende men zal die overdrachten van den doot-
" slagen voirtain volcomelic houden. (3)

" De-

(1) Ziet hier van het geene ik in het voorbericht van het eerste deel geschreven hebbe.

(2) Dat is, die schuldig waren aan dootslagen.

(3) Ziet het geen ik hier van aangetekent hebbe eerste deel bladz. 121. en 122.

„ Deze zysen hier na bescreven sellen „ off wesen, die Bottersys (1), die Mars- „ sys

(1) Tot de Bootersys behoorden veele waren, welker optellinge ik in eene oude overdracht van den jare 1375. aldus vinde: „ Tot den Bottersys behoert in den eersten Drent-
„ sche wolle, Eemsche wolle, Woysche wolle, ende alle
„ wolle de in der Stat vriheden valt, daer men sys gheeft,
„ de van horen scapen valt, die zellen die lude versizen,
„ ghelyc of si binnen Utrecht woenden, oec weder zize
„ zelve ryeden off niet en reyde, ende alle die wolle die in
„ den zesys nyet en hoort van elken pont grote vyf stu-
„ vers.

„ Item oly van elken vate een groten, ende enen halven
„ vate een halve grote, ende van enen vierendeel vaets enen
„ Brabantschen, het si dat ment by vaten vercoopt of bi can-
„ nen, alse elc vat vyftien cannen gherekent, ende voert
„ na den belope ten vierendeel vaets toe.

„ Item van Hooninch van elken vate een grote, van enen
„ halve vate een halve grote, ende van enen vierendeel een
„ Brabantsch, het si dat ment vercope bi vaten of bi vieren-
„ delen.

„ Item van den Boter van elken vate een grote, van enen
„ halven vate een halve grote, ende van enen vierendeel
„ een Brabantsch, van een half vierendeel enen Hollants.

„ Item elc pont casen een grote, van een half pont casen
„ een halven grote.

„ Item al yzer ende koeperdrade, staal ende yserdraet,
„ zonder dat in de zesys hoert, van elken pont grote vyf
„ stuvers.

„ Item van vederen ende van plumen van elken pont gro-
„ te vyf stuvers.

„ Voert van allen anderen goeden, dat in den Bottersys
„ hoert, van elken pont grote vyf stuvers.

„ Item Hoppe, Spec ende Roezel, dat over die zee nyet
„ en coomt. dat binnen dunen valt, want geen zee en is,
„ dan buten dunen.

„ Item zweerden, zichten ende al heernasch, dat van
„ buten coompt.

„ Item Hennip, weer, ende wouten, ende alle houtene
„ koolvaten, ende al Hamborcher hout.

„ Item alle onghel, ghesmouten ende onghesmouten, dat
„ over de ze nyet en coomt.

„ Sys (1), dieHoutsys (2), die Grauwerkersfys,
„ die Hudesys. (3)

„ Item alle giften ende kledinge, ende officien
„ in desen jaire gegeven van der Stadt wegen,
„ zellen off wesen, alse Meystet *Bertout*, *Victor*,
„ *Wouter* van der Hoeve, *Jacob* de Lepelmaker,
„ alle dienst, pensie ende covels off.

„ Item want der Stadt Chirurgyns geen pensie
„ te

„ Item alle zweertspanen, randen van teensen, herase en-
„ de gaghel.

„ Item steencolen, ende smedecolen, ende alle gaghel
„ ende hoppe, de in der Stat vrihede nyet en wasset.

(1) Van de Marsfys vinde ik in die zelve overdracht alleen maar aangetekent: *Item de Marsfys daer zelmen off geven van elke pont grote vyf stuvers, het zi dat zyt vercopen, of zelve bezighen.* zonder byvoeginge der waren, waar van die zys gevorderd wierdt. Dezelve woorden staan 'er ook van de Graeuwerkersfys, sonder meldinge der waaren, die dien zys onderhevig waren.

(2) Van de Houtsys, wordt in die zelve overdracht gesegt: *Dit is dat ghoet dat toebehoren zal den Houtsys: In den eersten al hout, oec waent coemt, oec waert het voertyds sys in ghegheven heeft, dat in der Stat ofte in der Stat vryhede nyet ghewassen en is, dat syn die ghene die der Stat te dienen pleghen, ende die mitter Stat greven ende last draghen. ende daer toe zel horen in den houtsys alle teen van elken pont grote vyf stuvers, wtghenomen Berninchout, Brizelienhout, Heffhout, ende alle hole houten vaten.*

(3) Van de Huidensys, wordt op dezelve plaats getuigt: *Al hude, wt wat lande dat si comen, zi zyn ghegherwet ofte ongheghewet, ofte geloot, ende de hier in de Stat ende in den lande vallen, zellen gheven van elker huyt, die een pont ghelt, of daren boven, vyf groten. ende alle Cordewaen, daer dat stuc vyf stuivers, of ghelt. of daren boven bi der Daken. ende Broeselsche rugghen zellen horen in den Hudenzys.* In welke plaats door *Cordewaen* verstaan moet worden Spaansch leer, genoemt naar de Stad Cordua in Spanjen gelegen, van waar het beste Spaansche leer kwam. Hier van daan ook *Corduwaniers* genoemt de Schoenmakers, en *Oude Corduwaniers* de Schoenlappers. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 476.

" te hebben en plagen, dan Meyster *Henric* al-
" leen, dat die soen van sinen doden vader was,
" so zellen die pensie van Meyster *Claes* ende
" Meyster *Gysbert* off wesen, mer sy zellen voir-
" tan hoir covels van der Stadt wegen behou-
" den.

" Item want er deser tyt geen ure clock en is
" te Buerkerck, so zal die pensie van *Voire* of we-
" sen, mer hy zal syn Stad covel behouden.

" Item die wakers die des dages op ter schot-
" doren sellen off wesen.

" Item zellen zyn mer vier leege knapen, en-
" de niet meer na der ouder gewoenten.

" Item sellen die Camerair voirtan by hem sel-
" ven begaen by horen eden, sonder oncoste te
" bedingen van der haver tsinte Jan, dat Schud-
" dekorfsbroet te besteden, ende der Schutter
" wyn (1) te geven, sonder yemants vorder be-
" wynt ofte seggen dair in te hebben.

" Item die Vive sellen hebben elx halve jairs
" twee hondert pont, ende niet meer.

" Item en sell nyemant Heemraet op tie Lec-
" kendyck wesen, hy en zy dair onder gegoet tot
" twee hoeven lants toe, die zyn selfs syn, son-
" der serpell off argelist.

" Item *Rycout van der Horst* (2) sell voirtan
" min hebben vyf pont ter pensie sjairs, dan hy
" gehadt heeft, ende *Daniel* (3) sell de Stadt ge-
" ven

(1) Jaarlyks by het schieten van de Papegay, wierdt door de Stadt aan ieder Schut een mingelen wyns, aan den Koning der Schutten, die de Papegay geschoten hadde, aan de twee Overste Homans, de twee Panjoendragers en de twaalf Nederhomans elk een halve take wyns gegeven.

(2) Secretaris van de Stadt.

(3) *Nieuwael* Secretaris van het Gerecht.

" ven na der oude gewoente hondert pont sjairs
" wt sine ampte, ende die Stad sal het roode was
" weder betalen.

" Ende *Hogebusen* (1) sell hebben ter pensie voir
" sine schade, omme dat die Oudermans of gezet
" zyn, sjairs twee ende vyftich ponden ende dair toe
" die twee ende vyftich ponden sjairs die hem te
" voren ghegont waren, ende dat gewoenlicke gelt
" van den rekeningen, ende anders syn onseker
" verval, ende sall der Stadt dienen mit der Stadt
" Clerck, mit den welken hy vercleet wezen zall,
" ende hy sell der Cameraers lyfrenten boeken, en-
" de erfrenten boeken jairlix scriven sonder loen.

" Item en zal nyemant voirtan den Botterma-
" ten enich meer gelt van der schoppen op ter
" Bottermarckt geven, ten wair dat hy die boter
" gemeten woude hebben, ende anders niet.

" Item alle der Stadt officien, alse Busmeysters,
" Vive, Libelmeysters, Coermeysters, Heem-
" raets, Baghynmeesters, ende voirt alle des
" Raits ampten, dair men Rade toe te setten
" pleecht, dair salmen omme loten onder den
" Rade mit vive sonderlinge loten, ende so wien
" die vive loten vallen, sellen alle die ampten in
" den Rade geven dat jair wt duerende, gesondert
" die Vive, ende sellen niet langer dienen dan een
" half jair, ende dan selmense weder op een nywe
" verkiesen mitten loten in der manieren voirscre-
" ve, ende of Borgermeyster worde gecoren van
" den gene, diedese officien cregen, so sel die Bor-
" germeyster syn beveell enen anderen overgeven
" van den Rade. ende nyemant en sall hem we-
" ren deseampten aen te nemen ende te voeren,
" op tien jair uter Stadt te wesen.

" Item

(1) Secretaris van de Oudermannen.

" Item die Busmeysters syn, sellen mede Woe-
" kermeysters wesen.

" Ende dese overdrachte is gemaict, behoude-
" licke andere alle overdrachten, slitinge, wilco-
" ren ende goede gewoenten in hoire volcomen-
" re machten te bliven.

*" Dit is die verclaringe op tie voir-
" screve overdrachte oec bi den
menen gilden.*

" Item so en sel die Raet van der Stad niet o-
" vergeven mogen enigerhande saken, die der
" Stad ende den menen gilden, ofter meenten
" aengaen, sy en sellent yerste te kennen geven
" den tween Overste Oudermans, ende die twe
" Overste Oudermans sellent voirt de gemene
" Oudermans te kennen geven, ende hoir mor-
" genspraec dair op hebben, wes hem dair in ge-
" boirt te antwoirden op tie zake, tot alre tyt,
" alst geboren sel, als voirscreven staet.

" Item voirt en selmen geen borgeren belasten
" in onse Stad van enige vangnisse, die men ver-
" borgen wil na der Stad rechte, men heeft den-
" zelven yerste tantwoird geset, ende dair na
" voirt te varen na der Stad rechte, gesondert
" van opzetten, moordadelicke saken ende on-
" daden. (1)

" Item wairt zake, dat enich borger wtreysde,
" daer hy te doen had, ende hy belast woirde
" van de Stadt wegen, daer van sel hem die Stad
" vryen, ende brieven van behulp van geven op
" ter Stat cost.

" Item

(1) *Ondaden* zyn schelmstukken en misdaden, die aan den lyve strafbaar zyn.

" Item die haringe voirscreve, daer men die
" Scepenen, Raet ende Oudermans wt bonen sel,
" is verclaert aldus: dat die acht loten elx enen
" man haren sellen tot enen Scepen, die hem dair
" nutte toe dunct te wesen, ende dair selmen wt
" bonen enen Scepen, als voirscreven is. Ende
" dat alsó gedaen, sellen die voirscreve acht lo-
" ten weder op een nywe haren elx enen man,
" die dair nutte toe is, ende dair selmen die twe
" Raden wtbonen in manieren voirscreve. Dat
" dan alsó gedaen, sellen die voirscreve acht lote
" noch weder op een niwe haren elx enen man,
" die dair nutte toe is, tot twee Oudermans, en-
" de dan selmen dair twe Oudermans wt bonen,
" oec in der manieren voirscreve. ende men sel
" weder haren mogen, die eens gehairt geweest
" hebben, ende niet gewoirden en syn.

" Item, hoewel die overdrachte voirgescreven
" hout so wel op tie Oudermans, als op Scepe-
" nen ende Rade, dat zy gegoet wesen zellen tot
" vier hondert Rynsche gulden toe, so sel die eed
" nochtans dair van aff wesen, van so vele dat de
" Oudermans aendraecht.

" Item die Raet en sal geen oirloge aennemen,
" noch morgengelt, noch scattinge overgeven,
" noch geen sisen verswaren noch verhogen, noch
" geen verdrifte doen aen geestelicke noch aen
" weerlicke, noch oeck geen renten vercopen,
" dan by consente van de gemeene gilden van
" Utrecht.

" Item so selmen alle der borgers ende onder-
" saten der Stad van Utrecht hoir goede rechten
" ende vryheiden voirtan vast ende stade houden,
" sonder yet dair in te mencken.

" Item en selmen nyemant voirtan believen in
" te

" te comen van den genen, die verdreven ſyn,
" ofte voirvluchtich, buten conſente van den ge-
" menen gilden van Utrecht.

Hier op is gevolgt op Vrouw Lichtmiſſe dagh de verzetting der Regeering in dezer voegen.

Borgermeeſteren van de eerſte drie maanden.

Henric van Nyevelt.
Braem van Luttikenhuſe.

Van de tweede drie maanden.

Dirc Hoet.
Reyer Willams zoen.

Van de derde drie maanden.

Roelof die Kraen.
Wouter van Katwyck.

Van de laatſte drie maenden.

Goert Egbertſe.
Hubert van Blochoven.

Schepenen.

Geryt Knyf.
Eerſt van Herdenbroeck.
Willam van Steenre.
Henric de Wit.
Jacob van Winſen.
Vranck van Yſelſtein.

Jan Mouwer.
Weerner Braem.
Willam van Ghent.
Herman van Lewenberch.
Wouter van Teylingen.
Dirck van Oeſtrum.

Raden.

Huge van Groenenberch.
Dirck van Waell.
Geryt van Mairſen.
Wouter van Catwyck.
Dirck Hoet.
Willam van Lochorſt.
Geryt Jan Weſſels zoen.
Dirck Taets.
Loyck de Waal.
Goert de Coninck van Voerde.
Macharus van Benthem.
Herman Creeck.
Jan over de Vecht.
Jan Jans zone.
Braem van Luttikenhuſe.
Goert Dedel.
Goetſcalc van Winſen.
Jan Knoep.
Lubbert van Alendorp.
Claes Folperts zoen.
Geryt van Ryn.
Goert Egberts zoen.
Geryt van Boemell.
Willam Jacobs zoen.

Ouder-

Oudermannen.

Jacob Wouters zoen. Willam Geryt.	Wantſniders.
Willam Proeſt. Jan Steen.	Backers.
Henrich Stevens zoen. Jan Wouters zoen.	Molenaers.
Henric Merre. Merten Henrics zoen.	Linnewevers.
Jan Deell, Overſte Ouderman. Dirc Heer Heyn Jongen zoen.	Viſchcopers.
Gysbert van der Ae. Willam Henric Lamberts zoens zoen.	Louwers.
Dirc Aernts zoen. Aelbert van Angeren.	Wollewevers.
Aelbert Rombouts zoen. Jacob Wouters zoen van Vyanen.	Marsluden.
Dirck de Vogelaer. Jacob Jans zoen.	Botterluden.
Geryt Wouters zoen. Jacob Henrics zoen.	Cordewaniers.
Henric Heernken. Herman Jans zoen.	Oudecordewaniers.
Jacob Backer. Merten Jacob Peters zoens zoen.	Corencopers.
Ghysbert van Helsdingen. Elis van Werchoven.	Oudewantſniders.
Peter Willems zoen de Rode. Roeloff Dircks zoen.	Steenbickers.
Claes Jans zoen. Geryt uten Leen.	Graeuwerkers.
Aernt Heer. Peter Willams zoen.	Riemſniders.

Geryt Zafs. Wouter van der Eem.	Bylhouwers.
Elyas Riqwyns zoen, Overfte Ouderman. Jan Korskyns zoen.	Smeden.
Jacob de Beer. Ariaen van Wefel.	Zadelaers.

Uit deeze lyft blykt, dat *Hendrik van Nyevelt* tot Borgermeefter is verkoren, alhoewel hy niet gevonden wordt onder de genoemde Raden, ook niet onder die geene, die in het begin van May in dit jaar tot Raden aangefteld zyn, uit welke, en niet uit de Schepenen, de Borgermeefteren moeften genomen worden. De reden hier van is my onbekend, ten zy men dit toefchryve aan de verwerringe, veroorzaakt door de gedurige oproeren in dit jaar verwekt. En geen wonder! dewyl het onbezuisde volk, dan dit, dan wederom wat anders begeerde, en wegens onkunde in het beftier der gemeene zaken, dikwils niet wifte, wat tot haar befte ftrekte, en, gelyk het doorgaans in diergelyke omftandigheden gebeurt, zich geenen tydt gaf tot een bedaard overleg.

Alhoewel de gilden thans alle de macht van de regeering in hunne handen hadden, zoo is het echter licht te begrypen, dat de Biffchop en de vorige Regeerders niet ten eenemaal ontbloot zullen geweeft zyn van eenige borgeren en ingezetenen, die hen aankleefden, en dat in de vergaderinge der gilden altydt de eensgezintheid geen plaats zal gehadt hebben, en hebbe ik nooit in een jaar meerder rechtsplegingen geboekt gevonden, dan in dit jaar, tegens menfchen, die kwaadt gefproken hadden van den handel dier genen,

de-

dewelke thans Stadts zaken beſtierden, welker meeſten bekeurt zyn, en aan welke opgeleit is, binnen zekeren bepaalden tydt, eenige roeden muurs aan Stadts wallen te maken ten koſten van hen, of voor elke roede te betalen vier Rudolphs guldens. Al het welk klaar bewyſt de geduri-ge bewegingen en verdeeldheden, welke te dezer tydt in de Stadt zeer in zwang gingen. Om allen opſtand, welke mochte voorvallen, zoo van buiten als van binnen, tegen te gaan en tydig te ſtuiten, is des maandaghs na S. Eegten (S. Agatha) dagh dit by klokluidinge afgekondigt: *Die Raet van der Stat ende die gemeen Gilden laten enen ygelicke weten, dat ſy hebben offgeſet ende verandert hebben die luidinge laetſte geſchiet* (1), *van den Homans ende de vergaderinge in de vier vierendeelen, in manieren hier na beſcreven.*

In den yerſten ſo ſel wesen een clocke, ende ſel heeten die gemeente clocke. ende hier toe is geordineert die Raetclock. ende tot wat tyden men dieſelve clock ſlaet, ſellen vergaderen alle die genen, van manne perſonen, die woenaſtich ſyn tuſſchen der Rodentoirnpoerte ende Rodenborchgerbrug ende dair en binnen alſo ommegaens, op tie Rodenborgerbrugge voirſcreve mit horen harnaſch. ende dair off zellen Homans weſen die Scepen, Rade ende Oudermans, die binnen der voirſcreve plaetſen woenaſtich ſyn. Ende wair yemant die onverhoirich hier in woirde, ende niet en quame als voirſcreven is, ſel verboeren een coer van vyf ponden, die men niemant verdragen en ſel; ende die vyf ponden ſellen die Ouder-

(1) Te weten op Donderdagh dertiende dagh, wanneer de Ordonnantie van den jare 1449. was vernieuwt.

dermans elken van boren Gildbroeders wtpanden sonder verdrach.

Item die gene, die woenastich syn beneden de Rodenborgerbrug tot der Plaetse toe, die Plaetse mede ingerekent, ende dair en binnen ommegaens woenastich syn, sellen comen ende vergaderen, als men die voirscreve clocke slaet, bi den voirscreven coer, op sinte Marien plaetse, ofte op tie Borchbrugge. ende die Scepene, Rade ende Oudermans, die dair en binnen ommegaens woenastich syn, sellen die Homans dair off wesen.

Item die gene, die woenastich syn beneden der Plaetse tot der Weerpoirte toe, ende also dair en binnen ommegaen, sellen comen, als men die voirscreve clacke slaet, by den voirscreven koer, in den Noden, ende dair of sellen die Homans wesen die Scepene, Rade ende Oudermans, die dair binnen geseten syn; then wair off yemant bi der Ecclesie quame, ende wair dat hy bewisen mochte, die en soude niet verboren.

Item dese voirsz. Raet clocke, of Gemeen clocke, en selmen niet slaen, then sy last van vyanden van buten, ofte vergaderinge van binnen. ende ofi zaek wair, dat men aen die Gemeentclock, ofi geboerde, niet comen en mochte, so soudmen slaen onser Vrouwen clocke tsinte Merten, ende selmen vergaderen in maniere ende verbanden voirscreve, gelyc op tie Meenteclocke overdragen is. ende onser Vrouwen clock voirscreve en selmen oec niet slaen, dan in lasten van vianden off vergaderinge als voirscreven is.

Item of enich brant gaviel, so selmen die clock slaen in den Kerken, ofte Cappellen, dair die brant naist gevallen wair. ende dan en is nyemant verbonde, by en mach zinen vrienden, die in laste wae-

waeren, wel te hulpe comen, ende dien brant helpen lesschen, also lange als men die Gemeentclocke, ofte onser Vrouwenclocke tsinte Merten, niet en slaet,, so sel een ygelic comen op ten benoemden steden, als voirscreven is, by den voirscreven coer, gesondert die Pynres, die brant lesschen moeten, ende die buer, die geseten syn dair die brant viel.

Ende wairt zake, dat yemant anders hier en boven vergaderinge maecte, contrarie dese voirscreve overdrachte, dat woude die Raet rechten mit den zweerde aen syn lyff. Welke laatste woorden kort daer aan, te weten woensdagh na S. Mathys dagh., nader by den Raadt en de gemene gilden zyn verklaard, en aldus gestelt. *Waert dat yemant anders vergaderinge maecte contrarie der Ecclesien off den gemeenen gilden, dat men dat rechten sal mitten zweerde aen syn lyff.* Op welken dagh de Overste Oudermans met de Oudermans de Raden, op het Raadthuis zittende, hebben aangebracht, by de gemeene Gilden verstaan te zyn, dat de sleutels van Stadts poorten, Stadts bannier en wimpelen, voortaen zouden zyn in bewaringe der Overste Oudermans, en dus niet meer in die der Borgermeesteren (1), en dat alle brieven, die in het vervolg zouden inkomen, welkers inhoudt Stadts of der gemeene lands zaken betroffen, aan de gilden zouden moeten overgegeven worden, om aldaar in hunne morgenspraken gelezen te worden. En is Vrydaghs daar aan volgende verboden eenige ballingen te ontbieden of in de Stadt te brengen, buiten toestemminge der gemeene gilden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn.

Das

(1) Ziet den Heer Matthaeus tom. II. Analect. p. 356.

Des Saturdaghs daar aan volgende, is wederom eene andere ordre beraamd, volgens welke de inwooneren dezer Stadt in tyden van noodt zouden vergaderen, en is ingesteld een Bekkenslag, op welkers geluit ieder in de wapenen ter geschikte plaatzen zoude moeten komen. Dewyl Veldenaar en Heda hier van gewagen, achte ik het nodig, om een recht denkbeelt daar van te konnen maken, de woorden van dit besluit hier op te geven: *De Raet van der Stat laet weten enen ygelicken, dat de gemeen gilden van Utrecht overdragen ende geordineert hebben een Beckenslach, off men aen die clocke niet comen en konde, te slaen, en dat in desen manieren na bescreven.*

In den eersten so hebben zy geschict tot vele steden geloeflicke persoenen, hier na bescreven, diet becken slaen zellen tot alre tyt, ende zellens hem niet weren mogen, elx by een coer van vyftich ponden ter Stad behoeff, des men nyemant verdragen en sell.

Voirt so en zellen die geordinierde tot de becken geen becken slaen, then coomt hem aen by warafiige gerufte off geachte persoenen, diet hem aenbrengen.

Item als enich man van de geordinierden totten becken in laste dat becken slaen sel, dat zel hy doen binnen sinen huse, voir den veynster wt op tie straet, omme te verhueden, dattet hem niet gekeert en wert, ende op tie strate niet comen, eer syn buer gewapent by hem syn. ende als dan syn buer gewapent by hem syn, sel hy dair mede gaen op syn gesette stede, so dat laetste wtgelwyt was, ende mit de gilden overdragen was.

Ende wairt zake, dat die gene, dient becken bevolen wair, dat becken niet en sloege, alst noot waer, ende dat warafiig wiste, ende hem bygecomen

men wair, die sal comen ende verantwoirden hem voir de gemenen gilden van Utrecht, waer omme hyt niet geslagen en had, want men dat van hem soude weten willen.

Ende wairt oec zake, dat yemant becken sloege tot eniger tyt, diet niet bevolen en wair, dat zoude men terstont rechten mitten zweerde aen syn lyff.

Voirt wairt zake, dat enich van de geordineerde totten becken wtreysde, so sel hy enen goeden buerman, na der weerden gelyc hem zelven, in syn stede setten, dat becken te slaen, in manieren voirscreve, oft van node wair.

Ende als dair enich last valt van gerufte van Beckenslach van buten, off van binnen, so selmen mede slaen die clocken, te weten sinter Claes clocke, onser Vrouwen clock sinte Merten, of die gemeenteclock, ende sinte Jacobs clock, op dattet die lude buten onser Stad geseten horen mogen, so men die anders by nachte geen weet doen en kan, omme die te comen, dair sy geordineert sellen werden, alse voir die Weertpoirte, dair mense inlaten sal. En zyn 'er vier en veertig Bekkenslagers aangesteld, en zoo veel plaatzen bestemt, welke, als mede de namen der Bekkenslageren in het Buurspraakboek aengetekent staan. In dit zelve jaar, te weten Saturdaghs na midvasten en maandagh na S. Jacobs dagh, is eenige veranderinge gemaakt in de vergaderplaatzen, en verstaan dat by Bekken- of klokkenslag die van den Overeynde op S. Marieplaatze, en die van den benedeneynde op de Neude, en nergens anders, zouden by een komen, ook is in het volgende jaar des Sondaghs na Sacramenti, het getal der Bekkenslagers verminderd, en gebracht op veertig.

Korten tydt daar na, te weten omtrent het midden

den van de vasten, is een Bekkenslag en groot oproer in deze Stadt geweest, schynende de Bekkens niet door de daar toe gezette slagers, maar door andere, geroert te zyn. Het geval en de gevolgen van dien, staan in het Buurspraakboek des Saterdaghes na Midvasten aldus aangetekent: *Alſo nu een ſaterdach leſtleden een groet beckengeſlach, vergadering ende oploep binnen onſer Stat geweeſt is, ſo iſt, dat die Raet van der Stad, omme ymmer ruſt ende vrede te bet te houden binnen onſer Stad, laet weten allen den genen, die op die tyt thecken geſlagen, ofte in den oploep ende vergaderinge geweeſt zyn, dat ſy claerlicken van onſer Stat wegen dair off gevryt ende ontheven zellen bliven tot ewigen dagen, zonder enich afterdencken dair op te hebben in enigerwys. In welke vergaderinge ende oploep van zommigen enige van onſe Rade ende borgere, mit een oproep van den meente op ter poirte geleit worden. Hier op is nu overdragen bi den gemenen gilden van Utrecht, dat die voirſcreve onſe Rade ende borgeren, op ter poirte weſende, terſtont van der poirte vry gaen, ende bliven ſellen, op zulke oervede ende borchtochte* (1), *die men yerſte van hem nemen ſel.*

Ende die Raet gebiet ende laet weten enen ygelicken, dat nyemant in zulken oploep, ofte diergelycken, den anderen op ter poirten en roepe, buten den Overſte Oudermans mit die Borgermeiſters, then ſy dat hy terſtont ſelve hy ſetten will.

Voirt

(1) Dit was eene gewoonte en recht der borgeren, dat zy in de gevangenisse zynde, op het stellen van eene genoegzame borgtocht, om te zullen voldoen aan den uitspraak, die over hunne misdaden en breuken zoude gedaan worden, niet langer opgesloten, maar ontslagen wierden.

Voirt gebiet die Raet dat nyemant den voirscreve onsen Rade ende borgeren op ter poirten, ofte in boren busen op tie tyt verſekert weſende, en misdoe in woirden noch in werken op hoir live.

Het is opmerkelyk, dat in dit, en de volgende oproeren, in dit jaar verwekt, geene doodtſtraffe, uitgenomen in een geval, ſtraks te melden, geoeffent is. Ik leeze in het Buurſpraakboek, dat op dezen tydt eenen *Willem Stevenſe*, veel moetwil op de Plaatze voor het Raadthuis bedreven, en eenen der Borgermeeſteren onweerdiglyk bejegend, jaa zelfs al eenen pyl bereid hebbende om hem naar het aangezicht te ſchieten, gekomen is voor den Raadt, in hembd en in broek, blootshoofts, met een bloot zweerd in zyne hand, bekennende zyn lyf verbeurd te hebben, en biddende om genade en het leven, en dat de Raadt hem het leven geſchonken heeft, alleenlyk hem zyn borgerrecht ontnemende. Ik vinde maar een doodtvonnis, in den zomer van dit jaar geveld, in het Raadtboek des dingsdaghs na S. Jacob aangetekent met deze woorden: *Want Zweer van Tyenboven een grote teſſinge ende logentael* (1) *den goeden heren overgeſeit ende verſiert heeft*

(1) In een geſchrift, opgeſteld door eenen yverigen voorſtander van Biſſchop *David*, in het licht gebragt door den Heer Matthaeus tom. II. Anal. p. 216. & ſeqq. wordt getuigd, dat de Heeren van Brederode met den Borchgraaf van Montfoort, en andere, des nachts in eene byeenkomſt hadden vaſtgeſteld, alle de begunſtigers van *David van Bourgonje* gewapender hand te overvallen, en dat deze *Zweder van Tyenboven*, ſtaande tuſſchen de deuren van het vertrek, in 't welk zy vergadert waren, dit hadde gehoort en alom door de Stadt verſpreid; dat hy daar op in hechtenis gebracht, door de pynigingen, hem aangedaan, beleden hadde het bovengemelde nooit gehoort, maar zelfs verçiert te heb-

heeft binnen onser Stadt, gelyc hy hem selven belyt heeft, daer gescepen was grote bloetstortinge binnen onser Stat van te comen, hadde Got van hemelric mit sinre bermherticheit niet verhoet, hebben hier omme die Scepen ende Rade overdragen, dat men dat rechten sel mit een rade aen sinen live; mer men zel hem gratie doen mit den zweerde, ende geven hem tkerchoff. Ik hebbe dit geval niet willen overslaan, om dat het een vol bewys uitlevert van het gezag, en de macht der Gilden in dezen tydt, zich aanmatigende en met 'er daad oeffenende het recht, om een vonnis by Schepenen en Rade uitgesproken, te veranderen en te verzachten.

Ter beveiliging van de gemeene straten is aan de Vyven de macht gegeven, om onzedige menschen, die zy des nachts op de straten en in de herbergen vonden, in eene verzekerde plaats te brengen, om het oordeel van den Raadt over hunne misdaden te ondergaan, zoo nochtans, dat zy uit de gevangenisse zouden worden ontslagen, indien zy by borchstellinge zich onderwierpen aan het vonnis, het welk, naar mate der grootheit hunner misdryven, zoude geveld worden.

Nu zal het tydt worden om te melden het geen den Bisschop *Rudolph*, zedert zyn vertrek uit de Stadt Utrecht, wedervaren is. Heda verhaald, dat hy, op het slot Ter Horst zyn verblyf hebbende,

hebben. Doch uit den ganschen inhoudt van dit geschrift blykt klaar de eenzydigheit van den maker, welke, ingenomen met eenen bitteren haat tegens de Heeren van Brederode en hunne aanhangeren, hen veele wreedheden en gepleegde geweldenaryen te last leit, van welke alle de geschiedschryvers zwygen, en die geen het minste geloof verdienen.

bende, zich bedroeft heeft over het ongelukkig lot zyner vrienden in de Stadt Utrecht, en, buiten staat zynde om hen hulpe toe te brengen, zynen toevlucht genomen tot den Hertog *Philips* van Bourgondie, en aangeboden heeft zynen Bisschoppelyken staf af te leggen; en dat Hertog *Philips* niet verzuimd heeft aanstonts zyne gezanten tot den Bisschop af te vaardigen om met hem te handelen; doch dat de Utrechtsche Kerkvoogd, gedurende dien handel, eer dezelve zyn volle beslag hadt, was overleden. Een ander (1) getuigt, dat hy in het begin van dit jaar door den Paus benoemd zynde tot het Bisdom van Osnabrug, voor den tydt zyner bezitneminge, die kort na Paasschen bestemd was, op Palmdagh gestorven is. Een derde (2) wil ons wys maken, dat hy tegenwoordig is geweest in de belegeringe der Stadt Vrede in het Munsterland, en aan zyne wonden, in dezelve bekomen, zoude zyn overleden. Veele schryvers stellen zyn sterfplaats op het slot ter Horst; doch het komt my het geloofwaerdigste voor, dat hy het leven afgeleit heeft te Vollenhoven in Overyssel (3) op den vier en twintigsten Maart. Van welke plaats zyn doode lichaam is vervoerd naar Utrecht, en aldaar in de Domkerk begraven, met dit Latynsch Grafschrift, door *Rudolph Agricola* (4) opgesteld:

Con-

(1) Arnold van Bevergerne in zyne Munstersche Chronyk by Matth. tom. VIII. Anal. p. 162.

(2) Anonymi Chron. Monast. apud Matth. d. l. p. 188.

(3) Ziet het geen de Heer Matthaeus daar van aangeteekend heeft, op de zoo even aangehaalde plaats.

(4) Ziet Bockenb. Pontif. Traject. p. XLI. Dit grafschrift beantwoord geenzins aan den grooten naam, die deze man by de geleerde wereld gehadt heeft, ten zy men deszelfs slecht-

 heid

Conditur hic Praesul Rodolphus sanguine clarus
Qui morum aequavit nobilitate genus.
Qui populo tutela suo, terror fuit hosti.
Illum tutatus, viribus hunc domuit.
Huic Marti infestus, fidus pastor fuit illi,
Plebejis gratus, Principibusque viris.
Hic empta fundo Lagh condidit, abstulit hosti,
Wyc, Abcoud, Duerstat contulit Ecclesiae.
Aedibus Horst auxit, cinxit munimine Blancburch,
Arx & ab hoc Vollenhoe splendida facta nitet.
Curia concilio cleri Procerumque celebris,
Hujus magnifice est aedificata animo.
Hunc genuit Diepholt domus inclyta, sustulit atra
Mors, quem sydorio suscipe, Christe, solo.

Dus

heit verschoonde wegens de jonkheit van den dichter, wiens geboortedagh gemeenlyk gesteld wordt omtrent het jaar 1442. weshalven, zoo het aanstonds na Bisschop *Rudolphs* afsterven voor den dag gekomen, en op zyn grafzerk gesteld is, Agricola nauwlyks den ouderdom van dertien jaren zal hebben bereikt. Hy was in de Ommelanden by Groningen geboren, en was zyn vaders naam *Hendrik Huisman*, welken hy in *Agricola* verandert heeft. Conringius de Scriptor. post Christ. nat. sect. xv. cap. 5. getuigt, dat hy de eerste Duitscher geweest is, die de Grieksche, Latynsche en Hebreeuwsche taalen recht kundig is geweest, en Crenius Animadv. Phil. & Hist. part. IV. p. 25. zegt, dat hy de geleerdste Duitscher van zynen tydt is geweest, noemende hem eenen *Duitscher*, om dat hy te Heidelberg een zoer beroemd en vermaard Hoogleeraar geweest is. Erasmus geeft hem grooten lof, vooral in zyne Adagia, proverb. *quid cani cum balneo pag.* 172. 't welk Valerius Andreas in zyne Biblioth. Belg. en gedeeltelyk Hamelmannus tom. 1. Oper. p. 106. opgeeft. Welke lofgeevinge de Roomsche onderzoekers der boeken kwalyk genomen en afgekeurd hebben, zoo dat ze in de uitgaven der Adagia van Erasmus by Manutius gedrukt, uitgelaten is. ziet Append. ad Cave Histor. Liter. ad ann. 1474. Is iemand begeerig dezes mans leven en zyne schriften na te gaan, die kan daar van onderricht krygen by Vossius lib. III. de Hist.

Latin.

Dus is deze Bisschop uit de wereld gescheiden, die met veel kloekmoedigheit en beleit zyne tegenstanders overwonnen, het Sticht tegens machtige vyanden heldhaftig beschermt, deszelfs afgebrokene, en buiten staat van tegenweer gestelde sloten opgemaakt en verbetert, het Bisschops Hof in de Stadt Utrecht çierlyk opgebouwt, en veele voortreffelyke zaken heeft uitgevoerd (1), en zyne kerk benevens het gansche Sticht in eenen bloeienden staat aan zynen opvolger zoude nagelaten heb-

Latin. cap. 6. Boissard. tom. 1. Icon. p. 173. M. Adam Vitae Philosoph. p. VI. Rollii decad. 1. Philosoph. n. 1. en de Schryvers aangehaald by Niceron Memoires pour servir a l'histoire des hommes illustres tom. XXIII. p. 180. Eenige byzonderheden zoude ik van dezes mans leven konnen aantekenen, indien dat hier de plaatze was, alleenlyk zal ik 'er maar by doen, dat onder zyne uitgegevene brieven eene te vinden is p. 183. waar in hy aan zynen broeder *Jan* schryft, verzocht te zyn van den Keizer *Maximiliaan* aan zyn hof te komen, om het opzicht te hebben over zyne kinderen, doch zulks geweigert te hebben, om een stil leven te konnen leiden, met byvoeginge, zyn voornemen geweest te zyn, alhier t'Utrecht te komen wonen, indien de oorlog het niet hadde belet. Hy is overleden te Heidelberg den 18. October 1485. en aldaar begraven, hebbende Hermolaus Barbarus hem met dit grafschrift vereert:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemque decusque soli:
Scilicet hoc uno meruit Germania, quidquid
Laudis habet Latium. Graecia quidquid habet.

Ziet tom. 1. Delic. Poëtar. Italorum p. 334.

(1) In het Chronicon Magnum Belgicum p. 378. wordt hem dit getuigenis gegeven: *Rodolphus, licet fere fuit laicus, tamen amator & defensor totius Cleri fuit & ecclesiasticarum personarum. insuper omnia castra diruta restauravit, ecclesias pulchris vitris ubique illuminavit, ac in morum honestate valde compositus, humilem se omnibus praebens, &, ut multa paucis verbis concludam, cum vicinis suis principibus pacificatus permansit.*

hebben, indien hy niet op het laatste zyns levens zich hadde ingewikkeld in den Munsterschen oorlog, alleenlyk ter gunste van zynen neef, om denzelven dien zetel te doen beklimmen. Waar door hy alle zyne goederen en rykdommen heeft verspild, zoo dat hy niet genoeg hadde tot onderhoudt zyner dagelyksche hofhoudinge, en dus genoodzaakt wierdt buitengewone beden te vragen, en de Geestelykheit met schattingen, welke zy ondraaglyk oordeelde, en daarom weigerde op te brengen, te bezwaren.

Des vrydaghs na Letare, is by klokluidinge afgelezen, by gemeene morgenspraak van alle de Gilden verstaan te zyn, dat alle ballingen vergund wierdt oorvede te doen, indien zy des begeerden, tot beloken Paasschen toe; welke behoorlyk verricht zynde, zy een myle van de Stadt voor als noch zouden blyven, doch gerechtigd zyn om hunne goederen te gebruiken, verkopen, verzetten, en met dezelve naar hun goetdunken te handelen. En om hen daar toe bekwame gelegenheit te geven, wierdt ten zelven dage bekend gemaakt, dat eenige geschikten uit den Raadt, Oudermannen en gemeente, zich donderdaghs daar aan volgende zouden begeven naar Schoonhoven en Oudewater, om op de eerste plaats, de ballingen en voorvluchtigen, die by gelegenheit van de inkomst van den Bisschop in het jaar 1449. de Stadt hadden moeten verlaten, tot het doen der oorvede toe te laten; en in de laatste Stadt, die geene, welke in het begin van dit jaar uitgeweken en verdreven waren, deze belofte en verbintenisse af te nemen.

Alvorens ik de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop verhaal, moet ik noch melden, dat de ge-

gemeene gilden des maandaghs na Palmdagh noch eenen Gildenbrief (1) hebben gemaakt, in welke zy den voorigen Gildenbrief bevestigt hebben, en daar by noch gedaan, dat daaghs voor Lichtmisse de gemeene Gilden de regeeringe zouden bestellen, en uit ieder Gild een Schepen, twee Raden en twee Oudermannen by het lot zouden kiezen, welke alle moesten zyn van echte geboorte: dat de Raaden geene zaken zouden onderwinden dan geweld en onrecht te keeren, Stadts fysen en goederen te verkopen, welke zich aan wanbedryf schuldig makende door de gemeene Oudermannen by goetdunken der Gilden zouden worden bestraft: dat de Oudermannen met niemand te rade zouden gaan, dan alleen met hunne Gilden: dat de Gilden zoo dikwils hunne morgenspraken konden houden over zaken hunne Gilden betreffende, als hen zoude goetdunken: dat de gemeene morgenspraken op het Jans kerkhof viermaal des jaars, des daaghs na de verpachtinge der maandzysen, over zaken, die Stadt en Land raakten, zouden gehouden worden: dat voor het borgerrecht vyf oude schilden zouden worden gegeven, waar van de helft de Stadt (2) en de andere helft de Gilden zouden genieten; en dat geen nieuwe Bisschop zoude worden aangenomen, ten zy hy dezen Gildenbrief mede bezweerde. Als mede geen Gildebroeder in een Gilde, ten zy hy by eede beloofde de-

(1) Ziet dezen brief in het Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 80.

(2) Uit des Cameraars rekeninge over dit jaar is my gebleken, dat Stadts deel voor yder verkrege borgerrecht bedroeg achtien ponden zes stuivers en acht duiten, en dat in dit jaar de Stadt daar van genoten heeft acht hondert vyf en twintig ponden.

dezen Gildenbrief te houden en te helpen houden. En hebben de Borgermeesteren, Raden, Overste en gemeene Oudermans, nevens alle de leden van de gemeene Gilden gezworen dezen Gildenbrief eeuwig en onverbrekelyk te zullen onderhouden, zynde Stadts groote, en alle der twaalf Gilden zegelen aan dezen brief gehangen.

Door de vyf Capittelen is de dagh tot de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop gesteld op Maendagh na Paesschen, zynde den zevenden April, het welk door den Raadt by klokluidinge den volke is bekend gemaakt, met bevel aan alle wereldlyke personen, zich te wachten dien dagh te komen in de Domkerke of op het Kerkhof, op verbeurte van vyftig ponden. Ook is, naar gewoonte, afgelezen, dat alle vreemde Heeren, Vorsten en Ridders, des woensdaghs te voren uit de Stadt zouden gaan, en daar niet inkomen, voor dat de Canoniken hun werk verricht hadden, op dat dezelve onbelet van iemandt, te vryer de verkiezinge zouden konnen doen. En dewyl den Raadt ter ooren was gekomen, dat 'er veele harnassen van buiten in de Stadt waren gebracht, is aan ieder, en voornamentlyk aan de herbergiers verboden dezelve te bergen, op verbeurte der harnassen en twintig ponden, en eindelyk, alle vreemden gewaarschouwt, indien eenige opstand in de Stadt voorviel, zich daar mede niet te bemoeijen, of by het oproerig volk zich te voegen, onder bedreiginge, van, indien zy zich hier aan schuldig maakten, met den zweerde te zullen worden gestraft.

Onder de vreemde Heeren, die te dier tydt zich in deeze Stadt ophielden, waren *Aarnoud* Hertog van Gelderland, en *Jan* Grave van Nassau,

ſan, welke met een aanzienlyk gevolg van Edellieden en dienaren in de Stadt waren gekomen. De eerſte trachte de gunſt der verkiezers te winnen voor *Steven van Beyeren*, Canonik en Theſaurier te Keulen, broeder van den Paltsgraaf *Frederik*, welke getrouwt was met eene dochter van den Hertog van Gelder, aanbiedende de Utrechtenaars wederom te doen genieten alle de tolvryheden, hen voortydts wettig verleend, en naderhandt ontnomen. Deze wierdt ook door eenen brief van den Aartsbiſſchop van Keulen aan de Capittelen (1) ter verkryginge van den ſtoel, zeer aangeprezen. De tweede, afgezant van Hertog *Philips van Bourgondien*, deede veel moeite, om den Biſſchoppelyken muts op het hooft van *David van Bourgonje*, Biſſchop van Terroane, natuurlyken zoon van Hertog *Philips*, geboren uit *Coleta Caſtellana*, gezegt van *Boſquiel* (2), te doen zetten. Hertog *Philips* toonde veel yver in dit werk, voorgevende, dat door deze bevordering de gedurige verſchillen en oneenigheden, die zedert langen tydt tuſſchen Holland en Utrecht waren ontſtaan, en noch dagelyks, tot groot nadeel en verderf der beide landſchappen, te verwachten waren, zouden worden weggenomen en voorgekomen. Maar het waare oogmerk was, om het Sticht mede zyne heerſchappye te onderwerpen, waar op zyne voorgangeren lang toegeleit had-

(1) Deze brief is uitgegeven door Matthaeus tom. II. Analect. p. 460.

(2) Hertog *Philips* heeft veertien baſtaard kinderen gehadt, die opgenoemd worden by P. Heuterus lib. VI. Rer. Burgund. en by Vredius de Geneal. Com. Flandr. tab. XIX. & Probat. p. 383. & ſeqq.

hadden, doch het welk naderhand aan het huis van Oostenryk eerst gelukt is.

Des maandaghs na Paasschen zyn de Canoniken in het Capittelhuis van den Dom by een vergadert, 's morgens ten zeven uren, en is by het opnemen der stemmen bevonden, maar twee voor *Steven van Beyeren*, en de overige alle, uitgenomen die van den Domproost zelfs, die zyne stem gegeven hadde aan *Dionys de Mommorancy*, Canonik te Luyk, ten behoeven van *Gysbert van Brederode*, Proost van den Dom, zoon van *Walravan*, uitgevallen te zyn. De twee Canoniken *Gerrit van Damasch* en *Jan van Wittenhorst*, welke *Steven van Beyeren* hadden benoemd, hebben, voor het scheiden van het Capittel, om de verkiezinge eenparig te doen zyn, hunne gegevene stemmen herroepen, en dezelve gevoegd by de anderen. (1) Billyk konden de Canoniken het verzoek van den Hertog van Bourgonje van de hand wyzen, vermits tot den Geestelyken staat volgens het voorschrift der gemeene Geestelyke rechten, niemand van onecht bedde gesproten mochte verheven worden, en volgens de wetten der Utrechtsche Kerk verboden was, iemand tot eene Prebende toe te laten, ten zy hy van wettige geboorte was. Zy hadden ook redenen om *Steven van Beyeren* niet te verkiezen, dewyl Hertog *Philips* zeer euvel zoude genomen hebben, dat zy meerder gehoor hadden gegeven aan de voorspraak van den Hertog van Gelderland, dan aan de zyne. Om derhalven geenen dezer twee Vorsten te

(1) Hoe, en op wat wys deze verkiezinge is toegegaan, kan gelezen worden by Matthaeus tom. II. Analect. p. 432. & seqq.

te beledigen (1), en, was het mogelyk, hunne afgunst te ontgaan, hebben zy beide de vryers tot deeze aanzienlyke bruid voorby gegaan; en dezelve eenen derden toegeschikt. Welk gedrag der Canoniken zeer te pryzen was, dewyl *Gysbert van Brederode* van een zeer adelyken afkomst, met verstant begaafd, de wetten en rechten van de Utrechtsche Kerk zeer kundig was, en zy rechtmatige redenen hadden van hem te verwachten, dat hy hunne Kerk wel bestieren en regeeren zoude. Ook konden zy zich niet verbeelden, door deze verkiezinge den Hertog *Philips* te zullen vergrammen, dewyl *Gysbert van Brederode* aan zyn hof verkeerde, en zyn Raadtsman was, die hem noch onlangs zeer wezendlyke diensten in den oorlog tegens de Gentenaars bewezen hadt. Doch de uitkomst heeft geleerd, dat zy zich met eene ydele hoop gevleid hebben.

Deze verkoorene Bisschop is in het Bisschoppelyke Hof ingeleit, en zynen plechtigen eedt aan de kerk gedaan hebbende (2) heeft gezanten naar Romen gezonden, by welke de Utrechtsche Kerk de hunne gevoegd heeft, ter verkryginge van de goedkeuringe dezer keuze. Zes aanzienlyke Heeren, te weten *Willem Paeds*, *Alfert van Montfoort*, *Evert van Zoudenbalch*, *Ludolph van Hoorn*, *Dirk Uiterweert*, en *Herman van Rhenen* (3) zyn ten dien einde naar Romen gereisd.

De

(1) Ziet P. Heuterus lib. IV. Rer. Burgund. cap. 16.

(2) Het geene hy by eede aan de kerk belooft heeft na te komen, kan gelezen worden by Matthaeus t. II. Anal. p. 462. & seqq.

(3) Gouthoeven Chron. bladz. 468. In eenen brief van *Aernout Heymrik* Deken van Xanten, geschreven aan *Lodewyk de Venne* Domdeken, uitgegeven door den Heer Dumbar

De Cabeljauwsgezinden in Holland benydeden zeer deze verheffinge van *Gysbert van Brederode*, welkers voorouders altydt de hoofden der Hoekschen geweest waren, waarom zy niet verzuimd hebben, middelen uit te denken, door welke hem de bezitneeming van den Utrechtschen stoel konde worden belet. Weshalven zy goedvonden eenige uit de hunnen af te vaardigen naar Hertog *Philips* te dier tydt zich te Brussel onthoudende. Deze, ter gehoor van den Vorst toegelaten zynde, hebben den zelven aangezet, om den voortgang van dit werk te stuiten, voorgevende, dat, indien *Gysbert van Brederode* het Bisdom verkreeg, niet alleen de vrede en rust, welke Holland nu eenigen tydt genoten hadde, zoude worden gestoort, maar dat de Hertog zelfs gevaar liep, het Graafschap van Holland te zullen verliezen, nademaal *Reinout van Brederode*, broeder van *Gysbert*, die een machtig Heer was, en veele vrienden in Holland hadde, geholpen door het vermogen van zynen broeder, zich zoude trachten meester van het land te maken, beweerende daar toe recht te hebben wegens zyne hooge geboorte, als gesproten zynde uit het bloedt der oude Hollandsche Graven. By welk vertoog de gezanten noch voegden een aanbodt der Cabeljauwsgezinden van hulpe en bystand aan den Hertog, om *Gysbert van Brederode* uit den stoel te weeren.

De

bar t. 1. Analect. worden de vier laatsten p. 397. genoemt, en hunne hoedanigheden beschreven. Van welken Deken, die een ieverig voorstander van *David* van Bourgonje is geweest, noch eenige met de hand geschrevene boeken in het klooster te Xanten overig zyn, volgens de getuigenisse van Tesschemaker in Annalibus Cliviae &c. part. 11. sect. 2. p. 289. en op andere plaatzen meer.

De Hertog, reets te onvrede over de weinige achtneminge, welke de Utrechtsche Canoniken aan zyn verzoek betoond hadden, heeft dit aanbrengen geloof, en is naar allen schyn verblydt geweest, dat hem gelegenheit gegeven wierdt, om dit werk niet te laten varen. Ter bereiking van zyn oogmerk was voor al en eerst nodig de gunst van het Roomsche Hof te winnen, waarom hy aanstonts den Bisschop van Atrecht naar Romen gezonden heeft, met last om Paus *Calixtus den derden* te overreeden, ten einde hy zynen natuurlyken zoon *David* met het Bisdom wilde voorzien. Deze te Romen gekomen zynde, heeft niet alleen groote beloften gedaan uit Hertog *Philips* naam van aanzienlyke hulptroupen tegens de Turken te zullen zenden, maar ook zeer verheft de deugden van *David*, en zyne begaafdheden tot het bestier der kerke opgevyzelt, en daar en tegen met de uiterste verachting van *Gysbert van Brederode* (1) gesproken, voorgevende onder andere zyne ongeschiktheit tot de regeeringe van de Utrechtsche Kerk, als zynde een bloedtgierig man en onwaerdig om tot het Priesterampt te worden toegelaten, dewyl hy noch onlangs in het jaar 1453. tegens de Gentenaars hadde gestreden. (2) Dit was het loon

(1) Pontanus lib. IX. Hist. Gelr. p. 505. en Slichtenhorst bladz. 245. verhalen, dat *Gysbert van Brederode* even na zyne verkiezinge door zyne ontydige strengheit zich vyanden zoude verwekt hebben, die den Hertog van Bourgonje zouden hebben aangezet om hem uit de bezitting te weeren, en zynen natuurlyken zoon door het gezag des Paus in den Utrechtschen stoel te bevestigen. Doch dit verhaal verdient geen geloof, zoo als uit het vervolg blyken zal.

(2) Dit zag op de Kerkelyke wetten, verbiedende de Geestelyken den oorlog by te wonen. Waar van nagezien kan worden het geen ik in myne uitgegevene Analecta de Hadriano VI. p. 214. hebbe aangetekent.

loon en de dankbaarheit, met welke Hertog *Philips* de trouwe diensten, zoo onlangs bewezen, vergeldde. Alle de Hollandsche geschiedschryvers getuigen, dat *Reinout van Brederode* met zynen broeder *Gysbert*, ten verzoeke van Hertog *Philips*, met duizent soudeniers op hunne eigene kosten, Hertog *Philips* ter hulpe gekomen, en tegens de oproerige Gentenaars opgetrokken zyn, welke zich in eenen strydt kloekmoedig gedragen, en eene heerlyke overwinninge behaald hebben. Deze merkelyke dienst en trouwe aan den Vorst betoond, verstrekte nu tot verwyt, en wierdt tot een middel gebruikt om *Gysbert van Brederode* van zyn recht, door eene wettige en eenparige verkiezinge verkregen, te versteken. *Alphonsus* Koning van Arragon liet ook door zyne gezanten by den Paus ten voordeel van *David van Bourgonje* aanhouden, en wierdt deze zoo genaamde heilige Vader overgehaald, om de voorzieninge tot het Utrechts Bisdom aan *David* te verleenen. De Utrechtsche Gezanten, niet twyfelende aan de toestemminge van het opperhoofd der kerke, hadden reets de vier duizent dukaten, die het Hof van Romen voor de goetkeuringe op den naam van Annaten (1), gewoon is te ontfangen, betaald, en wierden met goede woorden gepaait; jaa zelfs hadde die zoo gezegde onfeilbare opvolger van S. Pieter hen, aandringende op

(1) Die begeerig *is* de reden van de benaminge, den oorspronk en de hoedanigheit van deze schattinge te weeten, kan daar van in het breede bericht krygen by den Heer Ludwig, die geschreven heeft de *Jure Annatarum*, te vinden in tom. II. Opuscul. Miscell. p. 886. & seqq. omtrent dezelve verdient ook gelezen te worden Wolfius tom. II. Lection. Memorabil. p. 212.

op afdoeninge van zaken, verzocht, niet ongerust, maar wel te vreden te zyn, zullende hen eerstdaags getroost naar huis laten keeren, met verzekering, dat hy de Utrechtsche kerk nimmermeer zoude voorzien dan met vrede en zonder schande. Op deze wyze wierden de Gezanten op eene schandelyke manier bedrogen en om den tuin geleid. Eenigen tydt daar na wierdt het niet alleen ruchtbaar te Romen, dat de Paus gunstig was geweest aan *David van Bourgonje*, maar zelfs te Utrecht, en wierden de Gezanten hier van door brieven verwittigd. Waarom zy wederom gehoor by het Roomsche Opperhoofd verzochten, en door den mond van *Ludolf van Hoorn* vertoonden het vertrouwen, 't welk zy gesteld hadden op de troostelyke woorden, hen voortydts toegevoegd, waar mede zy niet konden over een brengen het geen hen van alle kanten wierdt bericht, te weten dat Bisschop *David van Bourgonje* de Utrechtsche stoel was toegezeit, verzoekende hen niet langer te willen ophouden, maar te verklaren, of die geruchten waarachtig waren, of valsch, Waar op de Paus in het bywezen van veele Cardinalen en Bisschoppen erkende de voorgemelde woorden gesproken te hebben, belovende niet tegen dezelve te zullen doen; met betuiging van verwondering, dat zy Gezanten meer geloof gaven aan het zeggen van andere menschen, dan aan zyne woorden.

Op deeze wyze wierden zy te Romen opgehouden, tot dat zy eindelyk zekere tyding van Utrecht ontfangen hebbende van den bedrieglyken handel des Paus, zich naar huis begaven, te vergeefs verzocht hebbende de wederomgevinge van de vier duizent dukaten. Belachelyk moet het

het gehouden worden by alle luiden, die eer en deugd beminnen, dit verfoeijelyk gedrag des Paus voor te spreeken en te beweeren, dat het antwoord niet bedrieglyk, maar naar waarheit geweest is, dewyl hy door het verkiezen van *David*, wiens bekwaamheden en talenten zeer hoog worden opgevyzelt, wezentlyk de kerk en het gansche Sticht getroost hadde. (1)

Ook hadde *Gysbert van Brederode* Gezanten afgevaerdigt naar Keizer *Frederik*, om het wereldsche rechtsgebiedt van hem te ontfangen, welke zyn verzoek aanstonts toestond. (2)

In het Raadtboek van dit jaar staat des vrydaghs na Inventionis Crucis aangetekend, dat daags te vooren eene groote beweginge in deze Stadt geweest, en op het bekken geslagen is, vermits eenige menschen des middags na den eeten gewapend op de Plaatze gekomen zyn. Doch hun toeleg mislukt zynde, zyn alle, op de Plaatze zich te dier tydt bevonden hebbende, uitgezondert die geene, welke by de Oversten gekomen waren om hunne hulpe tot wederstandt aan te bieden, gelast in de gevangenissen te gaan, en in dezelve te verblyven, tot dat hunne zaak door den verkoorenen Bisschop, en zes en dertig mannen uit de gemeene Gilden daar toe geschikt, onderzocht en ten besluit was gebracht, onder bedreiginge van zware straffe aan de ongehoorzamen. Ik denke, dat deze opstandt gelegenheit gegeven heeft tot het verzetten van de Regeering, dewyl ik in het gemelde Raadtboek vinde, op denzelven dagh door

(1) Heimricius apud Dumbar t. 1. Analect. p. 403.

(2) Dit geschiede, om dat een Utrechts Bisschop ook Prins van het Ryk was. Ziet Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 44.

door de gemeene Gilden besloten te zyn, des maandaghs daar aan volgende te loten om nieuwe Raden en Oudermannen, naar het voorschrift van den laatsten Gildenbrief, te kiezen. Mogelyk zullen zommige der Raden en Oudermannen deel gehadt hebben aan dit oproer, waarom de Gilden nodig geoordeelt hebben, de Regeering te verzetten, het welk op S. Servaas dagh op deze wyze is geschiet.

Raden.

Jan Dircs zone.
Loeff Berchmaker.
Geryt van Mairsen.
Wouter van Katwyck.
Dirc Hoet, Borgermeester.
Cornelis Albert Schaden zone.
Dirc Taets.
Jan Schinckel.
Bertelmeus van Voernsweerde.
Albert Ribouts zoen.
Reyer Willams zoen.
Jan van Valkendael.
Jan Jans zoen.
Geryt Wouters zoen.
Braem van Luttikenhuse.
Roeloff de Kraen.
Dirc Schive.
Roeloff Wouters zoen.
Claes Folperts zoen.
Willam Goyerts zoen.
Goert Egberts zoen.
Geryt Krieck.
Pouwels Geryts zoen.
Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Jacob Jacobs zoen. Roeloff van Baerne.	Overste Oudermans.
Egbert van Aemstel. Lambert de Vlieger.	Wantsniders.
Henric Stevens zoen. Evert Dircs zoen.	Backers.
Jacob Bos. Gerbrant Jacobs zoen.	Vischcopers.
Gysbert van der Ae. Aernt Claes zoen.	Louwers.
Peter van Velde. Jan van Lewen.	Mersluden.
Jan Louwen zoen. Aernt van der Meer.	Botterluden.
Geryt Jacobs zoen. Jacob Henrics zoen.	Cordewaniers.
Marten Jacobs zoen. Willam de Vos.	Corencopers.
Gysbert Jans zoen. Bertelmeus van Baerne.	Graeuwerkers.
Pet de Roye. Willam Thomaes zoen.	Ryemsniders.
Geryt Sas. Steven van Zulen.	Bylhouwers.
Yman Ysbrantse. Claes de Keyser.	Smeden.

De gemeene Gilden Stadts weyden, welke in den jare 1433. verkocht waren, wederom aan hen willende nemen, hebben by klokluidinge des dingsdaghs na Hemelvaarts dagh doen afleezen, en gebieden ieder, zoo Geestelyk als Wereldlyk, die

die eenige gedeelte dezer weyden hadde, zyne brieven van verkregen eigendom te brengen in handen van *Jacob van Jutfaas*, en de zaak te verblyven aan de uitspraak van zes en dertig mannen uit de Gilden daar toe geschikt, met vordere bekendmakinge, dat de Gilden en gemeente van Utrecht de weyden, toebehorende aan die geene, welke geenen aanbreng noch verblyf deden, zonder eenige verstoringe daar van te doen, naar zich zouden nemen.

Korten tydt daar na, te weten dingsdaghs na beloken Pinxteren, zyn wederom zommige borgeren by een gerot, en met Stadts bannier gewapend op de Plaatze gekomen. Ik moet geloven, dat zy niet van meeninge zyn geweest veel kwaadts uit te voeren, om dat in het vonnis over dezelve geveld, hen niets anders te laste wordt geleid, dan dat zy op de Plaats, welke *bolr gezette stede niet en was*, gekomen waren, en is de strafoeffeninge ook niet streng geweest, zynde alleenlyk om dit misbedryf het borgerschap benomen aan deze perzoonen, *Jan Dedel*, *Jan Claes zoen*, *Elias Rycouts zoon*, *Peter Leyen*, *Aernt Henrikse*, *Lubbert van Alendorp*, *Huge van Gronenberch*, *Jan van Hamelbercb*, *Jan*, *Henrik* en *Aernt Knoep*, *Evert die Jonge*, *Eggert Spierinck*, *Henrik van Duven*, *Goetscalc van Winsen*, *Henrik Speyert*, *Henrik Pyl*, *Willam Geryts*, *Tyman Nypyser*, *Gysbert van Gronenberch*, *Huge*, en *Jan Vustinck*, *Jan Butendyc*, *Jacob Janse* de Glasemaker, *Willem Proest*, *Jacob Janse* de Snider, *Gysbert van Hamelenberch*, *Willem van Zyll*, *Geryt uten Leen*, *Willem die Clerc*, *Loeff van der Haer*, *Willem Jacobs zoon*, *Adriaen Wouden*, *Willem Jans zoon van der Meerne*, *Jan Bol*,

Beernt Krubert, *Claes Blok*, *Gysbert van Gronenberch* de Snider, *Wouter de Brune*, *Gysbert Luytgens zoon*, *Wouter die Vrese*, *Jan Eggert zoon*, en *Willem van Borchsteden*.

Om in 't vervolg te verhoeden, dat Stadts bannier noch der Schutteren wimpels by diergelyke voorvallen niet op de straat zouden gezien worden, is verstaan, zoo wel Stadts bannier, als der Schutteren rode en witte panjoenen, te bewaren in eene kist, welke gezet zoude worden in de Sacristie van de Buurkerk, en is voorts afgekondigd, dat iemand in het toekomende in eene vergaderinge met een nagemaakt bannier of wimpel verschynende, vryelyk, zonder eenige verbeurte, door een ieder zoude mogen geslagen en gevangen worden gehouden.

De gemeene Gilden hebben het niet laten berusten by het wederom eisschen van de Stadts weyden, maar hebben des saturdaghs na translationis Martini besloten gebruik te maken van het geene de gemeene Raadt in den jare 1446. hadde goedgevonden omtrent het overbrengen van wereldsch goed in de geestelyke hand; (waar van ik op dat jaar verslag gedaan hebbe) en verstaan, dat alle die tegen die overdracht eenig goed aan Geestelyken hadden overgegeven, of ten hunnen behoeve ontfangen, binnen acht dagen daar van kennisse zouden geven, en in geschrifte stellen, welke die goederen, en op wat plaatze die gelegen waren, aan vier en twintig mannen, uit de gemeene Gilden daar toe geschikt, welke tot dat werk zich verledigen zouden in den Reventer (1) van der Minnebroe-

(1) *Reventer* wordt in een klooster genaamd de plaats, in welke de Monniken hunne middag en avondmalen hebben. Ziet Matth. t. 11. Analect. p. 548.

nebroeders kerk, onder bedreiginge, dat de onwillige en ongehoorzame zwaarlyk zouden worden bekeurd naar bevind van zaken. Het schynt my toe, dat de driftige gemeente niet te vreden zal geweest zyn over den langzamen voortgang van dat werk, om dat ik in het Buurspraakboek vinde des Sondaghs op onzer lieven Vrouwen avondt nativitas, dat eene groote menigte volks gekomen is in den zoo even gemelden Reventer, in welken de Overste Oudermannen met de gemeene Oudermannen te raden zaten, en van hen met onbetamelyke woorden en gebeerden geëischt hebben, aanstonds zonder tydts verzuim eenen gemeenen morgenspraak te beleggen, of dat zy anders de bekkens zouden doen slaan. En de woede van dit volk ging zoo verre, dat zy zich niet en ontzagen, volgens het verhaal van Heda, in de kloosteren te gaan, (het welk Veldenaar alleen maar bepaald tot de Susterhuizen), en kisten en kasten op te breeken, om te bezien de papieren en bewyzen tot hunne bezittinge behoorende, jaa zelfs dat zy zoo van Geestelyken als Wereldlyken wilden weten, op wat wyze zy aan den eigendom hunner goederen gekomen waren.

Dit gedrag van het gemeene volk verdroot zeer den verkooren Bisschop, (die, vermits de toestemming van den Paus achter bleef, door de drie Leden van Staat op den XVII. September tot Ruwaard en Beschermheer van het Sticht was aangesteld (i)) wel voorziende, indien deze gestadige onrust en verdeeldheit in de Stadt lang duurde; hy niet veel bystand tegens Hertog *Philips*, die zich gereedt maakte om in Holland te komen, en

(i) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 471.

en zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtschen stoel te zetten, van de stedelingen te verwachten hadt. Weshalven hy alle moeite aanwendde, om de gemeente, die genoegzaam dagelyks in hare Gilden morgenspraken hield, en veele onordentelykheden bedreef, tot bedaaren te brengen, haar voor oogen stellende het gevaar, waar in zy, door het woeden in haare eigene ingewanden, zich zelfs bracht, vermaanende haar alle partyschappen af te leggen, en zich met hunne medeborgeren te verzoenen. En dewyl 'er onder de geene, welke uit de Stadt voortydts verdreven, of uit dezelve gevlucht waren, verscheide zich bevonden, van wier vriendschap hy verzekerd was, en op welke hy staat konde maken, werkte hy uit by de Gilden, onder eene ernstige betuiging van vredelievenheit, dat zy toestonden met de ballingen te handelen, en hen, onder belofte van zich wel te gedragen, en niemandt uit oorzaak van hun banvonnis te misdoen, toe te laten in de Stadt te komen. Om dit wel uit te voeren, wierdt 'er by klokluiding des vrydaghs na S. Michiel voor het Raadthuis afgeleezen, dat, om de partyen geheel en van alle zyden neder te leggen, belieft was alle de ballingen, zoo nieuwe als oude, uitgezonderd *Willem van Cronenborch*, en die geene, welke zedert Paasschen laatstleden de Stadt geruimd hadden, te laten inkomen, zynde vrye geleide verleend, om des woensdaghs daar aan volgende te komen te Sertrosen, (zynde het Karthuiser klooster buiten de Weerdpoort,) en in het Nonne klooster te Oudwyk, om aldaar in handen der geschikten uit den Raadt en die hun uit de gemeene Gilden bygevoegd zouden worden, af te leggen hunne oirvede. Zullende

lende de nieuwe op de eerste, en de oude ballingen op de tweede plaats verschynen; met verbodt aan alle borgeren en ingezetenen te dier tydt op die bestemde plaatzen te komen, met de ballingen te spreken, te eeten of te drinken, op verbeurte van vyftig ponden. De ballingen, door hunne vrienden hier van verwittigd, hebben zich ter beraamde tydt en plaatze begeven, en behoorlyke oirvede gedaan, en zyn tot Stadts inwooninge toegelaten, waar van kort daar aan, zynde des saturdaghs na Victoris, aan het gemeen kennis gegeven is, met waarschouwinge aan alle borgeren en ingezetenen, deze nu ingekomene ballingen niet te misdoen in woorden of in werken, en is ten zelven dage opentlyk afgekondicht, dat de Raadt en de gemeene Gilden het verloore en verbeurde borgerrecht wederom hadde gegeven aan deze nabenoemde personen: *Albert Proys*, *Jacob Proys*, *Braem van Lichtenberch*, *Philips van Groenevelt*, *Beernt Grawert*, *Gysbert van Vlueten*, *Gysbert Lourens zoen*, *Ariaen van Lantscrone*, *Jacop van Amerongen*, *Jan Woudman*, *Jan van Amerongen*, *Folpert van Raephorst*, *Gerryt Foeck*, *Alert* en *Cornelis* zyn zonen, *Vrederic van Damasch*, *Henric de Bastert van Montfoirde*, *Jan Hermans zoen*, *Jacob van der Horst*, *Jan Aernt Proys zoen*, *Rycout van den Velde*, *Maes Willams zoen*, *Jan Zebeke*, *Albert Frederics zoen*, *Eerst van Gronenwoude*, *Aernt Botterman*, *Albert van Assengaet*, *Albert van Cavenbroeck*, *Ariaen Peters zoen*, en *Lambert Henrics zoen*.

Onder de aanzienelyke, die in den jare 1449. door Bisschop *Rudolph* verdreven en uitgezet waren, en nu wederom in de Stadt kwamen, waren *Reinout van Brederode*, broeder van den Ru-

waard, *Jacob van Gaasbeek*, *Jan van Renes*, *Johan Proeys*, Domdeken, *Jacob Proeys* zyn broeder, en verscheide andere edellieden, op wier getrouwigheit en aankleving aan zyne belangens *Gysbert van Brederode* staat konde maken. De Ruwaard, om deze zyne vrienden veilig te stellen tegens het onbezonne volk, 't welk geweldig aan het hollen was, en om hun byzyn zich ten nutte te maken, deede eene vergadering beleggen, en in dezelve roepen de thans wederom in hun vaderland herstelden, en de scheurzieke gemeente, van hen, onder een nadrukkelyk vertoog van het nadeel, 't welk zy hun eigen zelven, het Sticht, en de Stadt Utrecht, door hunne verdeeldheden toebrachten, begeerende, alle ongelyk, den anderen tot noch toe aangedaan, te vergeven en te vergeten, en als vrienden met den anderen te leven; en de voornaamste van hen ter maaltydt onthaald hebbende, overreedde hy hen tot afleggingе van allen twist, verschil en vyandschap. Hier op wierdt des woensdaghs na Simonis en Judae van den Raadthuise afgelezen: *So nu, omme rust ende vrede by goetduncken ons genedichs heren ende van den menen Gilden, alle die ballingen out ende nywe verenicht ende ingecomen syn, dair die partien by der hulpe van Gode tot ewige dagen mede neder geleit sellen wesen, hier omme so verbiet die Raet ende menen gilden van Utrecht, enen ygelicken, dat niemant after dezer tyt voirt partie en neme, ofte van partiege zaken en spreke, op verbeurte van een roede muers tot elken reyse, die men de brokigen off nemen sal sonder verdrag.*

Wysselyk hadde de Ruwaard dit begrepen, dewyl eene borgerye onder den anderen verdeeld, geenen tegenstand tegens eenen machtigen vyand, van

van buiten tegens haar opkomende, kan bleden; maar hem ten proye moet worden.

Ondertusschen was Hertog *Philips* met eenen groten stoet van Edellieden, en eenig krygsvolk in 's Gravenhage gekomen, alwaar hy het Feest van het goude Vlies prachtig gevierd, en overleg en toestel gemaakt heeft, om in het volgende jaar met een machtig heirleger zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtschen zetel te vestigen, waar van ik het gevolg op het volgende jaar zal verhalen.

Die van Amersfoort, begunstigers zynde geweest van den overleeden Bisschop *Rudolph* en zyne aanhangeren, begonden zich te beweegen, en veele hunner verklaarden zich voor *David van Bourgonje*, welke tydinge ter kennis van den Ruwaard gekomen zynde, oordeelde hy het van de uiterste noodtzakelykheit te zyn, de weinige vrienden, welke hy in die Stadt hadde, onderstandt te moeten doen, en te bezorgen, dat die Stadt van hem niet afviel. Dit smakelyk gemaakt hebbende by de gemeene Gilden van Utrecht, hebben die des maandaghs na S. Thomas den volke by klokluidinge bekend gemaakt, by hen dit besluit te zyn genomen: *Want onse genedige Heer ende onser Stat ende gemeenten bycomen is, dat nu te nacht lest verleden een groot opstal onderlinge binnen der Stat van Amersfoert geweest is, God betert, ende syn dairomme beducht die voirscreve Stat van Amersfoirde van den Gesticbte van Utrecht vervreemt te werden; hier omme, ende omme die voirscreve Stat van Amersfoirde te bet te sterken, ende ymmer aen den Stichte van Utrecht te houden, syn onse genedige Heer ende die mene gilden op deser tyt overcomen ende overdragen, dat synre Genaden*

 vrien-

vriende mit vyftich man wt elken waeck, die men daer toe ordineren sel, terstont wt trecken zellen, ende gebieden hier omme alle die gene, die nu geordineert zellen werden, dat zy hem terstont remaken ende wttrecken, ende hem tsamen houden ende geboir geven den vier Homans van onsen genedigen Heer, ende der meente wegen dair toe geset, alse Her GYSBERT VAN VIANEN VAN RYSENBERCH, WILLAM VAN NIEVELT, JAN VAN LICHTENBERCH, ende BRAEM VAN LUTTEKENHUSE. Ende wair yemant, die de voirscreve Homans geen geboir en gave, dat woude men terstont rechten mitten zweerde aen horen liven. Ik vinde niet, dat de Utrechtenaars binnen Amersfoort zyn gekomen, en aldaar iets verricht hebben, alleenlyk wordt in de Amersfoortsche Cronyk (1) getuigd, dat in dit jaar de Utrechtsche in de voorstadt buiten de Utrechtsche poort eenige huizen hebben afgebrand, gebelgt zynde op die van Amersfoort over het innemen hunner ballingen; en dat zy op de aankomst van den Bisschop te rugge zyn gekeerd. Doch dit is later voorgevallen, en niet in dit jaar.

Dat de vyanden en tegenstanders van *Brederode* het werk naar hun zin hebben geschikt, zal blyken uit het geene ik op het volgende jaar melden zal.

Men moet geen geloof geven aan het schryven van Verhoeven (2) die ons wil diets maken, dat *Gysbert van Brederode* strengelyk met de gunstelingen van den vorigen Bisschop *Rudolph* gehandeld, en

(1) By Matthaeus rer. Amersf. Script. p. 156.
(2) By Matthaeus rer. Amersfort. Scriptor. p. 101.

en dezelve in ballingschap verzonden heeft, welke zich naar Amersfoort begeven, en van daar eenige afgezonden zouden hebben naar den Bourgonjer Hertog, om hem aan te zetten by den Paus *Calixtus* uit te werken, dat *David* met het Bisdom wierdt voorzien. Welk verhaal, ten deelen onwaar, ten deelen verwart, uit het geene ik op het volgende jaar zal aantekenen, genoegzaam wederleid zal worden.

Alvorens ik dit jaar sluite, moet ik kortelyk aanhalen, dat in dit jaar, door toedoen van die van Swol en Campen, tusschen Amersfoort en Deventer een verdrag gemaakt is over den Katertol (1), als mede dat door het Convent van den Duitschen huize eenig land in erfpacht gegeven is aan *Gerrit Keyser* (2), en dat de Rentmeester van de Domeinen eenen brief uitgelevert heeft aan de vyf Capittelen, wegens den Tol in het Geyn (3), en eindelyk dat eene Vicarye in de Oudmunster kerk door den Deken *Wouter Grawert* is gesticht. (4)

(1) Ziet Matthaeus tom. VI, Analect. p. 64. In welk boek op bladz. 60. ik met de hand van den zeer geleerden Heer Monen, eertydts bezitter van de deelen der Analecta van Matthaeus, (welke ik door koop verkregen hebbe, en gebruike) aangetekend vinde, dat deze tol gezegt wordt de *Katertol* of *Kotertol*, naar de plaatze op welke dezelve betaald wordt, genoemt *Katen* of *Koten*, alwaar een veer over de rivier den Yssel was, bekend onder den naam van *Kater* of *Koterveer*, en naderhand eene sterkte, geheten de *Kater* of *Koterschans*, gebouwt is.

(2) Ziet Matth. tom. X. Analect. p. 389.

(3) Deze brief kan gelezen worden by Matth. de Jure Gladii cap. XVIII.

(4) Ziet Matthaeus tom. III. Analect. p. 391. & seqq.

1456.

In het jaar 1456. zyn op den gewoonen tydt aangesteld tot

Schepenen.

Peter van Vosculen.
Jacob van Jutfaes.
Jan over de Vecht.
Jan van Veen.
Evert van Voerde.
Peter van Valkendael.
Jan Sloyer.
Willam van Snellenberch.
Willam Foyt.
Jan Luytgensze.
Geryt van Ryn.
Bertelmeus van Nievelt.

Raden.

Jan van Emmerick.
Tyman Cluetinc.
Claes Ketelaer.
Jacob Scout.
Willam van Lochorst.
Claes Symonsze.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Henric Jacobsze.
Dirck Hack.
Lubbert Zwaencoert.
Henric Mar.
Jan van Oudewater, Borgermeester

Ge-

Geryt de Craen.
Jan van Velpen.
Jan Jacop Petersze.
Geryt Volkensze.
Willam Scroyken.
Volken van Baern, Borgermeeſter.
Henric de Haſe.
Volken Jansze.
Eerſt Jansze.
Wouter van der Eem.
Claes Hugensze.
Criſtoffel van Herlem.

Oudermannen.

Mattheeus Gysbertsze. Jacob Tymansze.	Overſte Oudermans.
Willam Bollingen. Jan van Spyck.	Wantſnyders.
Hilbrant Dircsze. Beernt Haſert.	Backers.
Aernt Sem. Willam van Mairſen.	Viſchcopers.
Cornelis Walichsze. Jan van den Sceel.	Louwers.
Jan Heerken. Geryt Scay.	Marsluden.
Jan van Blochoven. Jan Goertsze.	Botterluden.
Willam Egbertsze. Meyns Roetersze.	Cordewaniers.
Albert Bertelmeusze. Willam Thonisze.	Coerncopers.
Henric Braem. Peter de Goyer.	Graeuwerkers.

Jan

Jan Thomasze. }
Jan Mont. } Riemsniders.
Herboirt Aerntsze. }
Vrederic Gysbertsze Rademaker. } Bylhouwers.
Goert Willamsze. }
Peter Kannemaker. } Smeden.

De nagedachten van *Ponciaan* en *Agnes*, door den Roomschen Kerkvoogd tot heiligen verklaard, wierdt gehouden den XIV. en XXI. Januarius, en wierden hunne overblyfzelen, onder de benaminge van *reliquien* bekend, voortydts door Bisschop Baldrik te Utrecht gebracht (1), zorgvuldig bewaard, ook wel in plechtige ommegangen gedragen, en het volk vertoond. Op de gemelde dagen wierdt het geheugen dier martelaren godvruchtig, naar het geloof der Roomsche Kerke, vernieuwt, en de avonden, ook zomtydts wel de nachten, immers een groot gedeelte der zelve, in veel vreugde met eeten, drinken, danzen, springen en vertooninge van veele zotternyen, doorgebracht. Voor al was het in deeze Stadt in gebruik, des avonds na den eeten eenige geschenken, onder het slaan op een bekken om te leiden. Deze gewoonte is in het begin van dit jaar afgeschaft, om redenen, vervat in het Buurspraakboek des manendaghs na dertiende dagh: *Want men altyt van oude hercomen over lange jaren tot hier toe op sinte Ponciaens dach ende op sinte Agnieten avonden, des avondes na den eten, dat*

(1) Het lichaam van deze *Agnes* is door Bisschop *Frederik van Blankenheim* in eene vergulde bewaarkas in de Domkerk geplaatst. Ziet Chronicon Magnum Belgicum ad an. 1418. p. 341.

dat becken gewoenlix te slaen pleecht, als men die presenten te dragen pleecht by der straten (1), *ende nu een nye policie ende ordinancie by den menen gilden van Utrecht mit rypen rade op dat becken te slaen gemaect ende ordiniert is, ende dat in lasten of in noden onser Stat ende gemeenten aengaende, ende anders niet, hier omme so laet die Raet weten enen ygelicken, ende gebiet, dat niemant, by sy geestelic ofte weerlic, binnen ofte buten in onser Stat vryheit geseten, tavonde noch sinte Angnieten avont, noch oec tanders tot eniger tyt, dat becken en sla, noch becken geslach en make, gesondert die geoirdinierde tot den beckenslach, die tot alre tyt, alse hem waraftige tydinge ende geruchte van last ende van node, onser Stat ende gemeente aengaende, aencomt, dat becken wel slaen mogen, ende oec gehouden syn te slaen, by horen ede sonder verboeren.*

Om

(1) De reden van deze gewoonte is my onbekent, en hebbe ik dezelve uit Haraeus de Vitis Sanctorum, in het leven van *Ponciaan* en *Agnes* niet konnen nasfpeuren, ook niet in de Acta Sanctorum, welkers opstellers gewag maken van dit gebruik om op S. Ponciaans dagh geschenken te geven, en dat die geene die dezelve op dien dagh ontfangen hadden, acht dagen daar na op S. Agnes dagh aan de vorige gevers wederom andere zonden ter vergelding, wordende deze daadt *Poncen* en *Agneeten* genaamd. ziet tom. 1. Act. SS. p. 935. Omtrent dezen tydt wierdt ook zekere dagh, zynde maandagh na drie Koningen in veel vreugde en dertelheit te Utrecht doorgebragt, genaamd *verloore maandagh*, op welke veel volks op stelten door de Stadt in allerhande gewaadt zich vertoonde, vragende aan de huizen, en ook ontfangende, kleine en geringe geschenken, voor al eet- en drinkwaren, welke zy des avonds met den anderen opaten en verdronken, en veele ongebondenheden bedreven. Waar van verdient nagezien te worden, het geen de beroemde Hoogleeraar Gysbert Voet tom. III. Disputat. Theolog. p. 1396. & 1397. heeft geschreven, en Olivarius Vredius Flandria Vetus p. 347.

Om het volk tot godvrucht aan te ſpooren, en den zegen van den hemel af te bidden, is vaſtgeſteld des woensdaghs daar aan volgende het Sacrament om te dragen, en op dat geene onordentelykheden by die gelegenheit voorvallen, en die ſtatelyke ommegang in goede ordre verricht zoude worden, is daaghs te voren van den Raadthuize afgelezen, dat niemandt, 't zy man, wyf of kind, mede zoude gaan, dan achter de Overſten en de Raden, en wierdt ieder gelaſt de ſtraten voor zyne huizinge te reinigen en ſchoon te maken, op verbeurte van vyf ſchellingen, waar van de Scherprechter keurmeeſter zoude zyn.

Op het voorige jaar hebben wy gezien het wys overleg van *Gysbert van Brederode*, om allengskens en door zachte middelen de hollende gemeente aan het bedaaren te krygen, en dat daar toe zeer dienſtig was geweeſt het wederom in de Stadt laten der ballingen. Door deeze verſterkt, wierdt het gezag der geene, welke zedert eenigen tydt het gemeen gaande gemaakt hadden, en meeſters van de Stadt waren geweeſt, zeer verzwakt. Ondertuſſchen maakte Hertog *Philips* groote toeruſtinge en vergaderde veel volks, om zyn voorneemen ter uitvoer te brengen. De Ruwaard, hier van verwittigd, zat meede niet ſtil, maar beraadde zich, hoe beſt dezen gedreigden aanval tegen te gaan, en zyn goedt recht, door eene wettige verkiezinge verkreegen, te handhaven; te meer, dewyl de Gilden dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh by eenen gemeenen morgenſpraak beloofd, en zich verbonden hadden, hem trouwen byſtandt te doen. Doch dat hier door de ruſt binnen de Stadt noch niet beveſtigd en de muitzieke geeſten tot ſtilte waren gebracht,

toon-

toonde de daar op volgende S. Marcus dagh, zynde den xxv. April, op welke het grauw, niet te vreden, dat het zynen bozen lust niet genoeg hadt konnen boeten tegens veele gegoede en ryke inwooneren dezer Stadt, op de been kwam, de bekkens door de gansche Stadt deede slaan, en de Neude tot hunne vergaderplaats verkoor. De Ruwaart, dit gruwelyk opzet willende tegengaan, zondt aanstonds boden naar Vianen en Montsfoort, met verzoek aan zynen broeder *Reinout* en den Borchgraaf, hem met eenig gewapend volk spoedig te willen byspringen. Welke beide tydig binnen de Stadt gekomen zynde, besloot hy de oproerige gemeente met geweldt tot billyke onderwerpinge te brengen, en stelt zyne byhebbende manschap in goede ordre, ieder derzelve voorziende met een strooytje, op dat zy door dat teken kenbaar en onderscheiden zoude zyn van die geene, welke zy te bevechten hadde, en trekt wel gemoed door de Schoutesteeg naar de Neude. De wilde gemeente, welke de Stadt met roof en moord gedreigd hadt, ziende den Ruwaart zoo onverzaagt op haar aankomen, wierdt met schrik en groote vreeze bevangen, en veranderde schielyk haare taal, staken de handen om hoog, en verzochten vrede (1). De Ruwaard bewilligde in haare beede, met last om de wapenen af te leggen, en dat die geene, welke by hem wilden blyven aan eene zyde zouden staan, en zich van de anderen afzonderen, doch zy gingen meest alle

(1) Zoo verhaald het Veldenaar, en Joh. à Leidis by Matth. t. II. Analect. p. 356. Heda verhaald, dat Brederode onder het volk heeft laten schieten, waar door veele gesneuvelt en de overige op de vlucht zyn gedreven.

alle tot hem over, met dierbaare betuiginge, van volstandig getrouw te zullen zyn.

De Ruwaard op deeze wyze het tomeloos volk getemd hebbende, beval aanstonds alle gevangene borgers, die door het gemeen in den kerker waren geleid, los te laten. En om alle wraakneminge over het geene in vorige tyden gebeurd was, te beletten, wierdt op dien zelven dagh van S. Marcus by het luiden der klokke afgekondicht dit volgende: *Die oude ende nye ballingen zellen vry wezen van hoerre oirveeden, behoudeliken wat an hem of den boeren gesciet is op finte Blasius nacht anno 1449. doe Bisscop Roeloff inquam, ende mede op ten dach, doe Beernt Grawert wtgeset wart, an verdriften, live, bloede ende goede, oec van wien hem dat gesciet is van binnen ofte buten; tsy die van Amersfoert, van Rhenen, off wie sy syn; dat dat vry, qwyt, doot, ende an beyden syden besoent ende qwyt gescbonden sell bliven, ende wairt sake, dat yemant van hemluden het contrarie dede, dat sell die Raet rechten mitten zweerde an hoeren live, ende hier in sell myn genadige Heer ende die gilde den Raet stercken; mer wairt sake, dat singulair personen, die een tegens den anderen te doen hadde van saken, dat van sheren ofte stat wegen niet gesciet en wair, dat mogen sy zuecken mit recht ende anders niet.*

Item desgelycs sellen vry wesen van hoerre oirveden ende hoir borgerscap weder hebben alle de gene, die eerste op ter poirten gelegen hebben, ende zulke gelden als sy gegeven hebben, sellen gegeven blyven ende qwyt wesen, ende sy en sellen om dier sake wille op nyemant gene wrake doen op hoir lyff, dat die Raet oec rechten sell an den brokigen mitten zweerde als voirscreven is.

Item elc van de voirscreve personen sellen wesen

ende dienen in den gilden, dair zy van outs in geweest hebben.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten, wes op huden gesciet is, dat die Raet op hem neempt, dat dairomme nyemant gene wrake en doe, want die Raet dat rechten zoude tot hoers selfs goetduncken.

Veldenaar, Jan van Leiden en andere schryvers, getuigen, dat hy ook het houden van morgenspraken, en het slaan op de bekkens op den hals verboden, en de Regeeringe gezet heeft als ze van outs pleeg te wezen, en voegt 'er Veldenaar by, *aldus kwam dat gemeene spul of.* Ik vinde ook in het Raadtboek, dat op S. Marcus dagh de Regeeringe is veranderd, en dat nieuwe Raden by weinige, die aangebleven zyn, en vier en twintig Oudermannen, en dus twee uit ieder der twaalf hoofdgilden zyn verkoren, welker getal tot twee en veertig is vermeerdert, niet op dezen dagh, maar op S. Symon en Jude avondt, zynde den 28. October, op welken dagh eene nieuwe Gildebrief (1) is gemaakt, by welke de verkiezinge van Schepenen, Raden ende Oudermannen wederom op den ouden voet is gebracht. Ook moet men niet begrypen, dat alle morgenspraaken der Gilden in 't gemeen, maar alleen zulke, welke zedert eenigen tydt in zwang hadden gegaan, en maar strekten tot verwekking van oproer, verboden zyn. Dit blykt uit den zoo even gemelden Gildebrief, welke door de gemeene Gilden eenparig is goetgekeurd, en door ieder Gild bezegelt, het welk niet heeft konnen verricht worden, dan in eene gemeene morgenspraak,

(1) Welke gelezen kan worden in het Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 85.

ſpraak, en verſcheide andere gevallen, van welke zommige in het vervolg gemeld zullen worden, toonen dit duidelyk. De gemeene Raadt is derhalven wederom geſteld als van oudts, en Schepenen en Oudermannen der een en twintig Gilden tot Leeden der zelve aangenomen. Ook is het Bekken ſlaan niet aanſtonds in het geheel afgeſchaft, maar eerſt naderhandt, en naar alle waarſchynelykheit op den gemelden S. Simon en Judas dagh, op welken alles gebracht en herſteld is op den ouden voet. Want in het Buurſpraakboek des Sondaghs na Sacramenti worden gemeld de namen van veertig Bekkenſlaanders, op dien dagh aangeſteld, met aanwyzinge van de plaatzen, op welke ieder van hen in tyden van noodt dezen dienſt moeſten waarneemen, zynde ter zelver tydt mede opentlyk afgekondigd, dat, indien iemandt buiten de aangeſtelde op het bekken ſloeg, zonder verſchoning zyn leven zoude verbeuren.

Ik zal hier opgeeven de namen der geene, welke op S. Marcus dagh tot de Regeering zyn aangeſteld, en achter de vier en twintig Oudermannen, op dien dagh verkoren, laten volgen die geene, welke den XXVIII. October, ter vervullinge van het gewoon getal daar zyn bygekomen. Waar omtrent ik den Lezer noch moet verwittigen, dat het getal der Raden geboekt ſtaat op XXV. in plaatze van XXIV. en der Oudermannen op XLI. en dus een minder, 't welk my doet denken, dat een der Oudermannen onder de Raden geſteld is. Uit deze verandering der Regeeringe beſluite ik, dat 'er onder de voorige Regeerders verſcheide zullen geweeſt zyn, die hunnen plicht niet betracht en met het gemeen geheuld hebben.

Van

Van deze verzettinge meld het Raadtboek aldus.

Op sinte Marcus dach

Die Scepen bliven als sy voir gecoren syn.

Raden.

Ryman Cluetinc.
Aernt Borre.
Wouter van Catwyc, Borgermeester.
Thomas Rutgersze.
Willam van Lochorst.
Herman Claesze.
Philips van Groenevelt.
Henric van Abcoude.
Adryaen van Wezell.
Wouter van Vyanen.
Jan van Oudewater.
Jan van Blochoven.
Geryt die Kraen.
Jan van Hamelenberch.
Henric Garstman.
Jan van Makener.
Goedscalc van Winsen.
Jan Foyt.
Henric die Haze.
Goessen van Schayk.
Jan van Loenen.
Willem Vogell.
Aelbert van Ryn.
Cristoffel van Harlem.
Folpert van Amerongen, Borgermeester. (1)

Over-

(1) In het Raadtboek op elf duizend maechden dagh, staat aan-

Overste Oudermannen.

Mattheeus Gysbertsze.
Jacob Tymansze. (1)

Oudermannen.

Wouter Ysbrantze.
Jan Henricsze.
Beernt Hasert.
Henric Jan Lubbertze.
Aryaen van Cleve.
Henric Peter Tymans zoens zoen.
Jan van Scherll.
Claes Engbertze.
Geryt Scade.
Aernt Claesze in Galissen.
Jan Godertze.
Wouter die Wolff.
Peter Jansze.
Dirc Claesze.
Aelbert Bertelmeusze.
Willem Hubertze.
Henric Braem.
Peter die Goyer.

Jan

aangetekend: *De Rade hebben eendrachtelic gegont Folpert van Amerongen die Castaleynschap ter Eem.* Deze, nevens *Wouter van Catwyk*, waren op dezen dagh niet tot Borgermeesters verkoren, maar *Philips van Groenevelt*, en *Jan van Oudewater*; doch vermits die beide uit de Stadt waren, en de Stadt niet zonder Borgermeesters konde zyn, zyn zy in hunne plaats aangesteld op den eersten May, en dus korte dagen daar na.

(1) Deze waren ook tot die waardigheit verheven op Maria Lichtmisse, en hebben dezelve behouden.

Jan Thomaeeze.
Gysbert van der Ae.
Rutger Egbertsze.
Herman Elyasze.
Jacob Borre die Messemaker.
Pous Willamsze.

Bebalven die Scepen, die te Lichtmisse gecoren werden, ende die Rade, ende Oudermans, die op sinte Marcus dach gecoren worden, so syn dese nabescreve personen noch Oudermans gecoren, op sinte Symon ende Juden dach, mitten welken die gilden vervult wierden, so der weder XXI. *gilden syn, alst van outs geweest heeft.*

Dirc van Zulen.
Henric Knoep.
Willam Proest.
Henric Stevensze.
Henric Marre.
Folpert van Raephorst.
Claes Bloc.
Claes Splinter.
Henric Jacobsze.
Aelbert Romboutsze.
Willam van Zyll.
Henric Boirnkyn.
Jan Robbertsze.
Tyman Dedell.
Jan Reynersze.
Lubbert Zwaenkert. (1)

Niet alle, zoo als Veldenaar, en andere Schryvers ver-

(1) Deze wordt op het vorige jaar genoemd *Zwaencoert.*

verhalen, maar wel het grootste getal van de oproerige gemeente, zyn tot *Brederode* overgegaan. Dit blykt uit het geene even na het voorgevallene op de Neude ter klokke is uitgeroepen, en in het Buurspraakboek aldus aangetekend staat: *Die Raet laet enen ygeliken weten, dat sy gesoict hebben die gene, die zedeliken ommegaen zellen om te zuecken die gene, die de onzedicheit ende moyterie op huden tegen onsen genedigen Heer den Elect, ende der gemeente van Utrecht, gemaict hebben, ende laet vorder weten, dat nyemant en buse noch en bove die gene, die men nu zueckende sell werden, want die Raet dat rechten wil tot boers selfs goetduncken.* Veele zyn 'er gevlucht, en de meeste zyn naar Amersfoort gegaan, welker Regeerders niet gunstig waren aan *Brederode.* Op den daar aan volgenden Meydagh zyn alle de uitgewekene ingedaagd, om binnen acht dagen zich te komen verantwoorden, op verbeurte, indien zy niet verscheenen, van hun borgerrecht, en dat hunne vrouwen en kinderen in de Stadt niet geduld, maar hen nagezonden, en alle hunne goederen tot Stadts behoef zouden worden aangeslagen. Dit is ook ter uitvoer gebracht, zynde dingsdaghs na Pinxteren de Stadt en het Land van Utrecht op hun lyf ontzeit, om dat niet ter antwoordt gekomen waren, aan *Peter uter Spyc*, *Loeff Berchmaker*, *Pouwels van der Horst*, *Egbert die Druechscheere*, *Aernt van der Horst*, *Ricout*, *Jacob*, *Jan* en *Geryt van Velde*, *Jan Zutert*, *Jacob Stevensze*, *Jacob Jan die Conincs knecht*, *Wouter Willamsze*, *Claes Noyensze*, *Jacob Borre*, *Jacob Petersze*, *Cornelis Walichsze*, *Jan van Heze*, *Aelbert Zoudenbalch*, *Gysbert Vogelcoep*, *Jonge Lodewyck die Wael*, *Steven Gerytsze van Zulen*, *Jacob Plaet*,

Plaet, *Jan van Holland*, *Thys Lagenoet*, *Henric Sandersze*, *Jan Herboirt*, *Pouwels van der Buten*, *Geryt Jacobsze die Houwer*, *Jan Backer*, *Scapen Claesze*, *Willam Snebbert*, *Vrederic van Poll*, *Mathys Dircsze*, *Steven Egbertsze*, *Evert van Broecbusen*, *Peter Maesse in den Weerde*, *Claes Schout*, *Willam Dircsze*, *Gysbert van Beesde*, *Claes Hugensze van Bredae*, *Jacob Claesze*, en *Jan Mathysze van Herp*; en zyn hunne goederen toegeslagen, en de vrouwen en kinderen gelast by zonnenschyn noch ten zelven dage uit de Stadt te gaan, uitgezondert die Vrouwen welke van haare mannen gescheiden waren, en de kinderen, welke onder hunne ouders niet meer stonden, en tot mundige jaren gekomen waren, en is in eenige volgende dagen het zelve vonnis geveld over verscheide perzonen, die onwillig waren ter verantwoordinge te komen. Doch dewyl zy weigerden hunne verdediginge te doen voor den Raadt, en deszelfs besluit daar over zich te onderwerpen, is des maandaghs na Petri by den Raadt verstaan, hun banvonnis te verklaren voor hun leven lang te zullen duuren, en dat hen nooit zal worden toegestaan met eenen nieuwen Bisschop in te komen. Vervolgens zyn op dezelve straffe ter klokke uitgeluid *Jan Uter Spyc*, *Steven Hubertsze*, *Pouwels Scrodekyn*, *Aernt en Ricout van der Horst*, *Jan die Coninc*, *Gysbert Eertze van Herdenbroec*, *Jacob Jacobsze*, *Jacob van Galencoep*, *Peter van Zulen*, *Lubbert die Waell*, *Bertelmeus van Voirswerde*, *Joest van Bueren*, *Geryt van Zulen Lambertsze*, *Jan en Vrederic die Wit*, *Joannes Ponciani*, *Aernt van Culenborch*, *Jan Grawert Hugensze*, *Symon van Teylingen*, *Beernt*, *Pieter* en *Geryt Grawert*, *Dirc Grawert*

 ba-

bostart, Heer Willem van Montfoirde, Melis van Mynden, Jan van Zulen van Natewisch, Geryt van Zulen van Blikenborch, Jacob van Zulen van Blikenborch, Godert Bot, Jan van der Horst, Daniel van Nyewael (1), *Jan van Ryetvelt, Peter Boyden, Dirc Hack, Jacob van Doern, Bertrut Walmer, Heyn Bont, Gysbert Roversze, Jan Dircse de Spoermaker, Steven van der Horst, Walich van Loenen, Tyman van Kessel, Peter van Well, Heynken van Ness, ende Maes Willamsze.* (2)

De rust binnen de Stadt hersteld zynde, was het ernstig overleg om de Stadt te versterken en van volk te voorzien, ter wederstandt van den Hertog van Bourgonje. De Raadt en de Gilden toonden zich ieverig, en namen des Saturdaghs na onser Vrouwen dagh visitatio dit aanmerkelyk besluit: *Bevelen die gemene Rade ende Oudermans, opt verbeteren der gilden, den Oversten mitten Rade ende Oudermans hem bygescict, dat sy by hem nemen sellen mogen die gene, die hem des verstaen, ende hem nutte dair toe dencken wesen, uten Scepen, uten Rade, uten Oudermans, off van der strate* (3), *mit hem te raden ende te daden, wegen te vynden om gelt ende volc te laten comen, zoudye te geven, vesten ende werck te laten maken, ende all dat te raden ende te daden, dairmen den Hertoge van Borgonje mede wederstaen, ende ons sterken mach. ende off sy in desen werken ten afteren gin-*

(1) Deze was Secretaris dezer Stadt, ziet hier boven bladz. 259.

(2) In het geschrift by Matth. t. II. Anal. p. 222. staat, dat 'er drie honderd borgers uit de Stadt zyn gegaan, sommige in vrouwen klederen, andere als Monniken, welke zich naar Amersfoort hebben begeven.

(3) Dat is, zy mochten zich ook beraden met luiden, die niet in de Regeering, of in eenige Gilden waren.

gingen, so dat men meer utleyde, verloefde, ofte beboefde, dan hem te voren utgereyct werde, dat soude die Rade, Oudermans ende gemene gilden loven gelyc mit hem ut te dragen. ende off sy enig gelde van yemant leenden, dat men dien brieve wedergeven soude onder der Stat grote zegell. Welk besluit den volgenden dagh door alle de Gilden eenparig is goetgekeurd. En om de Stadt voor schielyken en onverwachten overval te verzekeren, is 'er ordre gesteld, om by de eerste waarschouwinge de poorten wel te bewaren, en ten dien einde afgelezen: *Die Raet laet enen ygeliken weten, dat ons Heer Genade mitten Rade overcomen is, alst tot laste coempt van vyanden, ende dat men dat beoken ende clocke sloegen, dat dan een ygelic comen ende vergaderen sel op ten steden nabescreven, te weten, alle die gene, die woenastich syn boven der Smedebrugge an beyde syden totter Stat mueren toe, voirt totter Rodetoirnpoirte toe, sellen comen ende vergaderen voir die Tollensteger poirte, ende doen dair tgene hem bevolen sell worden van GOEDSCALC VAN WINSEN ende HENRIC VAN NYEVELT, die dair Homans sellen wesen.*

Item voir sinte Katrinen poirte sellen Homans wesen ADRYAEN VAN LANTSCROEN ende HENRIC DIE HAZE, ende dair sellen bycomen alle die gene, die woenastich zyn tusschen de Backerstege ende Vyestege, ende dat all omme der ouder grafte tot an die muer toe, ende van den stapel, ende voirt tot sinte Katrinen poirte toe.

Item voir die Wittevrouwen poirte sellen Homans wesen WILLAM VAN STEENRE ende PETER JACOBSZE, ende dair sellen bycomen alle die gene, die van den Regenboge an woenen, ende voirt die Minrebroederstraet duerende, die Scouten-

stege

ftege mit die een fyde van der Noede, ende voirt finte Jansvelt langes tot Wittevrouwen poirt toe.

Ende voir die Weertpoirte sellen Homans wesen WILLEM CLAESZE *ende* AERNT CLAESZE, *ende dair sellen bycomen all die gene, die woenen van der Backerbrugge ende voirt die een fyde van der Noede langes tot an den Herdenboll, voirt in die Louwerstraet thent an die Weertpoirte toe.*

Ende wairt sake, dat yemant hier overborich in worde, dat woude die Raet terstont rechten mitten zweerden an hoeren liven.

Item tot allen van dese voirscreve vier poirten selmen oec scicken hondert Stalbroeders (1), *ende dat vierendeel van de pynres.* (2)

Item alle die anderen, binnen onser Stat woenende, sellen vergaderen op hoir oude gewoentlike steden, ende voirt doen, dat men hem bevelen sell, ende onse genedige Heer van Utrecht sel wesen mit sinen vrienden op ter plaetsen.

Om de Stadt in staat van tegenweer te stellen, wierden de poorten, muuren, en toorens op de wal.

(1) Mattheus tom. II, Anal. p. 7. wil, dat zy zoo genoemd wierden, om dat zy van denzelven stal waren, en Kilianus noemt hen ook *stalgezellen*, dat is, rotgezellen, *commilitones*, *contubernales*. Zy waren huurlingen, welke in tydt van noodt voor geld dienden, en, de zwarigheit over zynde, afgedankt wierden. Deeze hadde de Ruwaert al gebruikt, volgens het verhaal van Veldenaar, op fint Marcus dagh, trekkende met hen op tegens de oproerige gemeente; en moet hunne soldye niet groot geweest zyn, als men aanmerkt hun getal, het welk ten minsten vier hondert zal belopen hebben, dewyl ik in des Cameraars rekeninge over dit jaar vinde, dat de Stadt aan de Stalbroeders ten dienst van *Gysbert van Brederode* heeft betaald twaalf hondert en twintig Beyers guldens, zeventien cromsterten en twee wit.

(2) *Pynres* zyn Stadts Speellieden, van welke ik hier boven reeds gemeld hebbe.

wallen verfterkt, het volk met allerlei wapentuigen, in dien tydt gebruikelyk, voorzien, den uitvoer van koorn verboden, en zorg gedragen voor overvloedt van levensmiddelen, om eene lange beleegering te konnen uitftaan, en door gebrek van nodig voedzel niet gedwongen te worden zich over te geven. (1)

Tuffchen beiden moet ik melden het overlyden van *Walraven van Meurs* te Arnhem. Omtrent den dagh, op welke hy de wereld heeft verlaten, verfchillen de Schryvers: de eene getuigt, dat zyn doodt voorgevallen is des Sondaghs voor S. Michiels dagh (2), de andere verzekert ons, dat hy het leven afgeleit heeft daaghs na S. Franciscus. (3)

Na het verhaal van het geen binnen de Stadt Utrecht is voorgevallen, zal ik nu overgaan tot de verrichtingen van Hertog *Philips* en *David van Bourgonje* ter bereiking van hun oogmerk. Veele aanzoeken waren by den Bourgonjer Hertog gedaan, om hem te doen afzien van zyn voornemen, en *Gysbert van Brederode* te doen genieten het recht, 't welk hy door eene wettige verkiezing hadde verkregen, en was zelfs *Reinout van Brederode* tot dat einde in den Haag geweeft. (4) Ook wendde daar toe veele moeite aan *Johan* Hertog van Cleef (5), als mede *Johan van Hensberch*, Bif-

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 469.

(2) Arnoldus de Bevergerne by Matth. t. VIII. Anal. p. 168.

(3) Anonymi Chronicon by den zelven Matth. d. t. p. 189.

(4) Gouthoeven bladz. 469. verhaald, dat hy tweemaal in den Haag is geweeft, en dat hy gelukkig de lagen hem geleid is ontfnapt.

(5) Den welken dingsdaghs na Pinxteren, met zyn gevolg tot hondert perfonen, door den Raadt dezer Stadt vry geleide was verleend.

Bisschop van Luik; doch alle hunne pogingen waren vruchteloos. De laatste hadde aan *Gysbert van Brederode* toegezeit, indien hy niet bevredigd wierdt met Hertog *Philips*, dat hy hem op zyne eigene kosten duizent ruiters ter hulpe zoude toezenden. Welk aanbodt hem zeer kwalyk is bekomen, en zoo euvel genomen, dat hy gedwongen is geweest afstandt van het Bisdom te doen ten behoeve van *Lodewyk van Bourbon*, de zusters zoon van Hertog *Philips* (1) omtrent XXIV. jaren out zynde. (2)

Die van Amersfoort, in welke Stadt verscheide uit Utrecht gewekene zich onthielden, en die van Rhenen, hadden eenige uit hunne Regeering afgezonden naar den Haag, en aangeboden hunne poorten te openen voor *David van Bourgonje*, en hem voor Heer te erkennen. Hertog *Philips* verzuimde niet hier van gebruik te maken, en zond ylings *Adriaan van Borsselen*, Heer van Brighdam, die zyne natuurlyke dochter *Anna* ten vrouwe hadt, naar die Steden, welke dezelve bezettede. Kort daar na volgde *David*, nemende zynen reis over Gornichem en Thiel, en wierdt eerst te Rhenen en naderhand te Amersfoort plechtig ingehaald en als Heer gehuldicht. Ook wierdt het Kasteel Ter Horst, door den Kastelein *Everard*

(1) Want dat hy om heiliger en stilder te leven, zynen zetel zoude overgegeven hebben, zoo als in het Chronicon Magn. Belgic. p. 367. vermeld staat, vind geen geloof. Knippenberch Historia Eccles. Ducat. Gelriae libr. III. cap. 8. getuigt: *incertum an rerum pertaesus, aut Philippi Burgundi promissis, deposuit Episcopatum.*

(2) Corn. Zantfliet in Chron. apud Martene tom. V. Collect. Veter. Script. p. 489. getuigt, dat hy omtrent XVIII. jaren bereikt hadt.

rard van der Eyst overgegeven, onder beding van zeven duizend Rynsche guldens, welke hy voorgaf daar op beleend te hebben.

De Bourgonjer Hertog heeft, na dat hy eenen algemeenen optocht door Holland en Zeeland hadde doen aanschryven, en de Stadt Leyden tot de vergaderplaats benoemd, zich uit den Haag naar Leyden begeven op S. Marie Magdalene dagh; in welke Stadt, na bekome vry geleyde, tot hem zyn gekomen *Reinout van Brederode*, *Hendrik* de Borchgraaf van Montfoort, *Jan van Renesse* Heer van Wulven, *Johan Proeys* (die in zyne kerkelyke weerdigheden; van welke hy in het jaar 1449. ontzet wierdt, hersteld was) en zyn broeder *Jacob Proeys*, vergezeld door *Johan* Hertog van Cleef, welke getracht hebben den vergramden Vorst te overreeden tot het afleggen der wapenen, en te verzoenen met *Gysbert van Brederode* en de Stadt Utrecht. Doch hunne voorslagen hebben te dier tydt geenen ingang gevonden. Hertog *Philips* heeft acht dagen te Leyden vertoefd, en overleg gemaakt, hoe hy best de Stadt Utrecht ter overgave zoude noodtzaken; en zynen natuurlyken zoon *David*, met verwerpinge van *Brederode*, op den stoel zetten. De Hollanders en Zeeuwen hunnen aantal van manschap ter bestemder tydt en plaatze geleverd hebbende, is hy met dezelve opgetrokken naar Woerden, en van daar naar Ysselstein, alwaar zyne krygsmacht zeer vermeerderd is door de aankomst van verscheide groote Heeren (1), en gewapend volk uit Vlaanderen,

(1) Wier namen gelezen konnen worden by Gouthoeven bladz. 470. en by Jan van Leiden tom. II. Analect. Matthaei p. 360.

deren, Braband, Artois en Henegouwen. De Hertog van Cleef (welke 's jaars te voren getrouwt was met *Elisabeth*, dochter van *Jan van Bourgonje*, Hertog van Nivers) ging als middelaar tusschen den Hertog en *Brederode* over en weder. Welke laatste wel voorzag, dat hy zulk eenen vermogenden Vorst en zulken aanzienlyken krygsmacht niet lang zoude konnen wederstaan, en daarom naar de voorslagen, welke door den Hertog van Cleef aan hem gedaan wierden, begon te luisteren, te meer om dat hy van de stedelingen niet konde verwachten, dat zy langen tegenstand zouden bieden, dewyl zommige zich verklaarden voor de gehoorzaamheit aan den Roomschen Stoel, willende ontheft zyn van den ban, en verscheide hunne geneigtheit openbaarden tot eenen vredehandel, om te voorkomen hun uitterste verderf en verlies van goederen en bezittingen, welke zy vreesden by eene inneeminge en veroveringe van de Stadt te zullen ondergaan. Hy kende ook al te wel de Utrechtsche gemeente, welke zedert eenigen tydt zeer verdeeld was, en veele oproeren in de Stadt hadde verwekt, om zich te betrouwen op haare geduurzame standvastigheit. De iever der Geestelyken verflauwde ook, na dat Hertog *Philips* verboden hadde de pachten hunner goederen onder zyn gebiedt leggende te Utrecht te betalen (1), waar door zy van een gedeelte hunner inkomsten wierden ontzet. Waar by noch kwam de afval van Amersfoort en Rhenen. Om alle welke redenen hy oordeelde het oor te moeten leenen aan billyke

voor-

(1) Volgens het verhaal van Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. 308.

voorwaarden, en de zaak ter overweginge gebracht hebbende by de Geestelykheit, Ridderschap, den Raadt ende Gilden der Stadt Utrecht, heeft hy met dezelve besloten, dezelve Heeren, die te Leyden te vooren geweest waren, naar Ysselstein af te zenden, alwaar het verdrag kort daar na gesloten en getekend is, en hebben *Johan* Hertog van Cleef, en zyn broeder *Adolph* Heer van Ravestein zich voor de trouwe nakominge van het geene besproken was, borgen gesteld. By het zelve was bedongen, dat *Gysbert van Brederode* zoude afstaan zyn recht op het Bisdom ten behoeven van *David van Bourgonje*, welke door de Staten van het Nedersticht als Bisschop en Heer zoude worden erkend, en indien de Leden des Stichts, zoo boven als beneden den Yssel, hem weigerden aan te nemen, zouden de gemelde Staten den Hertog en *David* bystand doen, om hen tot gehoorzaamheit te brengen. Aan *Gysbert* wierden gelaten de Proostdyen van den Dom en Oudmunster (1), en gegeven de Proostdye van S. Donaas te Brugge (2), en wierden hem toegeleit jaarlyks uit de inkomsten van het Utrechtsch Bisdom vier duizent twee hondert Rynsche guldens, en zoude hem ter vergoedinge der onkosten, zoo te Romen als hier gevallen, uitgereikt worden vyftig duizent Lewen, en zoude boven dit alles hy Raadt van den Hertog van Bourgonje in Holland zyn. (3) Omtrent de ballingen zoude ge-

(1) Ziet den Heer Drakenborch Aanhangzel op de Kerkelyke Oudh. bladz. 104.

(2) Opengevallen door de verheffing van Lodewyk van Bourbon tot Bisschop van Luik. Ziet Corn. Zantfliet Chron. apud Martene tom. v. Collect. Vet. Auctor. p. 489.

(3) Op eene dubbele wedde volgens Heda p. 292. en den Heer

Op deeze voorwaarden heeft *Gysbert van Brederode* afſtandt gedaan van het Bisdom, welke naar de tydts omſtandigheden, in welke hy geſteld was, niet zeer nadeelig waren; doch dat dezelve niet alle zyn nagekomen, zal het vervolg leeren.

De Raadt dezer Stadt heeft zorge gedragen, dat by de inkomſt van den Bourgonjer Vorſt en den nieuwen Biſſchop, alle wanorder geweerd, niemand der geene, welke hen verzelden, mishandeld of kwalyk bejegend zoude worden, en voor al, dat geene ballingen onder hun talryk gevolg in de Stadt zouden ſluipen, en ten dien einde des donderdaghs na Petri doen afleezen: *Want die hoechgeboere duerluchtige Vurſte, die Hertoge van Cleve* (1) *ſeker punten verſproken ende verdedinct heeft tuſſchen den hoechgeboere, duerluchtige ende mogende Vorſte den Hertoge van Burgonien, mit den eerweerdigen Vader in Gode heren DAVID van Burgonien Biſſcop tUtrecht, mitten hoeren, an deen ſyde, ende Heer GYSBERT VAN BREDERODE, ende der Stadt van Utrecht, an dander*

den, heeft de Raadt des woensdaghs na Petri by klokluidinge doen aflezen: *Want die hoichgeboire, duerluchtige Vurſt, die Hertoge van Burgundien incomen ſell mit groten volke, zoe heeft hy zyn Foriers hier binnen geſcict, om die herbergen in te nemen, ende wy hebben donſe uten Rade geſcict by den Foryers, die welke te ſamen omme ſellen gaen, om die herbergen in te nemen, ende te beſpreken; dairomme laet die Raet enen ygeliken weten ende gebiet, dat hem een ygelic gevuechlic hebbe in 't gene van den Foryers ende onſen geſcicten bevolen ſell werden, off die Raet wilt ſcerpeliken rechten tot hoeren goetduncken.*

(1) Dat de Hertog van Cleef *Gysbert van Brederode* tot het aangaan van dit verdrag aangezet en overreedt heeft, getuigt Teſſchemaker in Annalib. Cliviae &c. p. cccv.

der syde; op welke dedinge die voirscreve Vursten mit boren vrienden incomen sellen, dairomme laet die Raet enen ygeliken weten, ende gebiedt, dat nyemant en misdoe in woerden off in werken enigen van den genen, die mit den voirscreve Heren incomen sellen op boir lyff, gesondert die ballingen ende voirvluchtige onser Stadt, so die wtgesondert syn.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten, dat ons Heer Genade van Cleve den slotell bebben zell van der Tollensteges poirte. (1) *ende als die Hertoge vau Borgonie ende onse Heer van Utrecht mit boere vrienden incomen sellen, so sell die Hertoge van Cleve voir der poirte wesen mitten Oversten onser Stadt, ende den genen, die bem bygevuecht sellen werden, in boir barnascb, om te wachten, an te tasten, ende te rechten die genen, die boven dese voirscreve dedinge incomen souden willen. ende dairomme gebiedt die Raedt, dat bem op tie tyden nyemant van onsen borgeren ende ondersaten en wapen, nocb barnascb an en doen, dan die gene, die by den Hertoch van Cleve gescict sellen werden; nocb dat bem nyemant en sterck, nocb enicb geveerde en make in enicbsins, om bulpe off bystant te doen mit woerden off werken, enige van de ballinge of voirvluchtige, om die in te bebben. ende off bier yemant in broecke, dat selmen terstont recbten mitten zweerde, an boeren liven, sonder yemant dair inne te versconen.*

En op den volgenden dagh, even voor de inkomst, doen afkondigen: *Want onse genedige Heer*

(1) By het verdrag was de Katryne poort tot de intreede bepaald; weshalven hier in veranderinge, naar alle waarschynelykheit met wederzyds genoegen, zal gemaakt zyn. Ook was deze de naastgelegene van Yſſelstein, en door welke de nieuwe Biſſchoppen doorgaans gewoon waren in te komen.

Heer van Utrecht nu incomen sell, so waert die Raet enen ygeliken, dat nyemant van den wtwesenden afte ballingen mit onsen Heer. off mitter line (1) *in en comen, want hem dat niet te bate comen en sell, men en sell dat rechten als dat behoert.*

Ten zelven dage zynde vrydagh na Petri den zesden Augustus, hebben de Hertog, en zyn zoon *David* met eenen grooten sleep van voorname Heeren en Edellieden (2), en krygsvolk, hunne intreede in de Stadt Utrecht gedaan, nemende de Hertog zynen intrek by de Commandeurs van S. Katharine, en heeft *Brederode* statelyken afstandt gedaan van het Bisdom, en is *David van Bourgonje*, hebbende *Gysbert van Brederode* als Domprooft aan de rechter, en *Jacob Proeys* Domdeken aan de linker handt, gevolgd door de Geestelykheit, geleid in den Dom, en door dezelve gezet in den Bisschoppelyken stoel, alwaar hy als Bisschop en Heer gehuldicht en ontfangen is. Ook heeft hy ten zelven dage, naar gewoonte, beloofd en bezworen Stadts rechten en vryheden te zullen onderhouden. (3)

Alhoewel Hertog *Philips*, vergezeld van zoo veel krygsvolk, de Stadt Utrecht in zyne macht hadde, zoo heeft hy echter zyn woordt heilig nagekomen, en de Stadt in geenen opzichte verkort, ook door zyn volk eene goede krygstucht doen onderhouden. Een geval is 'er maar gebeurd, 't welk, indien daar in niet tydig was voorzien, veel wan-

or-

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 315.

(2) Welker voornaamste genoemd worden door Veldenaar, ziet ook Matthaeus tom. II. Analect. p. 360. & tom. IX. p. 78.

(3) De brief daar van heeft Matthaeus uitgegeven lib. II, de Nobilit. cap. 45. p. 714.

order en bloedstortinge zoude hebben konnen veroorzaken, door toedoen van eenen Soldaat uit Picardien. (1) Deeze van eene groenvrouw appelen gekocht hebbende, weigerde dezelve te betalen. De Groenvrouw, deede, al kermende en schreyende, hier over haar beklag aan eenen Hollandschen krygsknecht, welke den Picard vasthield, en wilde hem noodtzaken den bedongen prys te voldoen. De Picard eenige zyner landslieden by hem krygende, riep de Hollander om bystandt, waar op zommige Hollanders, Zeeuwen en Vriesen ter zyner hulpe toeschoten, bereidende zich beide de partyen ten strydt, en wordt 'er verhaald, dat de Utrechtenaars zich met hun verschil niet bemoeiden, ja zelfs niet zonder genoegen aanschouwers waren. Het gerucht hier van kwam tydig ter ooren van den Hertog van Cleef, welke met eenige voorname krygsoversten ylings te paard kwam aanrennen, de zamengerotte krygsknechten verstrooide, en dus het voornemen om den anderen te bevechten verydelde.

Na een verblyf van acht dagen (2) in deze Stadt, is Hertog *Philip* met zyne krygsmacht getrokken naar Deventer, en de nieuw gekoren Bisschop naar het Kasteel ter Horst (3), beveelende de bewaringe en bestieringe van de Stadt Utrecht

(1) Ziet Snoyus lib. x. Rer. Batavic. p. 151.

(2) Volgens Heda vyf dagen.

(3) Zoo getuigen de meeste schryvers. Het kan zyn, dat *David* zich eerst daar henen begeven heeft, doch hy moet er niet lang vertoefd hebben, dewyl hy met zynen Vader de belegering van Deventer bygewoond, ja zelfs een der drie hoofdkwartieren voor de Stadt betrokken en daar over het bevel gehadt heeft.

Utrecht aan den Heer *van Brederode*, en zynen broeder den Domprooſt.

De Overyſſelſche, wars van de heerſchappye des Bourgonjers, hadden zich ieverig getoond voor *Brederode*; doch, vernemende het geen te Utrecht voorgevallen was, waren wat aan de hand gekomen, en hadden aangeboden *David* voor Heer te zullen erkennen, onder voorwaarden, dat *Adolph*, de zoon van *Aarnout* Hertog van Gelre, de eerſte twaalf jaren over en neffens hem als Momber zoude gebieden. Welke voorſlag door Hertog *Philips* is verworpen. De Overyſſelſche, beweerende, dat de afſtand van *Brederode*, door geweldt afgeperſt, en dieshalven onwettig en ſtrydig was tegens de Geeſtelyke en Wereldlyke rechten, namen voor, zich ten uitterſten te verdedigen, weshalven *Philips* hen den oorlog aankondigde, en trok met zyne krygsmacht over de Veluwe, voor Deventer, en berende die Stadt. De Overyſſelſche hebben, terwyl deze Stadt belegerd was, heimelyk een verbondt aangegaan met den Hertog van Gelder, by 't welk zy hem voor Heer aannamen, en verplichten zich aan den anderen kant de Hertog van Gelder en zyn zoon *Aarnout*, den oorlog den Bourgonjer te zullen verklaren; alle vreemd krygsvolk uit Overyſſel te helpen weeren; geenen zoen of vrede met hunne vyanden zonder hunne toeſtemming aan te gaan; de gewoontens en rechten van Overyſſel te doen onderhouden; hen naar hunne wetten te laten leeven; de wettige ſchulden door Biſſchop *Rudolph* gemaakt te betalen, de kaſteelen open te laten voor de Staten, en niet toe te laten, dat uit dezelve eenig ongelyk de inwooneren wedervaare. Voorts was by 't zelve afgeſproken, dat

zy

zy te zamen zouden trachten uit te werken by den Paus en den Keizer, dat Overyssel en Gelderland voor een landschap wierdt gehouden; zoo nochtans dat Overyssel onder de beheering van den Hertog van Gelder zoude blyven, en dat hem niet vry zoude staan de Overysselsche te begeven of te laten varen, en dat de Hertog van Gelder ook zorge zoude dragen voor de Geestelyken, en over hen een Suffragaan (1) stellen. (2) Dit verdrag, schoon niet ter uitvoering gebracht, bewyst de gemoedsgesteldheit der Overysselsche, en den haat, met welken zy tegens den Bourgonjer waren ingenomen, willende liever onder den Gelderschen Vorst, welke, en voor al zyne voorgangeren, veeltydts hunne bittere vyanden hadden geweest, staan, dan onder den Bourgonjer Bisschop.

Hertog *Philips* spaarde noch moeite noch kosten, om de Stadt tot de overgaaf te dwingen, en de belegerde daar en tegen verweerden zich dapper en manmoedig, tot dat door tusschenkomst van *Johan* Hertog van Cleef een verdrag gesloten wierdt, by welke de Overysselsche Steden zich verbonden *David* voor Heer en Bisschop aan te nemen, onder belofte, dat alle hunne voorrechten en gerechtigheden ongeschonden zouden worden bewaard, en dat Hertog *Philips* met zyne krygsmacht Overyssel zoude verlaten.

De Schryvers verschillen omtrent den tydt, hoe lang

(1) Van de benoeminge der *Suffraganen*, en hunne bedieningen, kan men bericht bekomen in het Voorbericht op de Batavia Sacra bladz. XXVIII.

(2) Ziet Henrici Brumani Res Transisalanae apud Dumbar t. II. Analect. p. 195.

lang deze belegering geduurd heeft. Heda, Gouthoeven, als ook Revius (1) getuigen, dat *Philips* daar mede acht weken heeft doorgebracht. Heymricius de Deken van Xanten (2) schryft, dat de Stadt zes weken de belegering heeft uitgehouden. Slichtenhorst (3) wil ons wys maken, dat'er negen weken zyn verlopen, eer het bestand getroffen is, en Henrik Bruman (4) verzekert ons, dat het reeds in de derde maand liep, eer zy het eens wierden. Doch als ik lette, dat die laatste schryver, als mede Revius, de tekeninge van het verdag brengen op den XVII September, en my errinnere, dat *Philip* en *David* den VI. Augustus te Utrecht hunne intrede hebben gedaan, en na acht dagen verblyf naar Deventer zyn verreisd, kan deze belegering niet meer dan vier weken geduurt hebben, waar by komt, dat volgens het eigen verhaal van Slichtenhorst Hertog *Philips* met zyn leger den XVI. Augustus te Spankeren aan den Yssel is gaan leggen, en daar na Deventer berend heeft.

De Bourgonjer Hertog is aanstonds met zyn leger opgebroken en naar Braband gekeerd, en Bisschop *David* is op eene statelyke wys te Deventer ingehaald, en als Heer gehuldicht (5), en van daar naar Campen gereisd. Voor welke Stadt hy door de Regeerders is opgewacht, en vertoefd, tot dat hy Stadts gerechtigheden hadde bevestigd. 't Welk verricht zynde, de Stadts poorten, die zoo lang

(1) Lib. I. Hist. Daventr. p. 109. en Anonymi Chron. Brabantiae door Matthaeus uitgegeven p. 193.
(2) Apud Dumbar tom. I. Analect. p. 411.
(3) Gelderfche Gefchiedenissen bladz. 246.
(4) Apud Dumbar tom. II. Analect. p. 197.
(5) Ziet Dumbar tom. I. Anal. p. 420.

lang gesloten waren, geopend wierden, en de Bisschop in S. Nicolaas kerk en van daar op het Stadthuis geleid, en als Heer erkent, en vervolgens op eene prachtige maaltydt onthaald wierdt. Op diergelyke wyze is hy ook te Zwol, en van de Ridderschap en kleine Steden te Spolderberch, en in Drenth te Bisschopsburg ontfangen en ingehuldigd.

Na dit verhaal keere ik wederom naar de Stadt Utrecht, om te berichten het geen in dezelve na het vertrek van Hertog *Philips* en *David* naar Overyssel is voorgevallen.

De Raadt dezer Stadt heeft, op dat het getroffe verdrag heilig zoude worden nagekomen, des dingsdaghs na onzer Vrouwem dagh assumptio opentlyk doen afleezen een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen, van iets te verrichten, zoo met raadt als met daadt, het geen strydig zoude zyn tegens de gemaakte overeenkomst, of tegens eenige deelen des zelfs, en hen bekend gemaakt, dat de Overtreders, zonder eenige verschoning, aanstonds met den zweerde aan het leven zouden worden gestraft.

By den gemaakten zoen was alle ballingen vryheit gegeven om wederom in de Stadt te komen, mits behoorlyke oirvede doende. Veele zyn halsterrig gebleven, en hebben deze vergunning versmaadt; doch andere hebben daar gebruik van gemaakt, als *Gysbert Volkensze*, *Jan van Middelwyc*, *Aernt Zwedersze*, *Jan Spoermaker*, *Jacob Keersemaker*, *Peter van Eten*, *Vrederic van Pall*, *Jan van Holtant*, *Rutger Aerntsze*, *Jonge Gysbert van Herdenbroec*, *Loeff Berchmaker*, *Dirc Pouwelsze*, *Jan van der Eem*, *Heyn Bout*, *Steven van der Horst*, *Jan van Heze*, *Claes Hugensze*, *Henric* zyn zoon, *Gysbert*

bert Goertsze, *Geryt Jacobsze*, *Vrederic*, en *Jan de Wit*, *Peter van Zulen*, *Pouwels Scrodekyn*, *Beernt van Killensteyn*, *Walich van Loenen*, *Jacob van Oploe*, *Jacob van Doern*, *Tyman van Kessel*, *Maes Willamsze*; en *Meyster Jan Ponciani*.

Onder de gevallen, uit welke men kan opmaken de wyze en middelen, door welke de Stadt haare rechten heeft verdedicht en bewaard tegens de Capittelen, is ook te tellen, het geen in het Raadtboek op tes heylich Cruys avond exaltatio aangetekend staat: *Overdroegen die Rade opt Capittel van sunte Peter, ende allen boeren heren, dat men hem geen recht doen, noch gescien en sell laten, voir Scepen, noch in genen weerliken gerechten binnen der Stat vryheden, om des will, dat sy den Rade op Heren CLAES VAN SPEREWOUDE niet en hebben willen rechten, ter tyt toe dattet Capittel den Rade recht an Heren CLAES voirscreve tgene by hem gebroect heeft. nyet min sel men nochtans panden an doeren, vensteren of ander ruerende goeden, an ende in den Vleyschuse, dair Heer CLAES die pandweringe gedaen heeft.* Dus wierdt het Capittel van S. Pieter, en alle die tot het zelve behoorden, benomen de macht, om, het zy voor Schepenen, 't zy voor andere dagelyksche gerechten in Stadts vryheit, tegens wereldsche, zoo borgeren als ingezetenen, rechtsvordering te eisschen. Dit was een zeer gepast middel, om het Capittel te noodtzaken, de Stadt recht te doen ervaren tegens eenen Canonik, die den Schout en Schepenen in het uitvoeren van een vonnis hadde belet, en om denzelven te doen betalen de breuken, die hy door dat wangedrag aan de Stadt hadde verbeurd.

Ik hebbe hier boven verhaald de veranderinge, die

die in de Regeering op S. Simon en Jude avondt voorgevallen is, zynde de Oudermannen der een en twintig Gilden wederom als Leeden van den gemeenen Raadt toegelaten. Het gevolg hier van is geweeſt, dat alle Stadts zaken wederom op den ouden voet gebracht, en de beſluiten by de gemeente genomen, vernietigd zyn, als by voorbeeld, het koopen van het borgerſchap is wederom geſteld als voorheen, op vier oude ſchilden en vier geteikende plakken, alleen tot Stadts behoef, zonder dat de gilden, die zedert eenigen tydt de helft daar van hadden genoten, eenig deel daar in zouden hebben, alleenlyk aan hen wordende de overgelaten 't geen iemand, een Gild winnende, aan het zelve geven moeſte, eer hy tot Gildebroeder wierde aangenomen. Zoo is ook op S. Martens avond de nachtwaak wederom geſchikt volgens het Raadtsbeſluit, genomen in den jare 1449. des maandags na S. Peters dagh ad vincula, zynde daar noch bygedaan: *Dat men een opſtaen hebben ſell onder den Rade out ende nye, te weten, dat alle nacht op Haſenbercb weſen ſellen tot twaelf perſonen toe uten Rade out ende nye, behalven die ſy nochtans waell by hem krygen ſellen: ende deſe twaelf, dient haer opſtaen weſen ſoude, ſellen op Haſenbercb weſen des nachts voor een uren, by enen koer van een boddrager, ende dair bliven thent men vuyrop blaeſt, by den ſelven koer. ende deſen koer ſellen verteren die gene, die int opſtaen comen, ende den brokigen wtpanden van den ſelven morgen, dat ſyt verboert ſellen hebben, ende aldus ſell dit om die twaelfde nacht ommecomen.*

Want die wege an den muiren ſo vuyl ſyn, dat die ommegangers an den mueren niet ommegaen en mogen, ende der Stat dat tot grote coſte draecht, ſo ſyn die Raet out ende nye overdragen, dat men

die ommegangers off laten sell, ende dair voir nemen op ter Stat cost twee man te peerae, die alle nacht omme ryden sell an den muiren, ende doer den straten, ter tyt toe thentmen weder an de mueren ommegaen mach.

Item, off noet waer, het wair van geruste van vyanden, brande, oplopen off vechteliken, dair om den Oversten noet dochte om dat te wederstaen ende te verbueden, den Raet out ende nye by een te hebben, ende sy die Raetclok deden luden anders dan op gewoenliken tyden, dair men tegen geboden hadde om opt huys te wesen na ouden gewoenten, so sellen die Rade out ende nye terstont by den Oversten comen an der Plaetse mit eenre langer weren ten minsten, ende mede mit zulken harnasch, als sy dan terstont sonder tueven an, ofte mede, krygen mochten. Ende wie dan van den Rade out ofte nye niet an der Plaetsen en wair, als men die clocke lute, die men niet dan een redelike poze luyden en sel, die sell verboeren vyftich ponden, die men nyemant verdragen en sell.

Deeze zorg en toezicht ter bewaring van de Stadt, en om dezelve tegens alle listige en onverwachte overvallen veilig te stellen, was ten uittersten nodig, ter verydeling der aanslagen van verscheide ballingen, liever buiten de Stadt willende blyven dan oirvede te doen Deeze, met eenen bitteren haat tegens de tegenwoordige Regeerders, en voor al tegens de *Brederodes* ingenomen, bedreven dagelyks ten platten lande veel geweld, en leiden toe, om de Stadt te vermeesteren, en wrake te nemen van het ongelyk, 't welk zy verbeeldden hen aangedaan te zyn Een der zelve, genaamd *Jan van den Velde*, *Gerrits zoon*, even buiten de poort in Stadts vryheit gegrepen, is onthalsd.

halsd. De Raadt dezer Stadt heeft, om derzelver geweldenaryen te ſtremmen, en hen den verdienden ſtraf voor hunne euveldaden te doen ondergaan, beſlag op hunne goederen gedaan, en geld geſteld op de lyven, naar mate dat de een meerder en de ander minder ſchuldplichtig was, en heeft by klokluiding opentlyk doen afleezen, dat, indien iemandt *Henric* en *Jan Zittert*, *Aernt* en *Jan van der Horſt*, *Jonge Lodewyck de Waell*, *Jan die Coninc*, *Geryt van Zulen Lamberts zoen*, *Jan Grawert*, *Hugens zoon*, *Berent*, *Peter* en *Geryt Grawert*, levendig de Stadt leverde, voor ieder der zelve zoude hebben vier hondert Beyerſche guldens. Aan den genen, welke *Ricout* en *Jacob van Velde*, *Jacob Stevensze*, *Jacob Borre*, *Cornelis Walichſe*, *Steven Gerytſe van Zulen*, *Geryt Jacobsze die Houwer* en *Peter Boudyn* in handen van de Stadt levendig overgaf, zouden voor ieder van hen twee hondert Beyerſche guldens worden uitgereikt. Voor het gevangen nemen en overleveren van andere wierden hondert Beyerſche guldens toegezeit, te weten van *Peter* en *Jan uter Spyc*, *Pouwels van der Horſt*, *Egbert* die Drwchſcheere, *Wouter Willamsze*, *Gysbert Vegelcoep*, *Jacob Ploes*, *Thys Lagenoet*, *Henrik Sanderſe*, *Scapen Claes*, *Claes van Loenen*, *Bertout Walmer*, *Peter van der Well*, en *Heynkyn van Neſt*. Indien een der vernoemde ballingen, aangegrepen wordende, zich verweerde, en gedoodt wierd, zoude de aantaſter niet alleen bevryd zyn van de woone ſtraffe, maar zelfs de Stadt daar van zyn hoofdheer wezen. Ook is ieder, die eenige goederen of kleinoten van hen onder zich hadde, gelaſt, die voor den dagh te brengen, en aan alle, die eenige pachten of renten aan de gemelde per-

personen schuldig waren, bevolen daar van behoorlyke kennis te geven, en voorts aan alle borgeren en ingezetenen scherpelyk verboden, der ballingen wyven of kinderen te huizen of te hoven, van welke alleen uitgezondert wierden die in kloosteren waren: ook was het niemant geoorloft met hen te spreken, te eeten of te drinken, en brieven van hen te zenden of van hen te ontfangen, en dus wierd alle gemeenschap met hen afgesneden. Veele dezer luiden hielen zich op te Rhenen en voor al te Amersfoort, tusschen welke en de Stadt Utrecht, niet tegenstaande de laatste met Bisschop *David* was verzoend, de eenigheit noch niet bevesticht was. In tegendeel hadden die van Amersfoort, eenen aanslag gemaakt om het Blokhuis Ter Eem, in dit voorjaar door de Utrechtenaars, ter beteugelinge der Amersfoorders gestelt, gewapender hand te vermeesteren, en af te breeken. Ook hadden zy getracht het slot Ter Horst in hunne handen te krygen. Dit gedrag der Amersfoorders is euvel opgenomen by de Regeerders van Utrecht, welke, om hen tegen te gaan, deeze navolgende besluiten hebben genomen, welke ik dienstig geacht hebbe hier woordelyk mede te deelen: des dinsdaghs na S. Francifcus dagh: *De Raet laet weten, ende gebiedt, dat nyemant 't Amersfoirde en trecke buten consente van den Rade, want wy niet en weten hoe wyt met die van Amersfoirde staende hebben, so sy boven allen gewelden, die sy an onsen Borgeren keren, nu geweldelike hoir hande mit gewapender hant staen ant Blochuys Ter Eem, om dat te breken, dat die Stat ende gemene gilden tot groten coste gemaect hebben. Ende wair yemant, die hier in broecte, die soude verboeren telker reyse vyftich*

pon-

ponden, die men nyemant verdragen en sell. Op S. Meertens avond: *De Raet laet weten ende gebiedt, wairt zake, dat yemant die van Amersfoirde sculdich waren, het wair van pachten, renten, bier, offen, off enigerhande sculden, dat sy dat terstont te kennen geven onsen Raden dair toe geset, want men die sculden toegeslagen heeft.* Des maandaghs na Wilbrordi. *Want onse slot ter Horst, dat in voirtyden van den Sticht ontvreempt wart, ende mit goede ende bloede weder angewonnen wart by der Stat ende Staten van den lande, in zulken schyn, dattet in der Stat bewaernisse bliven soude; zoe is dat selve slot, ende onse Casteleyn dair op wesende, in groten last, want hem die van Amersfoirde dair tegen gesterct hebben, om ons dat slot mit gewapender hant mit machten, crachtelic ende geweldich te nemen, ende wthandich te maken. Ende om dat te wederstaen, so men van eren ende rechtswegen sculdich is te doen, so syn die Rade out ende nye overdragen, dat men dat selve slot mit enen clockenslage ontsetten sell, alst nutste is. Laten dairomme weten allen onsen borgeren ende ondersaten, nyemant gesondert, die boven twintich jaeren, ende beneden zestich jaeren out syn, dat sy hem terstont rede maken in boeren harnasch, ende comen in der Noeden by den Oversten, die hoir Homans wesen sellen, alse WOUTER VAN CATWYCK, WILLAM VAN STEENRE, HENRIC VAN NYEVELT ende MATHEUS GYSBERTSE, ende dien mit onser Stat bannier voirt volgen, ende geboirsam wesen int gene hem by den selven bevolen sell werden. Ende wairt sake, dat hier yemant overhorich in worde, die sellen verboeren vyftich ponden, ende nochtans staen tot correctie 's Raets. Hier inne syn gesen-*

sondert die Scuts, die sellen volgen ende geboir geven boeren Homans. Ende alle die gene, die in oirvede staen, sellen mede wtreysen, alse die gene, die Scuts syn, mitten Scutten, ende die gene Scuts syn, mitten gemenen hope, by den selven koer van vyftich ponden, ende nochtans staen tot correctie 's Raets. Ende als men die clocke derde werve geslagen heeft, sell een ygelic op syn koeren in der Noede wesen. Ende wair yemant van onsen borgeren off ondersaten, die parlement off vechtelic onder malcanderen maecten in deser voirscreve reysen, off die boeren Homans niet geboirsam en waeren, dat soude men terstont in den velde rechten mitten zweerde an boeren liven; ende alle twydrachten, die niet geweeten syn, set die Raet in vrede, dese voirscreve reyse wtduerende. Het vervolg zal ons leeren, dat Bisschop *David* het met de Amersfoorders eens geweest is. Of op deeze wapenrusting eene uittocht gevolgt is, kan ik met geene zekerheit zeggen, dewyl in het Raadt- en Buurspraakboek daar niets van gemeld wordt. Goudhoeven verhaald wel, dat de Utrechtsche voor Amersfoort zyn gekomen, en eenige huizen in den brandt hebben gestoken, en op het aankomen van den Bisschop naar huis zyn gekeert; doch hy bepaald den netten tydt niet, in welken het is voorgevallen. De Amersfoortsche Chronyk brengt dit op het vorige jaar, zoo als ik daar aangetekent hebbe. Doch het is waarschynelyker, dat het op dezen tydt is gebeurt.

De Paus Calixtus heeft in dit jaar, op de klachten der vyf Capittelen, over het niet nakomen van de Interdicten, door de Predikheeren, Minrebroederen, en andere, zo Geestelyken als Wereldlyken, te Utrecht, den Egmonder Abt, en

de

de Deekens van Emmerik en Leyden gelast, het geen Paus Clemens, zyn voorganger, ten dezen opzichte bevolen hadde, ter uitvoer te brengen. (1)

De gemeene Raadt heeft met gemeene morgenspraak der Gilden, alle vorige overdachten, de rechtsplegingе betreffende, vernieticht, en een nieuw voorschrift (2) naer 't welk Schout en Schepenen het recht zouden bedienen en vonnissen wyzen, gemaakt en vastgestelt, en het zelve driemaal doen afschryven, en gewild, dat 'er een in Schepens kamer zoude zyn, het andere in de Buurkerk leggen, om van ieder borger en onderzaat dagelyks, des begeerende, te konnen geleezen en nagezien te worden, ten einde zich naar het zelve te schikken, en dat het derde zoude worden opgesloten in Stadts kist. De dagh, op welken deze ordre is beraamd, staat niet uitgedrukt, doch het komt my voor, dat ze in het laatst van dit jaar zal gemaakt zyn, om dat ik in het begin van het volgende jaar, te weten des Saturdaghs na S. Pauwels dagh conversio, in het Raadtboek aangeteekent vinde. *Die Rade out ende nye hebben toegelaten dat nye Scepenboec, ende dair selmen voirtan na rechten.* Doch het schynt, dat de Raadt enige bekommering heeft opgevat, of niet in dezelve iets gevonden wierdt, 't welk den Bisschop onaangenaam zoude voorkomen, want na de woorden, zoo even opgegeven, volgt 'er: *behoudelic ende wtgesondert, ofter enige pun-*

(1) De brief daar van is door Matthaeus de Jure Gladii cap. XXXI. p. 501. uitgegeven.

(2) 't Welk nagezien kan worden in het Utrechsch Placaatb. III. Deel bladz. 291. en volgende.

punten waeren, dair men onsen Heer in vercorten mochte, ende dair toe is gesciet om die punten wt te zuecken, ende onsen Heer om te verzuecken, ende onsen Rade out ende nye weder by te brengen.

Op welke wyze de Staten van het Nedersticht den Hertog van Cleef, die zich voor de nakoming van het verdrag borge hadde gestelt, onthest hebben van zyne verbintenis, met betrekking tot de betaling der vyftig duizent Lewen aan *Gysbert van Brederode*, kan nagezien worden by Matthaeus. (1)

1457.

In den jaare 1457. zyn benoemd tot

Schépenen.

Eerst van Herdenbroec.
Jan van Lichtenberch.
Jan Borre van Amerongen. (2)
Herman van Lewenberch.
Jacob van Winsen.
Jacob Proys, Borgermeester.
Jan van Hamersteyn.
Hendric van Sandenborch.
Jan van der Hair.
Dirc Taets.
Gysbert over de Vecht Jans zoen.
Henric die Wit.

Ra-

(1) Matth. tom. II. Analect. p. 485.
(2) Aan dezen is in het volgende jaar door den Raadt eendrachtig gegeven het Casteleinschap te Vreelant.

Raden.

Gysbert over die Vecht.
Gysbert van Groenenberch.
Jan Hermansze.
Jan Butendyc.
Jan Deell.
Claes Gysbertsze.
Aelbert Proys.
Jan Willamsze.
Jan van Tyell.
Tyman Nypyſer.
Jacob Veen.
Bertelmeus van Lochorſt.
Vranc de Haze.
Luytkyn Korskynsze.
Reyner Modde.
Roeloff de Kraen.
Aernt Henricsze.
Jonge Henric van Gendt.
Jonge Geryt van Ryn.
Gysbert Mattheusze.
Henric van Nyevelt, Borgermeeſter.
Hubert van Blochoven.
Jan Rwſch.
Jonge Aryaen van Lanſcroen.

Oudermannen.

Vrederic die Voecht. } Wantſnyders.
Lambert Florensze. }
Huge van Groenenberch. } Snyders.
Jacob Woutersze. }
Hildebrant Dircsze. } Backers.
Henric die Lange. }

Jacob Scout. Jacob Cuper.	Molenairs.
Evert Henricsze. Peter Musch Gelis zoen.	Linnewevers.
Claes Simonsze. Gerbrant Jacobsze.	Brouwers.
Dirc Heer. Jan van Amerongen.	Viscopers.
Aernt Claesze. Jan Schinckel.	Louwers.
Peter Faessensze. Gysbert Pouskynsze	Wollewevers.
Coninc van Voirde. Jacob Woutersze van Vyanen.	Marsluden.
Willam van Steenre, Overste Ouderman. Jan Jacobsze van Lichtenberch.	Botterluden.
Geryt Woutersze. Jacob Henricsze.	Cordewaniers.
Jannes de Vriese. Herman Passert.	Oudecordewaniers.
Willam die Vos. Jan Willamsze.	Corencopers.
Henric Bloc. Gysbert van Helsdingen.	Oudewantsnyders.
Henric Sandersze. Jorden Willamsze.	Steenbickers
Geryt uten Leen. Peter Braem.	Graeuwerkers.
Peter Willamsze. Willem Thomaesze.	Ryemsnyders.
Godert Egbertsze, Overste Ouderman. Eerst Jansze.	Bylhouwers.

Po-

Peter Rwfch. } Smeden.
Pouwels Gerytsze. }
Jan die Goyer. } Zadelairs.
Dirc Heer Claes zoen. }

Op den dertienden avond heeft de Raadt doen afkondigen, dat, vermits alles op den vorigen voet, overeenkomftig de oude gewoontens en herkomen, herfteld was, wederom toegelaten zoude worden het plegen van vrolykheit, met het omdragen van vereeringen, onder het flaan op een bekken, op S. Agnes en Ponciaens dagen, blyvende op andere tyden het bekkenflaan, op verbeurte van het leven, verboden. Ook heeft de Raadt daaghs voor het verzetten van de Regeering verftaan, dat op dien dagh in de Gilden geene brieven vertoond, of boodfchappen ontfangen, maar alleen in dezelve gehandelt zoude worden van het geene de verkiezinge des Raadts betrof, en indien iemand het tegendeel deede, dat hy aanftonts met den zweerde zoude ter doodt gebracht worden, moetende alle brieven en boodfchappen overgegeven, en verricht worden aan de Overften, en aan niemand anders, zoo als oudtyds altyt gebruikelyk was geweeft.

De Heer van *Gaasbeek*, die, zoo als wy hier boven gezien hebben, het vruchtgebruik zyner Heerlykheden, en dus mede van de Stadt Wyck, hadde behouden, willende eenige verbeeteringe tot meerder fterkte aan de Stadt Wyck maken, hadde, om de koften te vinden, bevolen eene omzetting over de gemeene poorteren te doen. De meefte toonden zich onwillig om deze fchatting op te brengen, jaa zelfs kwamen zommige tot die buitenfporigheit, dat zy niet alleen de

betalinge weigerden; maar zelfs de Schepenen in het afhalen van geld of panden, verhinderden, kwalyk en fpytig bejegenden, en met geweldt wederftonden. De Heer van *Gaasbeek* dit wangedrag niet konnende ongeftraft laten, heeft eenige wederfpannelingen, doen vatten en in de gevangenis leggen. Door deze misdaadt hadden zy het leven verbeurd; doch op voorfpraak van den Biffchop, de drie Staten des lands, het Capittel van Wyk, en andere aanzienlyke Heeren, heeft de Heer van Gaasbeek het vonnis verzacht, en hen, onder opegginge van zekere verbeetering en het doen van bedevaarden, het leven gefchonken. (1)

Biffchop *David* heeft na zyne te rugkomft uit Overyffel zich eerft op het flot Ter Horft, en naderhant te Amersfoort opgehouden, in welke Stadt de Utrechtfche ballingen meeft hun verblyf en fchuilplaats hadden, by den Biffchop hunne befcherming vindende. Veele en verfcheide byeenkomften zyn 'er in dit jaar gehouden, om de vyandlykheden tuffchen de Steden Utrecht, Amersfoort en Rhenen te doen ophouden, en door een minnelyk verdrag uit de wereld te brengen; maar dewyl de Biffchop begeerde, dat de ballingen alle wederom zouden ingelaten worden, en die van Utrecht zulks volftandig weigerden, zyn dezelve vruchteloos afgelopen. Ook zyn te dezer tyt twee Staatsvergaderingen in de Stadt Utrecht gehouden, een des faturdaghs na groote Vaftenavondt, en een woensdaghs na Oculi, in welke, na verleende vrygeleyde de Raden der Steden Amers-

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XXIV. p. 411.

Amersfoort en Rhenen zyn verscheenen; doch in dezelve geen overeenkomst hebbende konnen getroffen worden, zyn zy wederom naer huis gekeert.

Bisschop *David*, onmachtig om de Utrechtsche tot zynen wil te brengen, trok naer het hof van zynen Vader, naer alle waarschynelykheit, om te klagen over het gedrag der Utrechtsche, en die daar het bevel hadden, en hulpe tegen dezelve te verzoeken. Gedurende zyn afweezen wierden dagelyks veele buitensporigheden en geweldenaryen ten platten lande gepleegt, door welke ook de Geestelyken in hunne goederen zeer benadeeld wierden. Waarom zy dingsdaghs voor Hemelvaartsdagh eenen brief schryven aan Hertog *Philips*, by welken zy te kennen geven, gehoopt te hebben, dat de gemaakte vrede te Ysselstein rust aan het land zoude verschaft hebben; maar dat zy, tot hunne groote smerte, het tegendeel ondervonden, veroorzaakt door kwade en verkeerde aanbrengingen der geene, welke tot geenen vrede raden: dat 'er wel verscheide daghvaarden met den Bisschop zyn gehouden om de geschillen te vereffenen, waar toe ook de Steden van Overyssel hun best hadden gedaan, doch zonder een gelukkig gevolg, zoo dat dagelyks de overlasten tot eene onverwinnelyke schade vermeerderden, welke, indien zy niet spoedig gestuit wierden, een overmydelyk verderf van het land zouden uitwerken. Om welke redenen zy ootmoedelyk verzochten, dat de Hertog wilde Bisschop *David*, die zich thans by hem onthield, overreeden tot het nakomen van het te Ysselstein bezegeld verdrag, en tot het nederleggen van alle tweedrachten, te meer daar de Domproost met de gemeene Staten des lands geneigt waren, het geen te

Yſſelſtein over een gekomen was, te achtervolgen. (1) Of op dit ſchryven antwoordt is gekomen, weete ik niet. Maar ik vinde in het Buurſpraakboek, dat dingsdagh na S. Peters dagh ad vincula vry geleide is verleend aan den Heer *Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, *Jooſt van Halewyn* en noch drie andere Raden van den Hertog van Borgonje, om te Wyck ter daghvaard te gaan, alwaar zekerlyk gehandelt zal zyn over de ſtilling der onluſten. Doch deze daghvaard is mede vruchteloos afgelopen. Alleenlyk is hier op gevolgt een ſtreng verbodt des Raadts van Utrecht aan alle hare borgeren en ingezetenen, van geene onderdaanen des Hertogs van Borgonje, en in het gemeen van niemand, zonder uitdrukkelyk bevel des Raadts, te beſchadigen, op ſtraffe des doots. Miſſchien zal het voorgevallene aan de Bildt, het welk door den Schryver van de Amersfoortſche Chronyk, (2) en door Johan van Leyden (3) gebracht word op dit jaar, hier toe aanleiding gegeven hebben. De eerſte Schryver verhaald, dat die van Amersfoort naar Haarlem tot den Biſſchop hadden afgezonden den Borgermeeſter *Nicolaas Iper*, den Schepen *Gerard Nobwe*, en den Secretaris *Willem Pardis*, om van hem te verzoeken excyns te mogen vorderen van de Geeſtelykheit, en dat zy aan de Bildt by het ſteene kruis komende, waren aangetaſt door *Walraven* den Baſtard van Brederode, gebelgt over eene kwade bejegening door den Schout hem

(1) De brief is door Matthaeus uitgegeven tom. II. Analect. p. 482.

(2) By Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor. p. 156.

(3) By Matthaeus tom. II. Analect. p. 362.

hem aangedaan, en de twee eersten gedood. Veel beter en netter wordt deze geschiedenis opgegeeven door Jan van Leyden, schryvende, dat *Reinout van Brederode*, bericht ontfangen hebbende, dat een Schotsch schip, geladen met wol, gestrant was by Sandvoort, in de heerlykheit van Brederode, zynen bastard zoon *Walraven* naar die plaats afgezonden hadde, om zyn recht aldaar te bewaren; doch dat *Lubbrecht van Raephorst*, Schout te Haarlem met *Nicolaas van Yperen* en *Gerrit van Noortwyk*, vergezelt met eenige Haarlemsche Schutten, de gestrande wol, in weerwil van *Walraven*, onder toevoeging van veele spytige en onhebbelyke woorden, van daar gehaald en in Haarlem gebracht hadden: dat *Walraven*, deze overmacht niet konnende wederstaan, voorgenomen hadde zich van dit ongelyk te zullen wreeken, en kennis bekomen hebbende, dat de Regeerders van Haarlem, die met de Geestelyken van hunne Stadt dingplichtig waren voor den Bisschop over het betalen van den excyns, den Borgermeester *Nicolaes van Yperen*, den Schepen *Gerrit van Noortwyk*, en den Secretaris *Willem Paeds* (1) geschikt hadden om naar Amersfoort tot den Bisschop te reizen, zonder weten van zynen Vader *Reinout van Brederode* hen aan de Bilt overvallen, en de twee eerstgenoemde het leven hadde benomen; en dat *Reinout* dit zoo euvel hadde opgenomen, dat *Walraven* eenen geruimen tydt in zyne tegenwoordigheit niet heeft mogen komen.

Des maandaghs na Buurkerkermis, zyn voor een

(1) Deze word door Schrevelius in zyn Harlemum pag. xi. genoemt *Raets*.

een half jaar uit de Stadt gezet *Peter van Zulen*, *Gysbert van Herdenbroec*, *Pouwels Scrodekyn*, *Vrederic van Poll*, *Macharius van Benthem*, *Jacob van Doern*, *Aernt Aerntsze*, *Willam Jan Willamsze*, *Jan die Coninc* die Goutsmit, *Claes Folpertsze*; *Jan Grawert Woutersze*, *Reyner Franckensze*, *Godert Deel*, *Evert Borre*, *Claes Jan Blocs zoen*, *Geryt Delen*, *Geertruyt Grawert Lubbert van Alendorps* wyff, en *Jans weduwe van de Zevender*, zynde hen voor het scheyden uit de Stadt opgeleit oirvede te doen, en te beloven niet gedurende hun afwezen met Stadts ballingen te spreeken, of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hen, indien zy de oirvede nakwamen, en zich wyssely droegen, toegelaten worden na het verloop van een half jaar wederom in te komen. Waar in hunne misdaadt bestaan heeft, wordt niet gemeld, alleenlyk staat 'er zulks *om besten wil* geschiet te zyn.

Jan Grave van Nassau hadde zich voor twee jaren borge gesteld voor zes duizent Rhynsche guldens, ten verzoeke van den Heer van Gaasbeek, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, van welke zestien hondert guldens waren afgelost; doch gemaand wordende ter betalinge van de overige vier duizent vier hondert guldens, heeft de Stadt Utrecht zich verbonden, indien die Heeren binnen den bepaalden tydt niet voldeeden, die schult af te zullen lossen.

De brief daar van, myns wetens noch ongedrukt, is van dezen inhoudt: „ Allen den genen, „ die desen brieff zullen zien, of horen lesen, „ Borgermeysteren, Scepenen, Rade, Porteren, Ingesetenen, ende alle die ghemeyne onderſaten der Stadt van Utrecht, saluyt, met

„ ken-

„ kennisse der waerheyt. Wy doen te weten,
„ alse die edele ende mogende Joncker JOHAN
„ Grave tot Nassauwe, tot Vyanden, ende tot
„ Dyetze, Heer tot Breda, ontrent twee jaar
„ geleden, ter beden ende liefen van den ede-
„ len JACOB Heer tot Gaesbeken, &c. Heeren
„ REYNOLT, Heer tot Brederode &c. ende
„ HENRIC Borchgreve tot Montfoorde &c.,
„ hem verbonden heeft aan CLAEUSE VAN
„ DRIELE van Bruessele te betalen, den zelven
„ CLAEUSE sesse dusent goede overlentsche
„ Rynsche guldene, tot zekere termynen lan-
„ ge overleden, van welcke noch wtstaen on-
„ betaelde vier duzent ende vier hondert der
„ voergenoemde guldenen, dair of onse voerge-
„ noemde lieve Joncker van Nassauwe den voer-
„ screve CLAEUSE te vreden moet stellen en-
„ de vernuegen, waer by die selve onse lieve
„ Joncker van Nassouwe onse voergenoemde
„ lieve Jonckeren ende Heren van Gaesbeke,
„ van Brederode ende van Monforde, mit sinen
„ openen brieven gemaent ende versocht hadde,
„ dat sy den voergenoemde CLAEUSE van der
„ voergenoemde somme, ende allen costen ende
„ scaden, die daer op zyn gegaen, souden ver-
„ nuegen ende betalen, of dat ygelic van hem
„ mit syns selfs lyf, ende mit eenen zekeren ge-
„ tale van luyden ende perden souden leysten (1)
„ in

(1) Dit was een gewoon verband in de verplichtinge brieven van deze tyden gestelt, om den schuldenaar ter betalinge te noodzaken, welke op den bestemden tydt niet voldoende, moeste gaan in eene zekere bepaalde Stadt, en zynen intrek nemen in eene herberg, en in dezelve op zyn eigen kosten in gyzeling blyven, tot dat de schuldeysscher was voldaan. En dit wierd *leysten* genoemt.

„ in de stat van Antwerpen, ende aldaer blyven
„ leysten in alle der maten, als die brieve, die
„ sy daer af onsen voergenoemde Joncker van
„ Nassow hebben gegeven, begrypen ende ver-
„ claren. Ende want die selve onse lieve Jonc-
„ ker van Nassouwe, om onser ernstiger bede
„ wille, belieft heeft ende geconsenteert, die
„ voergenoemde maninge te laten staen, sonder
„ meer vorderinge daer of te doen, tot Sunte
„ Martens dach toe in den wynter naestcomen-
„ de, ende dat hy die voergenoemde somme van
„ vierenveertich hondert Rynsche gulden te co-
„ ste ende met financien sel opbrengen, wer-
„ ven ende gecrigen, ende den voergenoemde
„ CLAUSE VAN DRIELE daer af betalen ten
„ besten ende vuechlicxsten, dat hi sal connen,
„ soe ist, dat wy Borgermeysters, Scepenen ende
„ Porters, Ingesetene, ende alle die gemeynte
„ ende ondersaten der Stadt van Utrecht voer-
„ screven, geloeft hebben, ende geloven, in
„ goeden trouwen, voer ons, onse erven ende
„ nacomelingen, dat wy alsoe vele zullen doen,
„ dat onse voergenoemde Jonckeren, ende He-
„ ren van Gaesbeke, van Brederode, ende van
„ Montforde, tusschen dit voergenoemde Sinte
„ Martens, onsen voergenoemde lieven Jonc-
„ ker van Nassouwe, off sinen erven, waert
„ dat syns gebrake, wael ende volcomelic zullen
„ betalen die voergenoemde somme, ende oec
„ allen costen ende schaden, die hy, of zyn er-
„ ven, daerom zullen hebben gehadt, gedaen en-
„ de geleden, des hy mit sinen sympelen woor-
„ den sal zyn gelooft, zonder meer proeven off
„ betoens daer af te dorven doen. Ende off des
„ alzoe niet en gesciede, ende enich gebreck

„ off

„ off vertreck daer inne viele, soe hebben wy
„ voert gelooft, ende geloven mit desen onsen
„ brieve, voer ons, onse erven, ende na-
„ comelingen, als principale saecwalden ende
„ schulderen, alle gesamender hant, ende een
„ yegelic van ons bysonder ende voeral, dat wy
„ dan terstont onsen lieven Joncker van Nassou-
„ we, den voirscreve sunte Martens dach gele-
„ den, van der voergenoemde vier ende veer-
„ tich hondert Rynsche guldenen, ende van
„ allen costen ende scaden, by hem daerom ge-
„ daen ende geleden, des wy altyt sinen simpe-
„ liken woerden sullen geloven, sonder meer
„ proven of betoens daer of te doen, of te be-
„ gheren, wael ende volcomelic zullen vernue-
„ gen, ende hem die scicken ende doen leveren
„ in syn vry ende seker behout, binnen synder
„ stat van Breda, op onsen cost, anxst ende aven-
„ ture. Om welke onse geloeften nacomelingen,
„ ende alle der voerscreve Stadt van Utrecht,
„ onse, onser erven ende nacomelingen, ende
„ elcker van ons, ende onse porteren goede, by-
„ sonder ende over al, haeffelic ende erfelic, te-
„ tegenwordich ende toecomende, tot wat
„ plaetsen die gelegen syn, off bevonden zullen
„ mogen worden, dewelke onse voergenoemde
„ lieve Joncker van Nassouwe, alsoe verre, als
„ in der voergenoemde betalingen enich ge-
„ breck, of langer vertreck, viele, daer voer
„ sal moegen aentasten, houden, vangen, scat-
„ ten ende vercopen, na synder geliefte, mit
„ gerichte, of sonder gerichte, alsoe lange ende
„ veele, ende totter tyt toe, dat hy van den
„ principaale ende van allen costen ende scaden,
„ tot syn selfs seggens, wael voldaen, ende

„ vol-

„ volcomelic verneucht sal fyn, gelyc voerscre-
„ ven staet.

„ Voert hebben wy gelooft ende ons verbon-
„ den, geloven ende verbynden mit desen brie-
„ ve; dat wy ons tegen de voergenoemde oude
„ geloofsten, noch tegen gheen poent in desen
„ brieve gescreven, nymmermeer en zullen be-
„ helpen mit genen privilegien, vryheiden off
„ rechten, die wy hebben off gecrigen mogen,
„ noch mit genen rechten, gheestelic, of weer-
„ lic, vertyende (1) ganselic op alle die selve
„ privilegien ende rechten, ende voert op allen
„ exceptien, saken ende vonden, die ons, ofte
„ onse erven ende nacomelingen, in deser saken
„ te hulpe, ende onsen lieven voergenoemde
„ Joncker van Nassouwe, off sinen erven, te
„ hinder ende tonscaden zoude mogen comen,
„ alle argelist wtgesceyden. Ende des torconde
„ hebben wy onser Stat groten segel aan desen
„ onsen brieff doen hangen, die gemaect was int
„ jaer ons Heeren duzent vier hondert zeven
„ ende vyftich, op ten vyftenden dach in Junio.

In het begin van October hebben de Utrechtsche wederom eenen uittocht gedaan tegens de Amersfoordsche, doch niets merkwaardigs uitgerecht.

Ter goetmaking van de onkosten, die in deze uittochten moesten gedaan worden, en voor al ter betaling der Stalbroederen, welke de Stadt in haren dienst hadde, heeft de Raadt dezer Stadt de oude ende nieuwe Oversten, en twaalf leden uit den Raadt macht gegeven, om de borgeren en ingezetenen, naer mate hunner vermogens te schat-

(1) Dat is afziende, en, zoo men thans zegt, renuntierende.

schatten, en te stellen ter. levering van zeeker getal paerden en ruiteren, en ter leening van geld, en om aan die geene, dewelke penningen opschoten, behoorlyke brieven uit te geven.

Om de Stadt veilig te stellen voor allen overval, heeft de Raadt donderdaghs na alre heyligen dagh dit besluit genomen: *Die elf waken sollen binnen mueren waken mit halver wake, ende sy sellen hebben in elker halver wake twintig man, gewapent met panser ende yser hoet, ende eenre langer weren ten minsten, ende Scepenen, Rade ende Oudermans des gilde, dient hoir beurte is, sellen mede waken. ende als die clocke tien slaet des avonts, sellen sy wesen op ter wake, ende niet weder uter wake sceyden voir des morgens, dat die clocke zes geslagen heeft. Ende wie van den Rade ter voirscreve ure op ter wake niet en waer, off weder wech ginge, voer dat tie clocke zes sloege, die soude verbueren elcs twee Boddragers; ende wie van de Gildebroeders ter voirscreve ure op ter wake niet en ware, off weder wech gingen eer voirscreven is, die soude verbueren elcs enen boddrager.*

Ende die Raet beliefde mede, dat men mit vier peerden des nachts omme sell laten ryden ander Stat mueren.

In de maand December is, op verzoek van den Bourgonjer Hertog, een bestandt voor eenige weken getroffen, welkers aankondiging op onzer liever Vrouwen dagh conceptio, in deze woorden is gedaan: *Die Rade out ende nye laten enen ygeliken weten, dat een seker bestant wt ernstelic verzuec ende vervolch des mogenden Vursten sHertogen van Burgonien, tusschen den eerweerden in Gode, Heere* DAVID *van Burgonien onsen Heer, ende de Stadt van* AMERSFOIRDE *ende* RENEN,

ende boeren hulperen, ende hulpers hulperen, an deen syde: ende de Heeren GYSBERT VAN BREDERODE, Domproest tUtrecht, Proest tot sinte Donaes, tot Brugge, Erfcancellier van Vlaenderen, REINOLT Heer tot Brederode, ende tot Vianen, HENRIC Borchgrave tot Montfoirde, Heer tot Purmerende ende van der Linschoten; ende onser Stadt, ende hulperen ende hulpers hulperen an dander syde, nu rechtevoert ingaende ende duerende tot onser Vrouwen Lichtmisse toe naestcomende. welk bestant an beyden syden geloeft ende gebrieft is te onderhouden. Ende ofter yemant wair, oec wie hy wair, die dat bestant brake, off niet en hielde, dat soudemen terstont rechten an hoeren liven, als dat toebehoirt, indien men hem gekrygen konde; ende off hy dair en boven ontruymde, off voirvluchtich worde, so soude hy dair voir tot ewigen dagen balling wesen der Stat van Utrecht, ende des Heren van Brederode, ende der Jonckeren van Montfoirde op syn lyff. Ende in desen bestande sellen onse ballinge mede veylicheyt hebben, dit bestant geduerende; behoudelic, dat die van Amersfoirt ende onse ballinge, onse Stat niet naerre comen en sellen, dan op anderhalve mile na; ende des gelycs en sellen wy, noch die onse, der Stat van Amersfoirde oec niet naerre komen, dan op anderhalve mile na. Ende wie naerre der Stat van Amersfoirde quame, dan anderhalve mile, die wair uten bestande.

Het aangaan van diergelyke bestanden of wapenschorsingen voor eenige dagen, weken, of maanden, was in deeze tyden zeer gebruikelyk, wordende die tusschentydt besteedt in het hooren en voorslaan van middelen ter bevrediging, en indien het vredes verdrag binnen zulk eenen

be-

bepaalden tydt zyn volle beslag niet konde krygen, wierdt het bestandt, als 'er maar hoop tot vereeniging was, voor eenen zekeren tydt verlengt; na welkers verloop de handel tot geen gelukkig einde gebracht zynde, wierden van weerkanten de wapenen wederom opgevat.

1458.

In het jaar 1458. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan Sloyer.
Jan over de Vecht.
Folpert van Amerongen, Borgermeester.
Evert van Voirde.
Jacob van Jutfaes.
Braem van Lichtenberch.
Beernt Proys.
Jan van Oudewater.
Philips van Groenevelt.
Geryt Voirn die Waell.
Jan over die Vecht Peters zoen.
Jan van Blochoven.

Raden.

Dirc van Zulen.
Werner van Lichtenberch.
Wouter van Catwyc.
Jan Petersze.
Henric Peter Tymansze.
Claes Bloc.
Geryt Gerytsze.
Jan van Schorell.

Henric Gerytsze.
Jacob Jansze.
Dirc Claesze.
Peter Jansze.
Matheeus Gysbertsze.
Willam van Wesell.
Gysbert Jansze.
Meyster Jacob in der Loedze.
Willam Foyt.
Adryaen van Lanscroen, Borgermeester.
Geryt van Ryn.
Jan van Loenen.
Jan van Mairsen.
Jan Pouskynsze.
Goedscalc van Winsen.
Willam van Lochorst.

Oudermannen.

Jan Foyt. Adryaen Wonder. } Wantsnyders.
Geryt Taets. Jacob Jansze. } Snyders.
Henric Jan Lubberts zoens zoen. Evert Dircsze. } Backers.
Tyman Hackert. Beernt Hazert. } Molenairs.
Matheeus Henricsze. Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Herman Claesze. Hubert Coenraetsze. } Brouwers.
Folpert van Raephorst. Dirc Heer. } Viscopers.
Henric van Apcoude. Willam van Ingen. } Louwers.

Hen-

Henric Jacobsze Thomaes Holl.	Wollewevers.
Aelbert Romboutsze. Henric Pyll.	Marsluden.
Peter van Valckendaell. Willam van Zyll.	Botterluden.
Jan van Hamelenberch. Jan van Maſtwyc.	Cordewaniers.
Jan Robbertsze. Claes Mathysze.	Oudecordewaniers.
Willam van Snellenberch. Jan Jacob Peters zoens zoen.	Corencopers.
Jan Jan *Reyners* zoens zoen. Jacob Jacobsze.	Oudewantſnyders.
Willam Thonisze. Claes Symonsze.	Steenbickers.
Werner Braem, Overſte Ouderman. Jan Knoep.	Graeuwerkers.
Jan Luytkynsze. Willam Godertze.	Ryemſnyders.
Willam Vogelair. Aelbert van Kanenbroec.	Bylhouwers
Bertelmeus van Nyevelt, Overſte Ouderman. Tyman Ysbrantsze.	Smeden.
Henric die Haze Geryt Mathysze.	Zadelairs.

Op den eerſten February heeft het Capittel van S. Marie een vonnis geveld over haaren mede Canonik *Pieter Ramp*, die zich aan verſcheide misbedryven (1) hadde ſchuldig gemaakt, en hem zyne ſtem

(1) Deze worden in het vonnis, 't welk door Matthaeus is

ſtem ontnomen, als mede de vruchten en inkomſten zyner Prebende, en hem tot ſtraffe opgeleid te reizen naar Erford, Roſtok of Heidelberg, en aldaar vier jaren op de hoge ſchoole te verblyven.

Des woensdaghs na Oculi is van den Raadhuize afgelezen, dat alle vreemde bieren niet duurder zouden mogen verkocht worden, dan het Utrechtſch dik inbrouwen bier, uitgezondert die bieren, welke over zee kwamen, en, naar ouder gewoonten, zonder ryding vertapt wierden. Van deze uitheemſche bieren zoude tonnegeld betaald worden door de Tappers, doch niet by de borgers, die het inſlaan om zelfs te drinken.

Het beſtand, van 't welk wy zoo even gemeld hebben, op Vrouw Lichtmis dagh geeindigd zynde, is tot den negentienden February verlengt. Welken tydt verſtreken zynde, zonder den anderen te konnen verſtaan, zyn de vyandlykheden wederom begonnen, en is *Anthoni* de Baſtaard van Bourgonje, broeder van Biſſchop *David*, met duizent paarden by den Biſſchop gekomen, en heeft de Stadt Utrecht den oorlog aangezeid. De Utrechtſche hebben zich mede ten oorlog bereid, en over de Stalbroeders, die te peerde zouden uitryden, Bevelhebberen geſteld, en benoemd de amptenaren, welke in dezen oorlog dienen zouden, als tot Ritmeeſters, *Jan van Haesvelt*, *Jan van Eeyl*, *Folpert van Amerongen*, en *Jacob Proys*, tot

is uitgegeven de Jure Gladii cap. XXXI, p. 503. opgeteld. Van *Pieter Ramp* Canonik van S. Jan wordt op de jaren 1436, en 1437. melding gemaakt by Matth. t. II. Anal. p. 499. en 592.

tot Homans van de peerden *Dirc van Zulen* en *Jan van der Haer*. Tot Verdinkmeesters (1) *Willam van Steenre*, *Philips van Groenevelt*, *Godscalc van Winsen*, en *Jan van Lichtenberch*. Tot Schatmeesters (2) *Adryaen van Lantscroon*, *Bertelmeus van Nyevelt*, *Jan van Amerongen* en *Albert Proys*. Tot Stokmeesters (3) *Wouter van Catwyk*, *Jan van Loenen*, *Roeloff de Kraen* en *Aernt Henriksze*, en eindelyk tot Stadthouders aan de Plaetze voor het Raadthuis, als het leger te velde is, *Werner Braem*, *Jan van Oudewater*, *Jacob van Winsen*, en *Huge van Groenenberch*.

Op den achtienden April heeft de Raadt een opmerkelyk besluit genomen, omtrent het wedergeven der renten aan de oude ballingen, het vergoeden hunner afgebrokene en verbrande huizen en kasteelen, en andere wetenswaardige zaken, met aanbodt aan de nieuwe ballingen om hen tot het doen der oirvede toe te laten. Ik hebbe deszelfs bewoording en inhoudt van dat gewicht gevonden, dat ik oordeel geenen ondienst aan den Lezer te zullen doen met het zelve hier op te geeven, zoo als 't in ons Raadtboek te lezen is. *Wantet onnatuerlick is, dat men yemant den gront syner renten in verdriften langer nemen sell, dan die verdrifte duert: ende het behoert ymmer, die men tot zoenen*

(1) Deze wierden aangesteld, om met de ingezetenen ten platten lande, welke het branden, plonderen en roven wilden afkopen, nopens den prys der brandschatting over een te komen.

(2) Dezer bediening bestond in het schatten en in het stellen van den prys op de gevangene, welke hunne vryheit voor geld wilden bekomen.

(3) Aan deze was de zorg en bewaring der geene, welke in het veld gevangen wierden, bevolen.

nen neempt, dat men dien ſyn renten ende goeden dan voirtan ſell laten gebruken; ende dairomme hebben die Rade out ende nye eendrachteliken weder gegeven den perſonen, die over negen jaren verdreven worden, ſulke lyfrenten ende erfrenten, als hem doe afgeſcat werden, ende noch onverſtorven ſyn, ende die ſelmen weder liven op tie ſelve live van den genen, die noch leven, daer ſy te voeren op ſtonden, ſy die ſelve renten voirtan te gebruken; mer dat ontboerde tot deſer dage toe, ſellen ſy quytſchelden, ende ſy ſellen hem lyden (1) *mit ſulker betalinge, als men binnen onſer Stat doet, ende ſy en ſellen buten om deſer renten will doen, ten wair laſt anquame, ſo dat ſy der Stat van Utrecht niet gebruken en mochte.*

Voirt ſellen die gene hoir weyde weder hebben, die hem over negen jaeren affgeſcat wart, geſondert dat die Stat zint der verdriften dair off vercoft heeft, ende voir dat vercofte ſellen ſy weder hebben zulke ponden, haren orbair mede te doen, als dair die vercofte weyde mede betaelt wart. mer des ſellen ſy weder quytſcheldinge doen van tgene hem tot deſen dage toe ontboert is. ende dair toe ſellen ſy brieven geven ende lofte doen na behoeren, te laten beruſten tot ewigen dagen in der weyde die gene, ende hoir nacomelingen, die ſe van der Stat ſint der verdriften gecoft hebben. (2)

Voirt

(1) Dat is, zy zullen te vreden moeten wezen.

(2) Ik heb hier voor verhaald, dat Stadts weyden waren verkocht, en dat de gemeente naderhandt die wederom aan de Stadt gebracht en den koop vernietigd heeft. Eenige dezer weyden waren door deze ballingen gekocht, en naderhandt ontnomen, dewelke nu vergoedinge zullen erlangen, zoo met het wederkrygen der noch onverkochte weyden, als met aan hen toe te leggen zulk geld, voor 't welk die weyden door koop in eens anders bezitting, na de verdrifte van

Voirt want Rynouwen wt overdrachte sraets out ende nye, buten den heer (1) *verheernt is, boven dat VREDERIC VAN RYNESSE saliger gedachten, dient huys syn was, in oirveden stont, ende JACOB PROYSEN huys oec buyten den heer, mit overdrachten sraets out ende nye verheernt wart, buten dat JACOB geen quaet gedaen en hadde, ende altoes overbodich was oirvede te doen, zoe heeft die Raet out ende nye bekent, dat hier verstoringe off behoirt te gaen, ende syns eendrachtelic overcomen, so men qualike by den gelde is, dat VREDERICS erffnamen VAN RYNESSE dair voir hebben sellen dertien hondert ponden sjairs, ende JACOB PROYS drie hondert ponden sjairs lyfrenten tot enen live. ende dese renten selmen terstont liven, so dat die Stat dat versterff te baten hebben sell; mer die eerste termyn vant hoeren en sell niet eer ingaen, eer de Stat te baten gestorven sellen wesen, van desen dage an te rekenen, zestien hondert ponden; mer sy sellen hem lyden mit sulker betalinge, als men binnen onser Stat doet, ende sy en sellen geen besettinge buten om daser renten wille doen, ten wair off sy verdreven worden, off dat hem last anquam, so dat sy der Stat van Utrecht niet gebruken en mochten.*

Voirt wantet een ongewoentlic dinc gehanteert is geweest binnen onser Stat, alse malkanderen op tie poirte te brengen, die rycheit voir, ende die arme na, ende dair gescat (2), *zoe is die Raet out ende nye*

van het jaar 1449. gekomen waren, met afzien voor het toekomende van alle recht en aanspraak op dezelve.

(1) Dat is, niet van het heirleger dat te velde was, en dus in geenen openbaren oorlog, of veldtocht. Ziet het geene wy hier boven bladz. 181. hebben aangetekend.

(2) Dit was der Gemeente, gedurende hare geweldige re-

wye, des eendrachtelic overcomen, dat die gene, die niet gegeven en hebben, noch hoir oplagen ende verbant niet voldaan en hebben, dat die dair off quyt wesen sellen: ende die gene, die gelt gegeven hebben, van beiden poirten voir ende na, selmen hem hoir gelt weder geven van tgene onse Heer die Domproest ons sculdich is te betalen uten Mergengelde (1), die overgegeven syn den Domproest mede te voldoen, na utwysinge des tractaets, ende den brieff, den wy van den Domproest hebben van der voirscreve scult, selmen leggen in JACOB POTS (2) handen tot behoeff der Stat, ende der personen voirgenoemt, die voirscreve personen thoir dair off te bueren, ende dat overloep onse Stat. Tot desen voirscreve sellen gesondert wesen onsen ballingen, voirvluchtigen, ende die doet syn; mer wairt sake, dat yemant van onsen borgeren off ondersaten, thans binnen Utrecht wonende, in borchtochte stonden voir yemant van den voirscreve ballingen off voirvluchtigen van de voirscreve gelde ruerende, mit dier lasten en selmen den onsen geen last an doen, ende sellen dair of quyt wesen.

Ende want dit voirscreve werk utet nemen van der Weyden gecomen is, om dat dan meer te verbue-

regeering, dagelyks werk geweest, doende alle die haar in den weg waren, of het met haar niet eens waren, en voor al de gegoede luiden, in de gevangenis brengen, en daar op verblyven, tot dat zy het geld, waar op zy hen schattede, betaalden, of borgen in verzekering voor de voldoening stelden. En indien dit langer geduurt hadt, zouden zy zich binnen korten tydt meester gemaakt hebben van de goederen der ryken in de Stadt, het welk haar oogmerk was.

(1) Tot betalinge der vyftig duizent Lewen aan Brederode, volgens het verdrag te Yssellstein gesloten, was een Mergengeld uitgeschreven.

(2) Deze was Cameraar van de Stadt.

bueden, so selmen die brieven van der Weyden in zulker eren ende krachten houden, als die vercoft is, ende die brieve die na doer den Weydebrieven gesteken syn, selmen weder wtrecken.

Voirt om voirtan te verboeden onlusten, die vant nemen der lude goeden comen mochten, in verdriften, zoe is die Raet out ende nye eendrachtelic overdrage, alse wairt sake, dat van dese tyt voirt enige verdriften meer gescieden, dat God verboeden will, dat men dan nyemant tsyn nemen en sell van den genen, die binnen den eersten zess weken behoirlyke oirvede doen willen buter der mile te bliven. (1) *ende die oirvede te nemen en sel die Stat niet weygeren. Ende worde hem die oirvede te neme geweygert, so soude die verdreve allikewel syn goede gebruiken, gelyc off hy oirvede gedaen hadde; mer tot alre tyt, als die Stat die oirvede geert,* (2) *so en sell hem die verdreve des niet weygeren te doen, opt verboeren vant gebruken syns goets. Ende wairt dat yemant den genen misdeden an live ofte goede, die aldus in oirvede stonden, off overbodich waeren oirvede te doen, als voirscreven is, dat soudemen rechten mit ten zweerde an hoeren liven.*

Voirt is die Raet out ende nye overdragen op ten genen, die tehans verdreven off voirvluchtich syn, alse dat die oirvede doen mogen binnen veertien dagen, ende deser voirscreve overdrachte oec gebruken in allen punten; behoudelic dat sy quytschellinge doen sellen van allen afterstallen ende naminge tot desen dage toe, dat hem die Stadt genomen off ont-

hou-

(1) Dat is, niet binnen den omtrek van een myl, of uur gaans omtrent de Stadt Utrecht te komen.

(2) Dat is, begeert.

houden heeft, gesondert dat sy hoir renten ende goeden voirtan anvatten sellen mogen, ende gebruken: ende off sy op yemant, of yemant op hem van singulairen personen te seggen hebben, dair van sellen sy rechts spreken, ende weder omme rechts plegen mogen van witlike sculde ruerende.

Item die gene van den ballingen ende voirvluchtigen, die dese oirvede binnen desen voirscreve veertien dagen niet en deden, dien en selmen binnen tyen jairen geen gracie doen tot oirvede te nemen off in te comen.

Item en sellen die gene, die oirvede doen, nu noch namaels in genen Steden off sloten comen mogen, dair wy mede in onvrede staen, ofte quamen, also lange, als die tyt der onvrede duerde.

Het geen de nieuwe ballingen betreft, is daaghs daar aan by klokluiding afgelezen, en daar by gedaan, dat die geene, die oirvede wilden doen, binnen de veertien dagen, zulks zouden verzoeken aan *Philips van Groenevelt*, *Jan van Oudewater*, *Jan van Lichtenberch* en *Roeloff de Kraen*, daar toe door den Raadt geschikt, met toezegging van vry geley.

De reden, om welke de ballingen weigerden oirvede te doen, was, om dat zy beweerden, dat die geene, welke thans in de Regeeringe dezer Stadt waren, hunne ballingen waren, en niet wettig ontslagen waren van hunne oirvede en beloften in den jare 1449. gedaan, zynde in dat jaar wegens den tegenstandt aan Bisschop *Rudolph*, hunnen Heer, gebannen en onder oirvede gebracht. Dat deeze wel in den jare 1455. wederom in de Stadt waren gekomen, doch buiten den wil en toestemming van den Heer van den lande, en van die geene, aan welke zy oirvedig waren. Jaa zelfs met

met hulpe van de Heeren van Brederode, en den Borchgraaf van Montfoort, tot Overftens en Regeerders dezer Stadt geftelt zynde, even voor het fluiten van het vredes verdrag te Yffelftein, ballingen hadden gemaakt die geene, aan welke zy zelfs noch oirvedig waren, zonder dat zy dezelve volgens Stadts oude rechten hadden gehoort tot hunne onfchult. (1) Weshalven de nieuwe ballingen ftaande hielden, dat zy onwettig waren uitgezet, en wierden hier in door die van Amersfoort en den Biffchop onderfteunt.

Daaghs daar aan volgende den twintigften April is het volk wederom gelaft zich gereet te maken tot den uittocht, met een ftreng bevel, van buiten oorlof der Overftens en Ritmeefteren in het veldt niet te roven of iemand te befchadigen, op ftraffe des doodts.

Gouthoeven verhaald, dat de Baftard van Bourgonje met zyne mede gebrachte ruiteren gekomen is aan de Bildt, zynde een dorp, een klein uur gaans van de Stadt Utrecht gelegen, en aldaar enige huizen in brand heeft geftoken; dat de Utrechtfche van zyne aankomft kennis krygende, hem te gemoet waren uitgetrokken, doch dat hy hen niet hadde afgewacht, maar naar Amersfoort was geweken.

Met alle deze uittochten wierdt anders niet uitgerecht wederzyts, dan het platte land te befchadigen, en veele onfchuldige ingezetenen van het hunne te beroven, en tot den bedelzak te brengen. Om hier van een einde te maken, wierdt des maandaghs na Pinxteren wederom te Wyk eene daghvaart gehouden, op welke wegens den Biffchop Mee-

(1) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 490. & feqq.

Meester *Jan* Vicarius. *Melis van Mynden*, *Jan van Boecbout*, *Jan van Zulen van Natewisch*, *Evert Freysse van Stroowyk*, *en Gerrit van Zulen van Blickenborch*, en wegens Amersfoort *Jacob van Bylair*, *Evert Claesze*, *Geryt Dier*, *Gerrit Meusze*, *Reyer Hermansze*, *Zeger Arentsze en Rycout van der Horst* verscheenen zyn. Doch deze daghvaart is mede vruchteloos afgelopen, en heeft de Raadt dezer Stadt noch in die zelve week, te weten des saturdaghs, een nieuw opbodt gedaan van hare borgeren en ingezetenen boven de twintig en beneden de zestig jaren oudt zynde, en hen gelast zich aanstonts gereet te maken ter uittocht, om de bezettelingen op het Blokhuis by Soest te voorzien van het geen tot hun levens onderhoudt nodig was; jaa zelfs heeft de Raadt bevolen aan alle de ingezetenen van het Sticht, die te dezer tydt met hunne wagens en paarden in de Stadt waren, met dezelve deeze reyze te doen op verbeurte van vyftig ponden, en op die geene, die eenige paarden verstak, gestelt eene boete van tien ponden.

Men moet zich niet verwonderen, dat de Bastard van Bourgonje, welke in dien tydt voor een kundig en dapper krygsman beroemd was, met zyne medegebrachte krygsmacht, gevoegt met die van Amersfoort, en die hen bystandt deden, deze sterkte, welke hen zeer in den weg was, niet tegenstaande veele moeiten daar toe aangewend, niet heeft konnen overweldigen; want het zwaar geschut, om zulk een Blokhuis onder den voet te schieten, was te dier tydt noch niet uitgevonden, en zoo lang het zelve met levens middelen, en het geen tot het doen van eenen goeden tegenweer vereischt wierdt, konde worden voorzien,

was

was het genoegzaam onverwinnelyk.

Korten tydt hier na, te weten op Sacraments-dagh, is vry geleyde vergunt aan den Heer *Jan van Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, en *Simon van Lalain*, Raden des Hertogs van Bourgonje, voor veertien dagen, die met eenen sleep van tachtig personen te Utrecht zyn gekomen, om den handel over den vreede voort te zetten: en is acht dagen daar na, te weten op S. Odulphus-dagh binnen de Stadt Utrecht eene byeenkomst beraamd, op welke wegens den Bisschop, en zynen broeder den Bastard van Bourgonje, verscheenen zyn *Joris van Rosenbos*, Heer van Filomeus, Ridder, *Anthoni van Lannoy*, *Jan van Boechout* en Meester *Jan Militis* (1) Vicarius des Bisschops. De Raadt dezer Stadt heeft van het vergunde vry geley, ende aankomst dier Heeren tot het houden van eene daghvaart opentlyk kennis gegeven aan het gemeen; doch tevens, onder verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en daar en boven noch naar goetvinden van den Raadt zwaar gestraft te worden, ernstig alle hare borgeren en ingezetenen verboden, met die Heeren of met derzelver bedienden te spreeken, of raadt te houden, zynde zulks alleen geoorloft aan die geene, welke de Raadt, om met hen te handelen, hadde afgezondert. Welke waren de oude en nieuwe Overstens, en twaalf leden zoo uit den ouden als den nieuwen Raadt.

Op het voorstel van den Stadhouder van Holland

(1) Deeze is geweest Proost te Arnhem, en zyne hoedanigheden worden breet uitgemeeten door Arn. Hymricius by Dumbar T. 1. Anal. p. 437.

land is eene ſtilſtandt van wapenen beraamd te duuren tot eenen dagh na het ſcheiden dezer byeenkomſt, onder voorwaarde, dat ieder op zynen grondt zoude blyven, uitgezondert dat het de Utrechtſche vry zoude ſtaan op en af te gaan van 't Blokhuis aan de Eem, en daar van wel iets af, doch niet op te brengen het geen tot verſterking van het zelve zoude konnen ſtrekken. Eindelyk is door toedoen van den Heer Lannoy den vier en twintigſten Juni eene zoen getroffen, welkers voorwaarden waren: de Geeſtelyken der vyf Godshuizen en der Kloosteren zullen, ſtatelyk omgaande, den Biſſchop tegen komen by de Kapel van het heilige kruis buiten de Wittevrouwenpoort, en met hem terug keeren naar de poorte, buiten welke de Overſten en Raden met een groot getal borgeren zullen ſtaan, en nevens de Geeſtelyken, bloodshoofts op hunne knien leggende, den Biſſchop om vergiffenis bidden, en aan hem overgeven de ſleutelen der poorten: het zal den Biſſchop vry ſtaan zynen broeder *Antoni* met duizent paarden in de Stadt te brengen: De Domprooſt, *Reinout van Brederode*, en *Hendrik* de Borchgraaf van Montfoort, zullen den Biſſchop by het intreden in de Stadt, te gemoet komen, en vergezellen tot des Biſſchops hof, alwaar twee Borgermeeſteren, vier Schepenen en tien of twaalf poorteren, van de ſteden Vianen en Montfoort in hunne tegenwoordigheit op hunne knien vergiffenis zullen bidden. Daar na zullen de Heeren van Brederode en de Borchgraaf met den Biſſchop gaan op zyne zaal of in eene andere kamer, en aldaar verſchoning hunner misbedryven verzoeken, welke hen, als mede alle de voorgenoemde, door den Biſſchop zal gege-

gegeven worden: alle de ſchaden en gebreken aan beide zyden, en al het geen de een van den anderen te eiſſchen heeft, zal worden overgelaten aan de uitſpraak van den Baſtard van Bourgonje, den Stadhouder Heer van *Lannoy* en de drie Staten van het Nederſticht: De Utrechtſche zullen aanſtonts het Blokhuis aan de Eem by Soeſt afbreken, en ontſlaan de Stalbroeders, die zy in hunnen dienſt hebben: De Biſſchop *David* zal de Stadt Utrecht laten behouden haar recht op het huis te Eembrugge, en zal onderhouden den Landbrief, en alle rechten en privilegien, die hy haar bezworen hadde, en ook nakomen het verdrag te Yſſelſtein gemaakt. (1)

Het is waarſchynlyk, dat de Heer van *Lannoy* de Utrechtſche niet onduidelyk zal te verſtaan gegeven hebben, dat, indien zy volharden in onmin met hunnen Biſſchop te leven, de Hertog van Bourgonje over zoude komen ter hulpe van zynen zoon, en dat zy daarom liever verkoren hebben ſchult te bekennen, dan zich bloot te ſtellen voor de gramſchap van zulk enen machtigen Vorſt, te meer, dewyl alle hunne voorrechten ongeſchonden zouden blyven.

Op dezen zelven dagh, op welken deeze zoene is gemaakt, heeft de Biſſchop het wereldſche rechtsgebiedt beveſticht aan den Borchgraaf van Montfoort. (2)

Uit den inhoudt van de zoene blykt, dat zoo die van Utrecht als die van Amersfoort, de beſliſſing aller hunner geſchillen hadden overgelaten aan

(1) Ziet Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. 313. en de Jure Gladii p. 151.

(2) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 150.

aan de uitspraak van den Bastard van Bourgonje, den Stedehouder van Holland, en de drie Staten des Nederstichts. Des niet tegenstaande moeten 'er wederzyts rechtsvorderingen zyn gepleecht, en heeft men voorzien, dat 'er bezettingen zouden gedaan worden, welke men heeft willen voorkomen, 't welk ik besluite, om dat van eene opschortinge der zelve voor zes weken gewag gemaakt wordt in het Raadtboek des woensdaghs na Mauricii in dezer voegen: *Beliefden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat een opsettinge gescien sell zes weken lang, tusschen den van Amersfoirde ende ons, sonder enige besettinge te gescien op genen syden binnen deser tyt. ende alle saken, die onder recht staen, sellen die pertyen in den rechte zess weken opsetten, om te zien off men hiern binnen yets goets doen mochte.* Ten zy men stelle, dat die rechtsvorderingen na den tydt der gemaakte zoene, over gemeene zaken, naderhant voorgevallen, en die geene betrekking hadden tot de geschillen, over welke de uitspraak zoude geschieden, begonnen waren, en dat men begrepen heeft, dat het vervolgen der zelve in dezen tydt, in welken gearbeid wierdt om alle twisten in der minne te vereffenen, nieuw ongenoegen, haat en vyandschap zoude verwekken. Ook hebben de Utrechtsche en de Amersfoordsche wederzyts voor eenen zekeren tydt, die verscheide malen verlengt is, aan elkanders borgeren en inwooneren een vry en zeker gelyde toegestaan. Schoon ik in het Raadtboek, noch by geenen Schryver melding vinde van de inkomst des Bisschops in deze Stadt ter dezer tydt, zoo stelle ik echter zeker, dat, zoo hy niet ingekomen is, immers zyn voornemen geweest zal zyn, des sondaghs

daghs na Victoris zulks te doen, om dat in het Buurspraakboek de bekendmaking daar van, daaghs te voren aan het volk gedaan, aangetekent staat. Doch of aan alle de vereischtens, in de zoene besproken, zoo nopens de inhaling van den Bisschop, als nopens het bidden van vergiffenis, wezentlyk voldaan is, dan of de Bisschop, vergenoegt met de aanbiedinge, de persoonen in de zoene genoemt, daar van zal hebben ontheft, is my onbekent, en vinde ik daar van nergens iets geboekt. In de reekening van den Cameraar over dit jaar leeze ik, dat de Stadt een buiten gewoon geschenk aan den Bisschop heeft vereert, te weten een zilver zoutvat, voor 't welk de Stadt betaald heeft drie hondert Rhynsche guldens, uitmakende vyftien hondert Stadts ponden. Mogelyk zal het zelve gediend hebben tot afkoop van het zoo even gemelde. Het moet al een groot zoutvat geweest zyn, 't welk zoo veel gekost heeft.

De Stadt Utrecht hadde by de zoene zich verplicht de Stalbroederen af te danken; doch dewyl die niet konden ontslagen worden zonder betaling hunner soldye, was het geene geringe zwarigheit by den Raadt, hoe men gevoeglykst hier toe geld zoude bekomen. Het Raadtsbesluit daar omtrent genomen, uit 't welk blykt de sobere gesteltheit van Stadts kas, de verlegenheit om de penningen te vinden, en de middelen aangewend ter vervulling van dit gebrek, is my lezenswaardig voorgekomen, en om die reden hier niet te moeten worden overgeslagen:

Des Saterdagh na S. Meertens dach translatio. Also die Stat van Utrecht teser tyt grotelic belast syn, om opt corste aen gelt te comen totter somme

toe van drie dusent rynsche gulden, om den ruiteren ons te ontslaen, soe ist dat die Raet out ende nye eendrachteliken den drien Cameraeren, alse JACOB POT, ZWEER VAN DENEMARKEN ende CLAES VAN ZYLL ROELOFS ZOEN, vrientlic gebeden hebben om raets te vynden, in maniere van eenre beden te stellen aen onsen borgeren ende ondersaten, geestelic ende weerlic, om elc te willen lenen twaelf Rynsche gulden. Off hadden die gene, die gebeden zullen werden, geen gelt, dat sy tot so vele sulverwercx tot dien gelde toe lenen wouden; off dat sy twe Rynsche gulden des jaers van onse Stat copen wouden. Des so hebben hem die Cameraers voirscreve, om bede wille des Raets out ende nye, goedertieren gemaect, om dese bede aldus te doen, opt vorwarden, dat sy negen uten Raede out ende nye kiesen mogen dese lasten met hem te helpen dragen; te weten drie van den negenen, die dese bede mit hem doen soude, ende dair tendens die ander ses mitten Cameraers den drien zamentlic die lasten sullen helpen dragen.

Voirt so heeft die Raet out ende nye belieft, dat die Cameraers voirscreve alle de Stat goeden, het sy dat van den sysen, off van den lyfrenten, die men vercopen sel, off alle ander onser Stat goeden comen sell, in handen houden ende bliven sellen, om hem ende die negenen te ontheffen.

Voert so en sel nyement in der tyt hem der Stadt goede onderwynden te bueren, te heffen, off in te houden, dan die Cameraers voirscreve, ende van de voirscreve der Stat goeden so sellen die Cameraers rekeninge doen als gewoentlic is. Ende die Raet out ende nye hebben eendrachtelic de Cameraren mitten negenen voirscreve scadeloes geloeft te houden

van

van allen cost ende scade, die dair van comen mogen.

Dese nabescreve syn die negen, die bi den Camerarен gaen sellen, alse FOLPERT VAN AMERONGEN, ADRYAEN VAN LANSGROEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT, WERNAIR BRAEM, GOEDSCALC VAN WINSEN, JAN VAN OUDEWATER, ende WOUTER VAN CATWYCK, ende die drie, die mitten Cameraren om sellen gaen, syn FOLPERT VAN AMERONGEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT ende PHILIPS VAN GROENEVELT.

Uit de rekening van den Cameraar over dit jaar is my gebleken, dat vyf en zeventig personen ieder hebben geleend twee en veertig Rhynsche guldens, en dat de Stadt verkocht heeft aan lyfrenten 157957. pond. 13. st. 2. d.

Ook heeft de Raadt besloten, om de Gilden te verlichten, de haven aan de Vaart te doen graven op Stadts kosten, en de oude ende nieuwe Overstens last gegeven geld daar toe op te nemen.

Ter vereffening van eenige verschillen tusschen de Geldersche en Utrechtsche is eene daghvaart beraamd, om de klachten van de wederseitsche ingezetenen te hooren en af te doen. De Raadt dezer Stadt heeft, des donderdaghs na S. Willebrord, daar van kennisse gegeven aan haare borgeren en ingezetenen, op dat die geene, die eenig ongelyk door de Geldersche was aangedaan, of iets van hen te eisschen hadden, zulks in geschrift zouden stellen, en brengen binnen acht dagen in de kamer onder Hasenberg, ten

einde de geschikten tot die byeenkomst daar van gebruik zouden konnen maken, en hunne klachten, en geledene schade voorbrengen.

In het Raadtboek van dit jaar staat geschreven eene Ordonnantie ter bepaling van de kosten op de beheering van den Lekkendyk vallende, gemaakt by de drie Staten, welke in ons Utrechtsch Placaatboek niet gedrukt is, waarom ik dezelve alhier zal mededeelen, zoo als ze daar geboekt staat.

„ Dat is die Ordinancie gemaect by „ den drien Staten slants, alse Ec„ clesie, Ridderscap ende Stat van „ Utrecht, om te schuwen den on„ cost, die op ten Leckendyck te ge„ scien pleecht, ende om dat den „ Raet wil, dat die Ordinancie ymael „ gehouden werde, zo is die selve „ Ordinancie in desen boecke ge„ screven, ende hout van woirde te „ woirde aldus.

„ Item in den yersten is gewoenlic geweest „ wanneer die Dycgrave ende die Heemrade op „ ten Dyc ryden, het sy te scouwen, off an„ ders, dat hem dan waell gasten aenslaen, en„ de in den herbergen veel oncost doen, omme „ die mailtyt voir ende na, dat die Cameraer „ van des lants wegen te betalen pleecht, dat den „ lande tot groten oncoest coempt. Dair is op „ overdragen, dat die Dycgrave ende Heemra„ den van deser tyt voirt ryden sellen op hoir „ dach-

„ dachueren, ende geen gasten op des lants cost
„ bidden, noch dat nyemant dair op des lants
„ cost teren, noch oncost doen en sellen, mer
„ elc op syns selfs cost; behoudelic, dat men
„ den Dycgrave ende den Heemrade elc hoere
„ wyn betalen sell tot hoir maeltyt, ende an-
„ ders niet, ende dat sell wesen die Dycgrave
„ een quaert, ende elc Heemraet een mingelen,
„ die dair an die scouwen syn.

„ Item so wanneer dat men enige anlage ofte
„ inlage op ten Dyc bestaet, ende als men die
„ opneemt so pleecht die Dycgrave mit allen den
„ Heemraden op ten Dyc te ryden, dat den lan-
„ de tot groten oncost coempt. Daer is op over-
„ dragen, dat die Dycgrave mit vyff Heemrade
„ dair op ryden sell, als een van myns Heren we-
„ gen, een van der Ecclesie wegen, een van der
„ Cloesteren wegen, ende een van des lants
„ wegen, ende een van der Stat wegen, ende
„ niet meer.

„ Item voir so en sellen die Dycgrave, en-
„ de gemeen Heemrade geen dachueren heb-
„ ben, dan die selve dage, die sy op ten Dyc
„ syn, off die sy in den Capittell, off anders in
„ den Rade syn, als sy van den lantwegen ont-
„ boden syn.

„ Item so sell die Camerair van den Dyc in
„ syne rekeninge des Dycgrave ende der Heem-
„ rade dachueren scriven elcs bysonder, ende tot
„ wat tyden, ende wair die gesciet syn.

„ Item want die Dycgrave ende Heemrade
„ peerde hebben, so en sellen sy van geene wa-
„ gen ofte schuten yet rekenen dan in noetsa-
„ ken.

„ Item so sell die Camerair, die in der tyt

„ wesen sell, wanneer hy syn rekeninge doet, mit
„ cedulen bewysen, bescreven by den genen,
„ die hy dat gelt wtgereyct heeft, alsso verre als
„ die somme beloept vier Arnoldus gulden.

„ Item so en sell die Dycgrave die clock niet
„ doen slaen, dan wanneer dat mens van noet-
„ wegen behoeft, op dat die arme luden niet tot
„ hoeren groten scade buten noetsaken zwaerlic
„ belast en werden.

„ Item die gene die gescict sellen werden by des
„ Camerairs rekeninge te horen ende te exami-
„ neren, selmen eens een take wyns geven, so
„ wanneer sy hoir relatie voir de Ecclesie, Rid-
„ derscap, ende der Stat gedaen hebben.

„ Item so wanneer die Camerair van syn offi-
„ cie gaet, so sell hy den Camerair, die dan toe-
„ comende is, doen alle, dat in syn jair over-
„ gebleven is, het sy scuppen, spade, grepen,
„ rodewagen, ende alle ander reescap, overle-
„ veren.

„ Item want die Heemrade by des Camerairs
„ rekeninge niet te doen en hebben, so en selmen
„ geen dachueren geven, alse die Camerair syn
„ rekening doen sell.

„ Item en sell die Camerair geen afterstal re-
„ kenen van enigen jairen, noch van syn jaer,
„ want hy tyts genoech heeft syn rekeninge te
„ maken, het en wair by last van groten water,
„ ofte van inlage, ofte andere saken, dair men
„ meer gelts toe hebben moeste, dat sal hy dan
„ den drien Staten ter goeder tyt te kennen ge-
„ ven, ende dair sel men hem dan terstont Ca-
„ pittel toe doen leggen, als hys begeert, ende
„ wt den Staten by hem te deputeren, te hel-
„ pen raden, hoe men die werken nutste maken

„ sell,

" sell, ten besten oirbair, ende minste cost des
" gemene lants.
" Item so sell die Camerair syn rekeninge doen
" in der maent van Meert, want dair groet oir-
" bair off coempt, noetsaken wtgeseyt.
" Item als die Dycgrave enich Heemrade be-
" hoeft, so sell hy huden den enen, ende mor-
" gen den anderen nemen, nadien dat die sake
" lastich is.
" Item so en sell die Dycgrave hem geenre-
" hande dingen onderwynden, den Dyc anrue-
" rende, dan te scouwen ende recht te doen op
" ten Dyc mit synen Heemraden, ende in hoge
" wateren ofte Ysgangen den Dyc bewaeren,
" alst van outs gewoenlic is geweest, ende an-
" ders niet.
" Item so wie een scouwe op ten Dyc veder
" doet dingen, die cost ende scade, die dair of
" coempt die sell betalen die geen, die dair in den
" onrecht vervallet, sonder verdrach, want dat
" lant cost noch scade dair hebben en sell.
" Item wanneer die Camerair in des lants dien-
" ste is, so sell die Camerair syn dachueren heb-
" ben, gelyc als een Heemraet, ende voir syn
" pensie vyf en twintich Arnoldi gulden sjaers.
" Item so sell die Camerair niet mede ryden
" scouwen, mer als men scouwet, so sell die Ca-
" merair an die Vaert wesen, om te besien hoe
" veel, ende wat Heemrade in de scouwe ge-
" weest syn, ende hem hoir dachueren aldair ge-
" ven, ende wtsteken die geene, die niet betaelt
" en hebben, off dair hy gebrec aen heeft.
" Item so en sel die Camerair nyemant wtste-
" ken, ofte scade doen, ten wair dat die Dyc-
" grave dat gelt terstont oplyde.

" Item wanneer dair laſt op ten Dyc is, als van
" hoge wateren, ofte van ysgangen, ſo ſell die
" Dycgrave ende Heemrade hoir dachueren heb-
" ben, ende anders en ſel dat lant geen oncoſt
" hebben, behoudelicken hem hoeren wyn, als
" voirſcreven ſtaet.

" Item ſo wanneer eenige aenlage, inlage ofte
" nye werck, op ten Dyc noet ſyn te maken, ſo
" ſell die Camerair by den Deputaten der drie
" Staten, dair toe geſcict, dat werck opbyeden,
" ende ter meeſter oirbair, ende minſte coſt, be-
" ſtaden te maken, op dat een ygelic weten mach
" wat dat koſten ſell.

" Item ſo ſellen die Staten enen Camerair jair-
" lics uten Heemraden, ofte anders, mogen kye-
" ſen, ende alſo gecoren ontſetten, die deſe voir-
" ſcreve punten zweren ende loven ſell te hou-
" den, als gewoenlic is.

Ik hebbe hier boven verhaald, dat Biſſchop *Rudolph van Diepholt* aan *Walraven van Meurs* voor deszelfs afſtandt hadde toegezeit een jaarlyksch onderſtandt, door de Geeſtelyken van het Utrechtſch Bisdom te betalen, en dat de Paus zulks hadde goetgekeurd, en dat tegens de Geeſtelykheit, geweigert hebbende die ſchattingen op te brengen, den ban was uitgeſproken. Na *Walravens* doodt, hebben zyne erfgenamen, te weten *Dirk van Meurs* Keurvorſt van Keulen, en *Clara van Meurs* Abdiſſe te Nuis, ſterke aanmaningen aan de Geeſtelyken te Utrecht laten doen, ter betaling van die ſchult, welke in dit jaar is betaald, en is de Geeſtelykheit daar op ontheft van de Roomſche vonniſſen. (1)

Eer

(1) Matthaeus brengt hier van twee brieven te voorſchyn, de

Eer ik van dit jaar affcheide, zal ik hier laten volgen eenige brieven, rakende de ftichting van eene Vicarye in des Raadts Capel in de Buurkerk, om dat dezelve noch niet gedrukt zyn, uitgenomen een van de zelve, welke gedeeltelyk door den Heer Matthaeus in het licht gebracht is. De eerfte is van dezen inhoudt: " Wy Borgermei-" fteren, Scepene, Rade ende ghemene Onder-" mans van den ouden Rade ende van den nywen " der Stadt van Utrecht, doen kont allen luden, " dat wy van onser Stadt wegen vercoft hebben " Meyster JOHAN VAN GEYN, ewige Vica-" rius tot Oudemunster tUtrecht, om een seker " somme van gelde, die hy ons voll ende all be-" taelt heeft, den leften penning mitten eerften, " ende wy voirt in onser Stadt oirbair gekeert heb-" ben, alse onser Stadt schoude mede betaelt, dair " wy mede belast waeren, dertich guede gouden " Koervorster overlantsche Rynsche gulden, die " voir datum des briefs gemunt ende geslagen syn, " des jairs, off die weerde dair voir in der tyt " der betalinge. van welcken renten hy ter eeren " Goids, ende om liefte onser Stadt voirscreve, " gesticht ende gheordiniert heeft een ewige Vi-" carie tot Buerkerck in onser Capellen aldair, in " alre manieren, als syn fundacie dat begrepen " heeft, die doer desen onsen brieve gesteken is. " Wairom wy geloeft hebben ende geloeven in " gueden truwen voir ons, ende voir onsen naco-" melingen, Rectoers ende Overste der Stadt van " Utrecht voirscreve, te betalen die dertich gou-" de

de eene tom. VIII. Analect. p. 187. gegeven den XXIII. Junii, en de andere tom. IX. Analect. p. 420. gedagtekent den XXVI. Junii.

" de Rynsche gulden, in der weerden voirscre-
" ve, den besitter der Vicarien voirscreve, alse
" die een helfte op sinte Johans dage te midde-
" zoemer dair naistvolgende, off bynnen viertien
" dagen na elken termyn voirscreven onbegre-
" pen, ende alsoe voirt jairlicx, erfflic ende ewe-
" lic duerende, mit zulken voirwairden, dat wy
" bynnen drie jairen na datum des briefs naist-
" volgende dese dertich goude Rynsche gulden
" in der weerden voirscreve beleggen sellen aen
" guede erven ende landen, dat geen dyckgoet
" en is, gelegen binnen der mylen by der Stadt
" van Utrecht, ofte aen anderen gueden erffren-
" then in onser Stadt voirscreve gelegen, dair die
" besitter der Vicarien voirscreven ende den
" Kerckmeisters der kercken voirscreven, in der
" tyt wesende, mogeliken an genoegen sell. In
" welcken beleggen ons te baten comen sellen al-
" sodanighe elff goude Beyersche gulden erff-
" renten des jairs, alse die die erffnamen van GE-
" RYT DIE KEYSER saliger gedachten sculdich
" syn te beleggen, ende te bewysen, ter eeren
" ende ten dienste Goids, also verre als die erff-
" namen voirgenoemt die beleggen binnen den
" naesten drie jairen voirscreve aen gueden erven
" ende landen, ofte erffrenten, in manieren als
" voirscreven is. Ende die erven, ende landen,
" ofte erffrenten voirscreve, sellen wy dan ter-
" stont laten mortificeren, ende totter voirscreve
" Vicarien laten ordineren, buten cost ende sca-
" de des besitters der Vicarien voirscreve, soe
" dat die voirscreve Vicarien vrys gelts behou-
" den ende hebben sell dertich goude Rynsche
" gulden erffrenten, soe voirscreven is. Ende
" so sellen wy dan verbonden bliven, ende ver-

" byn-

" bynden ons ende onse nacomelinge, Rectoers
" ende Overste onser Stadt voirscreve, die dertich
" Rynsche gulden in der weerden voirscreve wt
" te reyken ende die te betalen den besitter der
" Vicarien voirscreve tot live Meyster JOHANS
" voirnoemt; ende ALYDE synre moeder na synre
" doot vyftien Rynsche gulden in der weerde voir-
" screve, wt den renten ende gueden der Vicarien
" voirscreven, in alre manieren, als die brieven dat
" begrepen hebben, die sy van ons dair van heb-
" ben. Mer na hoerre beyder doot, so sellen wy
" dan onbelast syn ende bliven dese renten wt te
" reyken; mer die besitter der Vicarien voirscre-
" ve sell die renten dan selver inmanen, ende op-
" heffen, gelyc andere Vicarii hoerre Vicarien
" gueden gewoentlic syn te doen.

" Voirt so ist voirwarde, alse waert sake, dat
" wy binnen den drien jaeren voirscreve, na da-
" tum des briefs naestvolgende, dese voirscreve
" dertich gouden Rynsche gulden in der weerden
" voirscreve niet en bewesen, noch en beleech-
" den, noch oec en lieten mortificeren, in alre
" manieren als voirscreven is, ofte dat wy dese
" dertich goude Rynsche gulden, in der weer-
" den voirscreve, niet en beleechden, aen gue-
" den gouden Vrancrycsche scilden erffrenthen
" an onser Stadt voirscreve, ende die bewesen
" ende lieten mortificeren buten coste des besit-
" ters der Vicarien voirscreve, soe sellen wy en-
" de onse nacomelingen, Rectoers ende Over-
" ste onser Stadt voirscreve, ewelike verbonden
" bliven, ende verbynden ons in gueden trou-
" wen, dese dertich gouden Rynsche gulden erff-
" renten des jairs, in der weerden voirscreve,
" wt te reyken ende te betalen den besitter der

" Vi-

" Vicarien voirscreve op ten termynen voirscre-
" ve, buten cost ende scade des besitters voirge-
" noemt, wt alle onser Stadt gueden ende renten,
" hoe ende in wat manieren dat die genoempt sel-
" len syn, sonder enige nywe vonden in enige
" der punten voirscreve te trecken ofte te vynden,
" ende sonder argeliste. Ende dese brieve syn
" twee alleens sprekende.

" In kennisse der wairheit soe hebben wy onser
" Stadt groete segell an desen brieff gehangen.(1)
" Gegeven int jair ons Heren dusent vier hondert
" acht ende vyftich, op sunte Sixtus avondt des
" heyligen Martelairs.

De tweede brief behelzende de Stichtinge der Vicarye, luydt aldus. (2)

" Allen den genen, die desen brief sullen
" sien of horen lesen, doe ick verstaen JOHAN
" VAN DEN GHEYN Priester, ewige Vicaris
" tot Oudemunster tUtrecht, dat ick tot eenre
" ewiger memorie ter eeren Gods, synre gebe-
" nedide moeder der Maget Maria, des Heyli-
" gen Apostels sunte Johans Evangelist, ende der
" heyligen Joncfrouwe sunte Barbara, ende alle
" Goids heyligen, voir my ende mynen ouderen
" sielen gefundeert ende geordineert hebbe, fun-
" dere ende ordinere mit desen tegenwoirdigen
" brie-

(1) Volgens het besluit des Raadts genomen op S. Gallen avont. *Overdroegen die Rade out ende nye, tgene mit Meyster Jan van Gheyn versproken was van een Vicarie gesticht te werden in des Raets capelle tot Buerkerk, na wtwysingen der ontwerpen, dair van in den Raede gelesen, ende die brieve dair of ende die lofte brieve van den renten selmen besegelen mit onser Stadt groten segell.*

(2) Het eerste gedeelte dezes briefs kan gelezen worden by Matth. lib. 1. Fundat Ecclesf. vi. p. 163.

" brieve, een ewige Vicarie in die Buerkerck
" tUtrecht, in der Capellen, toebehorende den
" Overſten ende der goeder Stadt van Utrecht. in
" welke Capelle ick myn ſepulture begere, als ick
" aflivich, ende van eertryck verſcheyden ben.
" Tot welcken Vicarien om enen Prieſter eer-
" baerlic te leven, ick gegeven hebbe, ende geve
" dertich goude Overlantſche Rynſche gulden
" erffrenten des jairs, die ick gecoft hebbe jegens
" die goede Stadt van Utrecht, na inhout des
" brieffs, die ick van hem dair op ontfangen
" heb, ende dair deſe myne fundatie doer geſte-
" ken is.

" Item ſo is myn uyterſte wille, dat de beſitter
" mynre Vicarien voirſcreve na myn doot reſide-
" ren ende woonen ſal in der Stadt van Utrecht,
" ende alle weke ſal hy doen, ofte doen doen, in
" der Capellen voirſcreve twee miſſen, ende na
" den miſſen ſo ſal die Prieſter tot mynen grave
" mit enen Aſperſorio ende Wywater leſen enen
" *Miſerere* ende enen *de profundis*, mit verſikel
" ende collect dair toe dienende.

" Item ſo ſellen die Overſte der goeder Stadt
" van Utrecht deſe erfrenten van den dertich
" gouden Rhynſche gulden des jairs laten morti-
" ficeren, ende den beſitter der voirſcreve myn-
" re Vicarien laten ontfangen in enen Vicarium
" der kercken voirſcreve, ende laten participe-
" ren in die preſentie in der ſelver kercken, ge-
" lyck andere Vicarie doen, ende dat ewelicke
" geduerende.

" Item wairt ſake, dat die Overſte ende Re-
" ctoers der goeder Stadt van Utrecht alſodanige
" elf gouden Beyerſche gulden erfrenten des jairs
" vercrygen conden, ende dat ſy die lieten mor-
" ti-

" tificeren, ende affigneren tot mynre Vicarien
" voirscreve binnen drie jairen naistcomende, in
" alre manieren als der Stadts brieff dat begrepen
" heeft, so is myn uyterste wille, dat dese myn
" Vicarie voerscreve na mynre doot verbonden
" sal syn tot drien missen ter weke ewelike due-
" rende, alse tot tween missen van mynre funda-
" cie wegen, ende tot een misse van der Stadt
" wegen. Ende tot deser een misse soude dan de-
" se myn Vicarie verbonden syn myn leven lang,
" ende niet tot meer missen.

" Item myn leven lang soe sell ick patroen syn
" van mynre Vicarien voirscreve, ende ick sall
" in mynen leven enen gueden Priester, off die
" Priester werden sell, noemen, den Patronen
" ende Collatoers hier na bescreven ofte in myn
" testament enen by name bescreven laten, ende
" dese sellen sy dese myne Vicarie dan geven,
" als sy ledich ende open geworden is, in ma-
" nieren na bescreven.

" Item so sell ALYDT myn moeder jairlicx
" opheffen ende boren vyftien Rynsche gulden in
" der weerden voirscreve des jairs tot hoeren li-
" ve, van den goeden ende renten der Vicarien
" voirscreve, na inhout der Stadt brieven, die
" sy dair van heeft.

" Item so sell die besitter mynre Vicarien voir-
" screve altyt syn misse bestaen tot acht uren,
" ende dat des manendages, des woensdages ende
" vrydages.

" Item als dan na der tyt voirscreve dese myn
" Vicarie vaceert ende ledich geworden is, so
" sellen patroens ende collatoers wesen tot ewi-
" gen dagen die twee Borgermeisteren mitten
" tween Overste Oudermannen der Stadt van
" Utrecht

Utrecht, in der tyt wesende. Ende die vier
" Collatoers voirscreve sellen dan dese voirscreve
" myn Vicarie geven binnen der tyt in den rech-
" ten benoempt, enen goeden Priester, off die
" binnen jairs Priester wort. ende wairt dat hy
" binnen jairs geen Priester en worde, so is myn
" uyterste wille, dat dese myn Vicarie dan va-
" ciert ende ledych geworden is. ende so sellen
" die voirscreve vier Collatoers dan binnen zess
" weken dair naistcomende die zelve myn Vica-
" rie geven enen anderen goeden Priester, off
" die binnen jairs Priester wort, ende also voirt
" ewelike duerende. Mer wairt sake, dat die
" vier Collatoers niet en deden als voirscreven is,
" ende lieten enige der tyden voirscreven over-
" gaen, soe verboeren sy op die tyt hoer gifte,
" ende so sellen dan die twee Kerckmeisteren
" mitten outsten Cureyt, in den Curen voirscre-
" ven in der tyt wesende, dair gifters off syn,
" ende geven dan myn Vicarie voirscreve binnen
" sess weken dair naistvolgende enen goeden Prie-
" ster, ofte die binnen jairs Priester wort, als
" voirscreven is. Ende en deden sy des niet,
" so quame dan die gifte an den Domproest
" tUtrecht, overmits versumenheit des rechts,
" behouden dair na den vier Oversten, in der
" tyt wesende, hoir collatie, in alre manie-
" ren als voirscreven is; ende dat minste deell
" van den gifters sel altoes volgen dat meeste
" deell.

" Item want ik JOHAN VAN DEN GHEYN,
" Priester voirgenoemt, ymmers wille, dat alle
" punten voirscreve vaste, ende stade, ende van
" machten, wesen sellen, soe heb ik gebeden
" ende bidde den Oversten der goeder Stadt,

" van Utrecht voirscreve, dat sy hoerre Stadt
" grote segel aen desen brieve ende fundacie han-
" gen willen, ende dat sy dair mede toesien ende
" helpen willen, dat den dienst Goids voirscreve
" niet versuymt en werde.

" Ende want wy Borgermeisteren, Scepenen,
" Rade ende gemene Oudermans van der ouden
" Rade ende van den nywen der Stadt van Utrecht
" voirgenoemt, alle punten, in der fundacie
" voirscreve begrepen, houden willen, ende tot
" ewigen dagen ter eren Goids gehouden willen
" hebben, soe hebben wy om bede Meyster JO-
" HAN voirgenoemt onser Stadt groten zegell
" aen desen brieff doen hangen. Ende deser fun-
" dacien is twe alleens sprekende. Gegeven int
" jair ons Heren dusent vier hondert acht ende
" vyftich, op sunte Sixtus dach des heyligen Mar-
" telairs.

Onderstont:

Johan van den Gheyn Priester Fundator ende Notarius mit myns selves hant.

Geene stichtingen mogende geschieden zonder toestemming van den Bisschop, zoo heeft Bisschop *David* dezelve goetgekeurd, en dezen brief daar van uitgelevert:

" DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apo-
" stolice sedis gratia Episcopus Trajectensis, uni-
" versis & singulis Christi fidelibus, tum presen-
" sentibus quam futuris, salutem in eo, qui est
" omnium salus. Cultum divinum semper augeri
" cupientes, ad humilem supplicationem dilecti
" nostri magistri *Johannis de Gheyn* Presbyteri,
" perpetui Vicarii in Ecclesia nostra Sancti Salva-

" toris

" toris Trajectensis, fundatoris Capellanie, sive
" perpetue Vicarie, de qua in literis, quibus he
" nostre litere transfiguntur, fit mentio, funda-
" tionem ac dotationem ejusdem Capellanie, sive
" perpetue Vicarie, prout in eisdem literis de-
" scribuntur, tenore presentium ratificamus, ap-
" probamus, & in Dei nomine confirmamus, jure
" matricis Ecclesie, & cujuslibet alterius, nec
" non jure communi, quibus presentibus nullate-
" nus derogare intendimus, semper salvis, ipsam-
" que Capellaniam sive perpetuam Vicariam in ti-
" tulum beneficii erigimus, & bona ad illam in
" dictis literis assignata, & in posterum assignanda,
" de cetero fore, & esse ecclesiastica decernimus,
" & sub ecclesiastica libertate tuenda. Et nihilo-
" minus eundem Magistrum *Johannem de Gheyn*,
" fundatorem predictum ad eandem Capellaniam,
" sive perpetuam Vicariam, primaria vice insti-
" tuimus, eumque sibi cum omnibus juribus &
" pertinentiis suis conferimus per presentes. Quo-
" circa universis & singulis Presbyteris, Capella-
" nis & Clericis nobis subditis, sub penis suspen-
" sionis & excommunicationis districte percipien-
" do mandamus, quatenus prefatum Magistrum
" *Johannem de Gheyn*, cum ad hoc in vim presen-
" tium fuerint requisiti, seu alter eorum fuerit
" requisitus, in, & ad corporalem, realem, ac
" actualem possessionem dicte Capellanie, sive
" perpetue Vicarie, juriumque & pertinentium
" omnium ejusdem, recipiant, admittant, & in-
" ducant, seu alter eorum recipiat, admittat &
" inducat, cum solempnitatibus in talibus fieri so-
" litis & consuetis, harum nostrarum testimonio
" literarum. Datum nostro sub sigillo ad causas,
" presentibus appenso. Anno millesimo quadrin-

 " gen-

„ gentesimo quinquagesimo octavo, mense No-
„ vembris die vicesima quarta.

De vierde brief door de Cureyten en Vicarygezellen uitgeleverd, behelst dit navolgende:

„ Wy Cureyten ende Vicarygesellen der presen-
„ tien ende memorien der Buerkercken tUtrecht,
„ beleyen ende bekennen, overmiddes desen te-
„ genwoirdigen brieve, dat wy te samen een-
„ drachtelic overcomen syn, ende mit onsen ge-
„ menen consent toegelaten hebben, omme sun-
„ derlinge gunste ende liefte, die ons ende onser
„ kercken tot deser tyt bewesen hebben die eer-
„ baere Burgermeesteren ende Raidt der Stadt
„ van Utrecht, dat Meyster JOHAN VAN
„ GHEYN, Priester, yerste besitter, ende voert
„ aen alle sine nacomelingen Vicarii ende besit-
„ ters der nywer Vicarien, die Meyster JO-
„ HAN voirscreve bynnen desen jair gefundiert
„ heeft tot Buerkercken in des Rades Capelle aen
„ die noertsyde by den toern in hoirre tyt, wan-
„ neer sy dat besit der Vicarien voirgenoemt
„ vredelic hebben, sullen mit ons deelachtich
„ wesen aller presencien ende memorien, die wy
„ nu ter tyt gemeyn hebben, off namaels krigen
„ mogen, wanneer sy die verdienen, na statuten
„ ende gewoenten onser kercken; ende anders
„ voirt gelyck wesen den gesellen der memorien
„ ende presencien ten ewigen dagen. Alle pun-
„ ten voirgenoemt sonder arch ende list. In oir-
„ konde der waerheyt hebben wy Cureyten ende
„ Vicarygesellen der presencien te Buerkercken
„ onsen gemeynen segel eendrachtelic aen desen
„ brieff doen hangen. Gegeven int jair ons he-
„ ren dusent vier hondert negen ende vyftich, des
„ dinxdages na sinte Pouwels dach conversio.

In

1459.

In den jaare 1459. zyn op den gewoonen tydt benoemd tot

Schepenen.

Jan van Rynesse, Borgermeester.
Jacob Proys.
Henric van Nyevelt.
Willam van Steenre.
Jan van Hamersteyn.
Herman van Lewenberch.
Hendric van Sandenborch.
Dirc Taets.
Henric van Gend.
Jonge Geryt Zoudenbalch.
Adryaen van Ryn.
Goedscalc van Brakel.

Raden.

Vrederic die Voecht.
Cornelis van Drakenborch.
Gysbert Taets.
Jan Hermansze.
Henric Risteybacker.
Jan Deell.
Meyster Folpert van Amerongen.
Aelbert Proys.
Jan Willemze die Verver.
Jan van Tyell.
Tyman van Zyll.
Jacob Henricse.
Bertelmeus van Lochorst.

Aetsert uten Ham.
Huge van Mairsen.
Roelpff die Kraen.
Geryt uten Leen.
Jonge Henric van Gendt.
Jan van Lichtenberch, Borgermeester.
Jonge Geryt van Ryn.
Jan van der Hair.
Hubert van Blochoven.
Jonge Philips van Groenevelt.
Jan Schinckell.

Oudermannen.

Wouter Ysbrantsze. Gysbert van Scadyc.	Wantsnyders.
Herman Knoep. Geryt Snoeck.	Snyders.
Jacob van Lanscroen. Geryt Voet.	Backers.
Henric Stevensze. Herman Goessensze.	Molenairs.
Henric die Wolff. Peter Musch Gelis zoen.	Linnewevers.
Claes Symonsze. Jan Zeybert.	Brouwers.
Eerst van Herdenbroec. Jan van Amerongen.	Viscopers.
Aernt Claesze. Geryt Beerntsze.	Louwers.
Gysbert Pouskynsze. Willam Steen Gelis zoen.	Wollewevers.
Henric die Wit, Overste Ouderman. Henric van Wenouden.	Marsluden.

Ja-

Jacob van Winsen. Herman van Malsen.	Botterluden.
Gysbert van Hamelenberch. Geryt Woutersze.	Cordewaniers.
Henric Koirnken. Herman Passert.	Oudecordewaniers.
Vranc die Haze. Merten Jacobsze.	Corencopers.
Tyman Dedell. Wernar Jansze.	Oudewantsnyders.
Gysbert van Boelre. Henric Sandersze.	Steenbickers.
Aernt Henricsze. Peter Braem.	Graeuwerkers.
Gysbert Hoet. Jan van Houten.	Ryemsnyders.
Rutger Egbertsze. Wouter van der Eem.	Bylhouwers.
Eerst van Drakenborch, Overste Ouderman. Aelbert van Ryn.	Smeden.
Adryaen van Wesell. Lubbert Zwaenkert.	Zadelairs.

In onze Raadtsboeken hebbe ik veele gevallen ontmoet van vrouwen, aan welke, vergeetende de plichten, die zy hare mannen schuldig zyn, door den Raadt dezer Stadt is aangezeit zich behoorlyk te gedragen. In het begin van dit jaar, des maandaghs na Ponciani, vind ik hier van een merkwaardig voorval, 't welk ik oordeel alhier niet te moeten overslaan, om dat uit het zelve blyken zal, dat de oude Utrechtsche gewoontens en rechten mede gebracht hebben, dat eene vrouw haares mans raad moeste doen en op-

opvolgen. Deeze zyn de woorden: *Want een oude overdrachte overdragen is by out Raet ende by nywe, ende by gemeene morgensprake van allen gilden, wair enich wyf, die hoirs mans raet niet doen en woude, dat die uter Stat wesen sell, ende want HILLEGONT BERTELMEUS wyff VAN DEYLL van hoeren man is, ende hoirs mans raet niet en heeft willen doen, boven dien dat BERTELMEUS hoir geert* (dat is begeert) *by hem te hebben, ende hoir te doen, dat een goet man synen wive sculdich is te doen, soe syn Scepenen, Rade ende Oudermans overdragen, ende hebben gesleten op tie voirgeruerde oude overdrachten, dat HILLEGONT van stonden aen by hoeren man gaen sell, ende doen hem, als een goet wyff hoeren man sculdich is te doen, ende hy sell hoir wederomme doen, als een goet man sinen wive sculdich is te doen. Ende en wil sy by hoeren man niet gaen, so sell sy terstont uter Stat gaen, ende dair wt blyven na wtwysinge der ouder overdrachte voirgeruert, ende BERTELMEUS sell dan momber van synen ende syns wyfs goede blyven na behoren; behoudeliken wes verbanden voir deser tyt op ten voirscreve goeden gedaen syn, dat die mit deser slitingen niet gedoet wesen en sellen, mer sellen bliven in sulker machten, als sy tehans syn, ende ist dat HILLEGONT by hoeren man gaet, so sell BERTELMEUS hem verbynden geenre goeden weerloes te werden, noch commer dair op te maken, noch die versetten, noch versellen.* (1) Uit welke laatste woorden men moet opmaken, dat de man, indien de vrouw volharde in haare hal-

ften-

(1) *Versellen* betekent in het oudt duitsch van den eenen plaats op den anderen brengen. Ziet Olivarii Vredii Flandria Vetus, p. 354.

sterrigheit, meester was en bleef van haare goederen, en de macht hadde die te vervreemden, te verzetten of te verpanden.

Wy hebben hier boven bladz. 173. gezien, dat ter voldoening van de twaalf duizent Rhynsche guldens, toegezeit aan den Heer van *Gaasbeek* voor den afstant zyner heerlyke goederen, een mergengeld was uitgeschreven, ende dat de Raadt dezer Stadt daar in hadde bewilligt, onder der voorwaarde, dat de Bisschop de Stadt Utrecht zoude ontheffen van het deel, 't welk zy daar in betalen moeste. Het schynt my toe, dat het mergengeld wel geint, doch uit de penningen, daar van gekomen, niet betaald zyn de voorgemelde twaalf duizent guldens, want in het Raadtboek van dit jaar op S. Anthonis dagh staat aangetekent: *Beliefden die Raet out ende nye, dat men die twaelf dusent rynsche gulden, die verleyt syn voir den coip van Wyck te Duerstede ende tslot t Apcoude, betalen sell mit enen gemenen morgengelde, behoudelyken dat nyemant in den Sticht verschoent werden en sell, ende hier syn toe gesciet die Overste out ende nye, dat in den Capittel over te geven, ende die wsettinge te doen, onse lostbrieven weder te krygen, off quitancie van weerden, ende wy sellen onsen Heer bystandicheyt doen, ende by ons, de onwillige willich te maken.*

Reinout van Brederode heeft in het begin van dit jaar opgeschoten een hondert Postulaat, en vyftig Rhynsche guldens, met welke de Heerlykheit van Hagestein was belast, en daar en boven aan den Bisschop, zeer benodicht zynde om geld, geleend vier hondert goude Rhynsche guldens, waar voor Bisschop *David*, met toestemming der vyf Capittelen, hem bevolen heeft de Heerlykheit

van Hagestein, en het Schoutampt aan de Vaart, onder verbandt, van hem, noch zyne erfgenamen, daar van niet te ontzetten, ten zy alvorens aan hem, of zyne erfgenamen, wederom gegeven waren de voorgenoemde uitgeschotene en geleende penningen. (1) Hier op heeft de Heer van *Brederode* het Schoutampt aan de Vaart te bedienen gegeven aan *Adam Claesze*, zyn leven lang geduurende, onder voorwaarde, dat, indien de Bisschop by het leven van den voornoemden *Adam Claesze* de uitgeschotene penningen wederom gaf, hem door den Heer van *Brederode* zoude uitgereikt worden vyftig Postulaet guldens. (2)

Op den tweeden April, heeft Hertog *Philips Evarwyn van Cuylenborch* verleit met het Huis te Amerongen. (3)

Aen *Evert van Zandenbalch*, eigenaar zyner huizinge staande in de Donkerstraat, in welke thans de Weduwe van den Erfhuismeester *Bauveld* woond, is toegestaan eene straat te maken, om van zyn huis op het Buurkerkhof te komen, niet tegenstaande die straat de wydte niet zoude hebben, die volgens Stadts wetten tot eene straat wierdt vereischt (4), en in het begin van het volgende jaar, heeft de Raadt dezer Stadt hem eenen brief uitgeleverd, volgens welken hy gemachtigd wierdt te beletten; dat in die straat geene opgeslage vensteren gemaakt, als mede dat geen vletwater of an-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladij cap. XII. p. 188.

(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. XXII. p. 377.

(3) De brief is door Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii p. 215.

(4) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 113.

ander water, dan regenwater in die straat zoude worden geleit.

Het Roomsche Opperhoofd *Pius de tweede* heeft in dit jaar eerst de Bulle, by welke hy den Bisschop *David* ontheft van den smet zyner onwettige geboorte, welke de Bourgonjer Hertog aangenomen hadde ten zynen koste te bezorgen, zoo als wy hier boven hebben gezien, overgezonden. (1)

Omtrent deezen tydt is gestorven de Heer *Jacob van Gaesbeek*, zonder wettelyke geboorte na te laten, door wiens overlyden de Heerlykheit van Abcoude, en de Stadt Wyck met het Slot aan het Sticht zyn vervallen, welke door de Staten zyn overgegeven aan Bisschop *David*, onder verbandt van dezelve nooit van het Sticht te veryreemden, of iets met dezelve te doen, dan met toestemminge van de Staten. (2) *Antoni* de Bastaard van Bourgonje heeft beweerd recht te hebben op deze nalatenschap, ten minsten op het vruchtgebruik, voorgevende die van den Heer van *Gaasbeek* gekocht te hebben, welke voor het afstaan van zyn gewaand recht dertien duizent guldens genoten heeft, niet zonder goetvinden van den Bisschop, volgens het getuigen van Heda (3), die van deze penningen zyn deel gehadt heeft. Bisschop *David* heeft het slot Duurstede doen verbeteren,

(1) Volgens Matth. Rer. Amersf. Script. p. 313.

(2) De brief daar van staat by Matthaeus de Nobilit. lib. III. c. 1. p. 896.

(3) Volgens het getuigenis van Heda in de levensbeschryvinge van Bisschop *David* en zynen opvolger *Frederik van Baden* is door de Staten van het Sticht vyfmaal geld gegeven, eer zy den vollen eigendom van Abcoude en Wyck te Duurstede hebben verkregen. Ziet hier van den Heer Matthaeus de Jure Gladii cap. XXIV.

teren, vertimmeren en sterk maken, en het zelve tot zyne woonplaats verkoren. Hy heeft ook den meesten tydt zyns levens aldaar doorgebracht, en hebben de volgende Bisschoppen mede aldaar hun verblyf gehadt.

By de drie Staten is een Morgengeld uitgeschreven, by welke voor drie jaren ieder morgen lands belast wierdt jaarlyks met eenen braspenning, om daar uit 's Lands schulden, en vooral het geen aan den Domproost by het Ysselsteinsche verdrag toegezeit was, te voldoen. De Raadt dezer Stadt heeft besloten, uit het geld voor haar aandeel daar van komende te voldoen de schuldt, die ze aangenomen hadde te betalen aan den Graaf van Nassau, waar van ik hier boven gemeld hebbe, en daar mede te lossen eenige Utrechtsche borgers, die voor dezelve bezet waren.

In dit jaar hebben de Steden Utrecht en Harderwyk een minnelyk verdrag aangegaan, by 't welke aan de wederzydsche borgeren en ingezetenen vergund is een vast geley, om met den anderen vry te handelen, onder verbandt van derzelver rechten voor te staan, als mede om dezelve niet te besetten of te bezetten, onder zekere bepaling, in het verdrag breder uitgedrukt. (1)

Die van Amsterdam hebben eenen Utrechtsman, genaamd *Cornelis Boterman*, in de gevangenis geleit, het welk zoo euvel van de Regeerders van Utrecht is opgenomen, dat zy des dingsdaghs na S. Katryne dagh besloten hebben geenen borger of ingezeten van die Stadt vry geleyde, om

(1) 't Welk geleezen kan worden by den Geleerden Heer Schrassert in zyne Beschryving van Harderwyk II. Deel bladz. 41.

om in hunne Stadt te komen, toe te ſtaan, zoo lang *Boterman* in den kerker bleef opgeſloten, en hebben aan de vrienden van den gemelden *Boterman* oorlof gegeven, om het gedaane ongelyk te verhaalen op de Amſterdammers, ten einde de vrylating te bevorderen.

De Heer Drakenborch heeft in het licht gebracht (1) vyf brieven, in dit jaar gegeven, betreffende de aanſtelling van *Pieter Milet* tot Prooſt van Weſtvriesland, uit welke men een recht begrip kan krygen van de plichten, welke naar de wetten der Utrechtſche Kerk door eenen Canonik van den Dom, met die waerdigheit bekleedt, moeſten in acht genomen en verricht worden. Of deeze *Pieter Milet* dezelve is, dewelke in het jaar 1458. eenen brief van den Bourgonjer Hertog te Bruſſel gegeven, ondertekend heeft, is my onbekend. (2)

1460.

In het jaar 1460. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan Sloyer.
Philips van Groenevelt, Borgermeeſter.
Adryaen van Lanscroen.
Bertelmeus van Nyevelt.
Jan over die Vecht.
Braem van Lichtenberch.

Wer-

(1) Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden blads. 437. en volg.

(2) Ziet Vredii Sigilla Comitum Flandriae p. xc.

Werner Braem.
Beernt Proys.
Geryt van Ryn.
Dirc van Zulen.
Willam van Nyevelt, Willams zoen.
Jan van Blochoven.

Raden.

Lambert Florensze.
Geryt Taets.
Jan Butendyc.
Jan Petersze.
Henric Peter Tymansze.
Henric Gysbertsze.
Claes Egbertsze.
Henric Jacobsze.
Henric Pyll.
Vrederic van Masch.
Dirc Claesze.
Jan Woutman.
Willam van Wesell.
Jan Joesten.
Geryt die Kraen.
Dirc Borre.
Jan Thomaesze.
Jan van Loenen.
Herman Elyasze.
Peter Rwsch.
Jan van Mairsen.
Jan van Oudewater, Borgermeester.
Henric die Bastairt van Montfoirde.
Willam van Zyll.

Ouders

Oudermannen.

Naam	Gilde
Jan Foyt. Adryaen Wonder.	Wantsnyders.
Werner van Lichtenberch. Gysbert van Groenenberch.	Snyders.
Wouter van Catwyc, Overste Ouderman. Henric Jan Lubberts zoens zoen.	Backers.
Beernt Hafert. Jacob Cuper.	Molenairs.
Jan Henricsze. Jan Lourensze.	Linnewevers.
Herman Claesze. Gerbrant Jacobsze.	Brouwers.
Jacob van Amerongen, Overste Ouderman. Dirc Heer.	Vischcopers.
Henric van Apcoude. Geryt Geryt Steffens zoens zoen.	Louwers.
Aelbert van Angeren Willam die Verwer.	Wollewevers.
Evert van Voirde. Jacob Woutersze van Vyanen.	Marsluden.
Jan van Valckendaell. Jacob Jansze.	Botteluden.
Jan van Hamelenberch. Meyns Roetairtsze.	Cordewaniers.
Peter Maech. Aelbert Lambertsze.	Oudecordewaniers.
Hubert van Pallaes. Matheus Gysbertsze.	Corencopers.
Reyer Modde. Jacob Jacobsze	Oudewantsnyders.

Jor.

Jorden Willemsze. } Steenbickers.
Jan van Lochorst. }
Willam Foyt. } Graeuwerkers.
Claes Jan Pouwels zoens zoen. }
Jan Luytkensze. } Ryemsnyders.
Peter Rodekensze. }
Aelbert van Kanenbroec. } Bylhouwers.
Willam Vogell. }
Tyman Ysbrantsze. } Smeden.
Henric van Moirdrecht. }
Geryt Mathysze. } Zadelairs.
Jan Pouskensze. }

In het begin van dit jaar heeft Hertog *Aarnout van Gelre* met de Stadt Amersfoort een verbandt gemaakt, welkers inhoudt gelezen kan worden by Matthaeus. (1)

Jan van der Meer hadde eenige buurluiden in de Lauwerecht (zynde een Gerecht buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit gelegen) aangeklaagt aan den Maarschalk, om hen voor den Bisschop te recht te stellen; 't welk ter kennisse van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft die, vermits de inwooneren in Stadts vryheit altydt als onderzaten dezer Stadt gehouden zyn, gemelden *van der Meer* aangezeit, de voornoemde buurluiden kosteloos te ontlasten van den Maarschalk, eer de Bisschop zynen rechtdagh houden zoude, zullende by het niet nakomen van dit gebodt, tot Raadts behoeven verbeuren tien oude schilden, en boven dien de buuren vryen van allen last, kost en schade, die zy vermits deze belasting

(1) Rer. Amersf. Scriptor. p. 316.

ſting geleden hadden of noch zouden lyden. (1)

Het gebeurde niet zelden, dat de eene borger of onderzaat den anderen aanklaagde voor den Raadt dezer Stadt, wegens gepleegd geweldt, en het daar by liet beruſten, zonder de zaak te vervolgen, tot oneer of nadeel van den beklaagden, dewelke verplicht was op de poort in de gevangenis te gaan, of borg te ſtellen voor de ſlytinge des Raadts, welke op de aanklacht volgen zoude. Om dit kwaadt misbruik te ſtuiten, heeft de Raadt des donderdaghs na Converſionis Pauli verſtaan, dat eene aanklager binnen zes weken de wettigheit van zyn beklag moeſte bewyzen op verbeurte van xxv^m. ſteens, en zulks doende dat dan de aangeklaagde zoude verbeuren ten minſten xxv^m. ſteens, ten zy het geweldt zoo groot was, dat het aan den lyve ſtrafbaar was: dat het aan den aanklager, ſchoon hy de eerſte reize zynen eiſch niet hadde voldongen, geoorloft zoude zyn, zoo dikwils het hem beliefde, op nieuws aanſpraak te doen, mits telkens, zoo hy niet aan het bovengemelde voorſchrift voldeed, zich onderwerpende de betalinge van de zoo evengenoemde boeten: en dat niemandt van den Raadt den gebrekigen zoude mogen voorſtaan, om deze breuken te verminderen of kwyt te ſchelden, op verbeurte van L^m. ſteens. (2)

Daaghs voor de verandering van de Regeering, heeft de oude en nieuwe Raadt ſchriftelyk de Gilden aangezeit, dat geene oirvedige in de morgen-

(1) Matthaeus tom. II. Analect. p. 244. brengt dit Raadtbeſluit by, om te bewyzen, dat de Stadt haare voorrechten tegens *David van Borgonje* mannelyk heeft voorgeſtaan.

(2) Ziet het Utrechtſch Placaatboek III. deel bladz. 310.

genspraken te lote zouden komen, dat niemandt in den Raadt zoude worden gekoren, die geen twee maanden voor Lichtmis dagh met zyn hoogste weer in de Stadt hadde gewoond, en dat die geene, welke de verkiesslooten kreegen, zouden kiezen zodanige persoonen, *dair men op deze tyt* (zoo luiden de woorden van het Raadtsbesluit) *eendrachticheit in den Rade mede houden mach; want wair dat dair yemant anders quaem, die soude die nye Raet wederom senden, dairom begeert die Raet op den genen, die de lote krygen, dat sy by malcander bliven ter tyt toe, dat die Oudermans hoeren eedt gedaen hebben.* Uit welke woorden blykt, dat de macht der Gilden thans verre na zo groot en ontzachelyk niet geweest is, als voor weinige jaren, wanneer zy hunne beveelen den Raadt gaven, om dezelve ter uitvoer te brengen, doch nu dezelve van den Raadt ontfangen moesten.

In het begin van dit jaar heeft Amersfoort een verdrag gemaakt met Aarnout Hertog van Gelre. (1)

De Stadt Utrecht om geld verlegen zynde, hadde, zoo als wy hier boven bladz. 372. gezien hebben, de Cameraars verzocht geld of zilverwerk ter leen te verzoeken van de gegoede ingezetenen, dewelke zulks met bystandt van negen leeden uit den Raadt hadden aangenomen. Het komt my voor, dat meer dan negen leden tot dat werk gebruikt zyn, mogelyk om de leenders meerdere veiligheit voor hunne uitgeschotene penningen te doen hebben. De Raadt heeft deeze, welke zich in hunne persoonen en goederen verbonden hadden voor de

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus Rer. Amerf. scriptor. p. 316.

de zekerheit van de schuldt, wederom schadeloos gestelt, en belooft te ontheffen van alle schaden, welke hen, of hunne erfgenamen, daarvan mochten overkomen. Hier toe strekken twee brieven, welke ik op ons Stadthuis gevonden hebbe; welker eerste dit inhout:

„ Wy Borgermeysters, Scepenen, Raide, en-
„ de ghemeyne Oudermans van den Ouden Rai-
„ de ende van den nywe der Stadt van Utrecht,
„ maken kondt allen luden, alzoe die eerbaere
„ *Jan van Rynes van Wulven*, *Jacob van Ame-*
„ *rongen*, *Wouter van Catwyck*, *Claes van Zyl*,
„ Meister *Folpaert van Amerongen*, *Willem van*
„ *Stienre*, *Willem van Lochorst*, *Gherit van Ryn*,
„ *Eerst van Herdenbroick*, *Adriaen van Lants-*
„ *croen*, *Dyrck van Zulen*, *Werner Braem*, *Beernt*
„ *Proys Albertze*, *Jan Woutman*, *Henric van*
„ *Scarpenborch*, *Jan die Coning*, *Jan Bwtgens-*
„ *ze*, *Bartholomeus van Nyevelt*, *Vrederic van*
„ *Masch*, *Evert van Voerde*, *Matheus Ghysberts-*
„ *ze*, *Willem die Vos*, *Alfar van Oestrum*, *Wou-*
„ *ter van Teylingen*, *Jan van Lichtenberch van*
„ *Lantscroen*, *Henrick van Nyevelt*, *Jan van*
„ *Amerstein*, *Eerst van Drakenborch*, *Henric*
„ *van Ghent*, *Jan van Amerongen*, *Floris van*
„ *Pallaes*, *Vrederick die Voicht*, *Jacob Proys*,
„ *Willem van Zyl*, *Aelbert van Ryn*, *Roelof van*
„ *Craen*, *Gherit Zoudenbalch*, *Folpaert van Raep-*
„ *horst*, *Henrick* die *Witte*, ende *Marten Ja-*
„ *cobsze*, onse Oversten out ende nywe, ende
„ mede Raiden, tot onser zonderlinger begeer-
„ ten, ghesamender hant, elcx voer al ende on-
„ gescеyden, van onser Stat wegen, mit hoeren
„ bezegelden brieven geloift hebben *Jacob van*
„ *Amerongen* Iᶜ XII. Rynsche gulden; *Willem van*

 „ *Snel-*

„ *Snellenberghe* LXXV. Rynsche gulden, *Jan Arnt*
„ *Proys* C ende L R. gulden; *Gherit uten Leen*
„ CCC. R. gulden, *Willem die Vos* LX R. gl. *Vol-*
„ *ker Janze* die Kremer LX R. gl. *Jan Dyrcxse*
„ XXX R. gl. *Willem Stroyken* XXX R. gl. *Vrede-*
„ *rick die Voicht* LX R. gl. ende *Tyman Cluetinck*
„ C ende II R. gl. daer die somme tsamen beloipt IX^c
„ LXXIX R. gulden, tien stuyver, twintich stuvers
„ voer elken Rynsche gulden gerekent, te beta-
„ len tusschen dit ende den heilighen Pinxterdach
„ naistcomende in manieren ende voerwaerden,
„ als hoer brieven voerscreven inhouden, ende
„ begrepen hebben. Ende wanttet dan onbe-
„ hoerliken waer, dat onse Overste ende mede
„ Raide voirscreve, of hoer erfnamen, gebraick
„ hoers, by den voerscreve loesten enighen sca-
„ den ofte hinder liden zouden, zoe hebben wy
„ voer ons ende onsen nacomelingen, van onser
„ Stadt wegen, geloift, ende geloven mit desen
„ onsen brieve, den voerscreve onsen Oversten
„ ende mederaiden, ende enen ygeliken van hem
„ bisonder of hoer erfgenaem, gebraick hoers,
„ waert zake, dat zy, of enich van hem, by
„ der voerscreve loesten enige scaden ofte hinder
„ leden, ofte doen mosten, dat wy hem tot hoe-
„ re sympele woerden, zonder eede, vol ende
„ al betalen ende verstoeren zellen zonder enich
„ wederzeggen, zonder argelist. Ende hebben
„ des toerkonde onser Stadt zeghel aen desen
„ brieff doen hangen. Gegeven int jair ons He-
„ ren MCCCCLX op ten sesten dach in Januario.

De tweede is van denzelven inhoudt, over dezel-
ve schuldt, doch alleen maar gegeven aan *Jacob
Proys*, die zich verbonden hadde, alle die pennin-
gen wederom te zullen geven.

Te dezer tydt is door de Stadt, ten nutte der borgeren en ingezetenen klein geldt gemund (1), 't welk in het gemeen genoemd wierdt *payement*, en *scheidelpenningen* welke laatste benaming schynt te beantwoorden aan derzelver gebruik, als geschikt om te gemakkelyker de juiste en nette som, die de een den anderen schuldig was, te betalen, en dus van den anderen te konnen scheiden.

Wy hebben hier boven bladz. XLIII gezien, dat het getal der Schutten gebracht was op vier hondert. In dit jaar is hier in verandering gemaakt, en zyn eerst alle de Schutten afgezet, en ieder derzelve aangezeit in zyn Gildt, in 't welke hy behoorde, te gaan: en is aan de twaalf Homans benevens eenige geschikten uit den Raadt, bevolen in ieder Homanschap vyfentwintig mannen aan te nemen, zoo dat 'er niet meer dan drie hondert Schutten zouden zyn, wordende aan ieder Homan de macht gegeven, om in plaats der geene, die in zyn Homanschap aflyvig wierden, of door andere voorvallen uit de Schutterye gingen, anderen aan te stellen, om altydt het getal van XXV. volleedig te houden. Wordende in het slot van het Raadtsbesluit deze uitzondering gemaakt: *Item ofter mit deser offettinge der Scutten oude, ofte onmachtige, goede mannen, die altoes thefte gedaen hebben, offgeset waeren, die sellen Scutten bliven boven den getale van drie hondert Scutten: te weten die van hem boven zestich jaeren out syn, die sellen buten verbande staen, ende die bene-*

(1) Dat de Stadt Utrecht van alle oude tyden af het recht van geldt te munten heeft gehadt, is door den Heer Matthaeus met veele voorbeelden bewezen lib. II. de Nobilit. cap. 12.

beneden zestich, ende te zwaer lichame syn, sellen piecken dragen.

In plaatze van *Daniel van Niewaal* was het Schepen Klerkampt gegeven aan *Jan Aernt Proeys*, en is tot Stadts Klerk aangestelt *Tyelman van Ulser*. Voortydts moesten de Geheimschryvers al het geen in den Raadt verhandeld en besloten was in een boek opschryven, eer de Raadt van den anderen scheide; doch dewyl dit, wegens de menigvuldigheit der voorkomende zaken, byna ondoenlyk wierdt, is deze *Tyelman van Ulser* daar van ontheft, en hem toegestaen, na dat de Raadt van het Stadhuis was gegaan, zoo spoedig als hy konde, de slytingen, overdrachten, en het geen vorder verricht was, te boeken.

Jan van Leyden verhaald in het leven der Heeren van Brederode (1) dat in dit jaar door toedoen van den Heer *van Lanoy*, Stadthouder van Holland, Bisschop *David* nader verzoend is met de Stadt Utrecht, den Domproost, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, by welke zoene bedongen is, dat de ballingen *Jan Brant*, *Gerrit van Ryn*, *Willem van Bochorst* en *Evert Proeys* uit de Stadt Utrecht zouden blyven ter tyds toe de Stadt Utrecht, de Domproost, de Heer van Brederode en de Borchgraaf gezamentlyk hen toestonden weder in te komen.

In de maandt van September is eenig gewapend vreemd volk in het Nedersticht gekomen en genadert tot het dorp Amerongen. Dewyl nu die ongenoodde gasten veele geweldenaryen ten platten lande uitrechteden, en het te duchten was, dat zy verder zouden indringen, heeft de Raadt de-

(1) By Matth. tom. 11. Anal. p. 564.

dezer Stadt alle de borgeren en ingezetenen gelast, hun wapentuigen gereet te maken, om by het eerste slaan der klokke te komen op de gewoone vergaderplaats, zynde de Neude, en ter verjaging van dit gespuis uit te trekken. Waar van daan dit volk gekomen is, vinde ik niet gemeld, en vermits de uittocht niet gevolgt is, schynt het my toe, dat het niet lang in het Sticht verbleven, maar wederom elders vertrokken is.

De vriendschap tusschen de Stadt Utrecht en die van Amersfoort is te dezer tydt noch niet hersteld geweest, want in het Buurspraakboek leeze ik, dat des donderdaghs na Servatii by klokluidinge afgekondicht is, dat niemand der borgeren of ingezetenen zoude trekken naer Amersfoort, dan op zyn zelfs geleide, en dat zoo dikwerf iemand naer die Stadt ging, zoude verbeuren hondert ponden. In het laatste van de maandt November is de handel ter verzoening voortgezet, en ter bevordering van dat goede werk geleide vergund aan eenige Raatsvrienden van Amersfoort, om veertien dagen zich t'Utrecht te mogen ophouden.

Door Bisschop *David* geldt gemund zynde, heeft de Raadt dezer Stadt des Saturdaghs na Willebrordi overdragen, *dat men in den rechte, noch voer Scepenen noch voer Oudermans, ghene werderinge doen en sell in betalinge van den gouden Davids, oft Davids stuvers,* (1) *ter tyt toe dat die Raet out ende nye dair van opt huys gheweest is, ende dat anders geordineert heeft.* Kort daar na

(1) Deze muntpenningen schynen niet ter kennisse van den naarstigen Heer Mieris gekomen te zyn, dewyl dezelve in zyne Bisschoppelyke munten den eersten penning van Bisschop David brengt op het jaar 1466.

na zyn de vier Overften afgeveerdicht naer den Bisfchop, om hem aan te zetten ter befchryving van de Overysfelfche fteden en de Stadt Amersfoort tot het houden van eene daghvaart, om op dezelve eene goede ordre te beramen op de munt, ten meeften oirbaar van het Gefticht.

Veele eiffchen tot lafte van het Sticht zyn in dit jaar door eenige Edellieden van Gelderland, door de Stadt Wageningen en door den Hertog zelfs gedaan. *Hubert van Kuilenborch* wilde hebben de leeninge, by hem verdiend in den optocht met Bisfchop *Rudolph van Diepholt* tegens die van Munfter, andere Edellieden gaven voor in het leger van den Bisfchop gediend te hebben zonder beloning, en ten tyde van het beleg van Deventer veele fchade in hunne goederen geleden te hebben. Die van Wageningen vraagden vergoeding voor de wagenen met bier en anderen voorraadt van Amersfoort komende, door de Utrechtfche genomen en in hunne Stadt gevoerd. De Hertog zelfs toonde bewys van het nadeel zyn land aangedaan door de ftroperyen in Veluw, gedurende het beleg van Deventer, en begrootte de fchade op vyftig duizent fchilden. Pontanus en Slichtenhorft verhalen, dat die van Utrecht *op elken naald een draad wiften, en dat ze de eene uitvlucht op de andere zochten.* Billyk hebben zy daar op konnen antwoorden, dat zy zich niet bemoeit hadden met den Munfterfchen oorlog, gelyk ik hier boven heb aangetekent, en dat de Bisfchop voor zich zelfs, en niet voor het Sticht, denzelven gevoerd hadt. Dat ook het beleg van Deventer door den Bourgonjer Hertog was ondernomen, en dat dieshalven de vergoeding der fchade, die zy vermeenden geleden te hebben, by

Her-

Hertog *Philips* moest gezocht worden. Ook is hier geen verder vervolg op gekomen, en heeft de Hertog van Gelre verklaard, dat hy, niet tegenstaande de weigering van voldoening, echter met het Sticht den vrede wilde onderhouden. De gemelde Geldersche geschiedschryvers geven tot reden van deze gemakkelykheit, *om dat hy het met zyne eigen onderzaten zelfs kwaad genoeg hadt.*

1461.

Voor den jare 1461. zyn tot Stadts Regeering aangesteld:

Schepenen.

Jacob Proys, Borgermeester.
Jan van Lichtenberch.
Eerst van Drakenborch.
Henric die Wit.
Jan van Hamersteyn.
Aelbert Proys.
Meyster Folpert van Amerongen.
Adriaen van Ryn.
Henric van Ghent.
Henric van Zandenberch.
Jacob van Winsen.
Jan van Lantscroen.

Raden.

Vrederick die Voecht.
Jonge Jan Kryff.
Henric Willemsze.
Henric Spiker.

Jan Deell.
Jan van Amerongen, Borgermeester.
Jan Schinckel.
Jan die Verwer.
Jan van Tyell.
Jan Jacobs zoen van Lichtenberch.
Gysbert van Hamelenberch.
Geryt Woutersze.
Hughe van Maersen.
Jan Dyrcxze.
Cornelis van Drakenborch.
Roeloff die Craen.
Geryt uten Leen.
Ghysbert Hoet.
Geryt van Ryn.
Rycout Meyster Geryts zoen.
Aelbert van Ryn.
Adriaen van Wesell.
Henric van Ghent.
Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Geryt Zoudenbalch. Jonge Philips van Groenevelt.	Wantsniders.
Geryt Snoeck. Ghysbert Taets.	Sniders.
Hildebrant Dyrcxsze. Johan Hermansze.	Backers.
Tyman Hackert. Jacob Scout.	Molenairs.
Cornelis Aelbertsze. Wouter Arntsze.	Linnewevers.
Willem van Lochorst. Claes Symonsze.	Brouwers.

Fol-

Folpert van Raephorst. Ghysbert Thomasze.	Viscopers.
Aernt Claesze. Geryt Beerntze.	Louwers.
Ghysbert Ponciaensze. Godert Petersze.	Wollewevers.
Aelbert Romboutze. Henric van Vyanen.	Marsluden.
Willem van Steenre, Overste Ouderman. Tyman van Zyll.	Botterluden.
Jacob Henricxze. Henric van Loenen.	Cordewaniers.
Johan Robertsze. Henric Koernken.	Oudecordewaniers.
Aelfert uten Ham. Willem die Vos.	Corencopers.
Tyman Deell. Werner Jansze.	Oudewantsniders.
Meister Jacob van der Borch. Henric Zandersze.	Steenbickers.
Henric Braem. Henric Jacob Tymansze.	Graeuwerkers.
Johan Mont. Ghysbert van der A.	Ryemsniders.
Wouter van der Eem. Geryt Kryeck.	Bylhouwers.
Henric van Nyevelt, Overste Ouderman. Geryt van Bomell.	Smeden.
Henric die Haze. Adriaen Butendyck.	Zadelaers.

Willem Aerentsze hadde de Broederen van S. Barbare en Bartholomeus Gasthuizen in deze Stadt ze-

zekere goederen in het laatst van zyn leven gegeven en besproken, onder voorwaarde, dat zy binnen het jaar na zyn overlyden, een huis zouden verkrygen en machtig worden, om in 't zelve arme elendige *dolle menschen* op te sluiten, en van het nodige te voorzien: Tot dit gebruik is geschikt een huis by S. Nicolaas Kerkhof aan den *Brenck*. En was reets in het vorige jaar het opzicht tot deszelfs vertimmering aanbevolen de vier Oversten en de oude en nieuwe Raden, die in het kerspel van S Nicolaas Kerk hunne woonplaatsen hadden. Dit werk nu voltooit zynde, heeft de Raadt des maandaghs na Paulus bekeering van deeze stichting eenen brief uitgelevert, in welken de bestiering van dit Dolhuis bepaald wordt, zoo als die by Matthaeus (1) kan gelezen worden.

In het begin van dit jaar heeft de Regeering de wynkopers aangezeit, dat geene Rhynsche wynverkopers eenige Westersche of andere wynen, en die de laatste te veil hadden, geene wynen den Rhyn afkomende zouden verkopen, en de Tappers verboden voor de blanke wynen meer dan twee Cromsterten het mingelen te eisschen.

Ook is in het voorjaar te Naarden een overeenkomst tusschen de Steden Amsterdam en Utrecht over wederzydsche geschillen getroffen, in dezer voegen: „ In tjaer ons Heren dusent vier „ hondert een ende tsestich op ten elfden dach „ in Marcio, wart dese nabescreve raminge en„ de ordinancie gemaict tusschen de Stadt van „ *Utrecht* aan die eene, ende die Stede van *Am„ sterdam*, ruerende van zulken gebreken, als „ die

(1) Lib. 1 Fundat. Eccl. cap. 23.

„ die borgers van *Utrecht* van zekere lyfrenten, die sy jaerlycx aen die voirscreve Stede van *Amsterdam* hebben, tasteren zyn, aen die ander zyden: ende voirt omme eyne onderlinge ghehele vruntscap te maken, ende te houden, ende die comanscap aen beyden zyden hoeren loep ende voertganck hebben moege.

„ Int yerste, alsoe JACOB PROYS van zynre twyer dochter wegen, *Jacob van Amerongen* van wegen tween *Jans* kinderen *van Tyell*, *Gheryt van Hegbebuysen* ende *Goesen van Scadyck*, zekere lyfrenten jairlycx hebben op die stede van *Amsterdam* voirscreve, ter sommen van twe en vyftich Rynsche gulden, die gecoft worden in den jair ons Heren dusent vier hondert vyf ende viertich laatst verleden, soe is verdedingt, dat dese voirscreve personen sulcke brieven, als sy van den voirscreve lyfrenten hebben van der stede van *Amsterdam* voirscreve bezegelt, der selver stede wedergeven, ende overleveren zullen voir eyne somme gelts, die dair voir verdedingt is.

„ Item soe sullen alle erven ende landen, die dese voirscreve vier personen, ruerende van den voirscreve lyfrenten mitten recht gewonnen hebben, weder overgaen totten ghenen, dien zy afgewonnen zyn, behoudeliken dat dese voirscreve vier personen behouden zellen all alsulc gelt, als sy geboert hebben.

„ Item soe sell die Stadt van *Utrecht* den poerteren van *Amsterdam*, die lyfrente off erfrente op ten dach van huden hebben op die Stadt van *Utrecht*, hoir renten guetlic betalen op hoer termynen. Desgelycx sell die Stede van *Amsterdam* den borgeren van *Utrecht*, die lyfren-

„ ten

„ ten of erfrenten aldair op hebben, hoir renten
„ oick betalen, ende geven op hoir termynen,
„ sonder enich gebreck dair in te laten comen.

„ Item soe en sall die Stadt van *Utrecht* na de-
„ sen dage voert nyemant recht doen, die op de-
„ sen dach gheyn borger en waer, van enigen
„ brieven, die sy selven hadden, off van yemant
„ gecoft hadden, van lyfrenten, of anders, op
„ die Stede van *Amsterdam*: ende des gelycx en
„ sell die Stede van *Amsterdam* oick na desen da-
„ ge voirt nyemant recht doen, die enige brieve
„ van lyfrente, of anders, hadde, off van ye-
„ mant gecoft hadde van de Stadt van *Utrecht*.

„ Item soe en sullen die Stadt van *Utrecht*,
„ noch die Stede van *Amsterdam*, die een op ten
„ anderen, gheynen nywicheyt beginnen, noch
„ zwaericheyt malcanderen opleggen; mer on-
„ der malcanderen vriendelic ende mynlic varen
„ ende keren nae ouden haercomen ende na in-
„ hout der zoenen, laetstwerf tusschen den Ge-
„ stichte van Utrecht ende den Hollanderen ge-
„ maict.

„ Item waert sake, dat enige singulaere perso-
„ nen aen beyden syden op malcanderen yet te
„ seggen hadden, van scade of van sconde rue-
„ rende, daer zellen wy malcanderen mit recht
„ van bespreken, ende dair van zelmen dan aen
„ beyden zyden enen ygelicken onvertogen recht
„ doen.

„ Item alle besettinge aen beyden zyden tesen
„ dage toe geschiet, ende alle borgen dair om
„ gesett, zellen off ende te niete, ende die bor-
„ gen qwyt wesen.

Insgelyks vinde ik, dat de Stadt Utrecht eene zoene gemaakt heeft met Joncker *Frederik van Eg-*

Egmont, en dat die met den Bisschop in den zomer in deze Stadt gekomen is, in welke ter zyner eer de Regeerders eene maaltydt op Hasenberg aangerecht, en hem, nevens veele, ten getale van meer dan hondert, goede mannen deftig en prachtig onthaald hebben, en dewyl het huis Hasenberg niet groot genoeg was, om alle die gasten te konnen doen aanzitten, zyn enige derzelve in een nabûrig huis by enen Blochoven geplaatst. In des Cameraars rekening staat aangetekent, dat deeze maaltyd de Stadt gekost heeft aan wyn en spys negen en tnegentig ponden elf stuivers en drie duiten. Dit levert een bewys uit, dat de eetwaren en wynen in dien tydt zeer goet koop zyn geweest.

Die van Amersfoort (welke wy gezien hebben ieverige voorstanders van Bisschop *David* geweest te zyn) hadden met veele trotsheit de Utrechtsche behandelt, en den Domproost in zyn rechtsgebiedt te kort gedaan. Vervolgens stout geworden zynde op de gunst van den Bisschop, en zich verbeeldende alles hen geoorloft te zyn, hadden zy veele onbehoorlyke dingen uitgerecht, in zo verre zelfs, dat zy den Bisschop tot nadenken brachten, als of zy zich meer aanmatigden, dan hen toekwam. De Bisschop, zeer oplopende van aart, hadde hen nu en dan zeer onvriendelyke, jaa harde, bejegeningen gegeven, en nadrukkelyk zyn ongenoegen getoont, zoo dat hy zyne gramschap niet verzetten liet, dan door het opbrengen van opgeleide geldboetens. Dit dede de liefde tot hunnen Kerkvoogd, die zeer benodigt was om geld, grotelyks by hen verflauwen, en dus begonden zy te begrypen, dat wilden zy het hoofd boven houden, het niet raad-

zaam

zaam voor hen was langer in onmin en vyandschap (1) met de Stadt Utrecht te leven, maar dat zy hunne verschillen met die Stadt vereffenen moesten. Weshalven de handel ter vereeniging met ernst voortgezet wierdt, en wel met die uitwerking, dat een bestandt getroffen wierdt voor acht dagen, 't welk van tydt tot tydt telkens verlengt, en in het volgende jaar in eenen bestendigen zoen verandert is. Welk bestandt den achtienden October van het Raadthuis der Stadt Utrecht op deze wyze afgelezen en den volke bekend gemaakt is. *Die Rait laet weten eynen ygeliken, datter eyn bestant ende veylicheyt gemaickt is tusschen onser Stadt aen die een zyde, ende der Stat van Amersfoirt an die ander zyden, in alre manieren als deze brief inhout.* „ Wy Borgermeysteren, Scepenen ende Raide der Stat van „ Amersfoirt doen kont allen luden, dat wy voer „ ons, onse borgers ende ondersaten, ende voer „ alle die ghene, die om onsen wille doen ende laten willen, gegont ende gegeven hebben, „ gonnen ende geven mit desen onsen brieve, allen borgeren ende inwoenren der Stat van U„ trecht eyn guet, vast, zeker geleyde, ende „ veylicheyt buten der halver milen van onser „ Stat voirscreve; behoudelic der selver onser „ Stat ballinge te sullen staen ende blieven op „ hoir oirvede, veylich te zellen moigen comen, we-

(1) Dit was zo verre gekomen, dat de Raadt der Stadt Utrecht op S. Lamberts dagh niet alleen het verbodt aan hare borgeren en ingezetenen van niet naer Amersfoort te gaan, op het vorige jaar vermeld, hadt vernieuwt, maar daar noch bygedaan, dat geen Amersfoordenaar, 't zy man, wyf, of kind in de Stadt en vryheit zoude worden gehuist of gehooft, en dat die geene, welke dezelve herbergde of huisvesting gaven, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn.

" wesen, merren ende verkeren, zoe dicke ende menichwerven hem dat noet wesen, ende geboeren sall, ende veylich, ongelet ende ongehindert aen hoeren liven ende gueden weder omme te keren. Welck geleyde ingaen zel ende gaet in op ten dach datum des ons briefs, duerende tot en donredage toe naistcomande over achte dagen, ende den dach al sonder arch. des toirkonde heb wy onser Stat zegel secreet hyr binnen beneden op doen drucken. Gegeven int jaer ons Heren dusent vier hondert een ende tsestich, des Woensdages na Sinte Victoers dage.

Ende in allen manieren ende voerwerden, als dese zelve brieff inhout ende begrepen heeft, zellen alle berger ende inwoenre der Stad van Amersfoert mit hoeren liven ende gueden comen moigen op eyne halve mile weges na onser Stadt den voerscreve tyt geduerende; behoudeliken, dat onser Stat ballinge op hoer oervede staen ende bliven zellen.

Van des Bisschops gramschap op die van Amersfoort blykt uit zeker geschrift, 't welk hy te dezer tydt, tegens hen heeft doen afkondigen, hebbende tot opschrift *Een mandament tegens die van Amersfoort*, welkers inhoudt deeze is." *David van Bourgoenien*, by der genaden Goids Bisscop tUitrecht, allen onsen Maerschalcken, Amptluden, Schouten, Scepenen, Raeden, ende ander onsen ondersaten, over all in onsen landen aen dese zyde der Yssel, Saluyt. Alsoe onse Stadt van *Amersfoert* in voele punten ons, ende onser hoeger heerlicheyt aendragende, ende anders; rebelle zyn, ende wyle tyts gewest hebben, dat wy niet, vermits voele vervolchs onser Ecclesie ende drie Steden van Over-

" yssel, en hebben kunnen afgedaan krygen, mer
" alle tyt, nyet tegenstaende dat voirscreven ver-
" volch, meer geschiet, als wy verstaan, ver-
" mits dat se dagelix onse ondersaten in onsen
" landen vangen, ende dergelyken: ende, dat
" meer is, hebben die ter klocke wtgeluyt byn-
" nen onser Stat van *Amersfoirt* yemant, die enen
" borgere van onser Stat van Utrecht vanget,
" ende hem gevangen brenget, die sall van elken
" hebben twyntich Postulaet gulden, dat ons nyet
" en staet te lyden, in vermyneringe ons, ende
" onser kercken hoeger heerlicheit; Soe ist, dat
" wy u allen, ende enen yegelicken van u, by
" desen avisieren ende waernseuwen, dat gy uwe
" lyven ende goeden wachten ende bewaeren voir
" die rebellen onse ondersaten van *Amersfoirt*:
" ende wy gebieden ende bevelen u elcx by ene
" pene van twintich oude scilden, dat nyemant
" van u allen onser Stat van *Amersfoirt* versueke,
" vermits hem enige provande toe te vaeren, off
" yet daer te halen, off te copen, off enigerhan-
" de coopmenscap, off anders, mit hoeren bor-
" geren off inwoenren te doen, off hantieren
" in eniger wys, heymelick off openbaer, tot
" hoeren oirbair off profyt comende. Gebieden
" ende bevelen wy u desgelyx, dat gy die bor-
" ger ende inwoenre onser Stat van *Amersfoert*
" voerseit, off enige singulaer personen wter
" voirscreve onser Stat, waer gy u der in onsen
" lande becomen kunnen, aentasten ende van-
" gen, ende off gy elcx nyet staerck genoeg en
" were dat te doen, so sullen gy alsdan terstont
" die klocke slaen, ende die mitten klockenslag
" vervolgen, vangen, ende gevangen brengen
" in onse sloten, daer gy u der yerst becomen

" kun-

" kunnen, ende die gevangen leveren aen han-
" den ons Castelleyns aldaer, alst behoert. Ende weren gy oick nyet sterck genoech een yegelick by hem selve, of mitten klockenslach, dat te doen, soe wilt dat terstont ons of onser Stadt van Utrecht te kennen geven, wy, ende sie, sullen ende willen alsdan bereyt wesen u te helpen, ende te stercken te doen, gelyck voersait is. Ende wy willen enen yegelicken van u, die die gevangen brengen ende leveren sall, doen gheven van elcken gevangen, bynnen acht dagen daer nae, twyntich Postulaet gulden, off den gevangen laten tot synen oirber ende profyt, ende gy sullen malcanderen, also gy die van *Amersfoirt* vernemen, die wete doen, ende malcander stercken om te doen, als voirseit is, by der voirscreve pene. Bevelen voirt onse Maerschalken ende Castelleynen, ende enen yegelicken bysonder, dat so die rebelle onse onderfaten van *Amersfoirt*, als hem die gevangen gebracht sullen werden, aen nemen ende houden sullen ter tyt toe, dat wy anders bevelen sullen. Dede yemant hier ynne ter contrarie, soe dycke dat geschiet, den dencken wy terstont die pene voirscreve off te nemen, ende anders ons daer alsoe in hebben, alst behoeren sall.

De Bisschop was het derhalven te dezer tydt eens met de Stadt Utrecht tegens de Amersfoordsche, en zyn de drie Overysselsche Steden gebruikt tot het beramen van eenen zoen en verdrag, 't welk in het volgende jaar getroffen is.

Reinout van Brederode, broeder van den Domproost, hadde in de geschillen met Amersfoort veel dienst aan de Stadt Utrecht gedaan, en ko-

ſten gemaakt. Om dezen eenigzints ſchadeloos te ſtellen, heeft de Raadt hem toegeleit een duizent Rhynſche guldens, te betalen uit het geen, wegens het Mergengeld voor Stadts aandeel inkwam.

De Stadt Utrecht ter betaling van hare ſchulden ontblood zynde van nodig geld, heeft beſloten vier duizent guldens op lyfrenten op te nemen. Op dat de Lezer een begrip kan krygen van de wyze, op welke de opneming van lyfrenten van de borgeren en onderſaten in dien tydt geſchiede, zal ik het Raadtsbeſluit, des woensdaghs na Victoris genomen, hier woordelyk invoegen: *Overdroegen die Raide oat ende nywe eyndrachtelic, opt verbeteren der ghemeynre gilden* (1), *dat men vercopen zell vier duſent pont lyfrenthen onſen borgeren ende onderſaten, op eyn lyff, den penninc om achte, half te betalen mit ponden, ende half mit gereyden gelde, in duſtaniger manieren: dat men die vier duſent ponden deylen zell onder den waken van den ghilden ghemeynliken, ende zoe wie coept ende betaelt voer ſinte Mertyns miſſe naiſtcomende, die zel den yerſten termyn boeren te Paeſchen daer naeſtvolgende, ende den anderen termyn Victoris dan daer naiſtcomende: ende wie na ſinte Mertyns miſſe cofte ende betaelde, die zell den yerſten termyn bueren te Pinxteren naiſtvolgende. Ende men ſel voer elc pont geven ende weder ontfangen vier witte Vleemſche ſtuvers, ofte hoer weerde in elker tyt der betalinge.*

By deze gelegenheit moet ik berichten, de gewoonte geweeſt te zyn, wanneer de ſomme, bepaald tot de opneming, als in dit geval de vier dui-

(1) De Gilden hebben den volgenden dagh haare toeſtemming gegeven.

duizent ponden, opgebracht was, dat dan het zegel, met het welk de lyfrente brieven bezegeld waren, in tegenwoordigheit van den ouden en nieuwen Raadt, verbroken en in twee ſtukken geſlagen wierdt.

Op S. Lamberts dagh is het ampt der Vyven vernieticht, en zullen wy op het volgende jaar zien de ſchikking, die omtrent deze bediening gemaakt is.

Een godtvergeten menſch, die onnatuurlyk met beeſten hadde verkeerd, en met dezelve de afgryſſelyke ſtomme zonde hadde begaan, is met den vyere verbrand. Desgelyks is in het jaar 1466. een man met een merry peerd, met het welk hy vleesſchelyk hadde omgegaan, op de Neude verbrand. Ik teken dit aan, om te berichten de gewoone ſtraf over deze verfoeyelyke misdaadt; van welke ik meerder gevallen gevonden hebbe.

Ter bevordering van den koophandel, en in het byzonder van de Lakenrederye, heeft de Raadt dezer Stadt dezen brief uitgeleverd: " Wy
" Borgermeeſteren, Schepenen, Raide ende ghe-
" meyne Oudermans van den ouden Raide ende
" van den nywen der Stadt van Utrecht, maken
" kondt allen luden, ende zonderlinge den eerſa-
" men, wyſen Borgermeiſteren, Scepenen ende
" Raide der Stede van Antwerpen, onſen biſon-
" deren gueden vrunden, dat wy, om nutſcap,
" profyt ende promocy der ghemeynre koman-
" ſcap, ter inſtancyen ende begeerten *Lambert*
" *Duynlant* ende *Peter Anthoniſſe*, ghegont ende
" belieft hebben, gonnen ende believen mit deſen
" onſen brieve, denzelven *Lambert* ende *Peter*
" mit vyf ende twintich perſonen, of daer onder,
" alle lakenen bynnen onſer Stadt ende Stadt vry-
" heyde te ſcheren, te ruwen, te ramen, te per-

 ſen,

" sen, ende anders al dat den lakenen toebehoert,
" tot nutscap ende oerbaer des coepmans, te exer-
" cieren na behoeren; gesondert dat die zelve
" *Lambert* ende *Peter*, hoer dyenres, ofte venno-
" ten totten voerscreve getale niet gehouden en
" zellen wesen onse borgers te werden, maer daer
" of gevryet blyven: behoudelyken, dat zy elck
" gilde, dat zy rueren, na hoeren rechten vernue-
" gen, ende daer of te vreden stellen zellen, den
" tyt hier na bescreven gheduerende. Ende gheven
" daerom den voerscreven *Lambert* ende *Pieter* tot
" vyf ende twintich personen toe, of daar onder,
" mit hoeren lyven ende gueden een vry, vast, ze-
" ker geleyde ende veylicheit hoere voerscreve
" officy bynnen onser Stadt ende Stadt vryheyde
" te hantieren als voerscreven staet. Welk ghe-
" leyde ende veylicheit ingaen zellen ende gaen in
" op huden datum des ons briefs, duerende een
" jaer lang ende ses weken naestkomende, en-
" de dyen lesten dach al zonder argelist; wtge-
" nomen, die ons ghenedichs Here van Utrecht,
" of onser Stadt vyande, of ballinge, of voer-
" vluchtige zyn, of die van koeren of van broi-
" ke wt onser Stadt zyn. Des toerkonde heb-
" ben wy onser Stadt seghell an dezen brief
" doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
" MCCCCLXI.

De Officiaal van Utrecht heeft een Vidimus uitgelevert van drie brieven, behelzende eene oude overdracht, beraamd tusschen *Baarne*, en *Frederik van Drakenborch*, wegens eene wetering of watergang tusschen Baarne en het Eembrugsche Gerecht. (1)

Jan

(1) Deze brieven zyn door Matthaeus de Jure Gladii cap. XIX.

Jan Burggraaf van Montfoort is in dit jaar door Bisschop *David* verleid met de Stichtsche goederen door zynen vader *Hendrik* nagelaten. (1) En heeft de Burggraaf in het Generaal Capittel tot het navolgende zich verbonden: " Ick JOHAN
" Borchgrave tot Montfoirde, doe kondt ende ken-
" lick allen luden mit desen open brieve, dat ick
" geloeft, gesekert ende ten heyligen gezworen
" hebbe, gelove, zekere ende zwere, an hant
" der Eerwairdigen in Goide Vader en Heer *Da-*
" *vids van Bourgonien* Bisscops tot Utrecht, my-
" nen lieven genedigen Here, tot behoef zyns
" Gestichts in dat Generaill Capittel, in tegen-
" woirdicheit der eerbare Prelaten ende Eccle-
" sien, Ridderen, Knapen, Stadt ende Staten
" des Gestichts van Utrecht, dat ick alle punten
" ende articulen, die in der zoenen, die tusschen
" den eerwairdigen in Goide Heren *Florens van*
" *Wevelkoven*, Bisscop to Utrecht an die een zy-
" de, ende Heeren *Henrick* Borchgrave tot Mont-
" foirde, myn Overoudevader, den Godt gene-
" dich zy, an die ander syde, gededingt was, be-
" grepen syn. Welke punten myn Overoudevader,
" voirscreve voirtyts, ende myn oudeoem *Swe-*
" *der van Montfoirde* nae, ende Heer *Johan*
" Borchgrave tot Montfoirde, myn oude vader
" dair nae, ende *Henrick* Borchgrave tot Mont-
" foirde, myn vader zaliger gedachten, dair na
" gezwoeren, ende op allen horen lenen ende
" goeden verwilkoert hebben, vast ende stede
" holden sullen. Ende ick JOHAN, Borchgra-
" ve

xiii. p. 315. in het licht gegeven, om uit dezelve te bewyzen, dat Baarne oudtydts Stadts gerechtigheden gehadt heeft.

(1) Ziet Matth. III. de Nobil. 1. p. 808. en de Jure Gladii p. 152.

" ve voirſcreve, heb mede geloeft ende verwil-
" koert, gelove ende verwilkore voir my ende
" voir myn erven ende nacomelingen, mynen ge-
" nedigen Heer van Utrecht ende ſynen naco-
" melingen *Biſſcoppen* tot Utrecht, alle andere
" punten *ende articulen*, in der ſelver zoenen be-
" grepen, volcomelick te holden ende te voldoen,
" alſoe verre alſt my aendragen, off aendragen
" mogen, na inholt der voirgenoemder zoene
" van woirde te woirde hier na beſcreven, wtge-
" noemen alſulcke verleninge, als myn genedige
" Heer van Utrecht, by wille ende conſent ſyn-
" re Ecclesien, Ridderen ende knapen, Stadt en-
" de Steden, my gedaen heeft van der Dyck-
" graefſcap tuſſchen den Nyendamme ende
" Schoenhoven die Lecke langs, ende tuſſchen
" den Nyendamme ende Haeſtrichter Veer die
" Yſſel langs, alſoe als die ſelve Dyckgraefſcap
" van oudts den Geſticht heeft toebehoirt, na
" inholt der brieve, die dair off gemaiſt ſyn.

" Dit is die voirgenoemde zoene, als hier na
" beſcreven ſtaat. Wi AERD VAN HOERN
" &c (1)

" In oirkonde des Brieffs, ſoe heb iek JOHAN
" Borchgrave voirſcreve mynen zegell an deſen
" brieff gehange. Gegeven te Utrecht int jair
" ons Heren duſent vier hondert een ende tſeſtich
" op ten een en twintichſten dach in Mayo.

Ook heeft de Biſſchop het hooge Rechtsgebiedt van den Prooſt en kerke van S. Jan in Achtienhoven, Wilnis en Mydrecht beveſtigd. (2)

(1) Deze brief van Biſſchop *Aernt van Hoorn* heeft de Heer Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii pag. CXXVI.

(2) Matth. de Nobilit. II. 24. p. 435.

In

1 4 6 2.

In den jare 1462. zyn tot Stadts Regeering verkoren

Schepenen.

Adriaen van Lantscroen, Borgermeester.
Jan Sloyer.
Jacob van Amerongen.
Herman van Lewenberch.
Jan over die Vecht.
Philips van Groenevelt.
Braem van Lichtenberch.
Dirc van Zulen.
Werner Braem.
Jacob van Jutfaes.
Willem van Snellenberch.
Jan van Blochoven.

Raden.

Jan Foyt.
Geryt Taets.
Henrick Jan Lubberts zoens zoen.
Jan Butendyck.
Tyman die Edel.
Jan Boll.
Henrick van Abcoude.
Jan van Schoerll.
Evert van Voerde.
Ghysbert van Tyell.
Vrederick van Masch.
Dyrck Claesze.
Jan Woutman, Borgermeester.

Hubert van Pallaes.
Jacob Jacobsze.
Geryt die Kraen.
Wouter die Jonge.
Willem Godertsze.
Albert van Kanenbroeck.
Willem Vogelaer.
Bartelmeus van Nyevelt.
Herman Wychmansze.
Vrederic van Drakenborch.
Jan die Coninc Godertsze.

Oudermannen.

Lambert Venelant. Adriaen Wonder.	Wantsniders.
Wouter van Lichtenberch. Herman Reyertsze.	Sniders.
Wouter van Catwyck. Geryt Voet.	Backers.
Beernt Hazert. Jan Sluseman.	Molenaers.
Henrick die Wolff. Evert Henricxze.	Linnewevers.
Gherbrant Jacobsze. Willem Jansze die Brouwer.	Brouwers.
Eerst van Herdenbroeck, Overste Ouderman. Claes Ghysbertsze.	Vischcopers.
Dyrck Taets. Beernt Proys, Overste Ouderman.	Louwers.
Lambert Mourysze. Willem Steen.	Wollewevers.
Geryt Schade. Jacob Woutersze van Vyanen.	Marsluden.

Claes

Claes van Zyll. Jacob Jansze.	Botterluden.
Bartelmeus van Lochorst. Ghysbert Rutgersze.	Cordewaniers.
Herman Passert. Peter Masch.	Oudecordewaniers.
Matheus Ghysbertsze. Willem Hubertsze.	Corencopers.
Wllem van der Maern. Jan Joestze.	Oudewantsniders.
Geryt Bolliken. Ghysbert van Boelre.	Steenbickers.
Willem Folpartsze. Arnt Henricxze.	Graeuwerkers.
Jan Luitkensze. Jan Thomasze.	Ryemshiders.
Jan van Loenen. Alphar van Oestrum.	Bylhouwers.
Tyman Ysbrantsze. Jan van der Bilt.	Smeden.
Geryt Mathysze. Jan Ponciaensze.	Zadelairs.

Om de rust en vreede in de Stadt Utrecht, en voor al in deszelfs Raadt, te bevorderen, is met goetdunken en toestemming van de Heeren van Brederode, en den Burggraaf van Montfoort, en andere aanzienlyke Heeren (1) eene overdracht gemaakt nopens Stadts Regeering, by welke onder anderen verstaan is in plaatze der Vyve jaarlyks zestien mannen uit den gemeenen Raadt te be-

(1) Dezer namen staan uitgedrukt in de Overdracht, welke gelezen kan worden in het Utrechtsch Placaatboek III. Deel bladz. 86.

benoemen, welke niet zouden mogen weigeren deze bediening waar te nemen op verbeurte van hondert ponden. Van deze zestien zouden alle vierendeel jaars vier dienen, en den Raadt by hare eerste zitting aanbrengen alle kwade daden (1), die des daaghs of des nachts in de Stadt, of Stadts vryheit zouden voorvallen, over welke de Raadt hare slytinge zoude maken, zoo dat zy de kwaaddoenders niet voor hen zouden mogen doen komen, noch over hunne euveldaden en verbeurde boeten oordeelen. (2) Aan ieder wierdt toegeleid voor hunne moeite vyf en twintig Stadts ponden, en moesten zy zweeren, boven dezen gezetten loon van niemand eenig genot, groot of klein, te zullen nemen.

Het

(1) Hier om genoemd *mannen tot de quadyen.* ziet Mieris Aantek. op de Chronyk van Holland van de Clerk van deleege landen bladz. LXX. welkers bediening bestont in te bezorgen dat door geene kwade menschen de rust der Stadt en harer ingezetenen door het plegen van straatschenderyen en andere ongeregeltheden gestoort, en de bedryvers dier buitensporigheden ontdekt en gekregen wierden, om naar mate hunner misdaden bekeurd, beboet of gestraft te worden.

(2) Het schynt, dat de Vyve misbruik van hunne macht gemaakt hebben, en dat zy altydt geen oprechten aanbreng gedaan hebben van de breuken en boeten van de kwaaddoenders ontfangen. Om dit te vermoeden geeft my aanleiding het Raadtsbesluit in het vorige jaar des vrydaghs na Lamberti genomen, by welke de Vive waren afgezet, het welk ik aldus aangetekent vinde: *Schepenen, Rade ende Oudermans hebben eendrachtelic den Viven in der tyd hoere Vive ampt verdragen, ende hem bevolen dat zy binnen veertien dage naestcomende hoere rekeninge doen zelle van alle dat zy daer van geboert mogen hebben. ende als dan selmen hem voer hoeren arbeyt toescicken, dat redelick wesen zell.* Na verloop van omtrent twee jaren zyn 'er wederom, als van oudts, Vyve aangesteld. Ziet de aantekeningen van den Heer van de Water in het Utrechtsch Placaatboek III. Deel bladz. 246.

Het was in deze Stadt de gewoonte, dat, wanneer iemand beticht wierdt van geweldt en grote euveldaad, de aangeklaagde zich moest begeven in het gevangenhuis, en zoo lang in hetzelve verblyven, tot dat de Raadt hare uitspraak over de beschuldiging hadde gedaan. Doch dewyl dikwerf door lichtvaardige en ongegronde aanklachten hier van misbruik wierdt gemaakt, is by dezelve overdracht goedgevonden: *Item zoe wie den anderen voer den Raide van ghewelt bespreeck die zall zyn lyff daer tegens zetten, ende men zal zy beyde op sinte Katrine poerte in eyne stock by malcanderen leegen, ende soe wye dan van hem beyden in onrechte valt, dat zolmen rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* Een merkwaerdig voorbeeld hier van vinde ik in het Raadtsboek van dit jaar des vrydaghs na Bertholomeus, behelzende een doodtvonnis, geveld tegens *Jan Back*, die eenen *Jacob Gerytse* beschuldigd hadde van eenen beganen doodtslag, en overtuigt tot deze aanklacht door haat en nydt vervoerd te zyn, met den zweerde gerecht is.

Te dezer tydt is eene buitengewoone rechtspleging geschiedt aan eene Vrouwsperzoon, die eenen *Jacob Elger* getracht hadde te vergeven, welke, schoon hy het leven niet verloren hadt, dol en uitzinnig geworden was. Ook zoude zy aan anderen dit gruwelyk voornemen werkstellig gemaakt hebben, indien het haar niet aan bekwame gelegenheit ontbroken hadde. De reden, welke haar tot het plegen dezer gruweldaadt bewogen heeft, wordt niet gemeld, maar van de wyze, op welke zy het zelve heeft willen uitvoeren, wordt getuigt, *mit manieren dat niet zeggen en is;* waar uit ik moet besluiten, dat het middel

zoo

zoo verfoeyelyk is geweest, dat men het voor 't gemeen verborgen heeft willen houden. Dit vrouwmensch is levendig verbrand.

Insgelyks vinde ik een ongemeen vonnis geveld en ter uitvoer gebracht aan eenen *Dirk van Lederdam*, welke om dat hy *ondeuchdelik en zwaerlick den Domproest belogen hadde*, veroordeeld is, om op de kaek te staan, en door de Stadt omgevoerd te worden, en in elken kinnebak getekend te worden met eenen brandenden sleutel, en voorts eeuwig gebannen.

De Stadt Amersfoort heeft door tusschenkomst der Overysselsche Steden op S. Marie Magdalene avondt zich verzoend met den Bisschop (1), en ook ten zelven dage met de Stadt Utrecht. De brief van de bevrediging met Utrecht, door Matthaeus gebrekkelyk uitgegeven (2) is van dezen inhoudt:

„ Wy WILLEM tot AVERENCK, ende EVERT VAN GRAES Raetsvrienden van Deventer, JOHAN WOLF ende JOHAN van VENE, Raetsvrienden van Campen, HENRIC VAN DE WATER ende REYNALT VAN DEN BUSCH Raetsvriende van Zwolle, alse Gedeputeerden van de steden voergenoemt, te verenigen alle alsulke stelinge ende gebreken, als opgestaen ende verresen syn tusschen die Stadt van *Utrecht*, horen borgeren, inwoenderen ende ondersaten aan die ene syde; ende die Stadt van *Amersfoort*, horen borgeren, ondersaten ende inwoenders aen die ander

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor. p. 318.

(2) Matthaeus Ibid. p. 304. & seqq.

" der syde, doen kondich: Alsoe lange tyt grote twydracht ende scelinge geweest syn tusschen die Stat van *Utrecht*, horen borgeren, inwoenres ende ondersaten aen die ene, ende Stat van *Amersfoert*, horen borgeren, inwoenres ende ondersaten aen dander syden, overmits incoemst Bisscop *Roelofs* zaliger gedachten mitter Stat van Amersfoert op sinte *Blasius* nacht binnen Utrecht: oec overmits overvallingen, dootslage, rechtinge, bloedstortinge, scattinge, brande, roof, verdriften, vangenis, avergrepe, (1) scade, last, ende ander gebreke hier uyt tusschen henlieden verresen ende opgestaan wesende, hebben wy, by begeerte der partyen voergenoemt, ende om te verhueden meerre lasten, dootslaginge, brande, roef, neminge, ende ander grote gebreken, ende misval, die den steden voergenoemt, hoeren borgeren, inwoenres, ondersaten, ende die hem des bewonden, ende daer in gemenget hebben, hier uyt verrysen ende opstaan mochten toe kenlike verderfnis ende onverwinliken scade der Stede voergenoemt, dat wy ongeerne lyden, mer liever verhoet, ende sy mit malkanderen te ruste ende vrede geset sagen; daerom wy ons tot meer tyden geerne gevoecht, onledich gemaeket, onsen arbeyt, kost ende goet niet gespaert en hebben. Soe ist, dat die Stat van *Utrecht* ende die Stat van *Amersfoert* voergenoemt van allen desen voergenoemde scelingen, twist ende twydracht, mit dat daer uyt gesproten mach wesen, ende tot desen dagen toe mit

" mal-

(1) Dat is aantasten en wegneming van der luyden have ende bezitting.

" malcanderen gehadt mogen hebben, niet uyt-
" gefceyden, voer hem ende hoeren borgeren,
" inwoenres, onderfaten, hulperen ende hulpers
" hulperen, ende alle die gene, die fich daer in-
" ne gemenget, ende des te fcaffen gehadt mo-
" gen hebben, int feggen ende uytfprake van
" ons geftelt ende gecompromitteert hebben, by
" ene pene van drie duyfent Vrancrykfe fcilden,
" te voltrecken ende onderholden dat gene, dat
" wy tot rufte ende vrede tusfchen hem van den
" voernoemde fcelingen feggende ende uytfpre-
" kende werden, binnen fes weken na der com-
" promiffen datum daer van, verbeurt te wefen
" van den genen, die die uytfprake niet en hiel-
" de, tot behoeff des genen, die fy hielde, na uyt-
" wyfinge der felven compromiffen. Welke twy-
" dracht ende fcelinge voergenoemt aen beyden
" fyden te verliken ende te verenigen ende die
" voergenoemde partien, die ene mitten anderen
" toe rufte ende vrede te ftellen, hebben wy van
" elken hoer aenclage, aenfpraeke ende toefeg-
" gen, die dene opten anderen hadde, dair op
" in fcrifte genomen ende ontfangen. Welcke
" aenfprake ende gebreke mit dat die voernoem-
" de partyen daer op hebben willen feggen, wael
" ende doechteliken doerhoert, doerfien, over-
" lefen, ende die gelegentheyt daer of gemer-
" ket, ende ons mit malcanderen daer op befpro-
" ken hebbende, aenroepende de hulp endetrooft
" des Almachtigen, die doch leert vrede onder-
" linge mit malcanderen te hebben, ende hol-
" den, uytfpreken wy tegenwoordich in name
" des felven voer een minlike ende vrientlike ge-
" fceyt tusfchen den voergenoemden fteden, en-
" de hoeren borgeren, inwoenres, hulperen,
" en-

" ende hulpers hulperen, ende die des te scaffen,
" ende sich daer in gemenget mogen hebben by
" der gene, ende in machte der compromissen
" voerscreve, aldus.

" Item seggen wy, dat alle gevangen aen bey-
" den syden, ende des die ene den anderen in
" deser onleden genomen ofte bescedicht mach
" hebben, vry, quyt ende daer van onbelast we-
" sen sellen; behoudeliken dat die gevangen aen
" beiden syden hoer terinc ende costen in redeli-
" ker maten betalen sullen, ende die gevangen
" van die van Amersfoert getoeft, ende niet we-
" der in gekomen en zyn, daer voer hoer borge
" sy geset hebben in te comen in die vancgenis,
" die gegaen syn sellen betalen die costen ende
" teeringen hoeren borgen.

" Item seggen wy, dat alle pachten, lyfren-
" ten ende renthen, die die ene den andere ont-
" boert mach hebben, ofte noch onderlinge mal-
" canderen sculdich wesen mogen, elc den an-
" deren geven, betalen, ofte van vernuegen
" sellen, na uytwysinge der brieven ende voer-
" waerden daer van wesende.

" Item seggen wy, dat overmits dootslage en
" de sulke bloetstortinge, als binnen *Utrecht* op
" sinte Blasius nacht, ende richtinge sommiger
" daer na, overmits hulpe ende bystant der Stat
" van *Amersfoert*, ter incoemst Bisscop *Roelof*
" saliger gedachten binnen Utrecht gesciet, oec
" van der dootslaginge, bloetstortinge van die
" van *Utrecht* op Voskuyle aen die van Amers-
" foert, ende oec van allen dootslegen en
" de bloetstortinge op beyden syden gesciet tot
" desen dage toe, sellen die Stadt van *Amersfoert*
" binnen jaers na datum des briefs in hoere Stat

„ voer dier doden zielen funderen ende stichten „ ene ewige Vicarie mit drien missen ter weken „ jaerlicx weerdich wesende in sekeren renthen „ twyntich Vrancrycxe scilden. Desgeliken sel „ die Stadt van *Utrecht* binnen desen eersten toe- „ comenden jair binnen hoer Stat stichten ende „ funderen een ewige Vicarie mit drien missen „ ter weken voer der doden zielen, weerdich we- „ sende in sekeren renthen jaerlicx twyntich „ Vrancrycxe scilden. Ende van beyde dese „ voergenoemde Vicarien sel onse genadige Heer „ van Utrecht, ende syne nacomelingen Bissco- „ pen tUtrecht, collatoers ende gifters wesen tot „ ewigen tyden, ende salmen altoes confereren „ ende geven enen goeden eerbaren man, die „ Priester is, of binnen jaers geloeft Priester te „ werden.

„ Item seggen wy, dat alle die ballinge van „ *Utrecht* ende van *Amersfoert*, die oervede ge- „ daen hebben, op hoer oervede sellen bliven staen, „ ende daer op hoer goede te gebruiken, ende die „ volgen laten. Ende die gene noch geen oervede „ gedaan hebben, ende oervede doen willen, die „ soelen oervede doen moegen, ende daer op „ selmen hem dan hoer guede ende renthen la- „ ten volgen; behoudeliken, of hem ymant van „ den ballingen soe doechtelic bewese aen die „ Stat, daer hy balling waer, dat sy hem wel in „ weder wouden nemen, ende syn oervede quyt „ scelden mogen.

„ Item seggen wy, dat alle goede aen beyden „ syden beslagen wesende binnen tyden deser on- „ lede, sellen ontslagen syn, ende alle onmanier- „ lyke rechten by contumacien, ofte anders, bin- „ nen deser tyt gesciet, sellen doot, ledich en-

„ de

„ de of wesen, ende een iegelick sel op sinen
„ ouden rechten staen, ende syn goet gebruken,
„ als hy voer dese onlede stont en gebruicte.

„ Item seggen wy, dat die Stat van *Utrecht* en-
„ de die Stat van *Amersfoert* dese onse uytsprake
„ ende dedinge mede zullen besegelen van ston-
„ den aen, confirmeren, stedigen, ende mede
„ bidden, die welgeboeren ende mogende He-
„ ren, Heer *Gysbrecht van Brederode*, Domproest
„ tUtrecht, Proest tot finte Donaes in Brugge,
„ ende erf Cancelier van Vlaenderen, ende *Rei-*
„ *nalt* Heer tot *Brederode*, tot Vianen, tot A-
„ meyden &c. gebroeders, dese onse uytsprake
„ mede om hoer bede wille ende meerre veste-
„ nisse ende stedicheyt te willen besegelen.

„ Item seggen wy, dat mit desen onsen uytspra-
„ ke die Stat van *Utrecht* ende *Amersfoert*, ende
„ hoer borgeren, inwoenres ende ondersaten, hul-
„ peren ende hulpers hulperen, mit alle die gene,
„ die hem hier mede gemenget, ende te scaffen ge-
„ hadt mogen hebben tot desen dage toe, ten bey-
„ den syden van allen twisten, doetslage, bloet-
„ stortinge, overvallinge, brant, roof, neme,
„ vanckenisse, scattinge, druwinge, verlies,
„ hinder ende scade voergenoemt, niet uytge-
„ sceyden, onderlinge minlick ende vrientlick van
„ desen dagen voert an verliket ende vereenicht
„ wesen sullen; ende dese onse uytsprake te hal-
„ den ende met allen hoeren articulen te vollen-
„ trecken by den genen des compromissen voer-
„ genoemt daer of wesende. Ende deser brieven
„ syn drie alleens sprekende, waer van die ene
„ die Stat van *Utrecht*, die ander die Stat van
„ *Amersfoert*, ende die derde die steden *Deven-*
„ *ter*, *Campen* ende *Zwoll* hebben.

Op dat de Brouwers eene behoorlyke vergelding voor hunne moeite en arbeit zouden hebben, en dat ook de bieren van genoegzaam koorn zouden worden toebereit, heeft de Regeering des maandaghs na *Victoris* het een en het ander bepaald, *en* verstaan, dat zy van ieder brouwt zouden hebben voor hun loon vyf Aernhemsche guldens (zynde ieder dier guldens waardig vyftien Cromsterten) en dat zy in ieder brouwt zouden doen vier mudden weyts, zes mudden garst, en tien mudden haver. En dewyl de ryding van het koorn gestelt was voor de mudde weyts twee Aernhemsche guldens, voor de mudde garst veertien Cromsterten, en voor de mudde haver tien Cromsterten, wierdt hen gelast uit het voorgemelde koorn te brouwen vierentwintig grove vaten biers, en voor elk vat voor de kuyp niet meer te nemen dan vyftien Cromsterten. Zoo dat in het vervolg volgens de ryding van het koorn, als het zelve vier guldens minder of meerder gold, de prys der bieren op en afgezet wierden. En indien de Brouwers weigerden dit bevel na te komen, en niet brouwden zoo menigmaal als zy tot dezen tydt toe gedaan hadden, zoude hen voor altoos verboden worden binnen de Stadt of Stadts vryheit te brouwen.

De Jonkheer *Jacob van Zuilen van Nyevelt*, Maarschalk van Eemland, hadde eenen *Claes Gysbertsze van Emenesse*, borger der Stadt Utrecht, gevangen genomen; het welk de Raadt dezer Stadt vermeende te stryden tegens Stadts gerechtigheden, en hadde, om den Maarschalk daar van te onderrichten, en des voornoemden borgers ontslag te bevorderen, *Jan Woutman* Raadts Borgermeester, *Jacob van Amerongen*, Schepen van den

Nieu-

Nieuwen Raadt, *Willem van Steenre*, Overste Ouderman, en *Aelbert Proeys*, Schepen van den Ouden Raadt, afgezonden naar Wyck, in welke Stadt de Maarschalk by Bisschop *David* zich ophield. Deeze afgevaerdigden deden hunne bootschap aan den Maarschalk, hem bevelende den gevangene over te leveren. De Bisschop nam dit zeer euvel op, beweerende, dat hy alleen, en niet de Raadt der Stadt Utrecht, recht hadde, om bevelen in de Stadt Wyck te geven, en dede hen in bewaarder hand stellen. Deze tyding te Utrecht komende, wierdt des Saturdaghs na Conceptionis Mariae by klokluiding ieder borger en onderzaat gelast zich ter uittocht gereet te maken, 't welk ook aanstonts nagekomen is, en is een groot getal borgers en ingezetenen getrokken naar Wyck; doch Bisschop *David* hadde goede ordre gestelt ter verdeediging van die Stadt, zoo dat zy in de Stadt niet konden komen, en hebben zy der gevangenen vryheit niet konnen verwerven, dan na uitlevering van dit geschrift: Wy Borger„ meystheren, Scepenen ende Raide out ende ny„ we der Stadt van Utrecht maken kont allen lu„ den. Alzo en donderdage lest verleden onse„ mede Raitsgezelle, alse *Jan Woutman Jacob* „ *van Amerongen*, *Willem van Steenre*, ende „ *Aelbert Proys*, van onser Stadt weghen binnen „ der Stads van Wyck ene boetscap deden aen „ den eerbaeren *Jacob van Zuilen van Nyevelt*, „ Maerschalck van Amersfoert ende van Eme„ lant, alse dat hy *Claes Ghysbertsze* onser Stat „ vry buiten zynen schade overleveren zoude, „ den hy gevangen hadde, ende dede hy dat niet, „ zoe wouden wy dat houden aen zyn lyff ende „ guet; daerom onse ghenedighe Heer die voir-

 „ scre-

„ screve vier onse mede Raitsgezellen ghevoeft
„ ende ghevangen hadde; soe bekennen wy mit
„ desen brieve, dat wy binnen der Stadt van
„ Wyck geen ghebot en hebben; ende wy heb-
„ ben onsen ghenedigen Heer gheloist, ende lo-
„ ven, dat wy zynre Gnaden Maerschalck *Jacob*
„ voerscreve, noch zyne Raiden, dyenre, ofte
„ ondersaten, groet ende cleyne, wie die oick
„ zyn, om der voerscreve vencgnisse wille niet
„ en sullen, of en willen misdoen, ofte doen
„ misdoen, noch in enigherwys daer om aen hem
„ kieren, tot ghenen tyden; mer zullen ende
„ willen mit hem staen ende wezen als te voren,
„ ende recht of dit nye geschiet en waer, son-
„ der arghelist. Des toerkonde hebben wy on-
„ ser Stads zeghel aen dezen brief doen hang-
„ hen. Gegeven int jaer ons Heren dusent vier
„ hondert twee ende sestich des twaelfden dages
„ in Decembri.

Uit dit verhaal, 't welk ik uit onze Raadtsboeken van dit geval heb opgemaakt, blykt, dat men geen geloof moet geven aan den inhoudt van een oud naamloos geschrift, door den Heer Matthaeus te voorschyn gebracht, en 't welk hy zelfs te recht van onwaarheit verdacht houdt. In het zelve wordt gemeld, dat de optocht der Utrechtsche tegens de Stadt Wyck zoude voorgevallen zyn des Saturdaghs voor S. Laurens, en dat door tusschenkomst van *Johan van Renesse van Wulven*, de toorn des Bisschops zoude zyn gestild, onder voorwaarde, dat vier en twintig Raden der Stadt Utrecht te Wyck zouden komen, en aldaar bloots hoofts op hunne knien den Kerkvoogd om vergiffenis bidden, en dat dit zoude zyn verricht, en de bovengemelde brief door hen

over-

overhandigt. Van deze vergiffenisbede wordt niets in het Raadts of Buurſpraakboek gewaagt, en is de uittocht later voorgevallen.

1463.

In den jare 1463. zyn tot de Stadts Regeering benoemd,

Schepenen.

Jan van Lichtenberch.
Henrick van Nyevelt.
Aelbert Proys, Borgermeeſter. (1)
Jan van Hamerſteyn.
Adriaen van Lantscroen die Jonge.
Adriaen van Ryn.
Eerſt van Drakenborch.
Henrick van Ghent.
Willem van Steenre.
Jan van Amerongen.
Florys van Pallaes.
Alfer Rwſch.

Raden.

Vrederick die Voicht.
Gheryt Knyff.
Henrick Paſteybacker.
Elyas van Catwyck.

Jan

(1) Deze is in dit jaar door eene zware ziekte aangetaſt en dus belet geworden zyn Borgemeeſterſchap waar te nemen, en is *Willem van Steenre* tot zynen Stedehouder aengeſtelt gedurende deze ziekte, volgens het Raadtsbeſluit genomen den donderdaghs na Omnium Sanctorum.

Jan Deell.
Meyster Folpert van Amerongen, Borgermeester.
Jan Schinckell.
Jacob Proys.
Hubert van Blochoven.
Henrick van Vyanen.
Willem van Zyll.
Ghysbert van Hamelenberge.
Jacob Henricxze.
Aetzart Utenham.
Jan Dyrcxze.
Gheryt Utenleen.
Jonge Henrick van Ghent.
Egbert Rutgersze.
Gheryt Kryeck.
Aelbert van Ryn.
Adriaen Butendyck.
Jan Willemsze die Verwer.
Reyer Modde.
Roelof die Kraen.

Oudermannen.

Gheryt Zoudenbalch. Jonge Philips van Groenevelt.	Wantsniders.
Jacob Jacobsze. Peter Rovertsze.	Sniders.
Jan Hermansze. Henrick Spyker.	Backers.
Henrick Stevensze. Tyman Hackert.	Molenaers.
Peter Mees Gelysze. Matheus Henricxze.	Lynnewevers.
Willem van Lochorst, Overste Ouderman. Herman Claesze.	Brouwers.

Fol-

Folpart van Raephorst. Henrick Ghysbertsze.	Viscopers.
Gheryt Beerntze. Jacob Tymansze.	Louwers.
Godert Petersze. Ghysbert Ponciaensze.	Wollewevers.
Henrick die Witte. Jan van Lewen.	Marsluden.
Jan Jacobsze van Lichtenberch. Willem van Valkendael.	Botterluden.
Willem van Nyevelt Willemsze. Henrick van Loenen.	Cordewaniers.
Jan Robbertsze. Henrick Koernken.	Oudecordewaniers.
Mertyn Jacobsze. Hughe van Maersen.	Corencopers.
Wilger Jacobsze. Werner Jansze.	Oudewantsniders.
Henric Zandersze. Jan van Lochorst.	Steenbickers.
Willem Scroyken. Peter Braem.	Graeuwerkers.
Jan Mont. Ghysbert Hoet.	Ryemsniders.
Geryt van Ryn, Overste Ouderman. Rycout Gerytsze.	Bylhouwers.
Jan Korstiaensze. Herman van Zanten.	Smeden.
Adriaen van Wesele. Lubbert Zwanekoert.	Zadelairs.

De Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, thans verzoend, dagelyks ondervindende, dat des Bisschops toeleg was, hunner Steden voorrechten te verzwak-

zwakken, en onder veelerhande voorwendzels te verbreeken, hebben in het begin van dit jaar zich nader vereenigd, en verbonden den anderen naar hun vermogen te ſtyven en te ſterken in hunne rechten, privilegien, heerkomen en gewoontens, tegens wien het ook zoude zyn, die in dezelve inbreuk wilde doen, en ten dien einde ter meerdere beveſtiging hunner gemaakte vriendſchap dit verbandt aangegaan.

" Wy *Borgermeyſteren*, *Schepenen ende Raide* " *der Stadt van Utrecht* aen die ene, ende Wy " *Borgermeyſteren*, *Schepenen ende Raide der* " *Stadt van Amersfoert* aen dander zyden, ma-" ken kont allen luden, dat wy by onſer Steden-" Raden out ende nywe, om ene gehele onder-" linge minlike vruntſcap te maken ende te on-" derhouden, ende ons ſelver ende onſer voer-" ſcreve Steden ende sghemeyne lants previlegien, " rechten, ende gewoenten, ende heercomen te " beſcudden ende te beſcermen, mit rypen " berade vruntlich overdragen ende over een ge-" comen zyn in manieren hier na beſcreven.

" In den eerſten, dat wy Steden voerſcreve " onſen gnedigen Heer van Utrecht doen zellen " ende willen alle, dat wy als goede onderzaten " onſen Heer ſculdich zyn te doen, ende hem " in zynen rechten laten.

" Item zellen wy Steden Voirſcreve ele den an-" deren, na allen onſen vermoegen, in onſen " rechten, previlegien, ende heercomen ende " gewoenten ſtyven ende ſterken, ſoe wyes van " ons beyden te doen mach hebben tegens yemant " in den Geſtichte van Utrecht gezeten, die ons " daer hynder ofte eroſt inne doen woude.

" Item off yemant waer van de borgeren ofte

" on-

" onderfaeten onser Steden voerscreve, die enige
" gewelden ofte misdaden dene den anderen de-
" den, ende enich van ons Steden dien, of on-
" sen borgeren ende onderzaten die gewelden of-
" te misdaden gesciet ofte gedaen waeren, der
" anderen Stat dat te kennen gaf mit scriften
" ofte boden, ende men die gewelden ofte mis-
" daden dat ter waerheit ervonde, alsdan zoude
" elcx van ons Steden voerscreve over onsen bor-
" geren ofte onderzaten die gewelden ofte misda-
" daden, na gelegentheit der werken, terstont
" rechten zonder yemant des te verdragen.

" Item zellen wy Steden voergenoemt na allen
" onzen vermoegen den Lantbrief, dien wy be-
" zegelt ende malcanderen geloeft hebben te hou-
" den, na inhout des zelven Lantbriefs, ende
" voert alle Lantrecht ende ouden gewoenten mal-
" canderen helpen styven ende starken.

" Item zellen alle ballinge ende voervluchtige
" onser Steden voerscreve aen beyden zyden, die
" noch gene oervede gedaen en hebben, binnen
" eenre maent naestkomende oervede doen op ene
" mile elcx van des anderen Stats te blyven ende
" hoer goede gebruken, ende die gene, die binnen
" dyer tyt gene oervede doen en wouden, of en
" deden, dien zoude wy Stat, daer inne zy waeren,
" terstont onse Stat verbieden; ende quamen zy
" daerenboven in enige onser Steden voerge-
" noemt, of binnen onser vryheyde, dat zouden
" wy dan aen den broekigen rechten mitten zweer-
" de aen zyn lyf, waer wy die genaken moch-
" ten: ende yemant, die binnen der voerscreve
" tyt oervede dede, of oervede in tyden voerle-
" den gedaen hadde, ende die oervede braken,
" dat zoude een ygelic van ons Steden voerge-
" noemt

„ noemt aen de broekigen rechten mitten zweer-
„ de aen horen lyven zonder verdrach, daer een
„ ygelic die bereyken konde.

„ Ende want wy *Borgermeysters*, Scepenen
„ ende Raiden der *Steden voerscreve* alle punten
„ ende *articulen* voerscreve vast, stede ende on-
„ verbreclich houden ende volbrengen willen, *soe*
„ *hebben* wy die malkanderen geloeft, ende gelo-
„ ven mit desen brieve, als goede luden te onder-
„ houden ende te voldoen zonder argelist. ende
„ hebben, des toerkonde onser voerscreve Steden
„ zegelen aen desen brief doen hangen, ende dezer
„ brieven zyn twee alleens sprekende. Gegeven int
„ jaer ons Heren dusent vier hondert drie en festich
„ op ten drie en twintigste dag in Januario. (1)

Pryssely̆k was dit gedrag der beide Steden ter handhaving harer voorrechten, welke Bisschop *David*, steunende op de macht van het huis van Bourgonje, op alle wyze trachte te ondermynen, ter bereiking van zyn oogmerk, om *onbepaald* te heerschen; en beide onvoldaan van den Bisschop, hebben zy haare gemaakte vriendschap meer gesterkt, en een gemeen overleg gemaakt om zynen toeleg te verydelen. Ik vinde in des Cameraars rekening, dat des saturdaghs na S. Mathys dagh eenige Raden van Amersfoort door de Oversten der Stadt Utrecht zyn onthaald in de Rodeburch, hebbende de onkosten daar van bedragen vyf guldens en twaalf Cromsterten, makende tien Stadts ponden (2) achtien stuivers en zes duiten; en in die

(1) Matthaeus in dedicatione Rer. Amersf. Script. brengt kwalyk de daghtekening op den dertienden Januarius.

(2) De waarde van een Stadts pond was in dit jaar gesteld op vier witte stuivers.

die zelve rekening leeze ik, *des vrydages na S. Michiel hadden onse Overste ten eten den Raet van Amersfoirt, coste die maaltyt, so der veel van den Rade by vielen, elf gulden negen Cromsterten, maeckt een en twintich ponden vyftien stuivers.*

Verscheide maaltyden zyn in dit jaar door de Stadt gegeven, welke ik kortelyk zal melden. Op Sacramentsdagh zyn de Heer en Vrouw van *Brederode* nevens den Domproost door de Overstens onthaald, en bedroegen de onkosten elf guldens, makende twintig ponden elf stuivers en zes duiten: Des vrydaghs na Martini de afgezondenen van de Stadt Groningen nevens anderen, 't welk de Stadt gekost heeft zeventien guldens en tien Cromsterten, bedragende drie en dertig ponden twee stuivers en zes duiten: Op S. Margriete dagh de Heer en Vrouw van *Brederode* met haare Jonkvrouwen, de Domdeeken en andere, voor welke maaltydt met desselfs toebehoren de Stadt betaald heeft elf guldens en tien Cromsterten. Des Sondaghs na S. Michiel hebben de Overstên op Hasenberg ten eeten gehadt den jongen Heer van Gelre, nevens de Heeren van *Brederode* en andere, en heeft de Stadt daer en boven noch aan dien Heer vereerd vier amen wyn en een os van twintig Rhynsche guldens, welke onkosten alle te zamen beliepen drie hondert en vier Rhynsche guldens en vyftien stuivers, uitmakende vyf hondert drie en twintig ponden en vyftien stuivers. Noch hebben de Overstens des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh tot gasten gehadt, den Heer van *Brederode*, en de Heeren *Gysbert van Rysenborch* en *Jan van Boechout*, waar voor des Stadts Cameraar in rekening gebracht heeft een en twintig guldens en drie Cromsterten, zynde negen en dertig ponden

den en vyftien ſtuivers. Zekerlyk zyn deeze onkoſten door de Stadt gedaan, om zich vrienden te maken, en voor al om de Heeren van *Brederode*, die veel gezag en macht hadden, en andere aanzienlyke luiden, aan zich te verbinden, op dat zy des te beter in ſtaat zoude zyn den Biſſchop in zyn hoogmoedig en trots gedrag te konnen wederſtaan.

De Stadt Utrecht heeft met de Steden Weeſp en Muiden dit verdrag aangegaan:

„ Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raede der Stat van *Utrecht* aen die ene, ende wy Scoute, Borgermeyſteren, Scepenen ende Raede der Steden *Muden* ende *Weeſp*, aen die ander zyden, maken kont allen luden, dat wy om een gheheling onderlinghes minnelike vrientſcap te maken, ende onderhouden, mit rypen berade vrientlic overdragen ende over een gecomen zyn in manieren hier na beſcreven.

„ In den eerſten ſellen allen borgeren, geeſtelic ende weerlick, der Stat van *Utrecht* een vry vaſt geley ende veylicheit hebben mit hoeren liven ende gueden binnen onſer Steden van *Weeſp* ende van *Muden*, ende onſen bedrive, ende daer doer te varen, te bliven ende te keren, te water ende te lande: ende desgelycx ſellen alle poerteren ende onderſaten, geeſtelick ende weerlick der Steden van *Muden* ende van *Weeſp*, van *Muderbercb* ende van *Weeſper kerſpel*, mit horen liven ende goeden een vry vaſt geley hebben binnen onſer Stat van Utrecht, ende onſer Stat vriheit, ende oec daer doer te varen ende te keren, te water ende te lande.

„ Item

" Item oft gebuerde, dat den borgeren ofte on-
" dersaten, geestelic of weerlic, onser Stat van
" *Utrecht* voergenoemt, binnen den Steden van
" *Muden* ende van *Weesp*, ende hoeren bedriven,
" of den poerteren of ondersaten, geestelic of
" weerlic, onser Steden van *Muden* ende van
" *Weesp*, *Muderberch* ende *Weesper kerspel*, bin-
" nen der Stat van Utrecht, ende hoeren bedri-
" ven, enige laste, hynder, scade, of moeye-
" nisse van yemant gesciede, daer sellen wy Stat
" ende Steden voergenoemt elc des anderen bor-
" geren, poerteren of ondersaten behulpelic ende
" bystandich in wesen tot hoeren rechten, ge-
" lyck ons zelfs borgeren, poerteren of ondersa-
" ten.

" Item overmits dese geleyde ende veyliche-
" den sellen wy Stat ende Steden voirscreve die
" een der anderen borgeren, poerteren, of on-
" dersaten, niet besetten, noch belasten van ghe-
" nen zaken; behoudeliken dat onse borgeren,
" poerteren ende ondersaten, elc in synre Stat
" ende Steden, den anderen wel besetten, be-
" clagen ende mit recht bespreken sal mogen van
" syns selfs persoens scult of misdaden alleen, en-
" de daer van sellen wy Stat ende Steden voer-
" screven dan elcx des anderen borgeren, poerte-
" ren of ondersaten een onvertogen recht doen,
" na inhout der zoenen lestwerf tusschen den Ge-
" stichte van Utrecht ende den lande van Hol-
" lant gemaect.

" Item deze geleyde, veylicheiden ende voer-
" waerden voerscreve zellen onverbreckelic ge-
" houden worden, ende dueren veerthien dage
" lanc, na dien dat wi Stat ende Steden voer-
" screven dat die een den anderen weder op doet

" scri-

" scriven, (1) behouden, dat die borgeren, poer-
" teren ende ondersaten onser Stat ende Steden
" voerscreve binnen tmiddel van dien tyden mit
" horen liven ende goeden vry ende veylich vae-
" ren ende keren sellen moegen, ende hoer liven
" ende goeden bergen zonder argelist. behouden
" oec ons Stede van Muden ons genadich He-
" ren, ende syn Baeliuus heerlicheyt in hoeren
" machten te bliven.

" Ende want wy Borgermeisteren, Scepenen
" ende Rade der Stat van *Utrecht*, ende wy
" Scoute, Borgermeisteren, Scepenen ende Ra-
" de der Steden van *Muden* ende van *Weesp* voer-
" screve, alle punten voerscreven, stede, vast,
" ende onverbreechgelic houden ende volbren-
" gen willen, soe hebben wy die malcanderen
" gelooft, ende geloven mit desen brieve, alzé
" goede luden, tonderhouden ende te voldoen
" sonder archelist. Deser brieven zyn drie alleens
" sprekende. Ende hebben toerkonde onser Stat
" ende Steden voerscreve zegelen aen desen brief
" doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
" dusent vier hondert drie en tsestich, den eer-
" sten dach in Julio.

Tot Schoonhoven waren enige goederen, Utrechtsche borgeren toebehorende, nevens het merktschip, waar in dezelve waren, aangehaald en bezet, niet tegenstaande de gewoonlyke tollen voldaan waren. Ter wedervergelding van dit ongelyk, wierden eenige Hollanders, zich in Utrecht bevindende, aangehouden, en gaf de Raadt op S. Victors dagh hier van by klokluiding aan de gemeente kennis, verbiedende teffens een iegelyk niet

(1) Dit is door de Stadt Muiden gedaan in het jaar 1498.

niet in Holland of Zeeland te trekken, dan op hun zelfs geleide, met aanzegging, dat, indien iemandt tegens dit verbodt naar die landen ging, en in dezelve beschadigd wierdt, de Stadt hem niet te hulpe zoude komen, of hem, als haren borger of onderzaat, voorstaan. Dit verbodt is dingsdagh na Jaarsdagh herhaald, en eerst ingetrokken op beloken Paaschen van het volgende jaar.

Om de borgers te meer te verplichten tot Stadts inwooning, heeft de Raadt des dingsdaghs na Brixii overdragen, dat de Stadt niemand voor haren borger verantwoorden zoude, dan welke in dezelve zyne vaste woonplaats hadde, ten zy het buitenverblyf hen in vorige tyden om redenen by een byzonder Raadtsbesluit was toegestaan, als de Molenaars. (1) Ook wierdt aan de buitenwooners in Stadts vryheit, die de Veenen gebruikten, des zomers wel in de Veenen te woonen vergund, doch onder voorwaarden, dat zy het koorn en hooy van hunne landen in hunne huizen, die zy in Stadts vryheit hadden, zouden inmennen en invoeren, en des winters wederom in hunne woonplaatzen komen, zullende de Stadt hen, indien zy dit niet nakwamen, voor geene onderzaten beschermen. Dit inbrengen van het koorn in hunne huizen in Stadts vryheit staande, zal, naer alle waarschynlykheit, geboden zyn met dat goede oogmerk, op dat de Stadt by alle voorvallen genoegzaam van koorn zoude konnen worden voorzien, en geen gebrek daar aan hebben.

Gerrit van Ryn en *Willem van der Weyde* verschil gekregen hebbende over eene thiende, gelegen

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken blads. 461.

gen in den ouden Rhyn, hadden hunne zaak gebracht voor den Raadt dezer Stadt; doch die heeft geweigerd daar over te oordeelen, en hen verzonden aan de rechtbank van den Bisschop, om dat die thiende *deszelfs* leengoed was.

1 4 6 4.

Voor den jare 1464. zyn Stadts Regenten geweest:

Schepenen.

Eerst van Herdenbroeck.
Adriaen van Lantscroen.
Jacob van Amerongen, Borgermeester.
Jan over die Vecht, die oude.
Dyrck van Zulen.
Werner Braem.
Willem van Snellenberch.
Jan van Blochoven.
Beernt Proys.
Jan over die Vecht, Peters zoen.
Goetschalk van Brakel.
Jan Woutman.

Raden.

Henrick van Scherpenborch.
Tyman Clueting.
Jan Butendyk.
Gheryt Hughensze.
Henrick Peter Tymans zoens zoen.
Jan Boll.
Henrick van Abcoude.
Jan die Coninck.

Her-

Herman Kroeck.
Ghysbert die Kraen.
Dyrck Claesze.
Hubert van Pallaes, Borgermeester.
Willem Hubertsze.
Aernt Henrixze.
Jan Lwtgensze.
Jan van Loenen.
Aernt Willemsze van den heiligen lande.
Bertelmeus van Nyevelt.
Vrederick van Drakenborch.
Adriaen Wonder.
Jacob Jansze.
Tyman Deel.
Geryt die Kraen Roelofsze.
Willem Willemsze.

Oudermannen.

Goessen van Schadyck. } Wantsniders.
Wouter Ysbrantsze.
Jan Knyff. } Sniders.
Werner van Lichtenberch.
Wouter van Catwyck, Overste Ouderman. } Backers.
Henrick Jan Lubberts zoens zoen.
Beernt Hazert. } Molenaers.
Jacob Staell.
Evert Henricsze. } Lynneweyers.
Cornelis Aelbertsze.
Gerbrant Jacobsze. } Brouwers.
Symon Claesze.
Claes Ghysbertsze. } Viscopers.
Claes Heer.

Willem Henric Lamberts zoens zoen. Filip Beerntsze.	Louwers.
Lambert Mourysze. Jan Petersze die Verwer.	Wollewevers.
Evert van *Voerde*. Jan van *Tyell*.	Marsluden.
Jacob van Winſen. Claes van Zyll, Overſte Ouderman.	Botterluden.
Vrederick van Maſch. Gheryt Woutersze.	Cordewaniers.
Herman Paſſert. Aelbert Lambertsze.	Oudecordewaniers.
Matheus Ghysbertsze. Willem die Vos.	Corencopers.
Jan Jan Reyers zoens zoen. Willem van der Meern.	Oudewantſniders.
Gheryt Bolliken. Kerken Ghysbertsze.	Steenbickers.
Jan Knoep. Claes Jan Pouwels zoons zoon.	Graeuwerkers.
Willam Govertsze. Jan van Rodenborch.	Ryemſniders.
Alfer van Oeſtrum. Herman Elyasze.	Bylhouwers.
Wouter van Teylingen. Tyman Ysbrantsze.	Smeden.
Gheryt Mathysze. Jan van der Borch.	Zadelaers.

Des Saturdaghs na Vrouw Lichtmiſſe, en dus na dat de Regeering even geſtelt was, is'er eenige verandering gekomen, en is in plaats van *Jacob van Amerongen* tot Schepenburgermeeſter *Jan van Renes van Wulven*, en voor *Hubert van Pallaes*, de voornoemde *Jacob van Amerongen* verkoren

koren tot Raadtborgermeester. In het Raadtsbesluit staat zulks geschiet te zyn ter bede van den Heer Domproost en van den Heer van Brederode, en andere hunne vrienden en maagden, en om rust en vrede binnen de Stadt te houden. Jan van Leyden in het leven van de Heeren van Brederode (1), opnoemende verscheide gevallen, in welke de Heeren van Brederode hadden getoond hunne bereidwilligheit, om Bisschop *David* ten dienst te staan, verhaald onder anderen, dat de Bisschop de Heeren van Brederode by hem ontboden hebbende, zyn ongenoegen over de Regeering der Stadt Utrecht te kennen gegeven, en hen gevergt hadt uit te werken, dat hy voor een jaar de vier Overstens mochte aanstellen, en dat zy het hem toegezeit en ter uitvoer gebracht hadden: en dat de vier nieuwverkoorene Overstens door den Bisschop was aangezeit, dat zy in zyn afwezen, als zy eenigen raadt begeerden, zouden gaan by de Heeren van Brederode. Matthaeus tekend op die plaats van Jan van Leiden aan, hier van niets gevonden te hebben in het dagelyks Raadtsboek, dan alleen het bovengemelde besluit, twyffelende of Jan van Leiden hier op gezien heeft. Zoo die Schryver op dit voorval het oog gehadt heeft, zal hy meer getuigd hebben, dan 'er gebeurd is; want de vier Overstens zyn niet door den Bisschop aangesteld, maar alleen is 'er verandering gemaakt in den Schepen en Raadtborgermeester. Het kan wel waar zyn, dat de Heeren van Brederode dit hadden te weeg gebracht om genoegen aan den Bisschop te geeven, en dat zy, zonder melding van des Bisschops begeerte, het zelve op

(1) By Matthaeus tom. II. Anal. p. 366.

op hunnen naam hadden verzocht, en dat het dus ter hunner beede was geschiedt.

In het begin van dit jaar is de Stadts Cameraar gelast op Ponciaans avondt ieder Schepen, Raadt en Ouderman te geven, ten koste van de Stadt, een take wyns, en de Overstens twee taken, waarschynelyk om den avond van den dagh aan dien heiligen toegeweid, en welke nevens het grootste gedeelte van den daar aan volgenden nacht, met veel bedryf van vreugde (1) doorgebracht wierdt, met vrolykheit ten einde te brengen. Uit des Cameraars rekening blykt, dat deze wyn aan de Stadt gekost heeft hondert en eene gulden en twee Cromsterten.

Op den laatsten Januarius is voor den dagh gekomen eene nadere verklaringe op des Raadts overdracht van den jare 1462. van welke wy op dat jaar gewag gemaakt hebben, welke nagezien kan worden in het Utrechtsch Placaatboek. (2)

In dit jaar vinde ik de eerste melding van nachtwakers, of kleppers, zynde zestien mannen benoemd, die ieder in een vierde deel der Stadt alle nacht zouden omgaan met eenen ratel, en de inwooneren waarschouwen, dat zy goede acht zouden geven op hun vyer en kaarssen, tot voorkoming van brandt.

De Overstens wierden jaarlyksch met zilvere covelen door de Stadt beschonken, om dezelve ter eere van de Stadt te dragen. Te dezer tydt is besloten by dat gebruik te blyven; doch dat aan die gene, welke een of meermalen met die eerampten waren vereerd, by den aanvang van hunnen

(1) Zie boven bladz. 302.
(2) III. Deel bladz. 88.

nen dienst, geene nieuwe gegeven, maar dat alleen het laken tot dezelve en het maakloon door de Stadt zoude worden betaald.

De levensmiddelen waren in dit jaar zoo goedt koop, volgens het getuigen van Heda, dat een mudde tarwe, een mudde gerst, en zoo veel rogge en haver, met een kan wyns, een kapoen en een gans in eene koop verkocht wierden voor een oudschildt. Andere Schryvers, als Velius in zyne Hoornsche Kronyk en Commelin (1) gewagen mede van den overvloedt en weinige geldinge der waaren, tot levens onderhoudt nodig.

Bisschop *David* heeft twee brieven uitgeleverd, by den eenen vergund hy aan de Fraterheeren te Deventer twee missen ter week te doen in hunne kerk, of elders in het Bisdom van Utrecht; by den anderen vermaand hy *Johan Hakenberge tot Nyestadt*, Vrygraaf in de Sunderlandt, de borgers van Deventer niet te daghvaarden voor zyn Gerecht. (2)

Het Capittel van Breda heeft een Vidimus verleend van eenen brief van den Hertog van Cleef, ten behoeve van den Domproost van Brederode in het jaar 1456. gegeven, van dezen inhoudt:

" Universis & singulis presentes literas, per
" modum copie seu vidimus extractas & conscri-
" ptas, visuris & audituris, *Decanus & Capitu-*
" *lum Ecclesie collegiate beate Marie Virginis oppi-*
" *di*

(1) Beschryving van Amsterdam VI. Boek, 7. Hoofdst. bladz. 912.

(2) Beide deze brieven zyn door den Heer Dumbar uitgegeven in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer bladz. 187. en 578.

" *di de Breda* Leodienſis Dioceſis, ſalutem in
" Chriſto ſinceram, & ſubſcriptorum agnoſcere
" veritatem. Noveritis die dato preſentium in
" manibus noſtris tenuiſſe, palpaſſe, vidiſſe, ac
" inſpexiſſe, & *perlegiſſe*, atque in ſingulis par-
" tibus & circumſtantiis diligenter examinaſſe,
" certas literas patentes, ſcriptas in pergameno,
" ac ſigillo pendente illuſtriſſimi ac magnifici Prin-
" cipis Domini Ducis Clivenſis, prout prima fa-
" cie apparebat, ſigillatas, in cujus circumferen-
" tia legebantur he dictiones D. Johannis Ducis
" Clivenſis & Comitis de Marka, ſanas & integras,
" non viciatas, non cancellatas, neque abolitas,
" aut ſuſpectas, ſed omnibus prorſus vicio & ſu-
" ſpicione carentes, tenorem, qui ſequitur de
" verbo ad verbum continentes. *Wy JOHAN van der gnaden Goids Hertoge van Cleve ende Grave van der Marcke, dat ende alſoe ons die drie Staten des Nederſticbts van Utrecht geloeft ende verſegbelt bebben uyt te reyken tot beboeff beren GHYSBRECHTS VAN BREDEROIDE, Domproiſt tUtrecbt en Proiſt tſünte Donaes te Brugge, zynen erven of teſtamentoers, gebreke ſynre, of belder sbriefs mit onſen off boeren wille, een ende twintich duſent Rynſcbe gulden, tot drien terminen te betalen, na utwiſinge ons briefs, den die voirſcreve drie Staten ons dair off gegeven bebben, bezegelt mit zegelen A. B. C. D. zoe bekennen wy JOHAN Hartoicb van Cleve ende Greve van der Marcke voir ons, onſe erven ende nacomelingen, dat wy onſen lieven ende zeer geminden neve Heer GHYSBRECHT VAN BREDEROIDE, Domproiſt tUtrecbt, ende Proiſt tſunte Donaes te Brugge, mit onſen voerbedachten vrien wille mecbticb gemaict bebben, ende mecbticb maken, overmits deſen onſen brieve, maen-*

maenre, halder ende gebruycker te wesen des voirscreven briefs van den een ende twintich dusent Rynsche gulden, ende alle punten ende voirwairden dair in begrepen, die een ende twintich dusent Rynsche gulden te moigen maenen, off doen maenen, boeren of doen boeren, tot syns selfs beste ende behuef te gebruycken, quitancien dair van te geven, ende hier in te doen, gelyc wy voir datum des briefs selfs persoenlich hadden mogen doen: ende geloven voir ons, onse erven ende nacomelingen allet, dat die voirscreve Heer GHYSBRECHT VAN BREDEROIDE Domproist &c. sinen erven of testamentoirs, gebraike zynre, dair in doende werden, vast, stede, en onverbrakelick halden sullen ende willen, sonder wederroepen. Ende hebben des toirkonde onse zegel an desen brieff doen hangen. Gegeven int jair ons Heren dusent vier hondert sess ende vystich op ten yersten dach in Decembri. " In quarum visionis, lectionis, examinationis testimonium, " nos Decanus & Capitulum antedicti sigillum Ca" pituli supradicte Ecclesie nostre oblongum pre" sentibus literis duximus appendendum. Datum " & actum in loco nostro Capitulari solito, anno " nativitatis Dominice millesimo quadringentesi" mo sexagesimo quarto, mense Septembris die " vicesima quarta.

" Johannes Gruter de mandato di" ctorum Dominorum Decani & " Capituli.

Ik heb ook eenen brief gevonden van de Regeerders der Stadt Zutphen, by welke onze borgeren en onderzaten voor eenen bepaalden tydt vry geleyde verleend wordt, in dezer voegen: " Wy Borgermeysters, Scepenen ende Raet der

 " Stadt

" Stadt van ZUTPHEN maken kont allen lu-
" den, dat wy gegont ende gegeven hebben, gon-
" nen ende gheven mit desen onsen opene brieve
" allen borgeren, coepluiden ende ondersaten
" der eersamer *Stadt* van *Utrecht*, bynnen onser
" Stadt ende Stadt vryheyde veylich off ende aen
" te moigen komen, wezen ende merren, mit
" hoeren lyven, gueden ende coepmanscappen,
" eyn vry, vast, zeker geleyde ende veylicheit.
" Welke geleyde ende veylicheit nu rechtevort
" ingaen sall, ende gaet, ende duerende eyne
" maent lanceg nae den daghe, dat wyt hem we-
" der op zellen doen scryven, ende den lesten
" dach all, wtgenomen die ons ghenedichs Here
" van Gelre; off onser Stadt vyande zyn, sonder
" alle argelist. Ende hebben des toerkonde on-
" ser Stadt signet, twelck wy dagelicx te gebru-
" ken plegen, hyr bynnen beneden op doen druc-
" ken. Gegeven int jaer ons Heren duzent vier
" hondert ende vier ende tsestich, des naesten
" woensdages na sunte Lucien dach.

Op dezelve wys is aan de borgeren en ingezetenen van Zutphen te Utrecht vry geley toegestaan.

Ter bevordering van de koopmanschap in deze Stadt heeft de Raadt aan eenen *Willem Captorn* en andere Engelsche kooplieden, toegelaten binnen de Stadt te komen met hunne koopmanswaaren, bestaande in lakenen, en hen vry geleyde vergund voor een jaar.

Ook is in dit jaer wederom levendig geworden het voornemen om eene grift uit de Eem in de Vecht te graven. Schoon 'er in des Raadts dagelyksch boek niet van gemeld wordt, zoo stelle ik dit echter vast uit dese aantekening, die ik in des Cameraars rekening over dit jaar vinde: *Item ge-*

ge-

geven, by beveel der Oversten Meyster Jacob in die Loedze, Meyster Evert van Schoenhoven, Geryt Bolleken, ende Aernt Willamszo; so sy veel reysen gedaen hadden mitten Deputaten, die geset waeren totter griften van der Eem tot in den Vechten te graven, ende van dat waterpas daer van te dragen, elken vyftien Rodolphus Bisschops gulden.

Eer ik tot het volgende jaer overgaa, moet ik melden, dat eerst in dit jaar Bisschop *David* door Keizer *Frederik* is verleyd met alle de goederen, die in het Utrechtsch Bisdom van den Keizer ter leen gehouden wierden. (1)

1465.

In den jare 1465. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan van Hamersteyn.
Jacob Proys.
Adriaen van Ryn.
Willem van Lochorst.
Eerst van Drakenborch, Borgermeester.
Henrick van Ghent,
Willem van Steenre.
Henrick die Wit.
Meyster Folpart van Amerongen.
Gherit van Ryn, Gherits zoen.
Jonge Henrick van Ghent.
Gherit van Ryn, Zoudens zoen.

Ra-

(1) Ziet Matth. lib. II. de Nobilit. cap. 44. die den brief te voorschyn brengt, in welke de dagteekening kwalyk gestelt is, moetende voor 1444. gelezen worden 1464.

Raden.

Rolof van Nyevelt.
Splinter Taats.
Henrick Pasteybacker,
Elyas van Catwyck.
Herman Claesze.
Jan van Amerongen, Borgermeester.
Jan Schinckel.
Claes Egbertsze.
Gheryt Schade.
Zweder van Denemarcken.
Willem van Nyevelt.
Ghysbert van Hamelenberch.
Jan Roemer.
Jacob Egbertsze.
Dyrck Block.
Jacob van Laer.
Gherit uten Leen.
Ghysbert Hoet.
Wouter van der Veem.
Rycout Gheritsze.
Hubert van Blochoven.
Aelbert van Ryn.
Philips van Groenevelt.
Gherit Knyff.

Oudermannen.

Lambert Bevelant. } Wantsniders.
Zweder die Voicht. }
Jacob Jacobsze. } Sniders.
Peter Dyrcsze. }
Jan Hermansze. } Backers.
Henrick Spyker. }

Ty-

Tyman Hackert. Henrick Stevensze.	Molenaers.
Peter Mus Gelysze. Wouter Arntsze.	Lynnewevers.
Tyman Deel. Hubert Conraitsze.	Brouwers.
Ghysbert van Hardenbroick. Gelys van Heerzel.	Vischcopers.
Gherit Beerntsze. Gherit Steffensze.	Louwers.
Henrick Jacobsze. Willem Steen.	Wollewevers.
Gherit van Zulen. Jacob van Vyanen.	Marsluden.
Jan Jacobsze van Lichtenberch. Claes van Valkendael.	Botterluden.
Jacob Henricxze. Henrick van Loenen.	Cordewaniers.
Jan Robbertsze. Henrick Koernke.	Oudecordewaniers.
Aetzart uten Ham. Hughe van Maersen.	Corencopers.
Werner Jansze. Wilger Jacobsze.	Oudewantsniders.
Jan Petersze. Henric Zandersze.	Steenbickers.
Willem Scroyken. Henric van Alsen.	Graeuwerkers.
Jan van Zelmonde. Volken Jansze.	Ryemsniders.
Jan Boemhouwer. Egbert Rutghersze.	Bylhouwers.
Henrick van Nyevelt, Overste Ouderman. Jan van der Haer.	Smeden.

Adri-

Adriaen van Wezele. } Zadelaers.
Jan Ponciaensze. }

Even voor het verzetten van de Regeering is besloten, dat die gene welke gekoren zouden worden tot Borgermeesteren en Overste Oudermannen in het achtste jaar daar naastvolgende niet weer in der Oversten Stoel zouden zitten. (1) Het zelve is ook verstaan van den Burgermeester van de Vyven, en dat de Vyven vier jaren zullen wachten eer dat zy tot dien dienst zouden verkoren worden, by eene Overdracht des Raadts, ten zelven dage gemaakt, *om te sparen Stadts kosten* (2) by welken ook verstaan is, dat Stadts Heemraden op den Leckendyk van hunne kost en wagenhuur, niet meer door de Stadt, maar door den Cameraar van den Lekkendyk zullen betaling erlangen. Ook zyn de Oversten, in plaatze van vyftig, hondert ponden jaarlyksch toegeleit, mitsgeene teeringe doende tot Stadts kosten, ten zy met kennis van den Raadt: en is insgelyks by dezelve overdracht bepaald het dagloon, zoo der leden van den Raadt als der Stadts knapen, wanneer zy in dienst van de Stadt uitreizen.

De Engelsche Kooplieden hebben, na bekomen vry geley, niet alleen lakenen, maar ook linnens en andere Engelsche waaren alhier te koop gebracht, en verzocht van hunne goederen eene vrye merkt te houden; 't welk hen is toegestaan, en verstaan, dat die vrye merkt zoude ingaan op den dertienden dagh, en duren veertien dagen na Vrouw

(1) Ziet Utrechtsch Placaatb. III. deel bladz. 88.
(2) Te lezen in het Utrechtsch Placaatb. III. deel bladz. 252.

Vrouw lichtmis. En is dit in het vervolg meermalen aan hen vergund ter bevordering van den koophandel in deze Stadt. Ook is aan *Augustyn de Loreto* en *Jan Spyngel*, kooplieden van Geneve, met vyfentwintig persfonen vry geley in deze Stadt verleend voor een jaar, en in het volgeede jaar is aan die Engelsche kooplieden en alle andere, die met hen koopmanschap gewoon waren te doen, noch een jaar verblyf in de Stadt toegestaan, als wy op dat jaar zullen zien.

Het besluit des Raadts in den jare 1462. genomen omtrent de Brouwers is in het begin van dit jaar vernieuwt, en daar noch bygedaan, dat het koorn moeste wezen goet koopmans koorn naer het gewasch van het jaar (1): dat geen brouwer meer dan vier en twintig grove vaten uit ieder brouwt zoude brouwen, en geen bier versteken: dat hy voor het drinkelbier van ieder brouwt de Zysmeesters zoude geven een pont, en geen drinkelbier verkopen of weggeven, alles op de verbeurte van vyftig ponden: dat alle Brouwers alle saisoenen, daaghs na dat de sysen verkocht zullen zyn, op het Raadthuis zouden moeten sweeren zich hier na te gedragen, en voor al het bepaalde koorn in ieder brouwt te doen. Voorts is hen gelast niet meer dan tweemaal ter week te brouwen, en niet dan gebrande, dat is geykte, vaten te gebruiken. Ook is het loon der Brouwers, de prys der bieren voor de tappers, en de ryding nader bepaald op deze wys: *Item zel een Brouwer voer alle synen onkost en voor zyn ghewyn hebben tsamen drie*

(1) In het volgende jaar is hen verboden vunsch of kwaad koorn te gebruiken, op verbeurte van het koorn en het bier.

drie en derticb Arnbemse gulden ende vyf cromster-ten, ende dat beloept els grof vat voer den brouwer twinticb en een balve cromstert en twe wit, ende daer op gberekent op elck grof vat te zyse twinticb Cromsterten, ende van tonnegelt twe Cromsterten, ende van inbrengen vier wit, ende die tapper voer zyn loen op elck grof vat twinticb wit, zoe koempt elke balve take te staen voer veertien doytkens.

Item zoe is te weten, dat een doytken op die balve take te bogben of te legben, beloept op elk grof vat twinticb wit, ende dat beloept op elck brouwete van vier ende twinticb grove vaten, daer men voertaen op brouwen zell, tacbticb Cromsterten, ende aldus zelmen voertmeer (1) *die Brouwers altyt ridinge zetten te verbogen ende oick te verlegen na der marct, als een broute koerns veerticb Cromsterten op ofte offlaen zell. ende die voerscreve Cromsterten op elcke broute beloipt op elck vat tien wit, ende op elke balve take een balf doytken.*

Ook is aan de knechten der Brouwers, die de bieren met wagenen of sleden aan de huizen brachten, verboden te zitten op die wagenen, sleden of op de peerden, en hen gelast by dezelve te gaan. Welk verbodt dikwils naderhant herhaald is.

De ordre, in vorige tyden op de nachtwake beraamd, is te dezer tydt weer vernieuwt, en moeste dezelve door alle de leeden van de Regeering op haar beurt worden waargenomen, en waren geene daar van verschoond, dan welke boven de zestig jaren oudt waren, die evenwel verplicht waren in hunne plaats eenen anderen goeden man, of hunnen brodigen knecht te zenden. En op dat de wacht ordentelyk zoude gehouden worden, is

(1) Dat is in 't vervolg.

is wel scherpelyk aan alle, die zich op dezelve zouden bevinden, verboden te dobbelen of te speelen.

In de Stadt Utrecht was een Geldersman aangehouden, en hadden de Geldersche eenige Utrechtsche borgeren met hunne ossen op de Veluwe in beslag genomen. Ter vergelyking dezer geschillen waren verscheide daghvaarden gehouden, en eindelyk eene overeenkomst getroffen. Waer op de Raadt deze kwytschelding brief uitgeleverd heeft.

" Wy Borgermeisters, Scepenen ende Raide
" der Stadt van Utrecht maken kondt allen lu-
" den. Alzoe in tyden verleden, *Jan* ende *Jan*
" *Heukelom* by *Dyrik van Heukelom* hondert ryn-
" sche gulden gesant hebben, om die te brenghen
" ende te betalen aen handen Heren *Evert Zou-*
" *denbalchs*, Canonicx ten Doem bynnen onse
" Stadt. dwelke hondert rinsche gulden van Here
" *Jan Taets* ende *Jacob Proys* den voergenoemde
" *Dyrik van Heukelom* mitten rechte, als wy ver-
" staen, afgenomen, ende die zelve *Dyrik* daer-
" om alhyr bynnen onser Stadt ghetueft ende ghe-
" arrestiert werde; ende oick *Arnt Zegerse* ende
" *Lubbert van Glinde* onse borgers live ende gue-
" de tot Bernevelt besat ende opgehalden hebben
" voer zeker runden, hem voertits voer mor-
" gengelt mitten rechte in Bernevelder kerspel
" afgepant, daer om aen beyden zyden veel
" onkoosten gedaen ende moijenisse geschiet
" zyn. Want wy dan zulke onkost ende mo-
" yenisse verhueden mitten voerscreve *Jan*,
" ende *Jan*, ende *Dyrik van Heukelom*, ende
" *Arnt Zegerse* ende *Lubbert van Glinde*, van
" allen arrestatien, tuevingen, besettingen ende

" opholdingen voergeruert, vruntlich verdragen
" ende vereenicht zyn, soe ist, dat wy die voer-
" screve van *Heukelom*, *Arnt Zegerse* ende *Lub-*
" *bert van Glinde*, ende allen anderen, die des
" te doen moigen hebben, daer of vry, quyt,
" ledich ende losf gescouden hebben, ende schel-
" den mit desen onsen brieve. gelovende hem of
" hoere erfnamen om dezer zake willen van ons,
" onsen borgeren ofte onderzaten ghene toespra-
" ke, hinder, moyenisse ofte crot te doen, noch
" te laten geschien van yemant in enigerwys, zon-
" der argelist. Des toerkonde hebben wy onser
" Stadt signet, 't welck wy dagelicx in geliken te
" bruken plegen, aen desen brief doen hanghen.
" Gegeven int jaer ons Heren MCCCCLXV. op ten
" vyfden dach in Februario

Tusschen deze Stadt en *Dordrecht* is, na dat verscheide byeenkomsten door wederzyds afgezondenen waren gehouden, mede een vriendelyk verdrag te dezer tydt getroffen, in dezer voegen.

" Wy Borgermeisters, Scepenen, Raide en-
" de gemeyne Oudermans van den ouden Raide
" ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*,
" aen die ene: ende Wy Schout, Borgermeisters
" Scepenen, ende Raide, out Raide, Achte, en-
" de Dekens van de ghemeynen neringen der Ste-
" de van *Dordrecht*, aen dander zyden, maken
" kondt allen luden, dat wy om ene ghehele gue-
" de vruntscap onder malcanderen te vueden en-
" de te houden, vruntlich ende minlich over een
" gekomen zyn alzulcke punten ende articulen
" hyr na bescreven.

" Int ierste zullen alle borgers ende onderza-
" ten, gheeslich ende weerlich der Stadt van *U-*
" *trecht*, mit hoeren liven ende gueden, een

" guet,

" guet, vry, vaſt ende zeeker geleyde ende ve-
" licheit hebben binnen onſer Stede van *Dordrecht*
" ende in onſer Stede vryheit. Ende des gelikes
" zullen alle poerters ende onderzaten der Stede
" van *Dordrecht*, geeſtlich ende weerlich, een
" goet, vry, vaſt, zeker geleyde ende velicheit
" hebben bynnen onſer Stadt vryheide van *U-*
" *trecht*.

" Item deſe geleyde ende veylicheit zellen on-
" verbreechlich gehouden werden, ende duren
" drie maent lancg na den dach, dat wy Steden
" voerſcreven, of die een den anderen, dit op
" doet ſcriven.

" Item oft gebuerde, dat den borgeren ende
" onderzaten, geeſtlich ende weerlich, der Stadt
" van *Utrecht*, bynnen onſer Stede ende vryheit
" van *Dordrecht*, of den poerteren ende onder-
" zaten, geeſtlich ende weerlich, der Stede van
" *Dordrecht*, bynnen onſer Stadt ende Stadt vry-
" heyde van *Utrecht*, enige laſter, hynder ofte
" moyeniſſe in lyve ende in guede van yemant
" geſchyede, daer zellen die Stede elck des an-
" ders borgeren ende onderzaten behulplich en-
" de byſtandich in wezen tot hoeren rechten, ge-
" lyck hoers zelfs borgeren ende onderzaten.

" Item overmits deſe gheleyde ende veylicheit
" zullen wy Steden voerſcreve die een des ande-
" ren borgeren, poerteren ende onderzaten,
" geeſtlich ende weerlich, niet bezetten oft be-
" laſten van enighen zaken; behoudelyken, dat
" onſe borgers, poerters ende onderzaten, gheeſt-
" lich ende weerlich, malcanderen die een in des
" anderen Stadt ende Stede wel bezetten ende aen-
" ſpreken zellen moigen, elcx voer zyn zelfs ſchul-
" den ofte misdaden, alleen hoer perſoen aendra-

" gende, ende daer in zullen wy Steden voer-
" genoemt malcanderen onvertoigen recht doen,
" ende wedervaren laten, na inhout der laetste
" zoene.

" Item zo en zullen wy Stadt van *Utrecht* na
" deser tyt voert niemant recht doen, die op de-
" zen dach onse borger ende onderzate niet en
" waer, van enighen brieven, die zy zelve had-
" den, off van yemant gecoft mochten hebben
" van lyffrenthen, erfrenthen, ofte anders op die
" Stede van *Dordrecht* voerscreven. Ende des-
" gelycx en zellen wy Stede van *Dordrecht* voer-
" genoemt oec na dezer tyt voert niemant recht
" doen, die op desen dach onse poerter ofte on-
" derzate niet en waer, van enighen brieven, die
" zy zelve hadden, off van yemant gecoft moch-
" ten hebben, van lyffrenthen, erfrenthen ofte
" anders, op die Stadt van *Utrecht*; behoudelic
" beyden Steden voergenoemt, ende een ygelic
" van hem beyden, hoers rechte. alle ding zon-
" der argelist.

" Ende want wy Borgermeisters, Scepenen,
" Raide ende gemeyne Oudermans der Stadt van
" *Utrecht*, ende wy Schout, Borgermeisters,
" Scepenen, Raide, Out Raide, Achte ende
" Dekens van den gemeynen neringhe der Stede
" van *Dordrecht* voergenoemt, alle punten ende
" articulen voergenoemt vast, stede ende on-
" verbrechlichghe loven te houden, ende te doen
" houden, soe hebben wy des toerkonde onser
" beyde Steden zeghelen aen deze brieve, des
" twe zyn alleens sprekende, doen hanghen.
" Ghegeven int jaer ons Heren MCCCCLXV. op ten
" tien[illegible]n dach in Junio.

De Stadt *Dordrecht* heeft aan eenen Utrechtschen
bor-

borger van zyn schip met weydt, aangehaald in den jare 1458. om dat dezelve niet verstapeld hadt, deze kwytscheldіng brief gegeven.

" Wy Schout, Borgermeysters, Scepenen, " Raide, Outraedt, Achte ende Dekens van de " ghemeynen neringe der Stede van *Dordrecht*, " maken kondt allen luden, alsoe in den jaer acht " ende vyftich lestleden onse Stede voerscreve aen " dede halen uter Lecke een scip mit weyte ende " den weyte, toebehoerende *Mertyn Jacobse*, " borger tUtrecht, bynnen onser voergenoemde " Stede mit recht ende Scepen vonnisse verboert " gewyst wort, overmits dat die voerscreve *Mertyn* den weyt niet verstapelt en hadde, na den " stapelrecht van onse Stede, ende wy den zel" ven weyt doe *Mertyn* voerscreve voer een zee" ker somme van penningen weder vercoofde; " soe ist dat wy voer ons, onsen nacomelingen, " poirteren ende onderzaten, den deze zaeck " aencleven mach, lyen ende kennen mit desen " onsen brieve, dat ons *Mertyn Jacobse* voerscre" ve voll ende al vernuecht, voldaen ende betaalt " heeft, den leesten penning mitten yersten, van " alzulke weyte, als wy den voerscreve *Mertyn* " van onser Stede vercooft ende gelevert heb" ben, ende schelde daer om hem ende zynen " erfnamen, voer ons, onse nacomelingen, poer" ters ende onderzaten, van dezer zaken, ende " van allen anderen zaken, die daer van rueren " off spruyten mochten tot dezen toe, claerlike " vry, quydt, leedich ende loosf, tot ewyghen " daghen: geloven mede hem, ende synen erf" namen voergenoemt, voer ons, onsen naco" melinghen, poirteren ende onderzaten, num" mermeer van dezer zaken crot, moeynysse,

" aenspraeck, hynder ofte scade, aen lyve ofte
" guede te doen, noch te laten geschyen in e-
" nigherwys, sonder argelist. Des toerkonden
" zoe hebben wy der Stede voirscreve zeghel ten
" zaken hier beneden angehangen. Gedaen op
" ten anderen dach in Octobri int jaer ons Heren
" dusent vier hondert vyf ende tsestich.

De Regeerders van Utrecht, benodicht zynde om geldt ter betalinge van de gemeene schulden, spruitende uit gelden, welke zy van de borgers hadden opgenomen en geleend, hebben de landeryen, in Hagestein gelegen en de Stadt toebehorende, verzet en doen beleenen opentlyk aan de meestbiedende, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen brief, dien zy daar van aan de beleeners *Jan van Amerongen* en *Gerrit Utenleen* hebben uitgeleverd.

" Wy Borgermeysteren, Scepenen, Raide en-
" de gemeyne Oudermannen van den ouden Rai-
" de ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*,
" doen kont allen luden, dat wy, voer nutscap en-
" de oerber onser Stat, verset ende doen belenen
" hebben alle alzulke erven ende guede, ghele-
" gen in den lande van Hagenstein ende tot de-
" zen daghe toe aen onser Stadt hande gestaen
" hebben, versetten ende doen belenen mit de-
" zen onzen brieve aen hande *Jans van Ameron-*
" *gen*, ende *Gerits uten Leen*, onser borgeren,
" voer ene zeker summe ghelts, als twaalf hon-
" dert Rynsche gulden, (1) twintich Vlemesche
" stuivers voer elken gulden gherekent, die zy
" ons vol ende al, den lesten penning mitten yer-
" sten

(1) Welke te dier tydt uitmaakten zes duizent Stadts ponden, zoo als my uit des Cameraars rekening gebleken is.

" ſten betalt hebben, ende wy voert in onſer Stadt
" oerber, alze der zelver onſer Stadt ſchulde, die
" wy onſen borgeren van geleende ghelde ſchul-
" dich waeren, mede betaelt hebben, in manie-
" ren en de vorwerden hyr na beſcreven.

" In den yerſten zoe zellen *Jan* ende *Gerit*
" voerſcreve, off hoer erffnamen, gebraick hoers,
" allen den ghenen, die noch hueryaeren hebben
" an den erven ende guede voerſcreve, dat be-
" wyſliken is, hoete yaeren wt doen gebruken
" op alzulken pacht, als daer op ſtaet, ende then-
" den den huerjaeren moigen zy hoeren oerber
" doen in gebrukinge mitten erven voergenoemt,
" zonder wederzecgen van ymant.

" Voert zynt voerwerde, dat *Jan* ende *Gherit*
" voerſcreve, of hoere erfnamen, gebraic hoers,
" die voerſcreve erve ende guede aen niemants
" anders kant voertbrengen, verzetten noch ver-
" zellen en zellen in gheenrewys, dan aen ande-
" re onſe borgers, ende dat by onſer Stadt Raide
" out ende nywe in der tyt wezende. Ende als-
" dan zellen die zelve Raide out ende nywe dat
" beliven, off den voerſcreve *Jan* ende *Gherit*,
" of hoer erfnamen, gebraick hoers, die voer-
" ſcreve ſomme gelts, binnen eenre maent daer
" naiſtvolgende, vol ende all wedergeven ende
" uytreiken. Ende waert zake, dat Godt ver-
" hueden moit, dat *Jan* ende *Gherit*, off hoer
" erfnamen, voirſcreve des niet en hielden, en-
" de die voerſcreve erve ende guede voert aen
" ymant anders, onſe borger niet wezende,
" brochten, verhanden, verzetten of verzolden,
" als dan zouden zy terſtont verboert hebben die
" voerſcreve ſomme gelts daer op geleent, ende
" daer toe vervallen wezen tot onſer Stadt be-

" hoef van alle rechte ende toezecgen, dat zy
" aen den voerscreve erve ende guede enichzyns
" hebben mochten, ende die zelve erven qua-
" men dan weder, vry ende onbecommert, aen
" onse Stadt, hoeren vryen wille daer mede te
" doen, zonder wederzecgen van ymant, ende
" deze tegenwoirdighe brieff zoude dan doot,
" quyt, ende van gheenre werden wezen.

" Mede zyn vorwerde, dat die zelve onse Stadt
" tot allen tyden, alst hoer gelieft, die voerscre-
" ve erve ende guede weder aen hoer lossenen zell
" moigen voer die voerscreve twaelf hondert gul-
" den, of ander payement hoere weerde in der
" tyt der lossinge, behoudelic *Jan* ende *Gherit*,
" of hoere erfnamen hoer verleden pachten, die
" hem dan verschenen ende onbetaelt waren. En-
" de als onse Stadt die lossinge doen wil zelmen
" ter clocken verkundigen, dat *Jan* ende *Gherit*,
" off hoer erfnamen, voerscreve dan, binnen
" eenre maent daer naestvolgende, voer den
" Schout ende Scepenen onser Stadt, daer die
" voerscreve gelden dan bereyt lecgen zellen tot
" hoeren behoef, komen, ende die zelve gelden
" opboeren ende ontfangen, ende dezen tegenwor-
" digen brieff overgeven tot behoef derzelver on-
" ser Stadt. Ende waert zake, dat die voerscre-
" ve *Jan* ende *Gherit*, of hoer erfnamen, den
" voerscreve dach verzuymden, ofte anders lie-
" ten, ende die voerscreve gelden niet en hael-
" den, ende die Stadt overbodich waer die gel-
" den te betaelen, als voerscreven is, als dan zou-
" den zy oeck die voerscreve gelden verboert
" hebben, ende vervallen zyn van alle rechten
" ende toezecgen, dat zy aen de voerscreve er-
" ven ende gueden hebben mochten, in gely-
" ker

„ ker manieren, als voerscreven staet.

„ Voert zyn vorwerde, dat *Jan* ende *Gherit* „ voerscreve onser Stadt weder brieve geven zel- „ len mit hoeren ende twyer andere goeder man- „ nen, die zy daer toe bidden ende willigen zel- „ len, zegelen bezegelt, gelovende in den zel- „ ven brieven voer hem ende hoer erfnamen al- „ le punten ende articulen, in dezen tegenwor- „ dighen brieve begrepen, vast, stede ende on- „ verbreclich te houden, ende te doen houden, als „ guede koepluden.

„ Voert zo hebben wy Borgermeysters, Sce- „ penen, Raide ende gemeyne Oudermannen „ voerscreve van onser Stadt wegen geloift, en- „ de geloven mit desen onsen brieve, den voer- „ noemde *Jan* ende *Gherit*, off hoeren erfnamen, „ waert zake, dat enich hinder of crot in gebru- „ kinge der erven ende gueden voerscreve van „ ymant, wie dat waer, ghescbiede ofte ghe- „ boerde, dat wy hem alsdan daer ynne voer- „ staen, bescudden ende beschermen, ende ves- „ tinge daer van doen zullen, alst behoert, ende „ wy schuldich zyn onsen borgeren voer te staen. „ Gheviele hem oick enich ghebreck in betalin- „ ghe der pachten der zelver erven ende gue- „ den, die zellen zy moigen inmanen ende in- „ winnen mit onser Stadt Knapen, ofte anders, „ als men derzelver onser Stadt gueden gewonli- „ ken is in te manen ende in te wynnen, daer in „ wy hem oick voerstaen zellen gelyck voerscre- „ ven is. Alle ding zonder argelist. Dezer brie- „ ve zyn twee alleens spreekende, daer *Jan* en- „ de *Gherit* voerscreve elck eene hebben. Des „ toerkonde hebben wy onser Stadt zeghell aen „ dezen brieff doen hangen. Gegeven int jaer

 „ ons

„ ons Heren MCCCCLXV. des neyften dinxdages na
„ finte Laurens dach des heilighen Martelaers.

Ten zelven dage hebben de beleeners aan de Stadt dezen brief gegeven.

„ Wy JAN VAN AMERONGEN ende GHE-
„ RIT UTEN LEEN doen kondt allen luden,
„ dat wy van der Stadt van Utrecht beleent heb-
„ ben mit eenre fomme gelts, als twaalf hondert
„ Rinfche gulden, twintich Vlemefche ftuvers
„ voer elken gulden gerekent, die wy vol ende
„ al an handen *Jacobs Pots*, der voerfcreve Stadt
„ Cameraer in der tyt, betaelt hebben, alle al-
„ zulke erven ende guede, gelegen in den lan-
„ de van Hagenfteyn, ende tot defen daghe toe
„ aen handen der zelver Stadt van Utrecht ghe-
„ ftaen hebbende, in manieren ende vorwerden
„ hier na befcreven: &c.

Hier op volgen dan de voorwaarden, met dezelve bewoordinge, als in den voorgaanden brief, en in het einde, wordt 'er bygedaan: „ Welke
„ punten ende vorwerden voerfcreve voer ons
„ ende onfe erfnamen gheloift hebben, ende ge-
„ loven mit defen onfen brieve vaft, ftede en-
„ de onverbrechlich te houden ende te doen
„ houden, zonder argelift. Ende hebben des
„ toerkonde onfe zegelen aen dezen brieff gehan-
„ gen. Ende tot meerre veftenifle alre dinghen
„ voirfcreve ghebeden die eerfame *Jan van Ry-*
„ *neffe van Wulven*, ende *Jacob van Amerongen*
„ dezen brieff mede onder ons te bezegelen mit
„ hoeren zegelen. Ende wy *Jan van Rynesfen-*
„ de *Jacob van Amerongen* voergenoemt, lyen
„ ende bekennen dezen brieff ter bede *Jans van*
„ *Amerongen* ende *Gherit uter Leen* voergenoemt,
„ ende over hem bezegelt te hebben mit onfen

„ ze-

„ zegelen wthangende. Gegeven int jaer ons „ Heren MCCCCLXV. des neesten dinxdages na „ sunte Laurens dach, des heiligen Martelaers.

Deze handel der Regeerders levert een staaltje uit van hunne wysheit en voorzichtigheit, betoond in de beleening niet onder de handt, maar by openbaare opveiling aan de meestbiedende te laten, en voor al in die landeryen niet te verkopen en vervreemden, maar alleenlyk te verzetten, dewyl dan de gelegenheit om dezelve wederom machtig te worden by beetere tyden altydt open bleef. Ook is het zeer bedenkelyk, of de Regeerders vaste goederen, van welke de Stadt de bezitting heeft, mogen vervreemden, dewyl zulke goederen, welke dikwils door gelden uitschattingen, opgebracht van het volk, verkregen zyn, het gemeen toebehoren, van welke zy verzorgers, en beheerders, en niet meesters of eigenaars zyn.

In het najaar is de Hertog van Gelre te Utrecht geweest en ten koste van de Stadt ter maaltyd onthaald door de vier Overstens, welke ook bygewoond hebben de Domproost en zyn broeder de Heer van Brederode, nevens veele andere Riddderen, knechten en goedemannen, hebbende de onkosten van wyn en spys te zamen belopen zeven en twintig Rhynsche guldens en veertien stuivers, makende hondert acht en twintig Stadts ponden en tien stuivers.

De Borgermeesteren dezer Stadt, als begiftigers van de Kosterye in de Buurkerk, hebben *Gysbert Eertzen van Dorschen* met dezelve voorzien, en hem dezen brief gegeven.

„ Wy EERST VAN DRAKENBORCH ende „ JAN VAN AMERONGEN, Burgermeysteren „ in

„ in det tyt der Stadt van Utrecht, doen kondt
„ ende kennen allen den ghenen, die dezen on-
„ ſen brieff zellen zien of hoeren leſen, ende ſon-
„ derlinge den eerſamen ende beſcheydenen Cu-
„ reyten, Capellanen, Kerckmeyſteren ende ge-
„ meyne Parochianen der Parochie van onſe lie-
„ ve vrouwen kercke te Buerkerck binnen U-
„ trecht, onſen byſonderen lieven Heeren ende
„ gueden vrunden; dat wy als patronen ofte col-
„ latoers van der Overſte Coſterye der Kercken
„ voirſcreve, nu vacierende ende open weſende,
„ vermits vryen overgiften *Gysberts Michielsze*,
„ daer van laetſte bezitter, die zelve overſte
„ Coſterye, mit allen hoeren rechten, renten
„ ende toebehoeren, *Gysbert Eertsze van Dor-*
„ *ſchen*, nutte ende bequaem daer toe weſende,
„ gegunt ende gegeven hebben, gunnen ende
„ geven mit deſen onſen brieve, die zyn leven
„ lanck te beſitten, te hebben, ende goelycken
„ eerlycken, ende behoirlycken ter Goeds eeren
„ te bedienen, na der ordinancien, ouder ge-
„ woenten, ende rechten der zelver overſte Cos-
„ teryen. Alle dinck zonder argeliſt. Des toir-
„ konde hebben wy, als Borgermeyſters der voir-
„ ſcreve Stadt van Utrecht, der ſelver Stat ſig-
„ net aen deſen brieff doen hangen. Gegeven
„ int jaer ons Heren duſent vier hondert vyff en-
„ de tſeſtich op ten drie en twyntichſten dach in
„ Novembri.

Alyt van Hemmen, huisvrouw van den Ridder *Dirk van Lienden*, heeft eene jaarlykſche rente gegeven aan de Buurkerk, tot het doen van miſſen voor haar en haare maagen en vrienden. (1)

In

(1) Ziet Matth. Fundat. Eccles. lib. 1 cap. 6. p. 172.

In dit jaar hebben de Maarschalken wederom Stadts borgeren en ingezetenen, jaa zelfs de Geestelyken, zoo in hunne personen als goederen, nadeel toegebracht, en geweld aangedaan, waar tegen de Stadt zich ieverig ter handhaving hunner voorrechten heeft verzet. Het eerste geval is geweest met *Jacob van Nyevelt*, Maarschalk van Eemland, die enen *Thonys Willemsze*, borger van Utrecht, voor zynen rechtbank te Bunschoten hadde gedaghvaard. Aan welken Maarschalck de Raedt dezer Stadt heeft laten aankondigen, indien hy op den gemelden borger iets te zeggen hadt, dat hy hem binnen de Stadt van Utrecht voor zynen wettigen rechter konde roepen, alwaar hy zich zoude verantwoorden.

Grooter buitensporigheden waren 'er gepleegt door *Frederik Utenham*, Maarschalk van het Nederquartier, en zynen zoon, insgelyks *Frederik* genaamd, welke onder andere goederen boven panding hadden vervoerd. De Regeerders dezer Stadt, hier van kennis bekomen hebbende, hebben eenparig dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh nativitas besloten recht te doen aan hunne mishandelde borgeren en ingezetenen, en voorts vast gestelt, alle gewelden en ongelyken, welke de inwooners der Stadt, zoo geestelyke als weereldlyke, door iemand aangedaan zyn, of in het vervolg aangedaan zouden worden, met alle kracht tegen te gaan, en rechtsoeffening over de daders te plegen en hunne rechten en vryheden met allen iever te beschermen. Weshalven zy des Vrydaghs na Martini translatio overdragen hebben den gemelden Maarschalk en zynen zoon te doen verzekeren in eene herberg, en hen gelast en doen zweeren, in dezelve zo lang te verblyven, tot dat de Raadt

de

de klachten tegens hen ingebracht onderzocht, en over dezelve vonnis geveld zoude hebben. De uitspraak des Vrydaghs na Lamberti gedaan, zal ik hier woordelyk, zo als dezelve aangetekent staat in het dagelyksch Raadtboek, opgeven, op dat de Leezer des te beter onderricht zoude verkrygen van hunne gepleegde misdaden en gewelden, en van het geen de Raadt hen opgeleit heeft ter voldoening van de aangedane schade. *Sleten die Raide out onde nywe eendrachtelich tusschen VREDERIC UTENHAM, ende VREDERIC zynen zoen, aen die eene, ende den Deken ende tcapittel van Oudemunster, ende den Deken ende tcapittel van S. Marien tUtrecht, aen dander zyde, ruerende van des Vrederic ende zyn zoon der voergenoemde Heren guede boven pandinge ende besettinge van hoere erven ghevuert hebben, ende de pacht sculdich gebleven zyn, alse datmen VREDERIC ende VREDERIC zyn zoen terstont op S. Katrine poerte vast leggen zel, daer zy op vast blyven zellen ter tyt toe, dat zy voldaan hebben, als hyr na volcht, ende dat zellen zy beyde ten heylighen zweren in tegenwoirdicheyt sraets out ende nywe.*

In den yersten, zellen zy brieve geven mit hoere beyden, ende twyer ander goeder mannen, die zy daer toe bidden ende willigen zellen, zegelen bezegelt, ende op die brieve lyflich ten heyligen zweren voer hem, hoeren leenvolgeren ende erfnamen, alle punten ende articulen nabescreve te voldoen, te houden ende te doen houden, ende dat mede verwilkoeren aen handen sraets out ende nywe, alse waert zake, dat zy enichzyns daer tegens deden, dat zy hoer lyf verboert hebben, ende hem die Stadt dan inhalen zel, ende rechten mitten zweerden aan hoeren liven.

Item

Item zellen VREDERIC ende VREDERIC zynen zoen lyflich ten heylighen zweren ende wilkoeren op hoere liven op, die voerscreve brieve, dat zy den Heren van Oudemunster, noch hoere dyenren, ofte pachten, of die hoer erven, gherechten, tynsen ende thyenden gebruken ende gebruken zellen, in gebrukinge der erven, gherechten, tynsen ende thyenden, noch hoere beesten niet en misdoen zellen, noch doen misdoen, in woerden noch in werken in gheenrewys; mer zy zullen hoer handen daer aftrekken, ende hem rustelick de voerscreve erven, gherechten, tynsen ende thyenden laten gebruken.

Item also VREDERIC die Heren van Oudemunster schuldich is vier hondert twee ende veertich oude schilde, zo zellen zy niet van de poerte gaan, voer borgen binnen Utrecht hebben gezet, die de Raed goet dunken te wezen, die gehouden zullen zyn voer een vierendeel dier somme, te betalen op S. Martyns dach over een jaer; ende daer toe zellen zy byde zweren, dat sy op dien Mertyns dach MCCCCLXVI. *weder binnen Utrecht komen, ende op Katrine poort gaen zellen, ende daer niet vanscheyden, of zy hebben wederom borgen gezet voor tander vierendeeljaers op Martyns dach.* MCCCCLXVII, *ende dan weder binnen komen ende op de poort gaen, ende so vervolgens twee jaren.*

Item zel VREDERIC ende VREDERIC zyne zoen GHERYT GHERYTSE wedergeven vyf en twintich oude schilden, die hy hem afgedruckt heeft van den huse, ende zal die ook verborgen ende betalen, als voerscreven.

Item zullen aen de Heren van S. Marien verborgen ende betalen twee hondert ende zeven ende twintich ende een halve oude schild, ende vyf ende dertich oude schilden, als voerscreven is.

Item

Item, vermits zy boven panding en bezetting wechgevouert hebben, zullen zy te betering geven vyf ende twintich dusent steens, half ter Stat ende half ter Bisschop behoef.

Alle deze punten zullen zy zweren ende wilkoeren in brieven, eer zy van der poorte gaen.

Uit dit bovenstaande blykt ten klaarsten, dat de Raadt de Geestelyken, binnen haare Stadt gezeten, gehouden heeft voor Stadts inwooners, en om die reden hunne beschermheer is geweest: als mede, dat de Raadt over der Maarschalken mishandelingen niet klaagden by den Bisschop, wiens Amptluiden zy waren, maar zelfs hunne gewelddenaryen strafte. Wat desen *Frederik Utenham* naderhant wedervaeren is, zal ik in het vervolg melden.

In dit jaar is eene zwaare brandt in de Stadt ontstaan, en dewyl zich veel volk by dezelve begeven hadde, het welk door den drang de spoedige uitblussinge verhinderd hadt, heeft de Raadt, om dit in het vervolg voor te komen, overdragen, dat niemand by den brandt zoude komen, dan die in dat vierendeel der Stadt, in welke dezelve zoude voorvallen, woonde, en dat die zouden medebrengen ieder een hoosvat, of een emmer.

Reinout van Brederode heeft aan zynen natuurlyken zoon *Walraven* overgegeven zyn recht, 't welk hy hadde op het Drostampt van Hagestein en het Schoutampt van de Vaart (1), aan hem verpand door Bisschop David, zoo als ik op het jaar 1459. gemeld heb.

Gysbert van Brederode heeft als Domproost *Dionys van Leefdaal* op den XXII. December 1466. verleyd

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 189.

leyd met eene halve hoeve landts gelegen by Amerongen. (1)

1466.

In den jaare 1466 is de Regeering verzet op deeze wyze.

Schepenen.

Eerst van Hardenbroeck.
Adriaen van Lantscroen, Borgermeyster.
Jacob van Amerongen.
Jan over die Vecht.
Dyrck van Zulen.
Willem van Snellenberch.
Beernt Proys.
Jan van Blochoven.
Godscalck van Brakel.
Vrederick van Drakenborch.
Vrederick die Voicht.
Steven van Zulen.

Raden.

Gherit Zoudenbalch.
Zweder van Zulen.
Wouter van Catwyck.
Henric Jan Lubberts zoens zoen.
Willam die Wit Jacobsze.
Folpart van Raephorst.
Filips Beerntsze.

Go-

(1) De brief daar van is uitgegeven door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 375.

Godert Petersze.
Loef van Jutfaes.
Herman Kroeck.
Vrederic van Masch.
Bertelmeus van Lochorst.
Jan Woutman, *Borgermeester.*
Willam *van* Wezel.
Tyman Dedel.
Rolof die Kraen.
Arnt Henricxze.
Arnt Ram.
Gherit Kryeck.
Rycout Gerritsze Stoeldreyer.
Wouter van Teylingen.
Jan van den Bosch.
Evert van Voerde.
Adriaen Wonder.

Oudermannen.

Jan over die Vecht.
Wouter Ysbrantsze. } Wantsniders.
Jan Knyff.
Werner van Lichtenberch. } Sniders.
Jan Petersze.
Jan Butendyck. } Backers.
Beernt Hasert.
Arnt Schout. } Molenaers.
Evert Henricxze.
Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Adriaen van Cleve.
Symon Claesze. } Brouwers.
Claes Ghysbertsze.
Ghysbert Thomasze } Viscopers.
Henrick van Abcoude
Peter Jansze. } Louwers.

Ael-

Aelbert van Angeren. Pouwels Pouwelsze.	Wollewevers.
Henrick van Wercouden. Vrederic van Voerden.	Marsluden.
Claes van Zyll. Jacob Jansze van Vinkeveen.	Botterluden.
Gherit Woutersze. Meyns Rotartsze.	Cordewaniers.
Herman Paffert. Jan van Doern.	Oudecordewaniers.
Hubert van Pallaes. Willem Hubertsze.	Corencopers.
Jan Joeftze. Jacob Jacobsze van Gheer.	Oudewantfniders.
Meyfter Jacob van der Borch. Willem Thonysze.	Steenbickers.
Werner Braem. Jan Knoep.	Graeuwerkers.
Jan Luitgensze. Jan Thomasze.	Ryemfniders.
Jan van Loenen. Claes Elyasze.	Bylhouwers.
Bertelmeus van Nyevelt, Overfte Ouderman. Jan Korftiaensze.	Smeden.
Henric Henricxze. Ghysbert van Hoesden.	Zadelaers.

Het getal der leege Knapen, of, zoo men thans dezelve noemt, Stadts boden, te zeer vermenigvuldicht zynde, heeft de Raadt befloten de geene, welke 'er nu waren te laten blyven, doch dezelve te laten uitfterven tot vier, die in het vervolg jaarlyks, even na dat de Regeering verzet was, in tegenwoordigheit des Raadts zouden

komen, en hunnen dienst nederleggen, en zoude dan de nieuwe Raadt de macht hebben om hen weder aan te nemen, of, indien zy zich in het waarnemen van hun ampt niet wel gekweten hadden, andere in *hunne plaats aan te* stellen.

Die van *Deventer* hadden een *geschil* met de Stadt *Zutphen* over het houden der merkten. Ter nederlegging van dezen twist was eene daghvaardt beraamd, en hebben die van Deventer, beweerende dat hen ongelyk gedaan wierdt tegens den inhoudt der zoene, tusschen het Sticht en den Hertog van Gelre voortyts gemaakt, aan den Raadt dezer Stadt verzocht eenige uit den haren te willen schikken ter bywoning van die byeenkomst. Welk verzoek de Utrechtsche Regeerders hebben ingewillicht, en enige leden van den Raadt naer Deventer afgezonden. De vriendschap tusschen deze twee Steden herstelt zynde, heeft de Raadt dezer Stadt door haren Geheimschryver verzocht een afschrift van den brief, door den *Hertog* van Gelre aan de Stadt Deventer uitgelevert. Welke haar gegeven is in dezer voegen. „ Officialis, Prepositi & Archidiaconi Daventriensis „ Trajectensis dioecesis, universis & singulis pre„ sentes nostras literas visuris, seu audituris, sa„ lutem. Notum vobis facimus per presentes, „ quod, die & hora infrascriptis, coram nobis in „ Ecclesia sancti Lebuini Daventriensis dicte dioe„ cesis, in loco nostro solito & consueto pro „ tribunali sedentibus, constitutus providus & „ discretus vir *Tyelmannus de Yslaria*, Sindicus & „ Secretarius venerabilium & circumspectorum „ virorum Burgimagistrorum, Scabinorum & Con„ sulum civitatis Trajectensis, ac ipsorum nomi„ nibus, habens & tenens in *suis* manibus quan-

„ dam

" dam patentem literam, sigillo unico illustris &
" generosi Principis & domini *Adolphi* Ducis Gel-
" rie & Juliacensis Comitisque Zutphanie, in ru-
" beo cera impresso, in cujus medio apparebant
" duo clipei, quorum quilibet habebat in se for-
" mam Leonis, in ejusque curcumferentia ap-
" parebant hec verba, uti melius legi poterant,
" videlicet *sigillum Adolphi Ducis Gelrie & Juli-*
" *acensis*, *Comitis Zutphaniensis*, in pressum fran-
" cum pendentem, sigillatam, sanam & inte-
" gram, non cancellatam, non viciatam, neque
" in aliqua sui parte suspectam, sed omni prorsus
" vicio & suspicione carentem, ut apparuit. Ean-
" dem ibidem in medium exhibuit & presentavit,
" tenorem, qui sequitur, continentem. *Wy A-DOLPH, van der genade Godes Hertoghe van Gelre ende van Gulich, ende Grave van Zutphen, bekennen in desen openen brieve, voer ons, onse erven ende nacomelingen, dat wy, onse erven, ende nacomelingen, willen laten blyven Burgermeisters, Scepenen, Raedt, burgers ende ingesetenen der Stadt van Deventer, by hoeren rechten, bezeten ende beircomen, gelyck Hertoch REINOLT van Gelre, onse voervader zeliger gedachten hem zynen bezegelden brieff daer op gegeven heft, zonder enige gebreken, voer datum des briefs gesciet, op hem te holden. Oeck geloven wy hem onverbrecblic te halden ende te doen halden die zoene tusschen den lande van Gelre ende den Stichte van Utrecht gemaict, die onse lieve Here ende vader Hertoch AR-NOLT van Gelre &c. den Gestichte bezegelt gegeven heft, zonder enigherhande argelist. Ende hebben des tot oirkonde onsen zeghell van onser rechter wetenheit aen desen brieff doen ende hyeten hangen. Gegeven in den jaer ons Heren dusent vier hondert*

zes ende tsestich, des Vrydachs na den zonnendach Reminiscere. „ Qua quidem litera preinserta, ut
„ prefertur, coram nobis ibidem exhibita & pre-
„ lecta, memoratus *Tyelmannus*, Sindicus & Se-
„ cretarius, quo supra nomine, nobis, quatenus
„ hujusmodi literam transumere & publicare,
„ seu transumi & publicare mandari, literasque
„ nostras desuper, & ut eisdem fides indubitata,
„ ut originali, adhiberi valeat & debeat, decer-
„ nere, aliaque, prout in hujusmodi negocio so-
„ litum est & consuetum, facere dignaremus,
„ humiliter supplicavit.

„ Nos vero Officialis prefatus supplicationem
„ dicti *Tyelmanni*, Sindici & Secretarii ante d-
„ cto nomine, utpote juste & rationi consone,
„ favorabiliter inclinati, habita prius testium fi-
„ de dignorum relacione sufficienti, quod sigil-
„ lum, dicte litere appensum, fuit verum & in-
„ dubitatum sigillum illustris & generosi Principis
„ antedicti, prout inibi narrabatur & narratur,
„ eandem preinsertam excopiari, transsumi, at-
„ que in publicam formam redigi mandavimus.
„ Et quum per & post diligentem examinatio-
„ nem comparavimus literam originalem cum
„ sumpto, seu copia preinserta, in omnibus ac
„ de verbo ad unum concordare, idcirco auctoritate
„ nostra ordinaria decernimus hujusmodi sumpti
„ sive copie talem & tantam fidem adhiberi de-
„ bere ubilibet locorum, in judicio & extra, qua-
„ lis & quanta dicte litere originali adhiberetur,
„ si in medium exhiberetur. In quorum omnium
„ & singulorum fidem & testimonium premisso-
„ rum, has nostras literas, sive presens hoc pu-
„ blicum instrumentum exinde fieri, & per No-
„ tarium publicum subscriptum subscribi & pu-

„ bli-

" blicari mandavimus, noſtrique ſigilli majoris,
" quo ad cauſſas utimur, juſſimus & fecimus ap-
" penſione communiri. Datum & actum anno
" Domini M. quadringenteſimo ſexageſimo ſexto,
" indictione quartadecima, die Jovis tertiadecima
" menſe Marcii hora completorii vel quaſi, Pon-
" tificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini
" noſtri, Domini *Pauli*, providentia divina Pa-
" pe ſecundi, anno ſecundo, preſentibus ibidem
" diſcretis viris Domino *Hermanno Swarte* Pres-
" bytero, Vicario perpetuo in Eccleſia Sancti
" Lebuini predicta, *Philippo Johannis*, Secreta-
" rio oppidi Daventrienſis dicte Trajectenſis dio-
" eceſis, & *Arnoldo* filio *Wilhelmi*, nuncio civi-
" tatis Trajectenſis, teſtibus ad premiſſa vocatis
" ſpecialiter & rogatis.

" Et ego *Theodericus*, filius *Franconis de Steen-*
" *re*, Clericus Trajectenſis, publicus imperiali
" auctoritate Notarius, nec non Curie Daventri-
" enſis dicte Trajectenſis dioeceſis coram venera-
" bili & circumſpecto viro Domino Officiali ejus-
" dem Curie cauſſarum & preſentis negocii ſcri-
" ba, quia pretacte litere productioni & exhibi-
" tioni, ſigilli recognitioni, transſumptioni, at-
" que decreto, omnibusque aliis & ſingulis, dum
" ſic, ut premittitur, fierent & agerentur, una
" cum prenominatis teſtibus preſens interfui, ea-
" que ſic fieri vidi & audivi, idcirco hoc preſens
" publicum inſtrumentum, ſive preſentes literas
" publicas de mandato ſepe dicti Domini Officia-
" lis exinde confeci, mea propria manu ſcrip-
" ſi, publicavi, & in hanc publicam formam re-
" degi, ſignoque & nomine meis ſolitis & con-
" ſuetis, una cum ejusdem Domini Officialis ſi-
" gilli majoris & oblongi antefate Curie ad cauſſas

" appensione signavi. In fidem & testimonium
" omnium singulorum premissorum rogatus & re-
" quisitus.

Aan *Huge Jansze*, borger dezer Stadt, die een huis timmerde aan het einde van het Raadthuis, is toegestaan balken in Stadts muuren te mogen brengen, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen brief:

" Wy Borgermeisteren, Scepenen, Raide en-
" de gemeyne Oudermannen van den ouwen Rai-
" de ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
" doen kondt allen luden, die dezen onsen brief
" zellen zyen, of hoeren lezen, dat wy, wt zon-
" derlinger gracien, gegont ende belieft hebben,
" gonnen ende believen mit desen onsen brieve
" *Hugben Jansze* onsen borgher, dat hy in die
" muer aen die zuytzyde van onzer Stadthuys zy-
" ne balken van zynen huze, aen die zelve zyde
" ghelegen, dat hy nu tymmert, enen halven
" onser Stadt backstene dicke lecgen zel moigen,
" die ten ewyghen dagen alzoe zellen moigen
" blyven lecgen, zonder ancker doer die zelve
" onse muer te steken; mit vorwerden, dat hy
" die muer van den zelven onser Stadt huze zyn
" erve lancg schoyen ende maken zel op zynen
" cost. Oick zynt voerwerde, dat *Hugbe* voer-
" screve ene nywe goete lecgen zell tusschen die
" voerscreve muer, ende zynen huze, ende die
" zel hy, ende zyne erfnamen ende nacomelin-
" gen, oick staende houden in raike, buten on-
" ser Stadt cost ende schade, by alzoe dat die
" voerscreve muer allancx zyn erve daer van on-
" beschedicht blive ten ewighen daghen toe. alle
" ding zonder argelist. Ende des toerkonde heb-
" ben wy onser Stadt zeghell aen dezen brief

" doen

" doen hanghen. Gegeven int jaer ons heren du-
" sent vier hondert sesſende tſeſtich, des manen-
" dachs op ſinte Marcus dach.

Te dezer tydt is door de Capittelen van den Dom, Oudmunſter, S. Jan en S. Marie, als gekoore ſcheidsmannen, uitſpraak gedaan over het geſchil, 't welk de Stadt van Utrecht hadde met het Capittel van S. Pieter, over zeker huis en erve, genaamt den Moſſelberch, gelegen ooſtwaarts van de kerk van S. Pieter achter den Regenboog by de wal, van welke uitſpraak ik dezen brief gevonden heb.

" Wy GHYSBERT VAN BREDERODEN,
" Domproeſt tUtrecht, ende wy Dekenen ende
" Capittelen ten *Doem*, tot *Oudemünſter*, *ſunte*
" *Jans* ende tot *ſunte Marien* kercken tUtrecht,
" doen kont allen luden; Alſoe een wyltyts ſeker
" twiſten, gebreken ende geſcillen geweeſt ſyn
" tuſſchen den eerſamen Heren, Deken ende Ca-
" pittel der kerken ſunte Peters tUtrecht, op die
" ene, ende den eerbaeren ende wyſen Borger-
" meyſteren, Scepenen ende gemeynen Raedt der
" Stat van Utrecht, voer hem, ende die gemey-
" ne Stadt van Utrecht voerſcreve, rurende van
" eenre hofſtat mit horen toebehoren, geheyten
" den *Mosſchelbeerch*, gelegen binnen der voer-
" ſcreve Stat van Utrecht, oeſtwaerts van der
" kercke ſunte Peters voerſcreve, after den Re-
" genboge by der Stat mueren voernoemt, daer
" *Lysbert Herberens* weduwe *Over die Vecht* bo-
" ven, en der Heren ſtege van ſunte Peters voer-
" ſcreve beneden naeſt gelegen zyn. Welke hof-
" ſtede die Heren Deken ende Capittel van ſunte
" Peters voerſcreve in pacht gegeven hebben e-
" nen Prieſter, geheyten Meyſter *Ewout*, ewich

" Vicarius der kerken ten Doem voerscreve, op
" die ander syden; daer van die voerscreve partyen, mit gueden voersien ende waal beraden,
" aen beiden zyden alle hoer gescillen, twist,
" gebreke ende twydracht, gelyc ende al, in
" ende aen ons geheert, ende in die wtspraec van
" ons gestelt, ende hem daer toe submitteert hebben, op die peyne ende verbeurnisse van twe
" hondert goede gouden nobelen van gerechter
" munten des Conincx van Engelant, die voer datum sbriefs geslagen syn, of die weerde daer
" voer an anderen goeden ganckachtige payment
" te verbueren, die ghene, die dese onse wtspraeck niet en hielde, gelyc tcompromisse daer
" van, voer Notario ende tugen openbaerlic daer
" toe geroepen gemaict, dat inholt ende dat begrypt. Ende want wy node enige onmynne
" ofte twydracht tusschen den voergenoemden
" partyen sien zouden, indien wy dat verhueden,
" ende mit gevuegen neder leggen conden, ende
" oec ons wel gebuerlic is rust ende vrede ende
" eendrachticheit te maken over all, daer wy
" connen ende mogen, ende bysonder tusschen
" den ghenen, die dat aen ons versueken ende
" begeren; soe ist, dat wy, hebbende alle die
" gebreken, twisten, gescillen ende twydrachten
" voerscreve, mit allen tgunt die partyen voergenoemt aen beyden zyden daer op hebben willen seggen, wael doersien ende overwogen,
" tvoerseyde geblyf aengenomen hebben, ende
" aennemen, ende daer op onse wtspraeck ende
" seggen doer een minlick gescheyt doen wtspreken, seggen ende verclaren in der manyeren
" hier na bescreven.

" In den yersten soe sullen die Heren Deken

" en-

" ende Capittel der kerke sunte Peters voerge-
" noemt, ende hare nacomelingen, altyt die voer-
" genoemde hofstede mit allen hoer toebehoe-
" ren, alsoe groot ende alsoe cleyn als die is,
" ende in haren bepalinge voerscreve staet, ruste-
" lic ende vredelic hebben, ende tot horen schoen-
" ste gebruken, off verpachten, ende hoeren
" vryen wille daer mede doen, sonder yemants
" wederseggen; behoudelic dat die straet of stege,
" die noertwaert aen die voerscreve hofstat gele-
" gen is, in alsulker breethéit ende wytheit we-
" sen ende blyven sal, als laetste van wegen des
" Raets van Utrecht voergenoemt, in tegenwor-
" dicheit *Eerst van Drakenborch* Borgermeyster,
" ende *Henric van Nyevelt*, overste Oudermans
" der Stat van Utrecht voerscreve, mitten Gede-
" puteerden der Kerken sunte Peters voerge-
" noemt, mit ter lynden gemeten, ende getogen
" was; te weten dat die voergenoemde straet of
" stege, an dat west ende ter graft waert, breet
" ofte wyt wesen sal vyf ende twintich stalven
" voet, ende die selve straet sal te midwegen
" breet ofte wyt wesen twintich voet, ende oec
" sal die selve straet aen dat oesteynde after die
" Stat mueren waert breet of wyt wesen vyf ende
" dertich voet, ende niet meer.

" Hier mede scil men alle twisten, gescelen,
" gebreken ende twydrachten tusschen den He-
" ren Deken ende Capittel der kerke sunte Peters
" voerscreve, ende den Borgermeysteren, Sce-
" penen ende gemeyn Raet der Stat van Utrecht
" voergenoemt, voer hem ende voer haer naco-
" melingen, op beyden syden onderlinge te vre-
" den, ende gueder vrunde wesen, sonder enige
" vorder aenspraeck, opseggen ofte moyenisse,
" die

" die een op den anderen te houden, of te heb-
" ben, in eniger wys, ofte manieren. Ende
" dese onse wtspraeck, mit allen punten ende
" voerwaerden daer inne begrepen, zullen die
" partyen voergenoemt aen beyden zyden hou-
" den ende voldoen, ende tot genen tiden ge-
" breken, op die pene ende verboernisse van twe
" hondert Engelsche nobelen voerscreve te ver-
" bueren, so dicke ende menichwerve daer tegen
" gedaen worde, die een helft tot behoef der Ca-
" meren des stoels van Romen, ende die ander
" helfte tot behoef der fabriker van den kercken
" then Doem, tot Oudemunster, tot sunte Jan,
" tot sunte Marien voergenoemt, behoudelic ons
" altyt de verclaringe van elken gescillen ofte
" twivelingen, die tusschen die voerscreve par-
" tyen in dese onse wtspraec tot eniger tyt co-
" men, ofte ghebueren, mochten, onder die pe-
" ne ende verbuernisse voerscreve.

" Ghedaen in den groten Capittelhuse der ker-
" ken ten Doem voergenoemt, in tegenwoerdic-
" heyt van beyden partyen voerscreve, daer by
" over ende aen waren, als tughen daer toe ge-
" roepen, Heren *Dirck Marborch* Priester, ewich
" Vicarius in den Doem voergenoemt, *Tielman
" van Usler*, Secretarius der Stat van Utrecht
" voergenoemt: *Peters Willemsze*, Roydrager in
" der kerken ten Doem voerscreve, ende Mey-
" ster *Johan die Vlieger*, Notarius der Capittelen
" voerscreve, mit meer ander gueder luden. En-
" de dese brieve syn twe alleens sprekende, daer
" die Heren Deken ende Capittel der kerken van
" sunte Peters voerscreve, ende die Raet der
" Stat van Utrecht voergenoemt, elcx enen brief
" van ons of ontfangen hebben. In orconden van

" de-

" desen, hebben wy GHYSBRECHT voergenoemt onse segel, ende wy Deken ende Capittel ten Doem; tot Oudemunster, tot sunte Johans, ende tot sunte Marien kercken tUtrecht voerscreve onser Capittulen segelen aen desen onsen brief doen hangen, int jaer ons Heren dusent vier hondert ses ende tsestich, op ten twintichsten dach in der maent van Merte.

De koophandel in de Stadt Utrecht door toedoen der Engelsche kooplieden merkelyk toenemende, heeft de Regeering niet alleen hun vrygeley verlengt voor een jaar; maar zelfs aan alle, die met hen handel dreven, den toegang tot de Stadt open gestelt, en noch andere voordeelen aan de Engelsche handelaars toegestaan, welke vervat zyn in dezen brieff:

" Wy Borgermeisteren, Scepenen, Raide ende ghemeyne Oudermannen van den ouden Raide, ende van den nywen der Stadt van Utrecht, maken kondt allen luden, dat wy mit rypen beraide eendrachtich, om nutscap, oerber ende profyt onser Stadt, borgers ende ondersaten, ende vordernisse der ghemeyne comanscap, een vry, vast, zeker gheleyde ghegont ende ghegeven hebben, gonnen ende gheven mit dezen onse brieve, den eersame, wyze *Willem Captorn* Governoer, ende den coepluden van der nacyen van Engelant, mit hoeren liven, gueden ende comanscappen binnen onse Stadt ende Stat vryheyde veylich te mogen comen, ende vry vercopen ende copen, leggen, blyven ende weer van heen gaen, mit hoeren lyven, gueden ende comanscappen, alzoe dicke, alst hem ghelieven sal. Ende oick allen anderen coepluden, die mit den voerscreve coepluden

" van

" van Engelant comanscap plegen te doen, ende
" hyr na doen zellen, alhyr mit hoeren lyven,
" gueden ende comanscappen te moigen comen,
" wezen ende blyven, ende van heen scheyden,
" Welck gheleyde nu rechtevoert op huden da-
" tum des *ons* briefs ingaen zel, ende gaet in,
" duerende een jaer lancg naistcomende, ende den
" lesten dach al, wtgenomen die ons gnedichs
" Heren van Utrecht, of onse Stat, vyande, of
" ballinghe, of voervluchtich zyn, of die van
" koeren of van broicken wt onser Stadt zyn.

" Item en zelmen ghenen van den zelven coep-
" luden, noch hoere guede, noch comanscappen,
" beletten noch arrestieren om enighen roef ofte
" scade, die voer dezer tyt ghedaen heeft ghe-
" weest, of hyr na vallen moigen, den tyt des
" voerscreven gheleyts duerende, aen enyghen wt
" den Ghestichte van Utrecht, of anders by enyg-
" hen rovers, of lueden van oerloghe van Engelant.

" Item zellen die voerscreve coeplude moigen
" vergaderen alzoe dicke, alst hem ghelieven sal,
" ende rait houden, ordinancyen ende Statuten
" maken op alle coeplude van Engelant, ende op
" hoere gueden, ende alzulke als rebellen, ende
" niet onderdanich en zyn, corrigieren by hoe-
" ren Oversten, allen twysten, geschelen ende
" questyen tusschen hem vallende determineren
" ende eynden, behoudeliken ons zulke zaken,
" als gaen aen lyff ende lytt. (1)

" Item zellen die zelve coepluden van Enge-
" lant te werke moigen stellen haaren pynres en-
" de arbeyders, om hoere pachten op te slaen,
" sontbynden ende weder te maken, ende oick
" hoe-

(1) Dat is lidt.

„ hoere ployers van bynnen laken om hoeren lyn-
„ rewaet te vouwen, zonder enich letzel of ver-
„ bot contrary van ons.
„ Item en zellen ghene Makelaers mit hemlu-
„ den te doen hebben anders, dan gheordyniert
„ ende ghedeputiert zellen werden by den Over-
„ ſten ende gedeputierden van den coepluden
„ van Engelant, ende die zellen eenen eedt doen
„ ende zweren guet ende ghetrouwe te zyn tus-
„ ſchen coepman ende coepman.
„ Item zellen die voerſcreve coeplude van En-
„ gelant van elken laken, dat zy bynnen onſer
„ Stadt vercopen, der zelve onſer Stadt te zyſe
„ gheven enen oert van enen ſtuver. Ende die
„ tlaken van hem copen zellen oick gheven van
„ elken laken te zyſe enen oert van enen ſtuver.
„ Ende want wy Borgermeiſteren, Scepenen,
„ Raide ende ghemeyne Oudermannen voerſcre-
„ ve, alle punten voerſcreve, ende elk byſonder,
„ den voerſcreven Governoer ende coepluden
„ volcomelick houden, ende ghehouden hebben
„ willen zonder argeliſt, zoe hebben wy des
„ toerkonde onſer Stadt zeghell aen deſen brief
„ doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
„ MCCCCLXVI. op alre heilyghen avont.

Frederik Utenham en zyn zoon niet voldoende aan het vonnis voorleede jaar geveld, zyn meer dan een jaar opgeſloten op de Katryne poort gebleven, tot dat zy een middel gevonden hebben om in vryheit te geraken, zynde door hulp van enen *Jan de Brabander* en twee vrouwsperſonen, *Met en Merry* genaamt, uit hunne gevangenis gebroken en ontvlucht. De Raadt van Utrecht heeft deeze drie, welke hen byſtandig geweeſt waren in het ontkomen, voor eeuwig gebannen, en *Frederik Utenham* en zy-
nen

nen zoon hun leven lang de Stadt verboden, en des Vrydaghs na translatio Martini opentlyk ter klokke hun banvonnis doen afkondigen, en een iegelik doen verbieden den gemelden vader en zoon, wyf of kinderen, *hulpe* of byſtandt te doen in het gebruiken van de erven, goeden, thinſen, gerechten, en koorn, die zy geweldelyk van de Heeren van Oudmunſter, van S. Marie, van S. Paulus, en van de borgeren en onderzaten, zoo geeſtelyk als weereldlyk, hadden ontnomen, op verbeurte van het leven.

In des Cameraars rekeninge vinde ik aangetekent, dat de Biſſchop in dit jaar naar Overyſſel reizende, door eenige Schutten van Utrecht geleit is tot op de Veluwe.

1467.

In den jare 1467. zyn tot de Stadts Regeering verkooren

Schepenen.

Jan van Hamerſteyn.
Jacob Proys. voer hem Jan van Rynes van Baer.
Eerſt van Amerongen, Borgermeeſter.
Adriaen van Ryn.
Eerſt van Drakenborch.
Florys van Pallaes.
Jonge Henric van Ghent.
Gerit van Ryn, Zoudensze.
Jan die Coning.
Henric van der A.
Herbern van Ryn.
Arnt Rwſch.

Ra-

Raden.

Rolof van Nyevelt.
Evert die Jonge.
Henric Spycker.
Elyas van Catwyck.
Willem Jansze die Brouwer.
Meyster Folpart van Amerongen.
Gherit Beerntsze.
Beernt van Everdingen.
Jan van Tyel.
Willem van Steenre, Borgermeester.
Ghysbert van Hamelenberch.
Dyrck Claesze.
Matheus Ghysbertsze.
Jacob Egbertsze.
Wilger Jacobsze.
Jacob van Laer.
Wouter die Jonge.
Elyas van Oerde.
Gerit van Ryn Geritsze.
Egbert Rutgersze.
Hubert van Blochoven.
Aelbert van Ryn.
Sweder van Denemarken. (1)
Wouter van der Eem.

Oudermannen.

Jan Foyt. }
Lambert Bevelant. } Wantsniders.

Ja-

(1) Van dezen vinde ik aangeteikent des maandaghs na Ponciani 1468. *Zweder van Denemarken heeft zyn Raitscap opgezeyt, zoe hy brieve thoende, dat hy des Domproist rait ende dyenre gheworde was, ende zynen eede daer op gedaen hadde.*

Jacob Jacobsze. Arnt Bor.	Sniders.
Jan van Lantscroen. Gherit Voet.	Backers.
Tyman Hackert. Henric Stevensze.	Molenaers.
Ghysbert Godertsze. Jan Woutersze.	Linnewevers.
Willem van Lochorst. Herman Claesze.	Brouwers.
Jan van Amerongen. Claes Heer.	Viscopers.
Jan Smael. Aelbert Aelbertsze.	Louwers.
Willem Steen. Jan Petersze.	Wollewevers.
Gherit van Zulen. Jan van Lewen.	Marsluden.
Jan Jacobsze van Lichtenberch. Claes van Valkendael.	Botterluden.
Jacob Henricxze. Wouter Gheritsze.	Cordewaniers.
Jan Robbertsze. Jan van Lent.	Oudecordewaniers.
Huge van Maersen. Aetzart uten Ham.	Corencopers.
Dyrck Block. Werner Jansze.	Oudewantsniders.
Korstgen Geritsze. Jan Wernersze.	Steenbickers.
Willem Foyt. Gherit uten Leen, Overste Ouderman.	Graeuwerkers.
Jan Mont. Ghysbert Heet.	Ryemsniders.

Ste-

Steven van Zulen. Willem Willemsze, Stoeldryer.	Bylhouwers.
Henric van Nyevelt. Jan van der Haer, Overste Ouderman.	Smeden.
Henric die Haze. Jan Ponciaensze.	Zadelaers.

Op het einde van het vorige jaar is *Karel*, Grave van Charlois, zoon van Hertog *Philips* in Holland gekomen, en verbleven tot Vastenavondt. In dien tusschentydt zyn Bisschop *David* en beide de Heeren van *Brederode* aan zyn Hof gekomen, om hem te begroeten. (1)

Heda verhaald in het leven van Bisschop David, dat *Jacob* en *Beernt Proeys* met noch vyf andere uit de Stadt zyn gezet, en tekent de Heer Buchel op denzelven aan, dat 'er niet aan zeven, maar aan acht de Stadt ontzeit is. In het daghelyks Raadtboek wordt 'er geene melding van gemaakt, maar in het Buurspraakboek des Woensdaghs na Invocavit leeze ik deeze woorden: *Want JACOB PROYS, BERNT PROYS JACOBS ZOEN, BEERNT PROYS AELBERTS ZOEN, (2) JAN AERNT PROYS ZOEN, (3) BEERNT*

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 479.

(2) Dezen is nevens *Beernt Proeys* in het jaar 1470. het borgerschap weergegeven, en hy is naderhand in den jare 1472. 1474. en 1477. wederom tot Schepen aangestelt.

(3) Hy was in het jaar 1460. tot Schepenclerk aangestelt, welk ampt, hem thans ontnomen, opentlyk te dezer tydt verkocht is. *Jacob* en *Beernt Proeys* hebben naderhant in den jare 1469. in handen der Borgermeesteren te Seyst oorvede gedaan, en is hen, nevens de anderen, die nevens hen verdreven waren, in dat zelve jaar des woensdaghs na Georgii toegestaan op een myl na by de Stadt te komen, en ten opzicht van *Jacob Proys* staat des dingsdags na Marie Hemelvaart aangetekent, dat hy *gene vordere gracy om ten anderen ty-*

 den

BEERNT Heren BEERNT ZOEN, ZWEDER HENRIC LOURENS ZOEN, GHYSBERT TAETS en HENRIC VAN ABCOUDE aanloop ende vergaderinge gemaect hadden, daer van grote bloetstortinge ende twydracht binnen onser Stat gescepen was te comen, waer dat by der gratie Goods niet verhuedt geworden; daerom verbiet hem die Raet out ende nywe onse Stat, ende sy sellen wesen ende bliven int Oversticbte van Utrecht, dat men Overyssel biet, ende niet naere onser Stat komen op hoer liven, tot goetduncken ons Raets, out ende nywe.

Ende want JAN SCHENKEL vele luysteringe ende raets ghehadt heeft, daerom onse Stat in groten verdriet ende moenisse had mogen komen, daerom &c.

Hier uit blykt dat 'er aan negen de Stadt verboden is.

In dit zelve jaar is des vrydaghs na Lamberti van het Raadthuis afgelezen, dat niemand der borgeren of onderzaten met *Jan Proeys* Domdeken, (1) en *Roelof Proeys* Canonik ten Dom zoude eten of drinken, dan by toestemming der Stadts Oversten, en dat de geene, welke dit verbodt niet opvolgde, vyf jaren uit de Stadt zoude zyn.

De reden, welke de voorgenoemde persoonen bewogen heeft tot dezen oploop, noch de wyze of

den in te komen begeren zal. en is hy ook in den jare 1470, in welke alle de ballingen weer in kwamen, uitgezondert.

(1) Deze is naderhant in den jare 1471. van zyne Decanie door Bisschop *David* ontzet, hebbende zyn opvolger *Ludolph van Veen* hem jaarlyks uitgekeert vier hondert zes en vyftig guldens tot zynen doodt toe, welke voorgevallen is den XIX December 1482. Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Oudh. bladz. LXV en LXVI.

of plaats, op welke zy deze onbehoorlyke vergadering gemaakt hebben, wordt niet vermeld. Het is waarschynelyk, dat de Bisschop deze verdrifte zal hebben uitgewerkt, en dat de Heeren van Brederode, die veel gezag in deze Stadt hadden, in dezelve op het sterk aanhouden van den Bisschop, wiens ieverige tegenstanders de *Proeyssen* altydt geweest waren, door al te veel toegevenheit hebben bewilligt. Om dit te denken geeft my aanleiding het geen ik leeze by Jan van Leyden in het leeven der Heeren van Brederode (1) dat de Bisschop met die Heeren raadt gehouden hadde van den *quaden regiment van Utrecht*, en verhaald die Schryver verscheide gevallen, in welke de Heeren van *Brederode* getoond hebben hunne inschikkelykheit, om Bisschop *David* te verzekeren van hunne trouw. Deze gemakkelykheit, door welke zy ontbloot wierden van waare aanhangeren aan hunne belangens, begunstigde zeer den toeleg, welke de looze Bisschop hadde, om eerstdaaghs zynen ouden wrok tegens de Heeren van Brederode ter uitvoer te brengen. En heeft de uitkomst geleerd, dat geene diensten, hoe getrouw en oprecht ze waaren, den Bisschop hebben overreedt, om af te leggen den onverzoenlyken haat, welke hy tegens hen hadde opgevat, maar dat hy maar gewacht heeft naer bekwame gelegenheit, om zyne wraakgierigheit werkstellig te maken.

In dit jaar heeft de Pestziekte in de Stadt Utrecht veele menschen in het graf gebracht. Ik vinde niet, dat 'er andere zorg tegens deszelfs voortgang gebruikt is, dan dat 'er gelast is uit de hui-

(1) By Matthaeus tom. 11 Analect. p. 366 en 367.

huizen, in welke iemand aan die ziekte was overleden, een witte lap van linnen laken ter lengte van eene halve elle zes weken lang uit te steken, by eene keur van vyf en twintig ponden: en dat niemand zoude mogen uit de Stadt gaan, op verbeurte van twee jaren uit dezelve te verblyven, en nimmermeer in den Raadt te worden verkoren; en dat alle, welke uit de Stadt waren, binnen acht dagen weer in dezelve zouden komen en verblyven.

Door de overstroming en doorbraak van den Spakenburger Zeedyk by Bunschoten op S. Gallen dagh is veele schade veroorzaakt, en zyn 'er verschillen gereezen onder de ingelanden over het herstellen van den zelven. En, dewyl de voornaamste, gehouden tot het in staat stellen van den dyk, borgeren en inwooners van *Amersfoort* en *Bunschoten* waren, hebben die Steden de zaak verbleven aan enige zegsluiden, en heeft de Stadt Utrecht, voor haare borgeren en ingezetenen, welke onder dien dyk beland zyn, verklaard zich daar mede te voegen. Ook heeft de Bisschop in deze wyze, om alle geschillen te vereffenen, en voor het toekomende eenen vasten voet te beramen, op welke die dyk zoude bezorgt worden, bewilligt. Deeze gekoore zegsluiden hebben hunne uitspraak gedaan, welke, en de brieven hier toe behorende, gelezen konnen worden in het Utrechtsch Placaatboek. (1)

De Regeerders der Stadt Utrecht hebben de kluis onder de Borchbrug aan *Dirk Woutman* in erfpacht gegeven, en hem dezen brief overhandigt:

" Wy

(1) Utr. Placaatb. II deel bladz. 51 en volg. ziet ook Matth. de Nobilit. p. 819.

" Wy Borgermeisters, Scepenen ende Raide
" der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden,
" dat wy ghegont ende ghegheven hebben, ghon-
" nen ende gheven, mit dezen onzen brieve *Dyrck*
" *van Moutwyck*, onsen borger, in enen jaerlix-
" en pacht ene cleyne cluze, gelege aen die zuit-
" zyde van der Borchbrugge bynnen onser Stadt,
" daer dat hoeft, daer mede men die stenen wter
" graften nu opwynt, naist gelegen is, alle jaer
" om 11 ponden onser Stadt pay, te betalen die
" ene helfte op ten heilighen Paischdach naistco-
" mende, ende dander helfte op sint Victoers
" dach daer naistvolgende, ende zoe voert jaer-
" licx; mit vorwerden, tot wat tyden wy ofte
" onse nacomelingen der voerscreve Cluze toton-
" ser voerscreve Stadt behoef te doen moigen
" hebben, dat wy, of onse nacomelingen voer-
" screve, die zelve Cluze dan vry weder aenvan-
" gen ende bezigen zellen moigen, onbecront
" van *Dyrck* voerscreve, of zynen erfnamen,
" zonder argelist. Des toerkonde hebben wy on-
" ser Stadt signet, twelck wy dagelicx gebru-
" ken, aen dezen brief doen hangen. Gegeven
" int jaer ons Heren MCCCCLXVII op sinte Agnie-
" ten avont.

Aan den zelven *Dirk Woutman* is ter dezer tydt deze Schuldbrief gegeven.

" Wy Borgermeisters, Scepenen, Raide ende
" ghemeyne Oudermannen van den ouden Raide
" ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
" doen kondt allen luden, leyen ende bekennen
" mit dezen onzen brieve, schuldich te wezen
" *Dyrck Woutman* onsen borger, van gherechter
" wittachtiger scout, als van gheleenden ghelde,
" vyff hondert vyff ende tachtich Rynsche gul-

" den ende achte stuvers, twintich stuvers voer
" elken gulden gherekent, die hy, als onser Stadt
" Cameraer, ons, in onser Stadt nutscap ende oer-
" ber, verleyt ende betailt hevet. Welke vyff
" hondert vyff ende tachtich Rynsche gulden en-
" de achte stuivers wy van onser Stadt weghen
" geloift hebben, ende geloven, mit dezen on-
" zen brieve, te betalen, ende weder te doen
" geven by onser Stadt leghe Cameraer in der tyt
" wezende, *Dyrck* voergenoemt, of zynen erf-
" namen, gebraick zyns, of den houder des
" briefs mit zynen wille, bynnen jaers naistco-
" mende. te weten, dat ene vierendeel op ten
" dach, dat men onser Stadt sysen vercopen zell
" van den anderen drien maenden nu naistco-
" mende; ende tander vierendeel op ten dach,
" datmen onser Stadt sysen vercopen zell van den
" derden drien maenden daer naistvolgende: dat
" derde vierendeel op ten dach, dat men onser
" Stadt sysen vercopen zell van den lesten vier
" maenden, ende tleste vierendeel op *onser lie-
" ver vrouwen dach* te Lichtmisse in den jare
" achtensestich naistcomende, off binnen vierty-
" en daghen na elken termyn voerscreve onbe-
" grepen. mit vorwerden, dat *Dyrck* voerscreve,
" off zyne erfnamen, off den houder des briefs,
" mit zyne wille enighe onser Stadt sysen copen
" zellen moigen ende die voerscreve somme gelts,
" die hem dan ontbrake, daer aen corten, zon-
" der enich wederzeggen van ons, of onsen Ca-
" meraer.

" Waert oick zake, dat *Dyrck* voerscreve, of
" zyne erfnamen, of den houder des briefs mit
" zynen wille, niet betailt en worden op *elken* ter-
" myn voerscreven, als dan moigen zy die ghel-

" den

" den opboeren ende ontfangen tot hoeren sommen toe van enighen onser Stadt Sysmeisteren, oick onbecroent van ons, of onse voerscreve Cameraer.

" Oick waert zake dat enich ghebreek gheviele in der betalinghe der voerscreve gelden, ende *Dyrck*, of zyne erfnamen, of die houder des briefs mit zynen wille, daer enigen hynder, of cost om leden, ofte deden, den geloven wy hem oick weder wt te reyken ende te betalen, ghelyc den hooftgelde, zonder argelist. Ende hebben wy des toerkonde onser Stadt zegel aen dezen brief doen hangen. Gegeven int jaer ons Heren dusent vier hondert zeven ende tsestich, des donredages na sunte Pouwels dach conversio.

In het dorp van Westbroek was te dezer tydt maar eene Capel, welke zommige tot een Kerspelkerk wilden maken, zekerlyk niet zonder kennis van den Bisschop, dewyl zulks zonder zyne toestemming niet mocht geschieden. En dewyl hierdoor de Kerk van S. Jacob te Utrecht zoude benadeeld worden, heeft de Raadt ter stuiting van dit werk, des donderdaghs na Victoris dit besluit genomen. *Overdraegen die Raide out ende nywe, dat zy mit rechten kieren willen dat men ghene kerspelkerke tymmeren noch maken en sel in den Westbroeck. Ende waer yemant van onse borgeren ofte ondersaten, gheestlick ofte weerlick, of yemant anders, dyet byer en boven vervolchde ene kerspelkerke aldaer te zetten, die zoude ewelick wt onzer Stat wezen, ende ene mile van der Stat bliven op zyn lyff. Ende die Kerckmeysters van den Capellen in Westbroeck en sellen oick after dese tyt voert niet gaen bidden in der Capellen, off anders mitten borg-*

gen, dan tot behoeff der kerke tsinte Jacob binnen onse Stadt, by den koer, als voerscreven staet.

Uit deze overdracht kan men opmaken dat de Capel van Westbroek behoord heeft onder de kerspelkerk van S. Jacob binnen deze Stadt.

De Stadt Utrecht heeft in dit jaar eenig landt buiten de Weerdpoort, op welke nieuwe Steenovens gezet zyn, in erfpacht gekregen van het Capittel van den Dom. Van deze erfpacht heb ik dezen brief gevonden.

" Nos ERNESTUS DE AMERONGEN,
" WILHELMUS DE STEENRE, Burgimagi-
" stri, JOHANNES VAN DER HAER &
" GERARDUS UTEN LEEN Suprasenioreс po-
" puli, nec non JACOBUS DE AMERONGEN
" filius Jacobi, Camerarius civitatis Trajecten-
" sis, universis & singulis presentes literas inspe-
" cturis, seu legi audituris, facimus manifestum,
" quod nos ex parte totius Consulatus civitatis
" nostre predicte, de consilio, consensu & aucto-
" ritate reverendi in Christo Patris & Domini no-
" stri graciosi, Domini *David de Burgundia*,
" Episcopi Trajectensis, propter evidentem &
" necessariam utilitatem civitatis nostre predicte,
" titulo locationis recepimus, & per presentes re-
" cipimus a venerabilibus ac circumspectis viris
" Dominis Decano & Capitulo Ecclesie Trajecten-
" sis tres terrarum fertellas ad altare Sancte Ma-
" rie Magdalene, in Capella sancti Stephani in
" dicta Ecclesia Trajectensi fundatum ac dotatum,
" cujus possessor sive rector Dominus *Johannes de*
" *Schoenouwen* Presbyter pro presenti existit, spe-
" ctantes & pertinentes, nec non aliam ad ipsos
" Dominos Decanum & Capitulum predictos spe-
" ctantem & pertinentem, sub limitibus Paro-
" chie

" chie Sancti Jacobi Trajectensis situatam *op ter*
" *Stat Weyde*, inter terram *Jacobi Pots* Camera-
" rii civitatis Trajectensis a parte superiori, &
" terram *Wilhelmi* filii *Jacobi die Wit*, die Sys-
" meyster, a parte inferiori, in pactum perpe-
" tuum seu hereditarium possidendas: videlicet
" dictas tres fertellas, ad prefatum altare, sic ut
" premittitur, spectantes, pro annua pensione
" sedecim scudatorum aureorum antiquorum mo-
" nete regie Francie, aut vero valore equivalen-
" ti in moneta, juxta ordinationem & impositi-
" onem Ecclesiarum Trajectensium in dicta nostra
" civitate Trajectensi solvi consueta, prenomina-
" to Domino *Johanni de Schoenouwen*, supradicti
" altaris Rectori, aut ipsius in possessionem dicti
" altaris successori pro tempore existenti. Et ali-
" am fertellam, ad Ecclesiam Trajectensem pre-
" dictam, ut premittitur, spectantem, pro annua
" pensione sex similium scudatorum iisdem Do-
" minis Decano & Capitulo predictis, seu ipso-
" rum minori Camerario pro tempore existenti in
" dicta Ecclesia Trajectensi, nostris, & successo-
" rum nostorum pro tempore existentium, pro-
" priis laboribus, periculis & expensis, in pecu-
" nia libera, sine omni diminucione, deductio-
" ne, compensatione, defensione, vel exceptio-
" ne pestilentie, sterilitatis, hostilitatis, invasi-
" onis, inundationis aquarum, exactionis, vel cu-
" juscumque alterius, etiam casus fortuiti even-
" tus, infra quindenam post festum nativitatis
" Christi singulis annis persolvenda, & sic de-
" inceps singulis annis in perpetuum, sub hac
" conditione: quod si nos Burgimagistri, Suprase-
" niores & Camerarius praedicti, aut alii Burgi-
" magistri, Suprasseniores & Camerarii in Consu-

" la-

„ latu civitatis nostre Trajectensis predicte succes-
„ sores pro tempore existentes, dictas pensiones,
„ seu annuos reditus, singulis annis in termino
„ predicto integraliter non solverimus, etiam non
„ requisiti, extunc eorum nos Burgimagistri, Su-
„ prasenìores & Camerarius, pro nunc existentes,
„ & nostri successores pro tempore in futurum,
„ ut premittitur, existentes, essemus excommu-
„ nicationis sententia innodati; quam excommu-
„ nicationis sententiam dictus Dominus noster
„ Episcopus in eventum hujusmodi, ut extunc de
„ consensu nostro, auctoritate sua ordinaria, ca-
„ nonica monitione premissa, in nos, & nostrum
„ quemlibet, tulit & promulgavit, quousque red-
„ ditus hujusmodi cum interesse retardationis so-
„ lutione solvissemus. (1) Et casu, quo dicte ter-
„ rarum fertelle ullo umquam tempore ex quibus-
„ cumque causis steriles sive inutiles efficerentur,
„ aut effoderentur, seu totaliter annihilarentur,
„ nihilominus tum annuos redditus hujusmodi
„ cum interesse retardationis solutionis eorun-
„ dem, sub penis & censuris supra & infrascrip-
„ tis, integros solvemus cum effectu. Ad quo-
„ rum tam redditUum, quam interesse exactio-
„ nem, nos, & successores nostros prefatos, &
„ dictas quatuor terrarum fertellas, aliaque om-
„ nia & singula bona nostra mobilia & immobi-
„ lia, jurisdictioni temporali & spirituali Domi-
„ ni nostri Episcopi Trajectensis, & sui Officia-
„ lis, qui pro tempore fuerint, subjicimus, &
„ omnia & singula, in presenti nostra litera con-
„ tenta & descripta, sic esse facta & gesta, prout
„ hic

(1) Deze woorden uit dezen brief haald de Heer Matthaeus aan lib. II de Nobilit. cap. 21. p. 385.

„ hic sunt scripta, coram eodem Domino nostro
„ Episcopo, tanquam in figura judicii pro nobis,
„ & nostris in dicto Consulatu successoribus, ju-
„ dicialiter recognovimus & recognoscimus per
„ presentes, ut ex dictis terris, & aliis bonis no-
„ stris prefatis, sine cause cognitione, dicto Do-
„ mino *Johanni de Scoenouwen*, prenominati Al-
„ taris possessori, & suis in hujusmodi Altaris pos-
„ sessione successoribus, eisdemque Dominis De-
„ cano & Capitulo, seu ipsorum minori Camera-
„ rio, pro tempore existenti, de hujusmodi red-
„ ditibus & interesse manu militari judicio suo mi-
„ litari satisfaciat & expendat, & nihilominus ad
„ satisfaciendum per censuram ecclesiasticam nos
„ & nostros successores compellat. Et, quo ad
„ premissa & ea contingentia, ex certa nostra sci-
„ entia renuntiamus omnibus & singulis excepti-
„ onibus doli mali, vis, metus, fraudis, erroris,
„ occasionis, sic non contractus, vel rei sic non
„ geste, aliter fuisse dictum, gestum, seu reci-
„ tatum, quam scriptum, & e converso juribus,
„ privilegiis, gratiis & indultis, tam Papalibus
„ quam Imperialibus, concessis & concedendis,
„ impetratis & impetrandis, omnique auxilio tam
„ juris Canonici quam Civilis, aliisque quibus-
„ cumque defensionibus, consuetudinibus & ca-
„ villationibus, quibus mediis contra premissa, vel
„ premissorum aliquid, dicere vel venire possu-
„ mus, vel aliquis nostrum posset quovis modo,
„ de jure vel de facto, & presentem juri dicenti
„ generalem renuntiationem non valere, nisi pre-
„ cesserit specialis. In quorum testimonium nos
„ Burgimagistri, Suprasieniores populi, & Came-
„ rarius prefati, de consensu & voluntate totius
„ Consulatus civitatis nostre predicte, sigillum ci-

„ vi-

„ vitatis nostre ejusdem apposuimus huic scripto.
„ Datum anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, mense Marcii die sexta.

De Utrechtsche Bisschop heeft zyne toestemming met dezen brief betuigt:

„ DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apostolice sedis gratia Episcopus, & Capitulum Ecclesie Trajectensis. Quia per diligentem examinationem per nos, super contractu arrendacionis certarum terrarum per dilectos nostros Burgimagistros, Suprasenioresi populi, & Camerarium civitatis Trajectensis facto, de quibus fit mentio in literis exinde confectis, quibus hec presens litera nostra est transfixa, cum debita advertentia factam, invenimus contractum predictum in evidentem Ecclesie nostre utilitatem esse factum, ideo omnibus & singulis premissis consensum & auctoritatem nostram eidem adhibuimus, & adhibemus per presentes. Nosque Episcopus ad voluntariam subjectionem Burgimagistorum, Suprasenioruм & Camerarii predictorum, pro se ipsis & ipsorum successoribus, ut premittitur, factam, ipsos, & eorum quemlibet, qui omnes & singulas conventiones suprascriptas coram nobis judicialiter, tanquam in figura judicii, recognoverunt in his scriptis, primo, secundo & tertio monemus, & precipimus eisdem, ut annuos redditus predictos in omnibus forma & modo, ut predictum est, realiter exsolvant, alioquin, quociens in hoc rebelles vel negligentes fuerint, etiam non requisiti, extunc, & ex nunc totiens Burgimagistros, Suprasenieres, & Camerarium predictos, eorumque in dicte nostre civita-

„ tis

„ tis Consulatu pro tempore successores, auctori-
„ tate nostra ordinaria in his scriptis excommuni-
„ cationis sententia innodamus. Nos Episcopus
„ & Capitulum predicti sigilla nostra eidem scrip-
„ to apponi jussimus, & exposuimus in testimo-
„ nium veritatis. Datum anno Domini millesi-
„ mo quadringentesimo sexagesimo septimo, men-
„ sis Marcii die sexta.

Weinige brieven hebbe ik gevonden, in welke de stipte nakoming zoo klaar bedongen, en alle uitvluchten, welke in het vervolg zouden konnen gebruikt worden, om aan het geen overeengekomen was niet te voldoen, zoo duidelyk zyn uitgezondert, als in deezen.

Het vry geley voor de Engelsche Kooplieden is weer op den zelven voet als in het voorige jaar, voor een jaar verlengt.

Op den twintigsten November heeft *Gysbert Gysberts* zoon een viertel lands, gelegen in Schalkwyk, geschonken aan het Marnini Gasthuis buiten de Weerdpoort, en aan het nieuw opgerechte Dolhuis. (1)

1468.

In het jaar 1468. zyn Regeerders der Stadt Utrecht geweest.

Schepenen.

Arnt van Rynes, Borgermeister.
Adriaen van Lantscroen.
Eerst van Herdenbroick.
Dyrc van Zulen.

Vre-

(1) Ziet Matth. Fata & Fundat. Eccles. lib. 2 cap. 23.

Vrederic die Voicht.
Evert van Voerde.
Alfar Rwſch.
Henric van Lewenberch.
Jan over die Vecht.
Beernt uten Enge.
Braem van Lichtenberh.
Jonge Eerſt van Amerongen.

Raden.

Filips van Groenevelt.
Werner van Lichtenberch.
Henrick Jan Lubberts zoons zoon.
Willem Zael.
Willem die Wit Jacobsze.
Jacob van Amerongen, Borgermeeſter.
Lubbert Snoick.
Pouwels Pouwelsze.
Loef van Jutfaes.
Herman Kroick.
Meyns Rotartsze.
Ghysbert die Kraen.
Jan Woutman.
Jan Roemer.
Jacob van Gheer.
Claes Simonsze.
Arnt Henricxze.
Jan Luitgensze.
Folken Jansze die Brouwer.
Jan van Loenen.
Tyman Ysbrantsze.
Jan Korſtgensze.
Splinter Taets.
Godert Petersze.

Om-

Oudermannen.

Gerit Zoudenbalch. Adriaen Wonder.	Wantſniders.
Gherit Knyff. Peter Dyrcxze.	Sniders.
Wouter van Catwyck. Jan Butendyck.	Backers.
Beernt Hazart. Arnt Schout.	Molenaers.
Matheus Henricxze. Cornelis Aelbertsze.	Linnewevers.
Adriaen van Cleve. Symon Claesze.	Brouwers.
Claes Ghysbertsze. Jan Petersze.	Vischcopers.
Filips Berentsze. Simon Claesze, die Louwer.	Louwers.
Aelbert van Angeren. Ghysbert Ponciaensze.	Wollewevers.
Jacob van Vyanen. Willem van Cleve.	Marsluden.
Jacob Jansze van Vinkeveen. Reyer Willemsze.	Botterluden.
Jan Jansze. Henric van Loenen.	Cordewaniers.
Henric Koerngen. Dyrck Dyrcxze.	Oudecordewaniers.
Hubert van Pallaes. Willem van Snellenberch, Overſte Ouderman.	Corencopers.
Tyman Dedel. Jan Reyersze.	Oudewantſniders.
Willem Thonysze. Jorden Willemsze.	Steenbickers.

Werner Braem. }
Claes Pouwelsze. } Graeuwerkers.
Peter die Roede. }
Aernt Ram. } Ryemsniders.
Gerit Kryeck. }
Jan Boemhouwer. } Bylhouwers.
Bertelmeus van Nyevelt. }
Frederick van Drakenborch, Overste } Smeden.
Ouderman. }
Henric Henricxze. }
Claes Barbazaen. } Zadelaers.

In het begin van dit jaar des *Saturdaghs* na Pontiani heeft de Raadt haare overdracht, in den jaare 1447. gemaakt, vernieuwt, by welke verboden was zich tegens des Raadts besluiten te verzetten, en van welke ik hier boven bladz. cxv gewag gemaakt hebbe.

Drie dagen daar na zyn twee Geestelyken, te weten *Hendrik Trinde* Canonick S. Jans, en *Steven Witsoet* Vicarius in den Dom, gelast terstont uit de Stadt te gaan, en uit te blyven, tot dat de Raadt hen anders laat weten. Wordende getuicht zulks geschiet te zyn *om alles besten willen*. Waar in hunne misdaadt bestaan heeft is my onbekent.

Dat in dit jaar de Neude, zynde eene ruime plaats in het midden der Stadt Utrecht, begonnen is bestraat te worden, besluite ik uit veele stytingen des Raadts, by welke verscheide menschen, welke breuken aan de Stadt verbeurd hadden, tot boeten opgeleit is een of meerder *roeden* van de Neude, naer mate hunner overtredingen, op te maken, of verwezen zyn in het opbrengen van eene geldboete, te gebruiken tot het bestraaten van dezelve.

Jan

Jan van Amerongen, Schout dezer Stadt, hadde eenen koopman van Leyden enig goedt doen afnemen, *boven recht*, dat is, zonder behoorlyke te rechtstelling, en dus zonder kennis van den Raadt, waarom hem door den Raadt gelast is aanstonts die goederen weer te geven aan den koopman, en by weigering en niet nakoming van dit besluit, dien zelven avond op de poort, dat is in het gevangenhuis, te gaan, en op dezelve te blyven, tot dat hy voldaan zal hebben aan het goedvinden des Raadts.

Hertog *Karel van Borgonje* heeft door het over lyden van *Philips*, bygenaamt de *Goede*, voorgevallen in het vorige jaar, alle de Heerlykheden en rykdommen, door zynen Vader nagelaten, verkregen, en in dit jaar tot zyne derde Vrouw genomen *Margriet*, de Zuster van *Eduard den Vierden*, Koning van Engelandt, en tot het houden van de bruiloft te Brugge in Vlaanderen doen beschryven veele aanzienlyke Heeren, en worden onder die geene, welke dezelve hebben bygewoond, mede opgenoemt de Bisschop *David*, en *Gysbert* en *Rynier van Brederode*. (1).

Den eersten Augustus is *Gerrit*, de Bastaerd van Kuylenborg, door Hertog *Karel* verleid met de Heerlykheit van Amerongen. (2)

De gestadige twist tusschen de Stadt Utrecht, en de vyf Capittelen over de betaling der Stadts zysen, van welke die Godshuizen beweerden bevryt te moeten zyn, is door de uitspraak van Bisschop *David* voor deezen tydt nedergeleit, in dezer voegen.

„ DA-

(1) Ziet Gouth. Chr. bladz. 484.
(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. XXII. p. 216.

" DAVID VAN BOURGONIEN, by der ge-
" naden Goids. Bisschop tUtrecht, maken kont
" allen luden. Alsoe seker twist ende schelinge
" geweest zyn tusschen den eerbaren Prelaten,
" Dekenen ende Capittelen onser vyf Goedshuy-
" sen tUtrecht aan die een, ende onse Stat van
" Utrecht, aan die ander zyden, overmits dat
" onse voerscreve vyf Goedshuysen veell jaren be-
" taelt hebben xzysen gelyck weerlike luden, boven
" gotliken, geesteliken, ende Keyzer rechten; soe
" ist dat, behouden altyt den voergenoemde on-
" ser vyf Goedshuysen horen privilegien, liberta-
" ten ende vryheden van ghenen xzysen te beta-
" len, waer van sy oec voer ons ende voer No-
" tario ende tughen protestiert hebben, wy, o-
" vermits last onser Stadt van Utrecht op dese
" tyt, een dedinge ende raminge, altyt op een
" verbeteren, gemaect hebben, als hier na be-
" screven staet.

" In den yersten, dat onse Stadt van Utrecht
" believen ende gonnen sal onsen voergenoemde
" vyf Goedshusen gesamentlyc mit malcanderen te
" drincken jaerlicx, beginnende op onser liever
" Vrouwen dach purificationis lestverleden, en-
" de soe voert van jaren tot jaren, alle jare twe
" dusent vate dicke biers, binnen gebrouwen,
" zonder enige xzyse of opgelt daer of te beta-
" len, ende daer en boven, tot behoef ons Suf-
" fragaens ende vordere Priesteren, die onder
" onsen vyf Goedshuzen niet begrepen en syn,
" noch twe hondert vaten dicke biers. Welke
" twe hondert vaten by ons jaerlicx gedistribu-
" eert sullen worden, zonder enige zyse daer of
" te betalen. Ende des en sullen onse vyf Goeds-
" husen, of andere Priesteren voergenoemt, of

ye-

" yemant van hem, enich bier mit cannen of mit " vaten weerlicken luden vercopen, of anders " weerlicken luden gebruken, dan daer sy te cost " gaen, ende zyse ofte gelicht worde voer den " gemenen borgeren, dat soude onse vyf Goeds-" huysen mede genieten. Ende waert zake, dat " onse vyf Goedshuysen meer biers behoefden, " soe sullen sy dat moigen drincken op horen zy-" se, te weten, seven stuvers van den vate, en-" de niet meer.

" Item waert zake, dat onse vyf Goedshusen, " of yemant van hemlieden, drincken wouden " enich wthemesch bier, daer of souden zy den " zyse betalen, gelyc den borgeren van Utrecht.

" Voert waert zake, dat weder dunne bier ge-" brouwen werde, soe sullen die vyf Goedshu-" sen, of yemant van hemluden, alsoe veel, als " hem aendraget, voer twe vaten dicke biers ne-" men mogen drie vaten dunne biers, zonder zy-" se daer van te betalen; mer woude yemant van " hemluden meer dunne biers drincken, dat sou-" de hy drincken gelyck den borgeren. Ende al-" soe gesworen dragers van der Stat geset syn om " tbier te dragen, soe en sullen de voergenoem-" de dragers niet meer mogen nemen voer horen " arbeyt, dan men van outs gewoenlick is te ne-" men. Ende die Stat sal dat alsoe ordineren, " dat tdicke bier niet dunre gebrouwen en wor-" de, dan na den ouden loop.

" Item soe sal elke kerke van onzen voerge-" noemde vyf Goedshusen jaerlicx hebben tot ho-" ren hoechtiden, ofte ter anderen tiden, als " hem dat gelieven sal, een voeder wyn zys " vry, behoudelic dat zy den wyn den Tap-" pers, of andere weerlike luden niet verco-

„ pen en zullen mit vaten, noch mit kannen.
„ Ende, als van den cleynen zysen, te weten
„ herinck by vaten, half of vierendeel, buccinc
„ by den stroe, ael, salm, of diergelyken, off
„ lakene voer hoer choralen, of hem selven aen
„ te snyden, buten de Stat Utrecht gecoft, of
„ scaerlaken, of andere costelike lakenen der ge-
„ like, ende anders niet, sonder yemant te ver-
„ copen, sal een yegelic mogen inleggen ende
„ gebruycken, sonder zys daer of te betalen; be-
„ houdelic dat sy te kennen sellen geven, om
„ ander gebreken, die daer onder vallen moch-
„ ten.
„ Soe sullen des wederom onse voergenoemde
„ vyf Goedshusen offstellen alle Brouweryen, en-
„ de misbruken van allen bieren ende anders,
„ dan in manieren, als voerscreven staet. En-
„ de waert, dat yemant van hemluden in ge-
„ breken bevonden worde, die soude aen die
„ Stat van Utrecht verboeren twe werf alsoe
„ veel, als hy haer bedrogen of vercort had-
„ de, ende een half jaer gesuspendeert wesen
„ van zyn presencie, die welke sal gaen in der
„ kerken zy verboert wort totter fabriken, elc in
„ zyn kerck, ende noch daer en boven soude hy
„ gepriveert wesen een heel jaer van zyn vryheit
„ van der xzysen. Ende hier af sal elc Capittel
„ expedicie van recht doen binnen eenre maent,
„ na dat hy versocht worden, ende wittelic be-
„ proeft is. Ende waert sake, dattet Capittel
„ daer of in gebreke waer, ende alsoe binnen
„ een maent, alst geseyt is, niet en dede, of
„ daer inne simuleerde, soe souden die Capittu-
„ laren selfs, mer niet die andere personen van
„ der kercke, daert geboerde, een half jaer ver-

„ lie-

„ liesen hoer vryheden van den zysen. Ende
„ desgelycx, waert dat onse Suffragaen, of ye-
„ mant anders, die de voerscreve twe hondert
„ vaten genieten, sullen gevonden worden in ge-
„ breke ende misbruken, die soude dubbelde zy-
„ se der Stat van Utrecht wedergeven, ende daer
„ toe een heel jaer syn vryheit van der zyse ge-
„ privieert wesen by ons, of by onsen Vicarius.

„ Item alle dese voerscreve punten zullen vast
„ ende gestade bliven van onser Stat wegen. en-
„ de die selve onse Stat van Utrecht, of yemant
„ van hem en zullen dit niet mogen afgaen,
„ nocht moegen beswaren, of enige last opleg-
„ gen onsen vyf Goedshuysen voergenoemt, bu-
„ ten consent van ons, ende onsen vyf Goeds-
„ huysen, mer quaem daer verlichtenis in voer
„ den gemenen borgeren, dat souden onse vyf
„ Goedshuysen mede genyeten, gelyc die borge-
„ ren. Ende sellen al dese voerscreve punten
„ staen op een besoec van onsen vyf Goedshuy-
„ sen een jaer of twe, of alsoe lange, als hem
„ dat gelieven sal, ende nyet langer, behoude-
„ lic altyt hoeren privilegien, libertaten ende vry-
„ heiden, als hem van rechtswegen toebehoert;
„ mer die Stat sal altyt gehouden wesen als voer-
„ screven is. Ende tot wat tyden, dat onse vyf
„ Goedshuysen voerscreve mit dese voerscreve
„ punten niet te vrede wesen en willen, en ge-
„ bruken willen hoere privilegien, libertaten en-
„ de vryheiden, als hem van rechts wegen toe-
„ behoert, soe sullen wy hem een goet rechter
„ wesen, ende doen als een goet Heer sinen
„ Goedshusen ende ondersaten sculdich is te doen,
„ alle dinc sonder argelist.

„ Ende want alle tghene dat voerscreven staet,

„ onse voerscreve vyf Goedshuysen aen die ene,
„ ende onse Stadt van Utrecht aen die ander sy-
„ den, in alre manieren, als boven verclaert is,
„ opentlic voer ons belieft ende daer inne ge-
„ consenteert hebben, soe hebben wy DAVID
„ VAN BOERGONIEN Bisscop, ende GHYS-
„ BRECHT VAN BREDERODE Domproest
„ tUtrecht &c. in kennisse der waerheit onse se-
„ ghelen hier aen doen hangen. Ende syn deser
„ brieven ses van woerde te woerde alleens spre-
„ kende, daer elck van onse vyf Goedshuzen voer-
„ screve ene of heeft, ende onse voergenoemde
„ Stat van Utrecht ene. Gegeven in onser voer-
„ screve Stat int jaer ons Heren dusent vier hon-
„ dert acht ende tsestich op ten vyftienden dach
„ in Merte.

Aan *Gysbert van Brederode* waren by het verdrag over den afstandt van het Utrechtsche Bisdom toegeleit vyftig duizent Lewen, ter goedmaking der gedane onkosten zoo te Romen als anders, en waren aan den Hertog van Cleef, als borge voor de nakoming een en twintig duizent Rhynsche guldens toegestaan, en tot opbrenging van die penningen een gemeen mergengeld uitgeschreven. De Hertog van Cleef heeft naderhant den Domproost gemachticht om dat geld, als ten zynen behoeven geschikt, zelfs te ontfangen, zoo als ik hier boven gemeld hebbe. De Stadt Utrecht, schoon alle hare borgeren en ingezetenen noch hun verschuldicht mergengeld niet opgebracht hadden, heeft te dezer tydt aan den Domproost haar aandeel in dezelve opgeschoten tot twee duizent Rhynsche guldens, te verhalen uit het noch onbetaalde en verschuldigde mergengeld, en heeft *Gysbert van Brederode* aan haar dezen brief gegeven

„ GHYS-

" GHYSBRECHT VAN BREDERODE
" Domproeſt tUtrecht &c. doen kont allen lu-
" den. Alſoe tanderen tyden den hoechgeboren
" mogende Forſt, die Hertoge van Cleve, mi-
" nen Heer, by den drien Staten des Geſtichts
" van Utrecht aen deſe zyde der Yſelen, gegont
" ende belieft is geweeſt, tot onſen behoef, een
" ghemeyn morgengelt van een en twyntich du-
" zent Rynſche gulden, na inhout der brieve,
" bezegelt van den dryen Staten voerſcreve, hem
" daer van gegeven, daer die daet of hout in den
" jare ons Heren duſent vier hondert ſes ende
" vyftich, op ten ſes ende twyntichſten dach in
" Novembri. Ende ſoe dan myn voerſcreve Heer
" van Cleve ons gemachticht heeft die voerſcre-
" ve een ende twyntich duſent Rynſche gulden
" te manen, te boren, ende tot ons ſelfs behoef
" te gebruken, gelyck die brieve, die wy daer
" of hebben, wtwyſen ende begrypen, ſpreken-
" de van worde tot woerde aldus. *Wy Johan*
" *van der genaden Goeds Hertoge* &c. (1) Soe iſt,
" dat wy GHYSBRECHT Domproeſt voerſcre-
" ve kennen ende lyen mit deſen onſen brieve ont-
" fangen te hebben van der eerbaer Stat van U-
" trecht twe duſent Rynſche gulden, twyntich
" ſtuvers voer elken gulden gerekent, die ſy ons
" nu geleent heeft, die welke zy weder verhalen
" ende opboeren ſal aen den reſtanden, die men
" noch van den voerſcreve morgengelde ſculdich
" is. mit welken twe duſent Rynſche gulden wy
" quytgeſcouden hebben, ende ſcelden quyt die
" voerſcreve Stat van Utrecht, ende hoere bor-
" ge-

(1) Dezen brief hebbe ik reets op het jaar 1464. opgegeven, alwaar dezelve bladz. 456. kan nagezien worden.

" geren ende weerlike onderſaten, die hoer mor-
" gengelt betaelt hebben van den een ende twyn-
" tich duſent Rynſche gulden, ende houden ons
" daer of van hoeren wegen wel vernuecht ende
" voldaen. behoudelic, dat allen borgeren ende
" weerlike onderſaten voerſcreven, die hoer mor-
" gengelt van den een ende twyntich duſent Ryn-
" ſche gulden voerſcreve, niet betaelt en heb-
" ben, hoer morgengelt betalen zullen, ende mit
" deſer quitancien verſchoent noch gevryt en ſul-
" len weſen. Ende die voerſcreve borgeren en-
" de weerlike onderſaten, die hoer morgengelt
" niet betaelt en hebben, zullen blyven ſtaen op
" zulke ordinancie, ende tot zulken recht, als
" dat voerſcreve morgengelt by den dryen Sta-
" ten voerſcreve wtgeſet is. Alle dinc zonder
" argeliſt. Des torconde hebben wy onzen ze-
" gel aen deſen brief doen hangen. Gegeven int
" jaer ons Heren duſent vier hondert acht ende
" tſeſtich, op ten vyftienden dach in *Septembri*.

De Peſtziekte heeft in dit jaar noch te Utrecht gewoedt, Ter weering van deszelfs voortgang, heeft de Regeering doen afkondigen, dat voor de huizen, in welke iemand van dat kwaal beſmet ziek lag, of geſtorven was, een ſtrowis aan een ſchacht gebonden zoude uitgeſtoken worden, met verbodt van in dezelve een maand daar na eenige neringe te doen, of iets uit te verkopen, ook geen zuivel uit dezelve ter merkt te brengen.

Aan den jongen *Frederik Utenham* is des woensdaghs na Galli vergunt in de Stadt te mogen komen en te verblyven tot S. Meerten toe, om te vereffenen zyne geſchillen met de Heeren van Outmunſter en S. Marie, en is de nieuwe Raadt gemachtigt, om het vry geley te verlengen,

gen, indien in dien tusschen tyd zy het niet eens mochten worden.

In dit jaar is aan de Karmeliten (1) toegestaan een klooster van hunne ordre in deze Stadt op te rechten (2) en is hen vergund de plaats, op welke S. Aechte Gasthuis stont, op de Lange Nieuwstraat uitkomende, alwaar thans het Katharine Gasthuis is. In welk Gasthuis, ter verblyf van enige arme menschen opgerecht, *Pieter Utenleen* in den jare 1366 eene stove gesticht hadde, en gewild dat des winters, zoo wel des nachts als des daeghs, een goet vyer zoude worden gestookt, by welke de onvermogende lieden zich zoude konnen warmen. (3) De Broeders van dit Gasthuis hebben getracht hunne oude bezittinge te behouden, doch de Raadt dezer Stadt dit werk begunstigende, heeft des Woensdaghs na Judica dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe eendrachtlick, dat de Broeders van sinte Aechten Gasthuis van desen dage brengen zellen in handen onser vier Oversten, daer toe geschickt wt den Rade out ende nywe, alze Arnt van Rynes, Frederick van Drakenborch, Eerst van Amerongen, ende Gherit uten Leen, alle alzulke fundacien ende brieven, als zy hebben van sinte Aechten hof, om voert te varen ende een nywe cloester van den Carmeliten te fundieren op sinte Aechten hof. Ende waert zake, dat* zy

(1) Behalven de bekende en gemeene Schryvers van de Geestelyke orders in de Roomsche Kerk, verdienen van de *Karmeliten* nagezien te worden Anon. Carthusiens. apud Martene tom. VI Collect. veter. Script. p. 59 & seqq. en Wolfii Lection. Memorab. t. 1. p. 378 & 687. & tom. II. p. 325.

(2) Ziet Matth. lib. 1. Fundat. Eccles. 28.

(3) Ziet Matth. lib. 1 Fundat. 30.

zy des niet en deden, soe hebben die zelve Raide out ende nywe volcomen macht ghegeven den voirgenoemde onsen vier Overften voert te varen, ende een Cloester aldaer te ordineren, zoe dat nutste ende oerbaerlycste onser Stadt wesen zall, ende die ongeboersamen ende wederspanninghe broeders zel men corrigieren by den Raide.

In dit Gasthuis waren zeven bedden, welke in het volgende jaar overgebracht zyn in het Marie Magdalene Gasthuis.

De Stichter van dit Karmeliter klooster is geweest *Goeswinus Hexius*, Suffragaan of Wybisschop van Bisschop David (1) Naderhant ten tyde van Keizer Karel, en wel by de oprechting van het Kasteel Vredenburch, zyn de Balyer en het Convent van S. Katrine verplaatst in dit klooster, en is de Carmeliten toegestaen hun klooster te maken by S. Nicolaas kerk, met vergunning van in die kerk hunnen Godsdienst te oeffenen.

1469.

In het jaar 1469 is de Regeering op deze wyze verzet.

Schepenen.

Jan Knyff, Borgermeester.
Eerst van Amerongen.

Adri-

(1) Van dezen *Hexius* gebooren te Vlissingen, en zyne nagelatene Schriften, konnen nagezien worden Possevin. Appar. Sacer. t. 1. p. 649. Heuss. Kerkel. Oudhed. 1 deel bladz. 312. Fabricius in Biblioth. med. & infim. latinit. lib. VIII. p. 229. de Heer La Rue Geletttert Zeeland p. 123. Valer. Andr. en Foppens Biblioth. Belgic. die het gedenkteken op zyn graff in deze Carmeliter kerk geplaatst, opgeven.

Adriaen van Ryn.
Willem van Lochorst.
Eerst van Drakenborch.
Willem van Steenre.
Jan van der Haer.
Henrick van Ghent die jonge.
Gherit van Ryn, Zanders zoen.
Godert Teell.
Rolof van Nyevelt.
Jan van Amerongen, Jacobs zoen.

Raden.

Jan Foyt.
Jacob Jacobsze.
Pouwels Scroken.
Ghysbert Henricxze.
Hubert Conraitsze.
Jan Ghysbert Claes zoen.
Egbert Egbertsze.
Beernt van Everdingen.
Tyman Trinde.
Pouwels van Malsen.
Ghysbert van Hamelenberge.
Dyrck Rwsch.
Willem Vos, Borgermeester.
Jan Jacob Peters zoens zoen.
Werner Jansze.
Jacob van Laer.
Henrick van Alfen.
Peter Pot.
Gherit van Ryn, Gherits zoen.
Jan Herbertsze.
Henrick van Nyevelt.
Jan Ponciaensze.

Hu-

Hubert van Blochoven.
Dyrck van Wael.

Oudermannen.

Names	Guild
Wouter Ysbrantsze. Lambert Bevelant.	Wantsniders.
Henrick Knoip. Arnt Bor.	Sniders.
Jan van Lantscroen. Gherit Hugensze.	Backers.
Tyman Hackert. Jacob Stael.	Moelenaers.
Wouter Arntsze. Arnt Olyfyrsze.	Linnewevers.
Tyman Deel. Herman Claesze.	Brouwers.
Arnt Henricxsze. Jan Thomasze.	Viscopers.
Jan Smail. Ysbrant Jansze.	Louwers.
Willem Steen. Jan Schot.	Wollewevers.
Gherit van Zulen. Henrick van Vyanen.	Marsluden.
Macharys van Benthem. Claes van Valkendael Jans zoen.	Botterluden.
Gherit Woutersze. Jacob Henricxsze.	Cordewaniers.
Jan Robbertsze. Aelbert Lambertsze.	Oudecordewaniers.
Florys van Pallaes. Hughe van Loenresloet.	Corencopers.
Dyrck Block. Wilger Jacobsze.	Oudewantsniders.

Mey-

Meyster Jacob van der Borch. Jan Wernertsze.	Steenbickers.
Willem Foyt, Overste Ouderman. Gherit uten Leen.	Graeuwerkers.
Jan Mont. Elyas van Oerde.	Ryemsniders.
Egbert Rutgersze. Steven van Zulen, Vuermaker.	Bylhouwers.
Elyas Ryqwynsze, Overste Ouderman. Peter Rwsch.	Smeden.
Adriaen van Wezele. Jan van der Borch.	Zadelaers.

Ik hebbe hier boven op het jaar 1464. bladz. 453. aangetekent dat ter bede en verzoek van de Heeren van Brederode eenige verandering was gemaakt in den Raadt, en dat de Heer Matthaeus twyffelde, of dit het geval was door Jan van Leiden verhaald, te weten, dat de Bisschop van die Heeren hadde begeert, en ook verkregen, de aanstelling van de vier Oversten dezer Stadt voor een jaar. By Gouthoeven (1) lees ik, dat deeze geschiedenis voorgevallen is in dit jaar, en dat door hulpe van de Heeren van Brederode de Bisschop niet alleen de Oversten, maar alle de Wethouders naer zynen zin hadde benoemt en gestelt.

Even voor de verandering van de Regeering heeft de Raadt eene bepaling gemaakt over eenige kosten jaarlyks tot laste van de Stadt komende, en des Vrydaghs na Paulus bekeering dit besluit genomen. *Die Raide out ende nywe hebben overdragen deze nabescreven punten om te sparen der*

(1) Gouth. Chron. bladz. 486.

der Stadt cost, daer men des ontberen mach.

In den yersten, zoe wye nu Borgermeyster van den Viven worden zal te Lichtmisse naistkomende, die en zel niet weder Borghermeyster van den Viven worden moeghen, dan int achste jaer daer na, ghelyck men dat nu bout van den Oversten; ende zoe wye nu Vive werden zellen, die en zellen oick niet weder Vive werden moegen, dan int vierde jaer daer na, ende zoe voert jaerlycx ommegaende.

Item zoe en zellen die Vive van deser tyt voert gheen goet doen hebben van den Oversten in der tyt, noch van der Stadt, dan hoeren gesetten loen, te weten, elck vyftich ponden, ten waeren, dat zy van den Raide wtgeschickt werden enige reysen te doen, ende die gedaen wezende, zellen zy komen voer den Raide, tyerste die Rait zit na hoere wederkoempste, ende brengen hoeren cost in scriften int openbaer in den Raide, ende dan zal hem die Cameraer betalen, ende daer en boven en sel die zelve Cameraer ghenen cost rekenen der Stat van den Viven.

Item zoe en sel gheen onser Stadt Boden ergbent reysen op ter Stat cost, dan van der Stadt zaken alleen.

Item en sel gheen leghe dyenre van deser tyt voert van ghenen reyse, die hy doet te peerde of te voete, meer hebben dan zyn gewoenliken loen te weten, als zy ymant wtzynde, elcx dages een pont op hoeren cost, ende als zy mit ymant van den Raide reysen, elcx dages een half pont op ter Stat cost.

Item alzoe overdragen is gheweest binnen tween jaeren lestleden, dat men ghene Scutten meer aennemen en soude boven tgetall van den Scutten, die doe waren, ende hem die Stadt jaerlycx pensy gegeven heeft hoere oncost mede te doen, te weten in den

den jaer LXVI *leſtleden* XL *Arnoldi gulden, zoe en ſelmen van dezer tyt voert ghene Scutten meer aennemen, thent zy verſtorven zyn tot drie hondert toe. Mer want die Homans van den Scutten hoeren coſt qualic doen moegen van hoere renthen aen covelen te gheven, zoe zell hem die Scutmeyſter jaerlycx doen maken op ter Stat coſt tien of twaelf covelen, die zy den goeden mannen van buten gheven moeghen, ende hyr mede zel die penſy of weſen, die men hem gegeven heeft die naiſte drie jaeren, behoudeliken hem hoeren penſien na der ouder gewoenten.*

Item zel die Cameraer jaerlycx, als hy zyne rekeninge doet, in zyne rekeninge laten ſcriven alle parcelen van den dagelycxen coſt, ſonder enige ſommen te zetten van vele percelen in een ſomme.

Item, want men in des zelven Cameraers rekeninge vint, dat hy gherekent heeft, gegeven den Gedeputierde op ten Leckedyck hoeren coſt ende wagenhuer van der Stat weghen, dat den Cameraer van den Leckendyck toebehoort te betalen, zoe en ſell die Stat van deſer tyt voert ghenen coſt geven den ghenen, die op ten Leckedyck gheſcict zellen werden.

Item zoe en ſelmen op die vier Vaſtelavonts dage, des avonts of snachts, ghene coſt doen, dien die Stat betalen zel, na den ouden overdrachten.

Item zo wye wtgezeynt zal werden van der Stadt weghen, zel komen ter naiſter reyſe opt huis, als die Rait ſit, na den dage dat hy weder gekomen, ende zecgen den Raide hoe lange hy wtgeweeſt heeft, mit hoe veel peerden, ende wat hy verteert heeft, ende is hy anders wt te waghen ende te ſcepe, desgelycx.

Item wanneer ymant van den Overſte out ofte nywe van der Stadt weghen wtgezeynt werden buten

den ghestichte van Utrecht aen deze zyde der Yselen, zoe zellen zy hebben elcx voer hem ende zynen knecht sdaechs ene goude Rynsch gulden van der Stat op hoeren cost, ende niet meer, behoudeliken, dat de Stat betalen zel waghenhuer, schuithuer, ofte cost van peerden. Ende desghelycx wanneer ymant van den Raide out ofte nywe, ofte die Secretarys in der tyt, gheschict zel werden van der Stat weghen, die zel hebben elcx dach voer hem ende zynen knecht enen Gelias ryder, in manieren voerscreven, ende mede waghenhuer, schuithuer, of cost van den peerden vry.

Item die twee Dorwarders, wanneer zy van der Stadt weghen wtgezeynt werden, ofte mitten Oversten, of mit ymant van den Raide, reysen in manieren voerscreve, zoe zellen zy hebben elcx dages voer hoeren cost vyf stuvers, ghelyck zy dat zelve belieft hebben; behoudeliken hem hoeren dagelycxen loen, te weten sdaechs een pont, na inhout hoerer brieven, ende die leghe Dyenres zellen hebben die helfte min.

Ende alzoe der Overster pensy, alse vyftich pont sjaers zeer cleyn is, ende die Oversten in der tyt daer mede hoer teringe niet doen en moegen, daerom zy tot meerre ende groeter teringen jaerlycx komen moeten, totter Stat groeten cost, zoe zellen die Overste van dezer tyt voert jaerlycx voer hoer pensy hebben hondert pont elcx, ende daer mede zellen zy hoeren teringe dagelycx doen, sonder der Stadt enige vorderen cost daer van te rekenen; ten waer of hyr enige Heren, ofte Stede off andere goede mannen van buten quamen, daer die Overste van der Stadt wegen mede te doen hadden, dat zellen zy dan den Raide te kennen geven, ende dan daer mede teren op ter Stadt cost, wt beliefnisse des Raits, ende anders niet. *Item*

Item alzoe der Tynmeysters oncost jaerlycx tot groeten sommen beloept boven die oude gewoente, soe is daer op gheraeympt voer theste, dat die Tynmeysters in der tyt jaerlycx hoeren rekeninge doen zellen van hoeren oncost openbaerliken op ten Raithuise, in tegenwoerdicheit Scepenen, Raide ende Oudermans, ende die zel die Cameraer dan alzoe rekenen ende scriven.

Item zo zel die leghe Cameraer in der tyt wezende, alse jonge Jacob van Amerongen nu, ende zyne nacomelingen, alle dese voerscreve punten loven, zekeren ende zweren, te houden sonder argelist.

Item soe en sel die Secretarys in der tyt ghene Supplicatien teykenen, dan wt openbaer bevell van den Raide.

En is voorts ten zelven daghe overdragen, *dat die Schutmeyster in der tyt van deser tyt voert zel laten maken tynen ende emmeren na der ghewoenten, ende daer voer rekenen vyftich pont. en die Tynmeysters, die gezet zellen werden na der ouder gewoente, zellen hebben hoer toertzen, ende telker reyse, alst bernt,* (1) *elcs een pont voer hoeren arbeyt.*

Des Maandaghs daar aan volgende is aan verscheide personen, die te voren ontborgert waren, het borgerschap *uit gratie* weer gegeven, zoo nochtans, dat die geene, welke op andere plaat-

(1) Dat is, als 'er brandt in de Stadt was. Het werkwoord *tynen* zegt eigentlyk leer maken, en door het naamwoord *tynen* worden verstaan emmeren van leer gemaakt, in welke water wierdt gedaan tot lessing van den brandt. Hier van *Tynmeesters* genoemd die opzicht over dit brandgereetschap hadden, en bezorgen moesten, dat in tyden van brandt, die tynen by de handt waren, om tot stuiting en uitblussing van den brandt gebruikt te worden.

plaatsen borgers geworden waren, het borgerschap op nieuw moesten kopen. De personen, aan welke deze gunst is bewezen, en die ook hunne gedane oirvede kwyt gescholden is, waren *Pouwels Scroyken*, *Arent* en *Jacob Zem*, *Godert Tiell*, *Macberys van Benthem*, *Peter van Ethen*, *Jacob die Beer*, *Gherit Zas*, *Willem Boilken*, *Henric die Vlieger*, *Goessen Voghelcoip*, *Jacob van Doern*, *Tyman van Kessel*, *Herman Henricxze*, *Jan Ghysbertsze*, *Maes die Wilde*, *Jan Henricxze die Coningc*, *Jan van Hollant*, *Zweder Willemsze*, *Claes Hugensze*, *Lambert* die Harnasmaker, *Reyer Franckensze*, *Heyn Val*, *Ghysbert Vogelcoip*, *Walich van Loenen*, *Jan Evertsze*, *Ghysbert Hack*, *Jan Gheritsze*, *Ghysbert Romer*, *Claes Floryse* en *Claes* zyn zoon, *Roide Gherit*, *Gherit Winter*, *Henrick van Eldyck*, *Willem Dyrcxze*, *Willem Zoet*, *Matheus Block*, *Henrick van Bemel*, *Ghysbert Godertsze*, *Ricout* en *Korstgen Kutert*. *Ghysbert Jansze*, *Jan Willemsze van Duesborch*, *Jan Henricxze*, *Willem Egbertsze*, *Frederic die Wit*. Aan *Henrik Knoip*, *Jan Jacob Petersze*, en *Ghysbert Loef Berchmaker* is boven het borgerrecht vergund in hunne gilden te mogen stemmen, en aan *Dirk van Wail* en *Werner van Lichtenberch*, is niet alleen toegestaan in hunne gilden te loote te gaan, maar zelfs verklaard kiesbaar tot Schepenen, Raaden of Oudermannen.

Bisschop *David* hadde na de verzetting van de Regeering, de vier Oversten by zich ontboden, en, in het bywezen der Heeren van Brederode, dezelve bevolen in zyne afwezenheit te rade te gaan met de gemelde Heeren. Zekerlyk heeft deze looze Vos allen argwaan aan die Heeren willen benemen, om hen dies te gemakkelyker ten

pro-

proye van zynen verborgen haet te krygen, zoo als wy op het volgende jaar zien zullen.

In het voorjaar kwam de Heer van *Wassenaar* voor de poort van Utrecht, en, aan die geene, welke het opzicht op die poort hielden, verklaard hebbende, uit Vrankryk te komen, en naar den Bisschop te willen trekken, wierdt hy getoeft, en door raat van den Domproost buiten de Stadt gehouden, om dat zyn voorgeven onwaar was, als mede, om dat hy zonder verzocht en bekome vry geley billyk mocht uitgehouden worden. De Bisschop over deze weigering gebelgt, ontbood by hem de Overften dezer Stadt, en betuigde zeer zyn ongenoegen tegens dezelve. De Domproost vyf dagen daar na in de Stadt komende, en vernemende de verlegenheit der Regeerders, trok zelfs naar den Bisschop, en vertoonde hem dat hy ten onrecht op de Regeerders vertoornd was, dewyl dezelve volgens het bevel, 't welk hy Bisschop hen gegeven hadde, om in netelige zaken zich met hem en zynen broeder te beraden, hem hadden gevraagt wat 'er in dit geval moest gedaan worden? en dat hy geraden hadde den Heer van Wassenaar niet in te laten, en dat dieshalven deze zaak ter zyner, en niet ter verandwoording der Overften stont, met byvoeging, dat indien hy, of zyn broeder iets verrichte, 't welk hem mishaagde, en het den Bisschop beliefde niet hen, maar anderen, daar over aan te spreken, zy dan liever van alle bewind wilden afzien, om niet buiten hunne schuld zyne gramschap en ongunst op hunne halzen te haalen. De Bisschop heeft deze pryslyke vrymoedigheit niet euvel, immers zoo het toescheen, opgenomen, maar zyn zeggen aan de Overften verschoond, om dat hy beducht was,

 dat

dat Hertog *Karel* verstoord zoude zyn, dat men een zyner voornaamste Leenmannen niet in de Stadt hadde laten inkomen, en voegt Gouthoeven 'er by, dat zy van den anderen in vriendschap gescheiden zyn. (1) In des Cameraars rekeninge over dit jaar staat aangetekent, dat kort hier na eene Stadts Bode met eenen brief door de Regeering is afgezonden aan den Heer van *Wassenaar*, zich in den Haag onthoudende, in welke zy, naar alle waarschynelykheit, getracht hebben hun gedrag goet te maken en te verschonen. Ook heeft de Raadt den Burgermeester *Willem de Vos* en den Oversten Ouderman van den ouden Raadt *Willem van Snellenberch* gelast te reyzen naar Wyk by den Bisschop, die begeerd hadde, dat een iegelyk zonder vry geley zoude in de Stadt worden ingelaten, om hem te onderrichten van Stadts oude heerkomens en voorrechten.

Aernt van Renes, Schepenborgermeester van den ouden Raadt is naar het heilige landt gereist, en heeft de Raadt des dingsdaghs na reminiscere verstaan, dat gedurende zyne afwezenheit *Dirk van Zuilen* zyn Stedehouder wezen zoude; zoo nochtans, dat de Raadtborgermeester *Jacob van Amerongen* het woordt zoude houden.

Die van Holland, aan welke jaarlyks door de Stadt van Utrecht moesten betaald worden vier hondert oude schilden voor de vryheit der tollen voor haare borgeren, beweerden, dat zedert veele jaren die opbrenging gebrekkelyk gedaan was, en eischten daar van vergoeding, en wel zoo nadruk-

(1) Ziet Gouthoev. Chron. bladz. 487. en Jan van Leiden by Matth. t. 1 Analect. p. 367.

drukkelyk, dat zy den Rentmeester van Holland lasteden alle de Utrechtsche borgeren, zoo in hunne persoonen als goederen, indien hy dezelve op het grondgebied van Holland konde aantreffen, op te houden en in beslag te nemen. Deze te korte betaling sproot uit eene verkeerde uitrekening van de rechte waarde der Keyzersche schilden en Vrankrykſche kroonen, waar in jaarlyks die pensie moest voldaan worden. (1) Tot tweemaal zyn de Borgermeester *Vos*, en de Geheimschryver van *Usler*, vergezeld met Meester *Reinier*, Raadt van den Bisschop, naar 'sHage gereist, en hebben de eerste reize uitgewerkt, dat de last aan den voornoemden Rentmeester gegeven, ingetrokken wierdt, en naar alle waarschynelykheit op goetkenning hunner meesters een verdrag getroffen. Dit besluite ik, om dat ik vinde, dat zy in de tweede bezending, ter voldoening van den eisch, mede gebracht en aan den Rentmeester getelt hebben twee hondert vyf en tachtig Rhynsche guldens, vyftien stuivers en zeventien duiten, zynde ieder Keizersche schild gerekent op twee en dertig stuivers drie en een halve duit, en een Vrankrykſche kroon op zes en twintig en een halve stuiver, drie en twintig en een half vierde gedeelte van een duit. En dat deze verrichting der afgezondenen naar genoegen van den Raadt is geweest, make ik op, om dat aan den Heer van *Gruitbuizen*, Stadhouder van Holland, vermits hy in deze zaak de Stadt Utrecht gunstig was geweest, en het verdrag bevordert hadt, van Stadts wegen een aam wyn is vereert.

Meer-

(1) Zie het eerste deel dezer Jaarboeken blads. 187 en 188.

Meerder moeite heeft het Neder Sticht gehadt om Hertog *Karel van Borgonje* te doen afzien van zyne onwettige eisschen, welke hy als Graaf van Hollandt deede, beweerende, dat alle de Veen en Broeklanden, leggende tusschen Goylandt en de Stadt Utrecht, aan het Graafschap van Holland behoorden, en dat dezelve, nevens alle de voordeelen *en inkomsten*, getrokken zedert dat het Sticht dezelve in bezitting gehadt hadde, aan Holland moesten overgedaan worden. Ook begeerde hy de overlevering van alle de goederen, door *Jacob van Gaasbeek*, zonder kinderen overleden, nagelaaten, immers en ten minsten dat die moesten komen aan zynen bastart broeder *Antoni*. Ook wilde hy, dat de Stadt Utrecht genoegen zoude geven aan *Frederik van Egmont* Heer van Yssel-stein, over het geene zy tegen hem misdaan hadt. Deze eisschen, voor al de twee eersten, van zoo een machtig Heer in het begin zyner regeering, veroorzaakte veel beweging in het *Sticht*. Bisschop *David* is zelfs, by zich hebbende eenige zyner Raden, naar 's Hage getrokken, om den Hertog over deze zaken te onderhouden; doch met weinig vrucht, dewyl de Hertog daar na te Utrecht heeft afgevaerdicht den Heer van *Gruit-huizen*, en *Pieter Leestmaker*, met last om ievе-rig aan te houden op de voldoening van het gevorderde. Weshalven 'er een generaal Capittel op S. Mattheus dagh is beleit, in 't welk alle de vyf Capittelen, nevens de Heeren van S. Catharyne, en de Heeren van de Duitsche ordre, (1) *de* Edelen, en de Steden zyn beschreven en ver-

schee-

(1) Volgens het verhaal van Gouthoeven in zyne Chronyk bladz. 185 en 186.

scheenen, en heeft die vergadering besloten eene aanzienlyke bezending te doen naar den Haag aan Hertog *Karel*, om hem te overreeden tot het afzien van de voorgemelde eisschen, en om aan het Sticht rustelyk te doen gebruiken de Heerlykheden en goederen, wettig aan het zelve gekomen, en welkers bezitting zyne voorvaderen aan het Sticht hadden gelaten. De namen der geenen, die wegens de Geestelykheit zyn mede gegaan, hebbe ik niet gevonden; maar wel dat wegens de Ridderschap *Jan van Renes*, en *Jan van Oudewater*, en wegens de Stadt Utrecht *Willem de Vos* en *Eerst van Drakenborch*, deze bezending hebben bekleedt, De Regeering heeft alle de borgers en inwooners dezer Stadt verboden turf uit de Veenen, over welke geschil was, te halen, en leeze ik in des Cameraars rekening, dat alle de turf, die de Stadt voor dezen winter nodig hadt in de Loosdrecht gekocht, en van daar hier gebragt is.

Nopens de nalatenschap van den Heer van Gaasbeek, is aan den Bastardt van Borgonje voor zynen afstandt gegeven dertien duizent guldens, zoo als ik hier boven bladz. 395 hebbe verhaald.

Wat betreft het misnoegen van den Heer van *Egmondt*, als Heer van Yssélstein, zoo moet de Lezer zich erinneren het geen ten tyde van Vrouw *Jacoba* die Stadt te beurt gevallen is, het welk ik in het eerste deel dezer Jaarboeken hebbe verhaald; waaruit hy een goet begrip kan krygen van den ouden haat der Heeren van *Egmondt* tegens de Stadt Utrecht. En was 'er onlangs by gekomen, dat *Adolph van Gelre*, zynen ouden Vader *Aarnout* gevangen genomen hebbende, zeer vergramd was op zynen oom *Willem van Egmondt*,

en deszelfs zoon *Frederik*, om dat zy deze onnatuurlyke daadt afkeurden, den ouden Hertog getrouw bleven, jaa zelfs zich by den Hertog van Cleef hadden begeven, om, was het mogelyk, des gevangen Hertogs verlossing uit te werken. *Adolph*, willende zich wreeken over dit gedrag der Heeren van *Egmondt*, hadde in den jare 1466 den Heer *Otto van Weeren* met eenig gewapend volk gezonden naar Yssèlstein, welke de Stadt en het slot overrompeld, uitgeplondert, en genoeggzaam tot eenen puinhoop gemaakt hadde, zonder kloosters of Godtshuizen te ontzien. En dewyl korte tydt te voren wegens de Stadt Utrecht door *Jan van Amerongen* en *Bertelmeus van Nyevelt* aan die van Ysselstein scherpelyk was verboden hunne Stadt te vestigen of te versterken, gaf de Heer van *Egmond* voor, dat de Utrechtsche oorzaak en gelegenheit gegeven hadden, dat Ysselstein, buiten staat van tegenweer gelaten, dit ongeluk was overkomen. Naar alle waarschynelykheit zal de Heer van *Egmond* zich hier over by Hertog *Karel* beklaagt, en uitgewerkt hebben, dat hy van de Utrechtsche voldoening vorderde. Om den Borgonjer Vorst van deze zaak wel te onderrechten, en de Stadt Utrecht te verschonen van het geen de Heer van *Egmond* ten haaren laste ingebracht hadde, zyn des donderdaghs na S. Jansdagh decollatio, naar het hof van Hertog *Karel* afgevaerdicht *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Eerst van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch*, en is daar na des woensdaghs na S. Elisabeth, na dat alvorens den Heer van *Egmond* vry geley was vergund, eene vriendelyke byeenkomst gehouden in het Karthuiser klooster buiten de Weerdpoort, in welke de Heer van *Egmond* zelfs, wegens den

Bis-

Bisschop Meester *Reinier*, en *Roelof van Berverde*, en wegens de Stadt Utrecht *Jan Knyff*, *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Willem van Snellenberch*, *Eerst van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch* verscheenen, en dien middag aldaar ten koste van de Stadt op eene maaltyd van visch zyn onthaald. En is de vereffening van de geschillen overgelaaten aan de uitspraak van Bisschop David, die den zestienden July van het volgende jaar eene minnelyke zoene heeft uitgesproken, welke ik op dat jaar zal mede deelen.

Omtrent het houden van de nachtwaak in deze Stadt, met betrekking tot de Leeden van den gemeenen Raadt, is besloten om by vorige overdrachten hier op genomen te blyven, maar belangende de waken door de Gilden waar te neemen, is des dingsdaghs na Galli verstaan: *Die ghilden van Utrecht zellen voertaen hoer ghilden waken houden in manieren, als hyr na bescreven staet.*

In den yersten, Wantsniders ende Botterluden enen man.

Item Backers ende Moelenaers enen man.

Item Snyders ende Oudewantsnyders enen man.

Item Louwers ende Wollewevers enen man.

Item Merslude ende Lynnewevers enen man.

Item Cordewaniers ende Oudecordewaniers enen man.

Item Corencopers ende Steenbickers enen man.

Item Grauwerkers ende Ryemsniders enen man.

Item Bylhouwers enen man.

Item Smede ende Zadelaers enen man.

Item deze voerscreve gilden, alzo gheordiniert, zellen bueren elcx enen werachtighen man alle nacht te waken in Hasenberch, mit enen yser hoet, ende ene kuse, of beerhamer, ofte beerbyl, by hem te heb-

hebben. Ende zy zellen van sinte Michiels dach tot sinte Gheertrude dach toe alle avonden ter wake komen, als die clocke negen slaet, ende des morgens weder van der wake gaen, als die clocke ses slaet: ende van sinte Gheertrude dach voerscreve tot sinte Michiels dach toe, zellen zy alle avonde ter wake komen als die clocke thien slaet, ende des morgens weder van die wake gaen, als die clocke vive slaet.

Item waert zake, dat enich van den voerscreve wakers hoer wake niet en hielde in manieren als voerscreven is, die zel verhoeren van elker nacht, daer hy versuimich inne waer, een pont Stat pay, tot behoef onser Stat lege Knapen, ende ter behoef des ghenes, die op Hasenberch licht ende vuer waert, om dat hy terstont aenbrengen zel den leghen knapen den ghenen, die zyne wake verzuymt heeft.

Item waert zake, dat die leghe Knapen voerscreve den waker, die zyne wake verzuymt had, niet en panden, als voerscreve staet, zoe zellen die leghe Knapen, ende die dat licht op Hasenberch verwaren zell, verbueren elcx van hem een pont Stat pay tot behoef onser Stadt Viven in der tyt wesende, die zelve ponden zamentlic te hebben, die hem dat dan wtpanden zellen, zonder yemant des te verdragen by hoeren eeden.

Voorts heeft de Raadt omtrent de nachtwaak ten zelven dage overdragen: *dat die Homans van den Scutten ordinieren zellen, dat alle nacht een half Hoemanscap van den Scutten waken mitten gilden, ende Raiden, ende dit zel dueren tot goetduncken des Raits out ende nywe.*

Voert zel men bevelen den buerluden buten poerten, dat zy van deser tyt voert twee mannen ter wake stillen zellen.

Item men zal ordinieren op ter Stat cost, dat alle

le

le nacht vier mannen buten langhes die ſingel ommegaen zellen.

Voert zal men voer elke poerte ſtellen twee mannen wt den Raide out ende nywe alle daghe, daer die poertiers die poerte op ende toe ſluten, ende die zellen zien, doch voer die poerte bliven mitten portieren, ende men zel voer elke poerte weder zetten twee poertiers, na der ouder ghewoente.

Item oft gheviele, dat God verhueden moit, dat enich oploip, ofte gheruchte gheviele, binnen of buten onſer Stadt, zoe zellen alle die ghene, die van den Raide out ofte nywe zyn, terſtont in hoeren harnaſch komen, ende bliven by onſen Overſten out ende nywe, omme miſvat te ſchutten, op ter Plaetzen.

En om alle gelegenheden tot verwekking van opſtandt en beroerte te vermeiden, is by klokluiden op dien zelven dagh, afgelezen, *dat niemant, by zy, wie by zy op enige Heeren, Forſten, of anders yemant groet ofte cleyne, by zy oick wie by zy, enige ontamelike woerden ofte ſprake en voere, afen bantieren, in eniger wys. ende waert zake, dat ymant hyr inne in der waerheyt broickachtich ghevonde worde, dat zal die Rait aen den broikighen corrigieren tot hoere ſelfs goetdoncken, by alzoe, dattet anderen exempel gheven zal.*

Johan Eggertsze Spierinck tot Schout van het Capittel van S. Jan aangeſtelt zynde, heeft zich by eede verbonden dat ampt naer behooren waar te nemen. (1)

Evert van Zoudenbalch, Canonik van den Dom, is

(1) Zie den brief daar van by Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 17. pag. 328, uit welke men leeren kan het geen een Capittels Schout doen en verrichten moeſt.

is in dit jaar door den Bisschop aangestelt tot Proost van Westvriesland, in plaats van den overledenen *Pieter Milet*. (1)

De Borchgraaf van Montfoort, zyne reis naar het heilige landt gelukkig volbracht hebbende, is daaghs na S. Lucien dagh door de Oversten, met goetvinding van den gemeenen Raadt dezer Stadt ter betuiging van haare blydschap en vreugde over zyne wederkomst, ter maaltydt onthaald, en hebben de Domproost, nevens meer voornaame geestelyke Heeren, *Jan van Renes* en andere uit de Ridderschap, en verscheide leden van den ouden en nieuwen Raadt, mede aangezeten. Uit des Cameraars rekeninge blykt my, dat die maaltydt aan kost, gebakken, geley, en wyn, te zamen gekost heeft tien Rhynsche guldens en veertien stuivers.

(1) Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Oudheden bladz. 448.

EYNDE DES TWEEDEN DEELS.

BLAD.

BLADWYZER

Van zoodanige

PERSOONEN EN ZAAKEN,

Van welke in dit TWEEDE DEEL der Utrechtsche Jaarboeken gewaagt wordt.

A.

Aernt

C.

BLADWYZER.

ver-

K.

L.

 Lam-

Lich-

M.

V.

Y.

Z.

BLADWYZER.

DRUKFOUT.

bladz. 530. reg. 10. *Gelias* leest *Gelies*.